

Pali Text Society

The Commentary on the
Dhammapada

EDITED BY

H. C. NORMAN, M.A.

PROFESSOR OF ENGLISH LITERATURE, QUEEN'S COLLEGE, BENARES

VOL. I.

PART II.

London

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY

BY

HENRY FROWDE

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

1909

Corrections to both parts of Volume I can be found on the last two pages of this part (pp. 463-464).

PREFACE

§ 1. MSS. AND EDITIONS.

It is now more than fifty years since Fausböll published his editio princeps of the Dhammapada, with copious extracts from the commentary and a Latin version of the text.¹ For this work (a remarkable production, if we consider the early age of Pāli scholarship at the time of its appearance) three MSS. in Sinhalese characters were used, and to such good purpose that what may be called the standard text of the Dhammapada was once and for all constituted. It is true that quite lately the same distinguished scholar brought out a fresh edition of the Dhammapada,² but the somewhat Procrustian treatment of the text in order to make the verses run more smoothly seems a little audacious in the face of the Māgadhī theory, and the fact that a system of Pāli metrics based upon a complete examination of all the existent Gāthās is still to be written.³ The chief value of the new edition rests upon the copious parallels and cross-references given in the footnotes to other Pāli and Sanskrit texts and to European works on Buddhism.

The edition of 1855 has formed the basis for many

¹ Dhammapadam. Ex tribus codicibus Hauniensibus Palice edidit, Latine vertit, Excerptis ex Commentario Palico Notisque illustravit V. Fausböll. Hauniae, 1855.

² The Dhammapada, edited a second time with a literal Latin translation and notes for the use of Pāli students. London, 1900. Bibliography, pp. ix-xi.

³ See Rhys Davids' remarks in the Introduction to Dīgha II.

translations, among which that of Dr. K. E. Neumann¹ claims special attention, based as it is upon a very wide knowledge of the Buddhist Canon. It has, however, long been felt that a complete edition of the Pāli commentary was an indispensable preliminary to a thorough understanding of the text, and also of the standpoint from which an orthodox Buddhist regards the sayings of the Teacher. It was, therefore, with great pleasure that I undertook at the request of Prof. Rhys Davids the task of editing the voluminous *Aṭṭhakathā*, for the first time in a complete form in the Roman character. Two or three editions in Sinhalese and Burmese print have already appeared since 1855, for the work as a collection of legends enjoys among adherents of Buddhism a popularity second only to that of the *Jātakas*.² These editions are, as a rule, very good, being practically equivalent to good MSS. It was from one of these, the Sinhalese edition of 1886,³ that a complete copy was made by the late Dr. H. Wenzel, whose death robbed Pāli and Tibetan scholarship of a patient and gifted investigator. This copy forms the basis of the present edition.

The following MSS. have been collated for the first volume :

C. (in possession of Prof. Rhys Davids)—foll. *ne* (315), nine lines to the page, 20 $\frac{5}{8}$ (writing 18 $\frac{1}{4}$) by 2 (1 $\frac{1}{2}$). This is a MS. of the whole work.

C^a. (Rh. D.)—foll. *dhau* (302), 10 lines, 17 $\frac{7}{8}$ (writing 15 $\frac{3}{4}$) by 2 $\frac{1}{8}$ (1 $\frac{5}{8}$). Also a complete MS.

K. Fragments of Kambodian MSS. in the British Museum, Bibliothèque Nationale, Paris, and Tübingen University Library. These fragments are of different ages and hands, but are all similar in their reading of the text. Judging from the difference in the numbering, the frag-

¹ *Der Wahrheitpfad. Aus dem Pāli, in den Versmaassen des Orig. übers. von K. E. N. Leipzig, 1893.*

² See, for example, Wickremasinghe's catalogue of printed Sinhalese books in the British Museum, p. 11, No. xiii.; p. 134, No. viii.; also Nos. xii., xiii., xvii., and p. 145, No. viii.; and Beal's preface to his translated selections from the allied Chinese anthology.

³ Ed. Guṇaratana Mulleriyāve. Colombo.

ments seem to have been taken from distinct MSS.; in some cases, however, it would seem that the copyist had in view to write only a portion of the work, as when a fragment of a later portion of the work commences with *Ka*. These fragments are extremely interesting; they nearly always give sense, and, where they do not, give a clue to the right reading. They are, on the whole, more diffuse than the Sinhalese texts,¹ but, on the other hand, often omit *āha*, *vatvā*, *pucchi*, etc., where the other MSS. retain them. Where a *Jātaka* occurs imbedded in the text, these fragments give a reading closer to that of Fausböll's edition of the *Jātakas* than to that of the present text. The spelling is often of a rude description, consonants being frequently doubled, as in *aggamāsi* for *agamāsi*, *Uddena* for *Udena*,² *nibbutto* for *nibbuto*, etc. The cerebrals are rather avoided than otherwise, and *l* often takes the place of *ḷ*, which also occurs in the Sinhalese MSS. The distinctions of long and short *i* and *u* are not strictly adhered to, and, as in the Sinhalese MSS., the short vowel with *ṇ* often occurs in place of the corresponding long vowel. So, too, we find *°isum* for *°iṃsu* most frequently, *kuham* (= *kahaṃ* or *kuhim*), *bhiriyā* (*bhariyā*), *kaṭumbiko* (*kuṭimbiko*), *ṇhā°* for *nahā°* (*snā*), *by* for *vy*, as in *byañjana* for *vyañjana*. These fragments are as a rule very carefully corrected, and are written with singular clearness. With their aid one is in possession of an almost complete Kambodian version of the text. The fragments used for the present volume are :

For the comm. on the first two vss. the fragments in the Bibliothèque Nationale numbered Pāli 93-97, giving between them a continuous text.

For the comm. on vss. 3-8 the British Museum fragment. MSS. Or 1273—first fragment—*Kā* to *gā* = 24 leaves.

For the comm. on vss. 8-59 (with the exception of vss. 51-53) the Bibliothèque Nationale fragments from 98 onwards.

¹ Cf. Hardy, *J.P.T.S.*, 1902-3, pp. 61 ff.

² But cf. Utrayana, *J.P.T.S.*, 1886, p. 4.

For the comm. on vss. 51-53, a fragment from the University of Tübingen.

I have refrained from giving any very particular account of the fragments used, as M. Cabaton, of the Bibliothèque Nationale in Paris (to whose courtesy for the use of his MS. catalogue I am much indebted), gives an exhaustive account of them in the new Oriental catalogue.

F. What Fausböll gives from his three MSS. in the Copenhagen Library. Max Müller in his Introduction to Rogers' 'Buddhaghosha's Parables,' says, it is true: 'Many of these fables had been published in Pāli by Dr. Fausböll, at the end of his edition of the "Dhammapada"; but as the MSS. used by him were very defective, the Pāli text of these parables had only excited but had not satisfied the curiosity of Oriental scholars.' But examination of Fausböll's readings shows that his MS.¹ of the Commentary was quite good, and that the greater part of the defects are due more to misreading of the text than to badness of the MS. itself. Sinhalese MSS., as a rule, are very well written, but the characters are extremely small, added to which the ligatures are often very hard to make out, and many of the letters have great similarities. Confusions of the *n* and *t* and of *m*, *c*, and *v*; account for a great number of the errors in F.; *ddh* is often given where we should read *tt*, as in *vaddhati*, the case of most frequent occurrence. What a good Pāli scholar could do with F. was shown by the late H. C. Warren, who in his 'Buddhism in Translations' has given versions of some of the tales (222-6, 264-7, 381-3, 430-3, 451-81). As to the Burmese version which Rogers used, it seems merely to have been a compilation of not much worth, giving some of the more popular tales in a concise form. There are 302 tales in the whole work; Rogers gives versions of 29, and this in the space of 191 pages.

B. A Burmese edition of the whole work printed at

¹ Pref. vii. : 'Quæ ex commentario Buddhaghosæ excerpti, quum uno tantum codice confidendum sit. . . .'

Rangoon.¹ This I have collated word for word ; its readings are almost exactly the same as those of K. The same holds good to a great extent of an India Office Burmese MS., which has been collated for the third volume, where an account of it will be given.

S. A very good Sinhalese edition by W. Dhammānanda Thera and M. Ñānissara Thera, printed at Colombo in 1898. It has proved of the greatest assistance in the correction of the text, and is in every respect an admirable piece of work.

A still more recent text of great excellence is that which is being brought out by Dīpaṅkara and Dharmasena. The first part (containing the first Vagga) came out in 1905 (Vidyāprakāsa Press, Ambalamgoda), and has been consulted on points of difficulty. A feature of this edition consists in the short notes on crucial points appended to the volume. A work of great interest, which it is to be hoped some Sinhalese savant will take up, would be an edition of the ancient Sinhalese glossary to our *Aṭṭhakathā*, about a thousand years old, mentioned by Louis de Zoysa in his catalogue of MSS. in the temple-libraries of Ceylon (1885). For the interpretation of difficult words such a work should prove of much value.

§ 2. CHARACTER OF THE COMMENTARY.

The work itself is styled 'Dhammapada Commentary,' but the Commentary plays but a small part in comparison with the bulk of the illustrative tales.² The scheme of the work is shortly as follows: First comes the quotation of a word or two of a verse in the *Dhammapada* itself. Then we are given the name of the place in which the verse was uttered, and of the person or persons concerning whom it

¹ 1903; ed. by Ū. Yan.

² So in the *Mahāvastu*, which calls itself a Vinaya work, the illustrative stories have quite eclipsed the canon law which a Vinaya ought to contain. I am indebted to Professor Rhys Davids for calling my attention to this point.

was spoken. Then comes the narrative¹ giving the story of the persons in question, ending with a quotation of the verse or verses *in extenso* by the Buddha himself. This is followed by a word-for-word commentary put into the mouth of the Teacher. As a result of the Dhammadesanā, so many become Sotāpannas or Arahats, etc., as the case may be. The narrative is often followed by a subsidiary narrative, setting forth the person's doings in a former birth. The whole work constitutes a species of Buddhist 'Acta Sanctorum,' enforcing by multitudinous concrete examples the theory of Karma laid down in the fundamental text with which the Dhammapada opens 'Mano-pubbaṅgamā dhammā.' As an illustration, a résumé of the first story is here subjoined.

STORY OF CAKKHUPĀLA.

A householder, Mahāsuvanno by name, pays reverence to a tree, and makes a vow in its presence. Thereafter his wife bears him three sons, whom he names 'Pālo,' 'Cullapālo,' and 'Mahāpālo,' for the tree was protected (*pālita*) by him, and the sons are the result. When the sons grow up, marriages are contracted for them by their elders.

At this time the teacher was living at the Jetavana monastery, which Anāthapiṇḍika had caused to be built for him. To edify his merchant friend, he tells a tale of his former existence, how he the Buddha had cut off his own head and suffered other tortures for righteousness' sake. As a result of his tale, of the seven millions dwelling at Sāvatti, five become noble disciples, two Puthujjanas. Now the disciples had two duties—in the forenoon to give gifts, in the afternoon to go and hear the doctrine, bearing perfumes, etc., in their hands. Mahāpālo, learning whither they are going, joins their ranks and comes to do reverence to the Teacher. The Buddha preaches to him the doctrine,

¹ Cf. the introductory verses of the Manorathapūraṇī :

Suttānaṃ pana atthā na vinā vatthūhi ye pakāsanti
Tesaṃ pakāsanatthaṃ vatthūni pi dassayissāmi.

after hearing which Mahāpālo expresses his wish to become a mendicant. Before doing this, however, he has to go and obtain the consent of his younger brother. The latter tries to shake him in his resolution, but in vain, and Mahāpālo after making over all his property to his younger brother returns to be ordained by the Buddha.

After five years have passed, Mahāpālo comes to ask the Buddha how many are the burdens of the religious life. He is told two—that of study, and that of contemplation. The former means the memorizing and teaching of one or two Nikāyos, or of the whole Tipiṭaka; the latter is the life of fasting and temperance which leads to Arahantship, and this Mahāpālo chooses as he is too old for the former. He then obtains an object of meditation from the teacher, and sallies forth with sixty disciples. After a journey of twenty yojanas they reach a large frontier village, and enter it to beg for alms. The inhabitants give them a friendly reception, induce them to stay for the three months of *Wass*, and build them a *Vihāra*. A physician also offers his services in case of sickness.

Mahāpālo now summons his monks and asks them how they intend spending *Wass*. They tell him with all the four *Iriyāpathas*. He commends their resolution, and admonishes them to be diligent in good works. Himself he contents with three postures, and he vows not to stretch his back in repose. After a month of this exercise his eyes begin to fail and he gets ophthalmia. His disciples offer to inform the doctor, and to this Mahāpālo agrees. A preparation of oil is sent, and with this he anoints his eyes. He then goes to the village and meets the doctor, who is astonished to learn from his patient that his eyes are still bad. He asks Mahāpālo if he has used the prescription sitting or lying down, but can get no answer out of him. Going himself to the monastery, he sees that his patient has not lain down. Frequent remonstrances prove unavailing. Mahāpālo tells the doctor he will deliberate on the matter, and then see what can be done. Having no kinsmen to consult, he holds a consultation with his own body, and

decides that blindness compared with countless transmigrations is as naught ; let the eyes go rather than the Doctrine be neglected. The doctor consequently gives him up as a bad job. The night after, Mahāpālo loses both his eyes and the lusts of the flesh, and becomes a Sukhavipassako or Arahant of the second grade. The villagers come to sympathize with him on the loss of his eyes, and promise that he shall want for nothing. As Wass is drawing to a close, the sixty disciples also attain to Arahantship.

At the end of Wass, the sixty express a desire to see the teacher, and inform Mahāpālo. He accedes to their request, but says that he will come after they have gone, as there lies before them a wood infested by evil spirits, where a blind man would only be a hindrance. They must go and see his youngest brother and tell him what has happened ; he will then send a guide. So bearing his greetings to the Buddha and the eighty great Theros they depart, amid great lamentations on the part of the villagers. Reaching their destination in safety, they deliver their message. The brother wishes to send a nephew Pālita, but is told that the road is so dangerous that the nephew must first be ordained and then sent. After a fortnight's training, off goes Pālita, and reaches the village in safety. There he spends a fortnight in attendance on the Thero and then both set out, Pālita holding his uncle's staff. On their way they pass through a wood near the village of Katṭhanagara, and Pālita the younger, charmed by the voice of a maiden who sings as she gathers sticks in the wood, excuses himself for a moment to his uncle, and goes off and breaks the third Buddhist commandment. The Thero, guessing what has happened, refuses to take him as a guide, even though he casts off his monastic garments and offers to accompany him as a layman. The young man departs weeping and lamenting his sin.

Meanwhile, Indra's magic throne shows signs of heat, and the god looking round about perceives the Thero. Thinking ' My head will split into seven pieces if I help not this holy man,' he goes to his rescue, in the guise of a

wayfarer, and offers to guide him to Sāvatti. Through his magic power, Indra brings the Thero to his destination that very evening, informs the brother of his arrival, and then vanishes. Pālita's brother is overjoyed to see the Thero once more, and gives him two servants to wait upon him.

In the last watch of the night, Pālita rises to pace up and down in the cloister. As it has rained heavily during the night, many cochineal insects come up out of the ground and are unwittingly trampled under foot by him. The other residents are filled with astonishment and go to tell the Tathāgata how Pālita has crushed insects under his feet. They are asked: 'Did you see him doing this?' and answer, 'No.' The Buddha tells them that as they did not see Pālita, so did Pālita not see the insects; he is quite blameless. The mendicants then ask how it came about that, though predestined for Arahatsip, he became blind? This, they are told, is the result of his action in a former birth, and the story is related. Once upon a time there lived in Benares a doctor. Going his rounds he once saw a woman with weak eyes. He asks: 'What will you give me, if I cure you?' She answers: 'I and my children will be your slaves.' The doctor gives her a medicine through one application of which her eyes are made sound. She now regrets her promise, and when the doctor comes again she tells him that her eyes are much worse. He sees what she is up to and determines to make her blind. Going home, he mixes a preparation, returns, and makes her anoint her eyes therewith. The woman becomes totally blind. That doctor was Cakkhupāla. 'Mendicants,' said the Buddha, 'the action then performed by my son continued to dog his footsteps; for the sinful action follows after him just as the wheel does the foot of the ox that bears the yoke.' Having told this story and established the connection, like one sealing an edict with the royal seal after the wax has been affixed, the King of righteousness uttered this verse: States spring from mind, etc.

The stories vary in length; some are merely jejune

accounts evidently manufactured to give a framework to the verses ; others are long and interesting, containing curious pieces of folklore, including whole Jātakas. Some of the stories are very entertaining, such as that of the quarrel of the two ascetics on p. 39 ff., of the recalcitrant donkey on p. 123 ff., of the pork-butcher on p. 125 ff. The second fasciculus starts with the story of Udena (to whom so much of the 'Kathāsaritsāgara' is devoted, and who is also the hero of the Sanskrit drama *Ratnāvalī*), which gives us the *roc* of the Arabian Nights and Marco Polo, the wooden elephant filled with armed men, the Indian equivalent of the Trojan horse,¹ and the luck-child Ghosaka, who figures in so many fairy-tales and who is adduced in the Commentary on the Mahāvāṅsa to illustrate the rescuing of Candragupta in a similar plight by a cowherd (Vaṅsatthapakāsinī, p. 121 of the edition of 1895). In the tale of Cullapanthaka we find the King of Benares wandering about incognito like Haroun Alraschid in order to learn the candid opinion of his subjects. The story of Saṅgharakkhita (p. 300 ff.) is possibly the parent of the story whose successive modifications in its transit from land to land have been so charmingly described by Max Müller. The Viḍūḍabha-vatthu (p. 337 ff.) has a historical importance of a Homeric type in its account of the destruction of the Sākiyas. The story of Visākhā is well known through Mr. Warren's spirited translation ; in it we find a delightful picture of the finest type of Indian womanhood. The last tale of the present instalment gives a vivid account of the quarrel between two friends, one a Baudha, the other a Jaina. Like the Jātaka book, which it so much resembles, the work is a perfect mine of curious information on ancient India.

§ 3. DATE AND AUTHORSHIP OF THE WORK.

On p. 127 we have a quotation from the *Milindapaṇha* (ed. Trenckner, 67-8) which enables us to date the work roughly in the one direction. Professor Rhys Davids in

¹ See Rhys Davids' *Buddhist India*, p. 5.

his Introduction to 'The Questions of King Milinda' (S.B.E. xxxv.) has pointed out (p. xv.) that 'when Buddhaghosa wrote his great works—that is, about 430 A.D.—he had before him a book giving the conversations between Milinda and Nāgasena.' So it has been with our author, who is said by tradition to have been Buddhaghosa, though this, as in the case of the Jātaka Commentary, is open to question (see *infra*). 'Milinda' reigned 'probably from about 140 to about 115, or even B.C. 110' (xxiii.). And if the Milindapañha was written 'when the memory of the actual facts of Menander's reign was fading away—that is, some generations after his death' (xxv.)—then we must give the Dhammapadaṭṭhakathā a date which is certainly A.D., for it would be some time before the famous 'Questions' would come to rank as canonical.

If we compare the present work with the Chinese book translated in Beal's 'Dhammapada from the Buddhist Canon,'¹ we are at once struck by the fact that, just as the sections and the verses show a great difference in arrangement, so, too, is it with the tales. In Beal there is only one story (p. 94), which corresponds to a story in the present volume, and that is the tale of Pūṭigattatissatthera, which appears in the Dandavagga in Beal and in the Cittavagga in our book. The Chinese version is much more ornate and miraculous; added to this the jātakas told to account for the unfortunate condition of the Thero are quite different. The same holds good of another tale common to both, the story of how Pasenadi, acting on the Buddha's advice, reduced his stoutness. This occurs in the Nāgavagga of the Pali, in the Pakiṇṇavagga of the Chinese. The

¹ Long ago in his Hibbert Lectures (London, 1881, pp. 200-204) Professor Rhys Davids criticised this title. He showed, by a detailed analysis, that only about 13 per cent. of the Pali verses are represented in the Chinese. And he suggested, very appositely, that if anyone were to publish, with illustrative stories, some of the hymns common to 'Hymns Ancient and Modern' and other hymn books, and were to call his book 'Hymns Ancient and Modern,' he would run great risk of falling into the clutches of the law.

story itself is extremely similar in both versions, probably on account of the prosaic nature of the subject. Beal tells us that the original of his translation was brought from India in 223 A.D. The existence of some form of these two tales before this date may therefore be assumed, though this does not take us very far. All that we can affirm is that the Indian original of the Chinese anthology and the Pali commentary both drew their stories from a common source, as in the case of the Saṅgharakkhita Vatthu and the Pañcatantra story, but applied them to different verses. When we consider that the method of arrangement is different in the Pali and Chinese books, we feel bound to assume at least two different diaskeuasts, and again, perhaps, two different commentators. The verses would be selected from the Buddhist scriptures according to the different schools, while the illustrative stories and the explanations might be added later from a common source consisting of Vinaya and fable literature. As to a Sanskrit 'recension' of the Dhammapada and its relation to the Pali, it would be premature to speak, however, as much fresh light is needed, and there are indications that valuable information may be obtained from Turfan. Dr. Pischel, in his article 'Die Turfan-Recensionen des Dhammapada,' has given some most interesting specimens of a Sanskrit text of certain verses (Sitzungsberichte der Königlich-Preussischen Akademie der Wissenschaften, 1908, xxxix.). It is instructive, for example, to find the reading *yodhetha* confirmed by the Turfan MS. and the Petakopadeśa, as it already is by our commentator, in verse 40 (see p. 316 of the Dhammapadatthakathā), where Fausböll read *yojetha*. The same scholar has promised further communications, which will be welcomed by students of Buddhism.¹

We now come to the question of the authorship of our Commentary. The stories are ascribed to Buddhaghosa, with the exception, of course, of the jātakas, which, like

¹ Dr. Pischel's lamented death, which occurred while these sheets were passing through the press, has frustrated all hopes of further contributions from his gifted pen.

the word-for-word commentary, are put into the mouth of the teacher. Now, it is admitted that the *Manoratha Pūraṇī* is the work of Buddhaghosa; but if one compares its text of, say, the story of Ghosaka as given by Hardy in the *J.R.A.S.* with ours, there are such differences that our work cannot be said to be by the same author. And, again, if Buddhaghosa is the author of the Commentary on the *Jātaka* (against which see Rhys Davids, 'Jātaka,' Introduction, p. 65), how is it that our Commentary gives a wrong reference? The passage in question is on p. 285 of our edition, where the *Cullasukajātaka* is referred to the *Dasanipāta*. It is in the *Navanipāta* of Fausböll's edition. One would feel more inclined to attribute to Buddhaghosa only the word-for-word commentary, and the work as we possess it to a later redactor. Internal evidence proves that the word-for-word commentary could never have been uttered by the Buddha; later on, for example, we shall find a reference in it to the *Mahāvihāra* of Sinhalese history, whose existence could only have been known of by the Buddha through a special prophetic vision. The word-for-word commentary is all that one could credit Buddhaghosa with from the language of the introductory verses (p. 2).

In conclusion, I beg to tender my thanks to the administrators both of the Moray Research Fund of Edinburgh University, and of the Max Müller Fund in Oxford, through whose generosity I was enabled to prosecute the studies necessarily preliminary to this edition. To Professor Rhys Davids I am specially indebted for the loan of books and MSS., and for much valuable criticism and advice; and my thanks are due to Dr. Barnet of the British Museum, the Librarian of Tübingen University, and M. Cabaton of the Bibliothèque Nationale, for their courtesy in enabling me to make use of the MSS. of their respective libraries. I am also much indebted to the Government of India for procuring me, at much trouble

and expense, Kambodian MSS. from the Bibliothèque Nationale at Paris.

§ 4. TALES WHICH HAVE BEEN TRANSLATED IN WORKS
OTHER THAN ROGERS.

1. Cakkhupālattheravatthu. Louis de la Vallée-Poussin, Godefroy de Blonay. Contes Bouddhiques. Légende de Cakkhupāla. *Revue de l'Histoire des Religions*, Paris, 1892, pp. 180-193.

2. Maṭṭhakunḍalivatthu. Translated by the same in the same number of the *Revue*, pp. 193-200.

3. Kosambikabhikkhūnaṅ Vatthu. Translated by the same in the *Revue* for 1894, pp. 329-337.

4. Vidūḍabhavatthu. Translated *ibidem*, pp. 195-211.

5. Patipūjīkakumārikavatthu. Translated by Warren, 'Buddhism in Translations,' pp. 264-267.

6. Visākhāvatthu. Translated by Warren, pp. 451-481.

7. Godhikavatthu. Translated by Warren, pp. 380-383.

8. A translation of part of the commentary on the first verse of the second Vaggo will be found in the *J.R.A.S.* for 1898, pp. 741-794, by E. Hardy. This is a most interesting article, as it gives side by side with our text that part of the *Manoratha-Pūraṇī* which deals with the story of Ghosaka.

9. Jātakas imbedded in the work will be found translated either in Rhys Davids (as far as they are contained in his 'Buddhist Birth Stories,' London, 1880), or in the Cambridge translation. Exact references to Fausböll's edition will be found in the notes.

LIST OF VATTHUS

I. YAMAKAVAGGO.

1. Cakkhupālatthera. (Rogers 1-11.)
2. Maṭṭhakundali. (R. 12-17.)
3. Thullatissatthera. (R. 18 24.)
4. Vañjhitti (Kāliyakkhiniyā Uppatti).
5. Kosambaka.
6. Cūlakālamahākāla. (R. 25-31.)
7. Devadattassa Kāsāvalābha.
8. Aggasāvaka.
9. Nandatthera.
10. Cundasūkarika.
11. Dhammika Upāsaka.
12. Devadatta.
13. Sumanadevī.
14. Dvesahāyakabhikkhūnaṅ.

II. APPAMĀDAVAGGO.

- (15) 1. { Udenassa Uppatti. (R. 32-60.)
Ghosakasetṭhino Uppatti.
Sāmāvatiyā Uppatti.
Vāsuladattāya Vatthu.
Māgandiyā-Vatthu.
Maraṇaparidīpaka-Udena-Vatthu.
- (16) 2. Kumbhaghosaka.
- (17) 3. Cūḷapanthakatthera. (R. 61-71.)
- (18) 4. Bālanakkhattaḡuṭṭha.
- (19) 5. Mahākassapatthera.
- (20) 6. Pamattāpamattadvesahāyakabhikkhūnaṅ.
- (21) 7. Mahālīpaṇha.
- (22) 8. Aññatarabhikkhussa.
- (23) 9. Nigamavāsītissatthera.

III. CITTAVAGGO.

- (24) 1. Meghiyatthera.
- (25) 2. Aññatarabhikkhussa.
- (26) 3. Ukkaṇṭhitabhikkhussa.
- (27) 4. Bhāgineyyasaṅgharakkhita.
- (28) 5. Cittahatthatthera.
- (29) 6. Pañcasatavipassakabhikkhūnaṅ.
- (30) 7. Pūtigattatissatthera.
- (31) 8. Nandagopāla.
- (32) 9. Soreyyatthera.

IV. PUPPHAVAGGO.

- (33) 1. Paṭhavikathāpasutapañcasatabhikkhūnaṅ.
- (34) 2. Marīcikammaṭṭhānikattherassa.
- (35) 3. Viḍūḍabha.
- (36) 4. Patipūjikāya.
- (37) 5. Macchariyakosiya.
- (38) 6. Pāṭhikājīvaka.
- (39) 7. Chattapāṇiupāsakassa.
- (40) 8. Visākhāya.
- (41) 9. Ānandattherassa Pañha.
- (42) 10. Mahākassapattherassa Piṇḍapātadinna.
- (43) 11. Godhikattherassa Parinibbāṇa.
- (44) 12. Garahadinna.

DHAMMAPADAṬṬHAKATHĀ.

II. APPAMĀDA-VAGGO.

1. UDENA-VATTHU.

‘ APPAMĀDO AMATAPADAN ’ ti imaṅ dhammadesanaṅ Satthā Kosambiyaṅ upanissāya Ghositārāme¹ viharanto Sāmāvatī-pamukhānaṅ² pañcannaṅ itthisatānaṅ, Māgandikapamu-khānaṅ³ etissā⁴ pañcannaṅ ñātisaṭṭānaṅ maraṇavyasanaṅ ārabba kathesi.

Tatrāyaṅ ānupubbikathā : Atīte Allakappa-raṭṭhe Alla-kappakarājā⁵ nāma, Veṭhadīpaka-raṭṭhe Veṭhadīpakarājā⁶ nāmā ti, ime dve daharakālato paṭṭhāya saḥāyakā⁷ ekācari-yakule sippaṅ uggaṇhitvā attano pitunnaṅ accayena chattaṅ ussāpetvā⁸ dasadasayojanike raṭṭhe⁹ rājāno ahe-suṅ. Te kālena kālaṅ samāgantvā ekato tiṭṭhantā nisī-dantā¹⁰ nipajjantā mahājanaṅ jāyamānañ ca miyamānañ ca disvā, ‘ paralokaṅ gacchantaṅ¹¹ anugacchanto¹² nāma natthi

¹ K. Khosighotārāme.

² F. C^a Sāmava°.

³ K. °iya. So B. *and a. ca.*

⁴ F. itissā K. *om.*

⁵ F. B. °kapparājā.

⁶ C^a Veṭhadīpake Veṭhadīparājā K. Veṭṭhadīpakaraṭṭhe.

⁷ K. *a. hutvā.*

⁸ F. *adds* āyāmato.

⁹ K. *a. dve.*

¹⁰ K. *om.*

¹¹ K. *a. pitā yātakā (sic).*

¹² K. °ntā.

antamaso attano sariram pi¹ sabbaṃ pahāya gantabbaṃ, kiṃ no gharāvāsena, pabbajissāmā' ti mantetvā rajjāni putta-dārassa niyyādetvā isipabbajjaṃ pabbajitvā Himavanta-padese vasantā mantayīṃsu : ' mayāṃ rajjaṃ pahāya pabbajitā,² na jīvitūṃ asakkontā, te mayāṃ³ ekatṭhāne vasantā apabbajita-sadisā yeva homa, tasmā visūṃ⁴ vasissāma ; tvaṃ etasmiṃ⁵ pabbate vasa, ahaṃ imasmiṃ pabbate⁶ vasissāmi, anvaddhamāsaṃ⁷ pana uposathadivase ekato bhavissāmā' ti. Atha nesaṃ etad ahoṣi : ' evam pi no gaṇasaṅgaṇikā⁸ bhavissati, tvaṃ tava pabbate aggiṃ jāleyyāsi, ahaṃ mama pabbate aggiṃ jālessāmi,⁹ tāya¹⁰ saññāya atthibhāvaṃ jānissāmā' ti, te tathā kariṃsu.

Atha aparabhāge¹¹ Veṭhadīpakatāpasō kālaṃ katvā mahesakkho¹² devarājā hutvā nibbatti.¹³ Tato addhamāse¹⁴ pabbate¹⁵ aggiṃ adisvā va¹⁶ itaro ' sahāyako me kālakato' ti aññāsi. Itaro pi nibbattakkhaṇe yeva attano devasiriṃ oloketvā, kammaṃ upadhārento, nekkhammato¹⁷ paṭṭhāya attano tapacariyaṃ¹⁸ disvā,¹⁹ ' āgantvā²⁰ mama sahāyaṃ passissāmi' ti,²¹ taṃ²² attabhāvaṃ vijahitvā²² maggikapuriso²³ viya tassa santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ atṭhāsi. Atha naṃ so āha : ' kuto āgato sī' ti. ' Maggi-

¹ B. a. nānugacchati.

² K. °tvā.

³ S. a. sace.

⁴ K. rep.

⁵ K. B. C. C^aek°.

⁶ K. om.

⁷ K. addhamāse.

⁸ K. gahaṇa°. C^a. B. a.va. K. va na.

⁹ F. C^a. jālissāmi. K. a. ubho.

¹⁰ F. adds maṃ (mayāṃ?).

¹¹ F. athāpara° K. om. atha.

¹² S. C^a. °kko (so *infra*).

¹³ F. B. nibbatto.

¹⁴ F. anvaddha°.

¹⁵ K. B. sampatte.

¹⁶ F. om.

¹⁷ K. B. °manato.

¹⁸ K. katacar°.

¹⁹ K. a. idānāham.

²⁰ K. C^a. B. gantvā.

²¹ K. çintetvā tasmiṃ kāle for ti.

²² K. pajjah°.

²³ K. maggamulha° (*sic infra*).

kapuriso ahaṇ bhante' ti,¹ 'dūrato va āgato 'mhīti.² 'Kiṇ pana bhante ayyo imasmiṇ ṭhāne ekako va vasati,³ añño pi koci atthī' ti.⁴ 'Atthi⁵ eko saḥāyako' ti. 'Kuiṇ so' ti. 'Etasmiṇ pabbate vasati, uposathadivase pana aggiṇ na jālesi,⁶ mato bhavissatīti. 'Evaṇ bhante' ti. 'Evam āvuso' ti. 'Ahaṇ so bhante' ti. 'Kuiṇ nibbatto 'sī' ti. 'Devaloke mahesakkho devarājā hutvā nibbatto' smi⁷ bhante, 'ayyaṇ passissāmīti puna āgato⁸ 'mhi; api nu kho ayyānaṇ imasmiṇ ṭhāne vasantānaṇ koci upaddavo atthī' ti. 'Āma āvuso⁹ hatthī nissāya kilamāmī' ti. 'Kiṇ¹⁰ vo bhante hatthī¹¹ karontī' ti.¹² 'Sammajjanatṭhāne laṇḍaṇ pāteṇti, pādehi paharivā paṇsuṇ¹³ uddharanti, svāhaṇ¹⁴ laṇḍaṇ¹⁵ chaddento¹⁶ paṇsuṇ samaṇ karonto kilamāmī' ti. 'Kiṇ pana tesāṇ anāgamaṇaṇ icchathā' ti. 'Āma āvuso⁹ ti. 'Tena hi tesāṇ anāgamaṇaṇ karissāmī' ti tāpasassa hatthikantavīṇaṇ c'eva hatthikantamantaṇ ca adāsi. Dadanto ca pana vīṇāya tisso tantiyo dassetvā, tayo mante uggaṇhāpetvā, 'imaṇ tantiṇ paharivā, imasmiṇ mante vutte nivattitvā¹⁷ oloketum pi asakkontā hatthī palāyanti, imaṇ tantiṇ paharivā imasmiṇ mante vutte nivattitvā pacchato oloketā oloketā¹⁸ palāyanti, imaṇ tantiṇ paharivā imasmiṇ mante¹⁹ vutte²⁰ yūthapati piṭṭhiṇ upanento²¹ āgacchatī' ti ācikkhitvā, 'yaṇ vo rucati taṇ kareyyāthā'

1 F. B. om.

2 F. K. mhi.

3 C. vasavati.

4 K. a. āha.

5 C^a. om.

6 K. a. nūnaṇ saḥāyako.

7 F. corr. C^a. 'smi. K. 'smiṇ.

8 K. punāggato.

9 F. K. B. āmāvuso.

10 K. a. pana.

11 F. adds kiṇ.

12 K. a. rattiṇ.

13 C. paṇsu. B. has bhūmiyaṇ before paharivā.

14 K. a. pāto va.

15 C^a laṇḍe.16 F. C^a. chaddento.

17 B. a. pacchato. 18 S.

19 K. om. mante.

20 K. B. a. hatthi^c. 21 K. anāmento. B. unnāmento.

ti vatvā pakkāmi. Tāpaso palāyana-mantaṇ vatvā¹ palāyana-tantiṇ paharitvā hatthī palāpetvā va² vasi.³

Tasmiṇ samaye Kosambiyaṇ Parantapo nāma rājā hoti.⁴ So ekadivasaṇ gabbhiniyā deviyā saddhiṇ bālātapaṇ tappa-māno⁵ ākāsatale⁶ nisīdi. Devi⁷ rañño pārupanaṇ satasahassagghanikaṇ rattakambalaṇ pārupitvā nisinnā raññā saddhiṇ samullapamānā⁸ rañño aṅgulito⁹ satasahassagghanikaṇ rājamuddikaṇ nīharitvā attano aṅguliyaṇ pilandhi. Tasmiṇ samaye hatthiliṅgasakuṇo ākāsenā gacchanto¹⁰ deviyṇ disvā ‘maṅsapesī’ ti saññāya pakkhe vissajjetvā¹¹ otari. Rājā tassa otaraṇasaddena¹² utthāya antonivesanaṇ pāvīsi, devī garugabbhatāya c’eva bhirukajātikatāya¹³ ca vegena gantaṇ nāsakkhi. Atha naṇ so sakuṇo ajjhappatto¹⁴ nakhapañjare¹⁵ nisīdāpetvā ākāsaṇ pakkhandi.—Te kira sakuṇā pañcanaṇ hatthīnaṇ balaṇ dhārenti; tasmā ākāsenā netvā yathārucita-tthāne¹⁶ nisīditvā maṅsaṇ khādanti.—Sāpi tena niyyamānā maraṇabhaya-bhitā cintesi: ‘sacāhaṇ viravissāmi,—manussasaddo nāma tiracchānagatānaṇ ubbejaniyo¹⁷—taṇ sutvā maṇ chaddessati, evaṇ sante saha gabbhena jīvitakkhayaṇ pāpuṇissāmi; yasmiṇ pana tthāne nisīditvā¹⁸ khāditaṇ ārabhissati, tatra¹⁹ naṇ saddaṇ katvā palāpessamī’ ti sā attano paṇḍitatāya adhiyāsesi. Tadā ca²⁰ Himavantapadesa thokaṇ vaḍḍhitvā²¹

¹ K. a. tāpasaṇ vanditvā.

² F. K. B. om.

³ K. a. Vetthadipaka-allakappa-vatthu.

⁴ K. ahosi. B. for Pa° has Pūrantappo.

⁵ K. bālasuriyātapata°. B. also, with °paṇ.

⁶ K. B. abbhokāse.

⁷ K. a. tassa.

⁸ F. sallapa°. K. °piyomānā.

⁹ K. aṅgulito.

¹⁰ K. °nāg° a. dūrato rattanakambalapārupanaṇ.

¹¹ C^a. °itvā.

¹² K. a. bhito.

¹³ C^a. °tthāya —om. ca. K. °jātikāya.

¹⁴ K. a. taṇ.

¹⁵ F. corr. nakhe pa°. K. naṅkha°.

¹⁶ F. °tthānaṇ gantvā ni°.

¹⁷ B ubbegajaniyo.

¹⁸ K. a. maṇ. B. for sa° ka° has manussasaddaṇ sutvā.

¹⁹ K. tattha.

²⁰ K. om.

²¹ B. C^a. vaḍḍhetvā.

maṇḍapākārena t̥hito eko nigrodho¹ hoti; so sakuṇo migarūpāni² tattha netvā khādati. Tasmā tam pi tatth'eva netvā viṭapabbhantare t̥hapetvā āgatamaggam olokesi.—Āgatamaggolokanaṅ kira tesañ dhammatā.—Tasmiṅ khaṇe devī, 'idāni imaṅ palāpetuṅ vaṭṭatīti cintetvā ubho hatthe ukkhipitvā pāṇisaddaṅ c'eva mukhasaddaṅ ca katvā taṅ palāpesi. Ath' assā suriyatthaṅgamanakāle³ kammajavātā calisū sabbadisāsu⁴ gacchanto⁵ mahāmegho ut̥thahi; sukhedhitāya rājamahesiyā 'mā bhāyi ayye'⁶ ti vacanamattam pi⁷ alabhamānāya dukkhaparetāya⁸ sabbarattiṅ⁸ niddā nāma nāhosi. Vibhātāmānāya⁹ pana¹⁰ rattiya valāhakavigamo¹¹ ca aruṇuggamanaṅ ca tassā gabbhavut̥thānaṅ ca¹² ekakkhaṇe yeva ahosi. Sā megha-utuṅ ca pabbata-utuṅ ca¹³ aruṇa-utuṅ ca¹⁴ gahetvā jātattā puttassa "Udeno" ti nāmam akāsi' ti.¹⁵

Allakappatāpasassāpi kho tato avidūre vasanaṭṭhānaṅ hoti. So¹⁶ pakatiyā va¹⁷ vassadivase sītabhayena phalāphalatthāya vanaṅ na pavisati; taṅ rukkhamūlaṅ gantvā sakuṇehi¹⁸ khāditamaṅsānaṅ atthī āharitvā koṭṭetvā rasaṅ katvā¹⁹ pibati.²⁰ Tasmā taṅ divasam pi²¹ 'atthi'²² āharissāmī' ti tattha²³ gantvā rukkhamūle atthī pari-

¹ F. K. B. mahāni°.

² K. °ādini.

³ F. suriyuggamanavele. C^a. B. suriyatthaṅ. K. a. gabbhe.

⁴ K. °disā.

⁵ F. B. gajjanto. K. gajento.

⁶ F. ayyā. ⁷ F. om.

⁸ K. °dukkhappatāya.

⁹ F. pabhāya°. K. B. vibhātāya.

¹⁰ F. om.

¹¹ C^a. °niggamo.

¹² F. C^a. °vut̥thānaṅ.

¹³ K. ratti utuṅ ca (for pa°). C^a. om. pabbata-utuṅ ca.

¹⁴ C^a. varuṇa°. K. aruṇuggamana-u°.

¹⁵ F. K. B. akāsi.

¹⁶ K. tāpasō.

¹⁷ F. K. om.

¹⁸ K. B. °ṇena.

¹⁹ K. paccitvā for ra° ka°.

²⁰ F. B. pivati.

²¹ B. hi.

²² C. atthi.

²³ F. tatth'eva.

yesanto upari dāraśasaddaṃ sutvā ullokento¹ devij disvā, 'kāsi tvaṃ' ti vatvā, 'mānusi² 'mhī' ti.³ 'Kathaṃ āgatāsi' ti. 'Hatthiliṅgasakuṇeṇānīta 'mhī' ti vutte, 'otarā' ti⁴ āha. 'Jāṭisambhedato bhāyāmi ayyā' ti. 'Kāsi tvaṃ' ti. 'Khattiyā' ti. 'Aham pi khattiyo⁵ vā' ti. 'Tena hi khattiya-māyaṃ⁶ kathehi' ti. So kathesi. 'Tena hi āruyha puttakaṃ⁷ me otārehi' ti. So ekena passena abhiruhaṇamaggaṃ katvā⁸ abhiruhitvā dāraśaṃ gaṇhi,⁹ 'mā maṃ hatthena chupī' ti¹⁰ ca vutto¹¹ taṃ acchupitvā va dāraśaṃ otāresi, devī pi otari. Atha naṃ assamaṃpadaṃ netvā silabhedāṃ akatvā va anukampāya¹² paṭijaggi, nim-makkhikamadhuṃ āharitvā sayajātasāliṃ¹⁴ āharitvā yāguṃ pacitva adāsi. Evaṃ tasmiṃ paṭijaggante sā aparabhāge cintesi: 'ahaṃ n'eva āgatamaggaṃ¹⁵ na gamanamaggaṃ jānāmi, imināpi me saddhiṃ viśāsamattam pi natthi; sace paṇāyaṃ¹⁶ amhe pahāya katthaci gamissati, ubho pi idh' eva maraṇaṃ pāpuṇissāma; yaṃ kiñci¹⁷ katvā imassa silaṃ bhinditvā yathā¹⁸ na muñcati¹⁹ tathā katuṃ vaṭṭati' ti. Atha naṃ dunnivattha-duppāruta²⁰-dassanena palobhetvā silavināsaṃ pāpesi; tato paṭṭhāya dve pi samag-gāvāsaṃ²¹ vasiṃsu.

Ath' ekadivasaṃ tāpaso nakkhattayogaṃ olokento Paranta-passa nakkhattapīlanaṃ disvā, 'bhadde Kosambiyaṃ Paran-

¹ F. B. olo°.

² F. manussi. B. mānusiṭṭhi.

³ K. a. vutte. K. kiṃ for Ka°.

⁴ F. C^a. B. otarāhīti.

⁵ K. °mhīti. B. yevāti.

⁶ F. māyā.

⁷ K. puttaṃ.

⁸ K. om. a° ka°.

⁹ K. gaṇhitvā.

¹⁰ F. chūpiti; corr. K. chupīti.

¹¹ K. om. ca; vutte.

¹² K. anukampaṃ upādāya.

¹³ C^a. °madhukaṃ.

¹⁴ Sayañjāta°. C^a. sayāṃ.

K. sañjhātaṃ.

¹⁵ B. a. jānāmi.

¹⁶ F. pana.

¹⁷ K. a. kammaṃ.

¹⁸ F. K. B. a. maṃ.

¹⁹ K. a. taṃ.

²⁰ F. corr. duppārupitā.

²¹ F. K. samaggavāsaṃ.

taparājā mato¹ ti āha. 'Kasmā ayya² evaṇ vadesi, kiya tena saddhiṇ āghāto³ atthi' ti. 'Natthi bhadde, nakkhatta-pīlanam assa disvā evaṇ⁴ vadāmi' ti. Sā parodi. Atha naṇ 'kasmā rodasī' ti pucchitvā, tāya tassa attano sāmika-bhāve akkhāte āha : 'mā bhadde rodi, jātassa nāma niyato maccū' ti. 'Jānāmi ayyā' ti. 'Atha kasmā rodasī' ti. "Putto⁵ me kulasantakassa rajjassa anucchaviko; sace tattha⁶ bhavissati setacchattaṇ ussāpayissati,⁷ mahājāniko vata jāto" ti sokena rodāmi ayyā' ti. 'Hotu bhadde, mā cintayi, sac' assa rajjaṇ patthesi, aham assa rajjaṇ labhanā-kāraṇ⁸ karissāmi' ti.⁹ Ath' assa hatthikantavīpaṇi c'eva hatthikantamante ca¹⁰ adāsi. Tadā anekāni hatthisahassāni āgantvā vaṭarukkhamūle¹¹ nisīdanti; atha naṇ āha : 'hatthīsu anāgatesu yeva rukkham abhiruhitvā tesu āgatesu imaṇ mantaṇ vatvā¹² imaṇ tantiṇ pahara, sabbe nivattitvā¹³ oloketum pi asakkontā palāyissanti, ath' otaritvā āgaccheyyāsi' ti. So tathā katvā āgantvā taṇ pavattiṇ ārocesi. Atha naṇ dutiyadivase āha : 'ajja¹⁴ imaṇ mantaṇ vatvā imaṇ tantiṇ pahareyyāsi¹⁵ nivattitva¹⁶ oloketā oloketā palāyissanti' ti. Tadāpi tathā katvā āgantvā¹⁷

¹ R. karantapo nāmatto (*corr.* nāma mato). ² C^a. ayyā.

³ K. āghāto (*al.*). ⁴ K. ekaṇ. ⁵ F. vutte.

⁶ K. tatrāyaṇ. B. tatra *and has* abhavissa.

⁷ K. usāpayittha *a.* idāni. B. ussāpayissatha, *atha-dittography for* °assa atha.

⁸ K. labhamānāk°.

⁹ K. *a.* sāpi° 'yadi evaṇ hoti sādhu ayyā' ti. 'Ama bhadde' ti.

¹⁰ K. °añ ca. *After* adāsi B. *has* : tadā mahesakkhena puttānāyena' eva 'ssa ācikkhitvā imaṇ tantiṇ paharitvā imasmiṇ mante vutte. *Then* tadā, *etc.*

¹¹ K. vanarūkkha°. B. nisīdissanti *for* nisīdanti.

¹² K. *a.* tesu āgatesu. ¹³ K. °etvā (*constant var.*).

¹⁴ K. *om.* ¹⁵ K. *a.* hatthī.

¹⁶ K. *v.* pacchato ¹⁷ K. *a.* taṇ pavuttiṇ.

ārocesi.¹ Ath' assa mātaraja āmantetvā, ' bhadde puttassa te sāsanaja dehi, etto va² gantvā rājā bhavissatī ' ti āha. Sā³ puttaja āmantetvā, ' tāta tvaaja " Kosambijaaja Parantaparañño putto, maaja hatthiliṅgasakuṇo ānesī " ti vatvā, senāpati-ādinaaja nāmāni ācikkhitvā, asaddahantānaaja imaaja pitupārupanakambalañ c'eva pilandhanamuddikañ ca dasseyyāsī ' ti⁴ datvā uyyojesi. Kumāro tāpasaja⁵ ' idāni kiija karomī ' ti āha. ' Rukkhasa heṭṭhimasākhāya nisīditvā imaaja mantaja vatvā imaaja⁷ tantija pahara, jeṭṭhahatthī⁸ te piṭṭhija upanāmetvā⁹ upasaṅkamissati,¹⁰ tassa¹¹ piṭṭhijaaja nisinno raṭṭhaja¹² gantvā rajaja gaṇhāhī ' ti. So mātapitaro vanditvā tathā katvā¹³ āgatassa hatthino piṭṭhijaaja nisīditvā kaṇṇe mantaya¹⁴: ' aham Kosambijaaja Parantaparañño putto, pettikaaja¹⁵ me rajaja gaṇhitvā dehi sāmī ' ti. So taaja sutvā, ' anekāni hatthisahassāni sannipatantū ' ti hatthiravaaja¹⁶ viravi¹⁷ anekāni hatthisahassāni sannipatiṅsu; puna ' jiṇṇahatthī paṭikkamantū ' ti ravaaja ravi, jiṇṇahatthī paṭikkamiṅsu; puna ' atitaruṇā nivattantū ' ti ravi, te pi nivatiṅsu. So anekehi yodhahatthisahashehi va¹⁸ parivuto paccantagāmaaja patvā, ' aaja rañño putto,¹⁹

¹ Atha naaja tatiyadivase āha: ' imaaja mantaja vatvā imaaja tantija pahareyyāsī, yūthapati piṭṭhija onāmento āgacchatīti. ' Tadāpi tathā katvā āgantvā ārocesi. *Of the MSS. only K. has this passage; it also occurs in B, which varies slightly, and S.*

² C^a. eten' eva. K. ito. ³ C^a. om.

⁴ K. °kañcadi (for °ādiija) katvā dadeyyāsī ' ti vatvā. B. vatvā.

⁵ K. a. vanditvā. ⁶ F. om. ⁷ K. pahari.

⁸ F. C^a. jeṭṭhaka°; F., C., C^a., °i.

⁹ K. onāmetvā. ¹⁰ C^a. °ssāti. K. a. tvaaja.

¹¹ C^a. tattha. ¹² K. va. B. om. ¹³ K. om.

¹⁴ K. taaja kaṇṇe mantesi. ¹⁵ K. pettikaaja.

¹⁶ C. C^a. °rāvaaja. K. °viravaaja.

¹⁷ F. C^a. B. ravi. K. a. te pi nivatiṅsu; so pi anekehi yodhāhatthisahashehi parivutto, etc.

¹⁸ F. om. C^a. °sseh' eva. So B. with yūtha.

¹⁹ K. Parantapara°.

sampattiṃ patthayamānā¹ mayā saddhiṃ āgacchantū' ti. Tato paṭṭhāya manussa-saṅghaṃ karonto gantvā nagaraṃ parivāretvā, 'yuddhaṃ² me dentu rajjaṃ vā' ti sāsanaṃ pesesi. Nāgarā āhaṃsu: 'mayaṃ dve pi na dassāma, amhākaṃ hi³ devī garugabbhā, hatthiliṅgasakuṇenaḥaṭṭā,⁴ tassā atthibhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā na jānāma; yāva tassā pavattiṃ⁵ suṇāma⁶ tāvad eva yuddhaṃ dassāma na⁷ rajjaṃ' ti. — Tadā kira taṃ pavenirajjaṃ ahosi. — Tato kumāro 'ahaṃ tassā putto' ti vatvā, senāpati-ādinaṃ nāmāni kathetvā, tathāpi asaddahantānaṃ kambalaṅ⁸ ca muddikaṅ ca dassesi. Te⁹ kambalamuddikaṃ sañjānitvā¹⁰ dvāraṃ vivaritvā¹¹ rajje¹² abhisiñciṃsu.

AYAṆ TĀVA UDENASSA UPPATTI.

Ajitaratthe¹³ pana dubbhikkhe¹⁴ jīvitūṃ asakkonto eko Kotūhalako¹⁵ nāma manusso. Kāpiṃ nāma taruṇaputtaṃ Kāliṃ nāma bhariyaṃ ādāya, 'Kosambiyaṃ¹⁶ gantvā jivissāmī' ti pātheyyaṃ gahetvā nikkhamī. 'Ahivātakarogena mahājane mārente¹⁷ nikkhamī' ti pi¹⁸ vadanti yeva. Te gacchantā pātheyye parikkhīṇe khudābhibhūtā dāraṃ vahitūṃ nāsakkiṃsu. Atha sāmiko pajāpatiṃ āha: 'bhadde mayaṃ jivantā puna puttaṃ labhissāma, chaḍḍetvā naṃ gacchāmā' ti. 'Mātuhadayaṃ¹⁹ nāma mudukaṃ' ti²⁰; tasmā sā āha: 'nāhaṃ²¹ jivantam eva puttaṃ chaḍḍetūṃ sakkhissāmī' ti. 'Atha kiṃ karomā' ti. 'Vārena naṃ vahāmā' ti. Mātā attano vāre pupphadāmaṃ viya naṃ ukkhipitvā ure nipajjā-

¹ K. a. te. ² F. adds a. va. B. a. vā. ³ F. C^a. pi.

⁴ F. °ṇena haṭṭā. K. B. °na nītā. ⁵ F. B. a. na.

⁶ K. sunoma. ⁷ C. om. ⁸ K. rattanaka°.

⁹ K. a. ratta°. K. °laṅ ca °kaṅ ca.

¹⁰ K. a. nikaṅkhā. ¹¹ K. B. a. taṃ.

¹² F. rajjena. ¹³ K. Tadā Alakapparatthe. B. has Alla°.

¹⁴ K. a. uppanne janā. ¹⁵ K. S. B. °iko.

¹⁶ K. Kosamb° (cf. spelling Tāmba°).

¹⁷ K. B. marante and a. disvā. ¹⁸ K. om.

¹⁹ K. mātuyā. ²⁰ K. hoti for ti.

²¹ K. ahaṃ. ²² K. °itūṃ na.

petvā añkena vahitvā pitu deti; tassa¹ taṅ gahetvā ṭhapitathapita-ṭṭhāne chātakato pi balavatarā vedanā uppajjati. So taṅ punappunāha: 'bhadde mayaṅ jīvantaṅ puttāṅ labhissāma, chaḍḍema naṅ' ti. Sā pi punappuna paṭikkhipitvā paṭivacanaṅ adāsi.² Dārako varena parivattiyamāno kilanto³ pitu-hatthe niddāyi; so tassa niddāya-nabhāvaṅ ṇatvā mātaṅ purato katvā ekassa gacchassa heṭṭhā paṇṇasanthare taṅ nipajjāpetvā pāyāsi. Mātā nivattitvā olokeṅti puttāṅ adisvā, 'sāmi kuhiṅ me putto' ti pucchi. 'Ekassa me gacchassa heṭṭhā nipajjāpito' ti. 'Sāmi⁴ mā maṅ nāsayi, puttāṅ⁵ vinā jivituṅ na sakkhissāmi, ānehi me puttāṅ' ti uraṅ paharitvā paridevi. Atha naṅ nivattitvā⁶ ānesi.⁷ Iti so ettake ṭhāne puttāṅ chaḍḍetvā tassa nissandena bhavantare sattavāre chaḍḍito, 'pāpakammaṅ nām' etaṅ appakaṅ' ti na avamaññitabbaṅ. Te gacchantā ekaṅ gopālakulaṅ pāpuṅṅsu. Taṅ divasaṅ⁸ gopālakassa dhenumaṅgalaṅ hoti; gopālakagehe nibaddhaṅ eko paccekabuddho bhuñjati, so taṅ bhojetvā maṅgalaṅ akāsi; bahu pāyāso paṭiyatto hoti. Gopālako te āgate disvā, 'kuto āgat' atthā ti pucchitvā, sabbaṅ pavattiṅ sutvā mudujātiko kulaputto⁹ tesu anukammaṅ katvā pahūtena¹⁰ sappinā pāyasaṅ dāpesi. Bhariyā 'sāmi tayi jivante ahaṅ jīvāmi nāma, dīgharattaṅ ūnodaro¹¹ 'si, yāvadatthaṅ bhuñjāhī' ti¹² sappiṅ¹³ tadabhimukhaṅ ṇeva katvā attanā mandasappiṅ thokam eva bhuñji.¹⁴ Itaro bahuṅ bhuñjitvā satt-aṭṭha-divase chātataṅyā āhāraṅṅhaṅ chindituṅ nāsakkhi. Gopālako¹⁵ tesāṅ pāyasaṅ dāpetvā

¹ K. a. sa.² K. B. nādāsi.³ K. kil^o.⁴ C^a. sāmika.⁵ C^a. saputtaṅ.⁶ K. °etvā.⁷ K. a. tasā deti-putto pi antarāmagge matto.⁸ C^a. divase. K. S. B. °añ ca.⁹ Note spelling 'kulla' in K.¹⁰ K. bahū tesāṅ. B. bahukena. ¹¹ K. onodaro.¹² K. bhuñjā ti. ¹³ K. sappinādi. B. sappiṅ ca dadhiṅ ca.¹⁴ K. bhañji.¹⁵ K. a. pi.

sayaṅ bhuñjituṅ¹ ārabhi. Kotūhalako taṅ olokento nisīditvā hetṭhāpiṭṭhe² nisinnāya sunakhiyā gopālakena vaḍḍhetvā diyyamānaṅ pāyāsapinḍaṅ disvā ‘dhaññā’³ vatāyaṅ sunakhī yā nibaddhaṅ evarūpaṅ bhojanaṅ labhati’ ti cintesi. So⁴ rattibhāge taṅ pāyāsaṅ jīrāpetuṅ asakkonto kālaṅ katvā tassā sunakhiyā kucchisiṅ nibbatti. Ath’ assa bhariyā sarirakiccaṅ katvā, tasmiṅ yeva gehe bhatiṅ katvā taṇḍulanāliṅ labhitvā⁵ pacitvā paccakabuddhassa patte paṭitthāpetvā,⁶ ‘dāsassa vo pāpuṇantū’⁷ ti vatvā, cintesi : ‘mayā idh’ eva vasituṅ vaṭṭati nibaddham ayyo idhā-gacchati deyyadhammo hotu vā mā vā devasiṅ vandanti veyyavaccaṅ karontī cittaṅ pasādentī bahuṅ puññaṅ pasavissāmī’⁸ ti, sā tath’ eva bhatiṅ karontī vasi. Sā pi kho sunakhī chaṭṭhe vā sattame vā māse ekam eva kukkuraṅ vijāyi. Gopālako tassa ekadhenuyā khīraṅ dāpesi, so na cirass’ eva vaḍḍhi. Ath’ assa paccakabuddho bhuñjanto nibaddhaṅ ekaṅ⁹ bhatta-piṇḍaṅ deti, so bhatta-piṇḍaṅ nissāya paccakabuddhe sineham akāsi. Gopālako pi nibaddhaṅ dve vāre paccakabuddhassa upaṭṭhānaṅ yāti,¹⁰ gacchanto pi antarāmagge vālamiga-tṭhāne¹¹ daḍḍena gacche ca bhūmiyañ ca paharivā, ‘sū sū’ ti tikkhattuṅ saddaṅ katvā vālamige palāpesi. Sunakho pi tena saddhiṅ gacchati. So ekadivasaṅ paccakabuddhaṅ āha : ‘bhante yadā me okāso na bhavissati, tadā imaṅ sunakhaṅ pesesāmi; imassa pahitasaññānenāgaccheyyāthā’¹² ti. Tato paṭṭhāya¹³ anokāsadivase ‘gaccha tāta, ayyaṅ ānehī’ ti sunakhaṅ pesesi, so ekavacānen’ eva pakkhanditvā sāmikassa gacchapothana-bhūmipothana-tṭhāne¹⁴ tikkhattuṅ bhussitvā tena saddena vālamigānaṅ palātabhāvaṅ¹⁵

¹ K. paribh°.

² C°. °piṭṭhe. K. °piṭṭhe. B. nippannāya for nis°.

³ K. B. puññā. ⁴ K. a. pi. ⁵ K. om. ta° la°.

⁶ K. a. bhante.

⁷ K. °nātū.

⁸ K. B. °veyyāmiti.

⁹ K. ekeka°.

¹⁰ K. a. so.

¹¹ K. bāla°.

¹² K. °na ā° (gen. avoids sandhi in such cases).

¹³ K. a. attano.

¹⁴ K. gacchabh°.

¹⁵ K. palāyana°.

ñatvā,¹ pāto va sarīra-paṭijaggaṇaṃ katvā paṇṇasālaṃ pavisitvā nisinnassa² paccekabuddhassa vasana-tṭhānaṃ gantvā paṇṇasāladvāre tikkhattuṃ bhussitvā attano āgata-bhāvaṃ jānāpetva ekamantaṃ nipajjati.³ Paccekabuddhe velaṃ sallakkhetvā nikkhante⁴ bhussanto purato purato⁵ gacchati. Antarantarā paccekabuddho taṃ vimaṇsanto aññaṃ maggaṃ paṭipajjati, ath' assa purato tiriyaṃ ṭhatvā bhussitvā itara-maggam eva nam āropeti.⁶ Ath' ekadivaṃ aññaṃ maggaṃ paṭipajjitvā tena⁷ tiriyaṃ ṭhatvā⁸ vāriyamāno pi anivattitvā sunakhaṃ pādena apanuditvā pāyāsi. Sunakho tassa anivattana-bhāvaṃ⁹ ñatvā nivattitvā¹⁰ nivāsanakaṇṇe¹¹ daṇṣitvā ākaḍḍhanto itaramaggam¹² eva naṃ pāpesi.¹³ Evaṃ so tasmiṃ¹⁴ balavasinehaṃ uppādesi.¹⁵ Aparabhāge paccekabuddhassa cīvaraṃ jīri; ath' assa gopālako cīvara-vatthāni adāsi. Tam eṇaṃ paccekabuddho āha: 'āvuso cīvaraṃ nāma ekakena¹⁶ dukkaraṃ kātuṃ,¹⁷ phāsukatṭhānaṃ gantvā¹⁸ kāressāmī'¹⁹ ti. 'Idh' eva bhante karothā' ti. 'Na sakkā²⁰ āvuso' ti. 'Tena hi bhante mā ciraṃ bahi vasitthā'²¹ ti. Sunakho²² tesāṃ kathaṃ suṇanto aṭṭhāsi. Paccekabuddho 'titṭha upāsakā' ti gopālakaṃ nivattetvā²³ vehāsaṃ abbhuggantvā Gandhamādanābhimukho pakkāmi. Sunakhassa²⁴ taṃ ākāsenā

¹ K. B. a. gacchati Paccekabuddho.

² K. nisīdi; sunakho. B. nisinne. ³ K. nipajji.

⁴ K. °mante and a. so. K. pa° ant°.

⁵ K. va.

⁶ K. °pesi.

⁷ K. a. purato.

⁸ C^a. om.

⁹ C^a. °vattabh°.

¹⁰ C^a. B. om. K. nivattetum.

¹¹ K. °Kaṇṇaṃ.

¹² K. itaraṃ (as al.).

¹³ K. āropesi.

¹⁴ K. tasmiṃ ca.

¹⁵ K. B. a. tato.

¹⁶ K. ekena.

¹⁷ K. om.

¹⁸ C^a. a. mā.

¹⁹ K. karisāmī.

²⁰ K. sakkomi.

²¹ K. vassathā.

²² K. a. pi.

²³ K. S. B. °ttāpetvā.

²⁴ C^a. Sunakhā.

gacchantaṃ disvā huṅkaritvā¹ t̥hitassa tasmiṃ cakkhu-pathaṃ vijahante vijahante² hadayaṃ phalitaṃ.³—Tiracchānā kira nām' ete ujujātikā honti akuṭilā,⁴ manussā pana aññaṃ hadayena cintenti, aññaṃ mukhena kathenti; ten' evāha: 'gahanaṃ h'etaṃ⁵ bhante yad idaṃ manussā, uttānakaṃ h'etaṃ bhante yad idaṃ pasavo' ti.—Iti so tāya ujudiṭṭhitāya akuṭilatāya kālaṃ katvā tāvatiṃsa-bhavane nibbatto accharāsahassa-parivuto mahāsampattiṃ anubhoti.⁶ Tassa⁷ kaṇṇamūle mantayantassa saddo soḷasa-yojana-t̥ṭhānaṃ⁸ pharati, pakatikathāya saddo pana sakala-dasayojana-sahassaṃ devanagaraṃ chādeti,⁹ ten' ev'assa¹⁰ Ghosaka-devaputto ti nāmaṃ ahosi. 'Kassa pan' esa nissando' ti; paccekabuddhe¹¹ pemena huṅkaraṇassa.¹²

So tattha na ciraṃ t̥hatvā cavi. Devalokato hi devaputto¹³ āyu-kkhaṃyena puñña-kkhaṃyena āhāra-kkhaṃyena kopenāti¹⁴ catūhi kāraṇehi cavanti. Tattha yena bahūṃ puññaṃ¹⁵ kammaṃ kataṃ hoti, so devaloke uppajjitvā yāvatāyukaṃ t̥hatvā uparūpari nibbattati;¹⁶ evaṃ āyu-kkhaṃyena cavati nāma. Yena¹⁷ parittaṃ puññaṃ kataṃ hoti, tassa rājakot̥ṭhāgāre¹⁸ pakkhittaṃ ticatunālimattaṃ¹⁹ dhaññaṃ viya antarā va taṃ puññaṃ²⁰ khīyati, antarā va kālaṃ karoti, evaṃ puñña-kkhaṃyena cavati nāma. Aparo kāmaguṇe²¹ paribhuñjamāno satisammohena²² āhāraṃ aparibhuñjitvā kilanta-kāyo kālaṃ karoti, evaṃ āhāra-kkhaṃyena cavati nāma. Aparo pi aparassa²³ sampattiṃ

1 K. B. bhukkaritvā.

3 K. a. marati.

5 K. c'etaṃ (bis.).

7 K. a. kassaci.

9 K. ādeti.

11 C^a. °ddhassa.

13 K. °puttā.

15 C^a. puñña°.

17 K. ye ca.

19 K. a. pañca.

22 B. °mosena.

2 K. B. om.

4 C^a. akuṭilatāya.

6 K. °si.

8 C^a. yojanasa°.

10 K. eva sa.

12 K. bhukar°. B. bhukk°.

14 K. kopena cā ti.

16 K. nibbatti.

18 C^a. rājā°.

20 C^a. a. viya. 21 K. °ṇaṃ.

23 K. aparo 'parassa.

asahanto kujjhitvā kālaṃ karoti evaṃ kopena cavati nāma.—
Ayaṃ pana kāma-guṇe paribhuñjanto mutṭha-ssati hutvā,
āhāra-kkhaṃyena cavi, cavitvā ca pana Kosambiyaṃ nagara-
sobhiniyā kucchismiṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Sā vijāta-divase
'kim etaṃ' ti dāsiṃ pucchitvā, 'putto ayye'¹ ti vutte,
'handā je'² imaṃ dārakaṃ kattarasuppe³ āropetvā saṅkāra-
kūṭe chaḍḍehī' ti chaḍḍāpesi.—Nagarasobhiniyo hi
dhītaṃ paṭijagganti, na puttaṃ; dhītarā hi tāsaṃ paveni
ghaṭiyati.⁴—Dārakaṃ kākā pi sunakhā pi parivāretvā nisī-
diṃsu, paccekabuddhe sineha-ppabhavassa huṅkaraṇassa
nissandena eko pi upagantaṃ na visahati.⁵ Tasmīṃ khaṇe
eko manusso bahi nikkhanto taṃ kākasunakha-sannipātaṃ
disvā 'kiṃ nu kho etaṃ' ti⁶ gantvā, dārakaṃ disvā, putta-
sinehaṃ paṭilabhitvā, 'putto me laddho' ti gehaṃ nesi.

Tadā Kosambikaseṭṭhi⁷ rājakulaṃ gacchanto rājani-
vesanato āgacchantāṃ porohitaṃ⁸ disvā, 'kiṃ ācariya ajja
te tithi-karaṇa-nakkhatta-yogo⁹ olokito' ti pucchi. 'Āma
mahāseṭṭhi, amhākaṃ kiṃ aññaṃ¹⁰ kiccaṃ' ti. 'Janapa-
dassa kiṃ bhavissatī'¹¹ ti. 'Aññaṃ natthi, imasmīṃ pana
nagare ajja-jāta-darako jeṭṭhaka-seṭṭhī bhavissatī' ti.
Tadā seṭṭhino bhariyā garugabbhā hoti tasmā so sīhaṃ
gehaṃ¹² pesesi 'gaccha'¹³ jānāhi taṃ "vijātā vā no vā"¹⁴
ti, 'na vijātā' ti ca sutvā, rājānaṃ disvā¹⁴ vegena gehaṃ
gantvā Kālīṃ nāma dāsiṃ pakkositvā¹⁵ sahaṃsaṃ datvā,

¹ C^a. ayyo ti om. putto.

² C^a. a. vutte.

³ C^a. °sappe.

⁴ K. paveniṃ ghaṭayanti.

⁵ K. visahi ti. B. visahi.

⁶ K. a. tattha.

⁷ K. Kosāmbiyaṃ se.

⁸ K. paro°. B. pu°.

⁹ K. nimittadiṭṭhi° for tithi. B. nimittaṃ vidhi°.

¹⁰ K. mayaṃ.

¹¹ K. a. ācariyā.

¹² K., S., B. a. purisam.

¹³ K., S., B. a. bhāṇe.

¹⁴ K. so taṃ sutvā vegena gehaṃ gantvā pucchi:
'seṭṭhibhariyā vijātā' ti, 'na vijāyatī' ti sutvā puna
nagaraṃ gantvā 'na vijātā' ti āha. Seṭṭhī 'na vijāyatī' ti
sutrā puna rājānam, etc.

¹⁵ K. pakosāpetvā.

'gaccha imasmiṃ nagare upadhāretvā¹ ajjajātadārakaṃ gaṇhitvā ehī' ti. Sā upadhārentī taṃ gehaṃ gantvā,² 'ayaṃ dārako kadā jāto' ti gahapatāniṃ³ pucchitvā, 'ajjā' ti vutte, 'imaṃ mayhaṃ dehi' ti ekaṃ kahāpaṇaṃ ādiṃ katvā mūlaṃ vadḍhentī sahasaṃ datvā, taṃ ānetvā setṭhino dassesi. Setṭhī⁴ 'sace me dhītā jāyissati tāya naṃ saddhiṃ nivesetvā setṭhitṭhānassa sāmikaṃ karissāmi, sace putto jāyissati māressāmi nan' ti cintetvā taṃ gehe kāresi. Ath' assa bhariyā katipāha-ccayena puttaṃ vijāyi. Setṭhī 'imasmiṃ asati mama putto va⁵ setṭhi-tṭhānaṃ labhissati, idān' ev' etaṃ⁶ māretuṃ vaṭṭati' ti cintetvā, Kāliṃ āmantetvā, 'gaccha je vajato gunnaṃ⁷ nikkhamaṇ-avelāya vajadvāramajjhe imaṃ tiriyaṃ nipajjāpehi, gāviyo naṃ madditvā māressanti;⁸ maddanāmaddana-bhāvaṃ⁹ pan'assa ṇatvā ehī' ti āha. Sā gantvā gopālakena vajadvāre vivaṭamatte yeva taṃ tathā nipajjāpesi. Gogaṇa-jeṭṭhako usabho aññasmiṃ kāle sabba-pacchā nigacchanta¹⁰ pi taṃ divasaṃ sabba-paṭhamaṃ nikkhamitvā dārakaṃ catunnaṃ pādānaṃ antare katvā atṭhāsi. Anekasata-¹¹ gāviyo usabhassa dve passāni ghaṇsantiyo¹² nikkhamiṃsu. Gopālako pi 'ayaṃ usabho pubbe sabba-pacchā nikkhamati, ajja pana sabba-paṭhamaṃ nikkhamitvā vajadvāre¹³ niccalo¹⁴ ṭhito, kiṃ nu kho etan' ti cintetvā, gantvā tassa heṭṭhā nipannaṃ dārakaṃ disvā puttasiṇhaṃ paṭilabhitvā, 'putto me laddho' ti gehaṃ nesi. Kāli gantvā setṭhinaṃ pucchitā tam attham ārocetvā, 'gaccha naṃ puna imaṃ sahasaṃ¹⁵ datvā ānehī' ti vuttā¹⁶ puna ānetvā adāsi.

¹ K. a. sahasaṃ datvā.

² K. B. a. dārakaṃ disvā.

³ K. gehasāminiṃ.

⁴ K. a. pi. ⁵ K. om.

⁶ K. B. eva taṃ.

⁷ K. B. goṇānaṃ.

⁸ K. mārenti. B. mārisanti.

⁹ C^a. maddāmaddanabhāvaṃ. K. maddanāmaddabh^o.

¹⁰ K. nikkhamanto.

¹¹ S. K. °satā.

¹² K. S. °entiyo.

¹³ K. B. °ra-majjhe.

¹⁴ K. B. a. va.

¹⁵ K. K. a. tassa.

¹⁶ K. om. ā°vu°.

Atha naṅ āha : ‘amma Kālī imasmiṅ nagare pañca sakata-satāni paccūsa-kāle utthāya vāṇijjāya gacchanti, tvaṅ imaṅ netvā cakka-magge nipajjāpehi goṇā vā naṅ maddissanti, cakkā¹ vā bhindissanti, pavattiṅ c’assa ñatvā va āgaccheyyāsī’ ti. Sā taṅ netvā cakka-magge nipajjāpesi, sākaṭika-jetthako² purato ahosi. Ath’ assa goṇā taṅ ṭhānam patvā dhuraṅ chaddesuṅ, punappunaṅ āropetvā pājiyamānā pi purato na gacchiṅsu, evaṅ tassa hi³ tehi saddhiṅ vāyamaṅtass’ eva aruṅaṅ utthahi. So ‘kiṅ nām’etaṅ goṇā kariṅsū’ ti, maggaṅ olokeno dārakaṅ disvā, ‘bhāriyaṅ vata me kammaṅ’ ti cintetvā, ‘putto me laddho’ ti tuṭṭhamānaso taṅ⁴ geḥaṅ nesi. Kālī gantvā setṭhinā pucchitā taṅ pavattiṅ ācikkhitvā ‘gaccha naṅ puna sahasaṅ datvā ānehī’ ti vuttā⁵ tathā akāsi. Atha naṅ āha : ‘idāni naṅ āmakasusānaṅ netvā gacchantare nipajjāpehi, tattha sunakhādīhi vā khādito amanussehi vā pahaṭo marissati, matāmata-bhāvaṅ c’assa jānitvā va āgaccheyyāsī’ ti. Sā taṅ netvā tattha nipajjāpetvā ekamante atṭhāsi, taṅ sunakho vā kāko vā amanusso vā upasaṅkamituṅ nāsakkhi.—Nanu c’assa n’eva mātā na pitā na bhātikā ti ādisu⁶ koci rakkhitā⁷ nāma atthi, ko taṅ⁸ rakkhati’ ti. Sunakhakāle paccekabuddhe sinehena pavattita-huṅkaraṇamattam eva naṅ rakkhati.—Ath’ eko ajapālo⁹ anekasahassā ajā gocaṅ nento susānapassena gacchati. Ekā ajā paṇṇādīni khādamānā gacchantaraṅ pavitṭhā¹⁰ dārakaṅ disvā jaṅṅukehi ṭhatvā dārakassa thanaṅ adāsi. Ajapāla-kena ‘he he’ ti sadde kate pi na nikkhami; so ‘yatṭhiyā naṅ paharivā niharissāmī’ ti,¹¹ gacchantaraṅ pavitṭho

¹ C^a. B. cakkaṅ. K. cakkāni.

² K. B. tadā sakataje^o.

³ K. om. B. pi.

⁴ C^a. om. taṅ.

⁵ K. vutte.

⁶ K. mātā-pitā-bhātikādīsu. K. C^a. om. na before bh^o.

⁷ K. rakkhito.

⁸ C^a. a. rakkhitā tam.

⁹ B. K. ^olako.

¹⁰ K. pavisitvā.

¹¹ C^a. niharitvāmīti.

jaṇṇukehi¹ t̥atvā dārakaṇ khiraṇ pāyentiṇ² disvā dārake puttasiṇeṇaṇ paṭilabhivā, 'putto me laddho' ti³ ādāya pakkāmi. Kālī⁴ gantvā seṭṭhinā pucchitā taṇ pavattiṇ ācikkhitvā, 'gaccha naṇ puna sahaṇṇaṇ datvā ānehi' ti vuttā,⁵ tathā akāsi. Atha naṇ āha: 'amma⁶ imaṇ ādāya Corapapāta-pabbataṇ abhiruhitvā papāte khipa ;⁷ pabbata-kucchiyaṇ paṭihaññamaṇo khaṇḍakhaṇḍiko hutvā⁸ bhūmiyaṇ patissati, matāmatabhāvaṇ c'assa ñatvā va āgaccheyyāsī' ti. Sā taṇ tathā netvā pabbata-matthake t̥atvā khipi. Taṇ kho pana pabbatakucchiṇ nissāya mahāveṇugumbo⁹ pabbatānusāren' eva vaddhi, tassa matthakaṇ¹⁰ ghanajāto jīṇjuka-gumbo avatthari, dārako patanto kojave viya tasmiṇ pati. Taṇ divasaṇ ca naḷakārajetṭhakassa¹¹ veṇubali patto¹² hoti. So puttena saddhiṇ gantvā taṇ veṇugumbaṇ chindituṇ ārabhi, tasmiṇ calante dārako saddam akāsi. So 'dārakasaddo viyā' ti ekena passena abhiruhitvā taṇ disvā, 'putto me laddho' ti tuṭṭha-citto¹³ ādāya gato. Kālī seṭṭhissa santikaṇ gantvā tena pucchitā taṇ pavattiṇ ācikkhitvā, 'gaccha naṇ puna sahaṇṇaṇ datvā¹⁴ ānehi' ti vuttā¹⁵ tathā akāsi. Seṭṭhino¹⁶ idaṇ c'idaṇ ca karontass' eva dārako vaddhito¹⁷ Ghosako tvev' assa nāmaṇ ahoṇi. So seṭṭhino akkhimhi kaṇṭako viya khāyi, ujukaṇ¹⁸ oloketum pi na visahi. Ath' assa māraṇūpāyaṇ cintento attano¹⁹ kumbhakārassa santikaṇ gantvā, 'kadā āvāsaṇ ālimpessasī' ti taṇ²⁰ pucchitvā, 'sve' ti vutte,

¹ K. ajjija°.

³ K. a. taṇ.

⁵ K. vutte.

⁷ K. khipi. B. khipatha.

⁹ K. B. °veḷu°.

¹¹ K. °ako.

¹² K. veḷuvanaṇ (for ve° pa°).

¹³ K. a. taṇ.

¹⁵ K. vutte.

¹⁷ K. vadhiko.

¹⁹ K., S., B., a. sahaṇṇakassa.

² B. pāyantiṇ ajiṇ.

⁴ K. a. disvā.

⁶ K., B., a. kālī.

⁸ C^a. om. hutvā.

¹⁰ K. tathā mathake.

¹⁴ C^a. netvā.

¹⁶ K. °inā.

¹⁸ K. ujukena.

²⁰ K. B. om.

'tena hi idaṅ sahaṣṣaṅ gaṇhitvā¹ mam'ekaṅ kammaṅ karohī' ti āha. 'Kiṅ sāmī' ti. 'Eko me avajātaputto atthi, taṅ tava santikaṅ pesessāmi;² atha naṅ³ gabbhaṅ pavesetvā tikhiṇāya vāsiyā khaṇḍakhaṇḍikaṅ chinditvā cāṭiyaṅ pakkhipitvā āvāpe paceyyāsi, idaṅ te sahaṣṣaṅ saccakārasadisaṅ,⁴ uttariṅ pana⁵ te kattabba-yuttakaṅ pacchā karissamī' ti. Kumbhakāro 'sadhū' ti sampatiṇchi. Setthī puna-divase Ghosakaṅ pakkositvā,⁶ 'hiyyo mayā kumbhakārassa⁷ ekaṅ kammaṅ ānattaṅ;⁸ ehi tvaṅ tassa santikaṅ gantvā evaṅ vadehi: "hiyyo kira me pitarā ānattaṅ kammaṅ nipphādehī'" ti paṇi. So 'sadhū' ti agamāsi. Taṅ tattha⁹ gacchantaṅ itaro setthino putto¹⁰ dārakehi saddhiṅ guḷakīḷaṅ¹¹ kīlanto disvā¹² pakkositvā, 'kuhiṅ gacchasi¹³ ti pucchitvā, 'pitu sāsanaṅ gahetvā kumbhakārassa santikaṅ' ti vutte, 'ahaṅ tattha gamissāmi, ime maṅ dārakā¹⁴ bahuṅ lakkhaṅ jiniṅsu, taṅ me paṭijinitvā dehī' ti āha. 'Ahaṅ pitu bhāyāmi' ti. 'Mā bhāyi bhātika, ahaṅ taṅ sāsanaṅ harissāmi; bahuṅ hi jinito¹⁵ yāvahaṅ āgacchāmi, tāva me lakkhaṅ paṭijina' ti.¹⁶—Ghosako kira guḷa-kīḷāya cheko, tena taṅ evaṅ nibandhi.¹⁷—So pi naṅ 'tena hi gantvā kumbhakāraṅ vadehi: "pitarā kira me hiyyo ekaṅ kammaṅ ānattaṅ, taṅ nipphādehī'" ti uyyojesi. So tassa santikaṅ gantvā tathā avaca. Atha naṅ kumbhakāro setthinā vuttaniyāmen'eva¹⁸ māretvā āvāpe khipi. Ghosako pi divasa-bhāgaṅ kīlitvā sāyaṇhasamayaṅ¹⁹ gehaṅ

¹ K. B. gahetvā.

³ K., B., a. gahetvā.

⁵ K. puna.

⁷ K. B. °ro.

⁹ K. rep.

¹¹ K., B., S. guḷaṅ.

¹³ K., S., a. bhātikā. So B. before kuhiṅ.

¹⁴ K. dārakaṅ. ¹⁵ K. B. jito.

¹⁷ C^a. nibb°. K. nibbaddhaṅ kīḷi.

¹⁸ C^a. °yāmena, om. eva.

¹⁹ K. B. °ye.

² K. pesiss°.

⁴ K. sabbā°.

⁶ K. a. tāta.

⁸ K. B. ānatto.

¹⁰ K. setthīpu°.

¹² K. a. taṅ.

¹⁶ K. °nāhīti.

gantvā¹ 'kiṅ tātāgato 'sī' ti² vutte, attano āgatakāraṇaṅ ca kanitṭhassa gatakāraṇaṅ ca ārocesi.³ Setṭhī 'haṅ dhīti'⁴ mahāviraṇaṅ viravitvā⁵ sakalasarīre pakkatṭhita-lohito⁶ viya hutvā, 'ambho kumbhakāra mā maṅ nāsayi mā nāsayi' ti bāhā paggayha kandanto tassa santikaṅ agamāsi. Kumbhākāro taṅ tathā āgacchantaṅ disvā, 'sāmi mā saddaṅ kari, kammaṅ⁷ nipphannaṅ' ti āha. So pabbatena viya mahantena sokena avatṭhaṭo⁸ hutvā anappakaṅ domanassaṅ paṭisaṅvedesi, yathā taṅ appadutṭhassa padutṭhamāno. Tenāha Bhagavā.⁹

137. Yo daṇḍena adaṇḍesu appadutṭhesu¹⁰ dussati dasannam aññataṅ ṭhānaṅ khippam eva nigacchati.

138. Vedanaṅ pharusāṅ jāniṅ sarīrassa ca bhedanaṅ garukaṅ vāpi¹¹ ābādhaṅ cittakkhepaṅ va pāpune.¹²

139. Rājato vā upassaggaṅ abbhakkhānaṅ va¹³ dāruṇaṅ parikkhayaṅ va¹⁴ nātīnaṅ bhogaṇaṅ va¹⁴ pabhaṅ-guṇaṅ.

140. Athavassa¹⁵ agārāni aggī dahati pāvako kāyassa bhedaṅ duppañño nirayaṅ sōpapajjati 'ti.¹⁶

¹ K. a. setṭhinā disvā.

² C^a. Kiṅ nāgato 'siti. K. B. na gato.

³ K., S., a. taṅ sutvā.

⁴ B. ahaṅ dhīti.

⁵ K. ravitvā.

⁶ K. paku°.

⁷ K. a. te.

⁸ K. avatṭharito.

⁹ Dh., verses 137-140.

¹⁰ C^a. appadutṭhena.

¹¹ K. °ñ cāpi.

¹² K. C^a. ca pāpune.

¹³ K. °ñ ca.

¹⁴ K. ca.

¹⁵ K. atṭha°.

¹⁶ K. so upp°, and a. catassudāyamarapaṅkaṇḍam.

Evajaṃ sante¹ pana² naṃ seṭṭhī ujukaṃ oloketuṃ na sakkoti, 'kinti naṃ māreyyaṃ' ti cintento, 'mama gāmasate āyuttakassa santikaṃ pesetvā mārāpessamī' ti upāyaṃ disvā, 'ayaṃ me avajātaputto, imaṃ māretvā vaccakūpe khipatu; evaṃ kate ahaṃ mātulassa kattabbayuttakaṃ³ jānissāmī' ti⁴ paṇṇaṃ likhitvā, 'tāta Ghosaka amhākaṃ gāmasate āyuttako atthi, imaṃ paṇṇaṃ haritvā tassa dehi' ti vatvā paṇṇaṃ tassa dasante bandhi. So pana akkharasamayaṃ⁵ na jānāti; daharakālato⁶ paṭṭhāya hi naṃ mārāpetuṃ vāyamanto⁷ va seṭṭhī māretuṃ nāsakkhi, kiṃ akkharasamayaṃ sikkhāpessati? Iti so attano mārāpana-paṇṇaṃ eva dasante⁸ bandhitvā nikkhamanto āha: 'pātheyyam me tāta⁹ natthī' ti. 'Pātheyyena kammaṃ¹⁰ natthi, antarāmagge asukagāme nāma mama sahāyako seṭṭhī atthi, tassa ghare pātarāsaṃ katvā parato gacchāsī' ti.¹¹ So 'sādhū' ti pitaṃ vāditvā, nikkhanto taṃ gāmaṃ¹² patvā, seṭṭhigahaṃ pucchitvā gantvā, seṭṭhijāyaṃ¹³ passi, 'kuto āgato 'sī' ti ca¹⁴ vutte, 'antonagarato' ti āha. 'Kassa putto 'sī' ti. 'Tumhākaṃ sahāyaka-seṭṭhino amma' ti. 'Tvaṃ si¹⁵ Ghosakanāmā'¹⁶ ti. 'Āma amma' ti. Tassā saha dassanen' eva tasmiṃ puttasiṃheho uppajji. Seṭṭhino paṇ' ekā dhītā atthi paṇṇarasa-sola-savassa-padesikā¹⁷ abhirūpā pāsādikā, taṃ rakkhituṃ ekam eva pesanadārikaṃ¹⁸ dāsiṃ datvā sattabhūmakassa¹⁹ pāsā-dassa uparitale sirigabbhe vasāpenti.²⁰ Seṭṭhi-dhītā tas-

¹ K., C^a., a. pi.

² K. puna.

³ K. a. pacchā.

⁴ C^a., B., a. tassa.

⁵ K. °yamattaṃ pi.

⁶ C^a. daharakakāl°.

⁷ K. B. mārāpento for mā° vā°.

⁸ K. B. dussante.

⁹ C^a. tātā.

¹⁰ K. te kiccaṃ. B. katakammaṃ.

¹¹ C^a. om ti. K., B., S. °hīti.

¹² C^a. gāmakaṃ.

¹³ K. °bhariyaṃ.

¹⁴ K. om.

¹⁵ K. asi.

¹⁶ K. °ko.

¹⁷ K., B., S. °vassudes°.

¹⁸ K. sesanakārikaṃ.

¹⁹ K., B., S. °ik°.

²⁰ K. °peti.

miy khaṇe taṇ¹ dāsiṇ antarāpaṇaṇ pesesi. Atha naṇ seṭṭhi-jāyā disvā, 'kuhiṇ gacchasi' ti pucchitvā, 'ayye dhītāya pesanenā' ti vutte, 'ito tāva ehi, tiṭṭhatu pesanaṇ; puttassa me pīṭhakaṇ attharivā pāde dhovitvā² telaṇ³ makkhetvā sayanaṇ⁴ attharivā dehi, pacchā pesanaṇ karissasi' ti. Sā tathā akāsi. Atha naṇ cirenāgataṇ seṭṭhi-dhītā santajjesi. Atha naṇ sā āha: 'mā me kujjhi, seṭṭhiputto Ghosako āgato, tassa⁵ idaṇ c'idaṇ ca katvā tattha⁶ gantvā āgata 'mhī' ti. Seṭṭhidhītāya 'seṭṭhiputto Ghosako' ti nāmaṇ sutvā va pemaṇ chavi-ādīni chinditvā aṭṭhimiṇjaṇ⁷ āhacca ṭhitaṇ. Kotūhalaka-kālasmiṇ hi sā⁷ tassa pajāpatī hutvā nālikodanaṇ paccekabuddhassa adāsi, tassānubhāvena gantvā⁸ imasmiṇ seṭṭhikule nibbattā.⁹ Iti taṇ so pubbasineho avattharivā gaṇhi. Tenāha Bhagavā: ¹⁰

'Pubbe va sannivāseṇa paccuppannahitena vā,
evaṇ taṇ jāyate pemaṇ uppalaṇ va yathodake' ti.

Atha naṇ pucchi: 'kuhiṇ so ammā' ti. 'So¹¹ sayane nipanno niddāyati'¹² ti āha. 'Atthi pan' assa hatthe kiñcī' ti. 'Dasante paṇṇaṇ atthī' ti. Sā 'Kiṇ paṇṇaṇ nu kho etaṇ' ti¹⁴ tasmiṇ niddāyante mātāpitunnaṇ aññavihitatāya apassantānaṇ otarivā¹⁵ taṇ paṇṇaṇ mocetvā ādāya attano gabbhaṇ pavisitvā dvāraṇ pidhāya vātapānaṇ vivarivā akkharasamaye kusalatāya paṇṇaṇ vācetvā, 'aho¹⁶ bālo attano maraṇapaṇṇaṇ dasante

¹ K. om. taṇ.

² K. lovitvā.

³ K. telena. B. has makkhitvā.

⁴ K. sayanaṇ.

⁵ C^a. āgat'assa. ⁶ K. rep.

⁷ C^a. om.

⁸ K. om. gantvā.

⁹ C^a. nibbattati.

¹⁰ K. a. yasmiṇ mano nivisati cittaṇ cāpi pasidati adīṭṭhapubbake dose kāmaṇ kaliṇ hi sase (*lege. pose*, tasmiṇ, vissase; *vs. in* F. J. I. 309).

¹¹ K. ayye. C^a. B. om.

¹² C^a. niddātīti. K. dāyati.

¹³ K. a. ammā.

¹⁴ C^a. eva tan ti.

¹⁵ K. a. santikaṇ gantvā.

¹⁶ B. a. vata.

bandhitvā carati;¹ sace mayā na diṭṭhaṃ assa, natthi tassa jīvitāṃ² ti taṃ paṇṇaṃ phāletvā seṭṭhissa vacanena aparāṃ paṇṇaṃ likhi: ‘Ayaṃ mama putto Ghosako nāma; gāmasatato paṇṇākāraṃ āharāpetvā imassa janapadaseṭṭhino dhītārā saddhiṃ maṅgalaṃ katvā attano vasana-gāmassa majjhe dvibhūmikaṃ³ gehaṃ kārāpetvā pakāraparikkhepena c’eva purisaguttiyā ca susaṃvihitārakkhaṃ karotu, mayhañ ca “idaṃ c’idaṃ ca⁴ mayā kataṃ” ti sāsanaṃ pesetu, evaṃ kate ahaṃ mātulakassa⁵ kattabbayuttakaṃ jānissāmī’ ti likhitvā ca pana saṃharitvā dasante yev’ assa⁶ bandhi. So divasabhāgaṃ niddāyivā utṭhāya bhutvā⁷ pakkāmi. Punadivase pāto va taṃ gāmaṃ gantvā āyuttakaṃ gāma-kiccaṃ karontaṃ yeva⁸ passi.⁹ Taṃ disvā, ‘kiṃ tātā’ ti pucchi.¹⁰ ‘Pitarā me tumhākaṃ paṇṇaṃ pesitaṃ’ ti. ‘Kissa paṇṇaṃ tātā, āharā’ ti, paṇṇaṃ gahetvā vācetvā tuṭṭhamānaso ‘passatha bho mama sāmīno mayi sinehaṃ “jeṭṭhaputtassa me maṅgalaṃ karotū” ti mama santikaṃ¹¹ pahīni; siṅhaṃ dāru-ādīni āharathā’ ti gahapatike vatvā gāmamajjhe vuttappakāraṃ gehaṃ kārētvā gāmasatato paṇṇākāraṃ āharāpetvā, janapada-seṭṭhino¹² dhītaraṃ ānetvā maṅgalaṃ katvā seṭṭhissa sāsanaṃ pahīni, ‘idaṃ c’idaṃ ca mayā kataṃ’ ti. Taṃ sutvā seṭṭhino ‘yaṃ kārēma¹³ taṃ na hoti, yaṃ na kārēma tad eva hoti’ ti mahantaṃ domanassaṃ uppajji. Puttasokena saddhiṃ so soko ekato hutvā kucchidāhaṃ uppādetvā atīsāraṃ janesi. Seṭṭhidhītā pi ‘sace koci¹⁴ seṭṭhino santikā āgacchati,¹⁵ mama akathetvā¹⁶ seṭṭhiputtassa paṭhamatarāṃ mā kathayitthā’

- ¹ K. vicarati. ² K. assa na jī°. B. natth’ assa jī°.
³ C^a. °makaṃ.
⁴ C^a. om. idaṃ c’idaṃ ca. ⁵ K. B. °lassa.
⁶ C^a. om. assa. ⁷ K. B. bhujitvā.
⁸ K. °ññeva (*freq. in all MSS.*).
⁹ C^a., B., a. so. ¹⁰ K. a. so pi.
¹¹ K. a. paṇṇaṃ. ¹² S. a. santikā.
¹³ K. B. kārēmi.
¹⁴ K. a. pitu no.
¹⁵ K. a. tumhe. ¹⁶ K. mamañ ca ka°. K. a. jane.

ti ānāpesi.¹ Setṭhī pi kho 'na dāni taṅ dutṭhaputtaṅ mama sāpateyyassa sāmikaṅ karissāmī' ti cintetvā, ekaṅ āyuttakaṅ āha: 'mātula puttaṅ daṭṭhukāmo 'mhi,² ekaṅ pādāmūlakaṅ pesetvā mama puttaṅ pakkosāpehī'³ ti. So 'sādhū' ti paṇṇaṅ datvā, ekaṅ purisaṅ pesesi. Setṭhi-dhītā tassāgantvā dvāre tṭhitabhāvaṅ sutvā pakkosāpetvā 'kinti tātā' ti⁴ pucchi. 'Setṭhī gilāno puttaṅ passitūṅ pakkosāpesi⁵ ayye' ti. 'Tāta balavā dubbalo' ti. 'Balavā tāva āhāraṅ bhuñjati yeva ayye' ti. Sā setṭhiputtaṅ ajānāpetva etassa nivesanañ⁶ ca paribbayañ ca⁷ dāpetvā, 'mayā pesitakāle gamissasi, accha tāvā' ti āha. Setṭhī puna āyuttakaṅ avoca:⁸ 'kiṅ mātula na te mama puttassa santikaṅ pahitaṅ' ti. 'Pahitaṅ sāmī, gatapuriso na tāva etī' ti. 'Tena hi puna aparāṅ pesehī' ti. So¹⁰ pesesi. Setṭhidhītā tasmiṅ pi tath'eva paṭipajji. Atha setṭhino rogo balavā jāto; ekaṅ bhājanaṅ pavisati, ekaṅ nikkhamati. Puna setṭhī āyuttakaṅ pucchi: 'kiṅ mātula na te mama puttassa santikaṅ pahitaṅ' ti. 'Pahitaṅ sāmī,¹¹ gatapuriso pana na etī'¹² ti. 'Tena hi puna aparāṅ pesehī' ti. So pesesi. Setṭhi-dhītā tatiyavāraṅ āgatam pi tam pavattiṅ pucchi.¹³ So 'bālha-gilāno ayye setṭhī; āhāraṅ pacchinditvā mañcaparāyaṇo¹⁴ jāto ekaṅ bhājanaṅ nikkhamati, ekaṅ pavisati' ti āha. Setṭhi-dhītā 'idāni gantuṅ kālo' ti, setṭhiputtassa 'pitā kira te gilāno' ti ārocetvā, 'kiṅ vadasi bhaddhe' ti vutte, 'aphāsukam assa sāmī' ti āha. 'Idāni kiṅ kātappaṅ' ti.¹⁵ 'Gāmasate¹⁶

1 K. a. Kosāmbika°.

3 K. pakosehī.

5 K. °ti.

7 C^a. om. parib° ca. K. a. mahā.

8 K. avoca. C^a. corr. pucchi.

9 C^a. om. pes°.

11 C^a. om.

13 K. a. 'kiṅ setṭhino (al.) ābādhan' ti.

14 B. maccu°.

16 K. °satto. So B.

2 C^a. mha.

4 K. āgata for ti.

6 K. nivās°.

10 C^a. setṭhī.

12 C^a. ehīti.

15 K. a. sāmī.

utthāna-panṇākāraṇ¹ ādāya gantvā passissāma naṇ' ti.² So 'sādhū' ti panṇākāraṇ āharāpetvā sakāṭenādāya³ pakkāmi. Atha naṇ sā 'pitā te dubbalo ettakaṇ panṇākāraṇ gahetvā gacchantānaṇ papañco bhavissati, etaṇ nivattehī' ti vatvā, taṇ sabbaṇ attano kulagehaṇ pesetvā seṭṭhiputtam⁴ āha : 'sāmi tvaṇ attano pitu pādapasse titṭheyyāsi, ahaṇ ussīsaka-passe⁵ ṭhassāmi' ti gehaṇ pavīsamānā yeva ca⁶ 'gehassa purato ca pacchato ca ārakkhaṇ gaṇhathā' ti attano purise ānāpesi. Paviṭṭha-kāle pana seṭṭhiputto pitu pādapasse aṭṭhāsi, itarā ussīsaka-passe. Tasmiṇ khaṇe seṭṭhī uttānako nipanno hoti ; taṇ āyuttako pan'assa pāde parimajjanto, 'putto te sāmi āgato' ti āha. 'Kuhiṇ⁷ so' ti. 'Esa pādāmūle ṭhito' ti.⁸ Atha naṇ disvā, āyakammikaṇ⁹ pakkosāpetvā, 'mama gehe kittakaṇ dhanaṇ' ti pucchitvā, 'sāmi dhanass' eva cattāḷisa koṭiyo, upabhoga-paribhoga-bhaṇḍānaṇ pana gāma-kkhetta-dvipada-catuppada-yāna-vāhanānaṇ ca ayaṇ ca paricchedo, ti vutte, 'ahaṇ ettakaṇ dhanaṇ mama puttassa Ghosakassa na demī' ti vattukāmo 'demī' ti āha. Taṇ sutvā seṭṭhidhītā 'ayaṇ puna kathento aññaṇ kiñci katheyyā' ti¹⁰ sokāturā viya kese vikiritvā rodamānā 'kiṇ nām' etaṇ tāta vadetha, idam pi nāma vo vacanaṇ suṇoma, alakkhikā vat' ambhā' ti vatvā matthakena taṇ uramajjhe paharantī patitvā, yathā puna vattuṇ na sakkoti, tassa¹¹ uramajjhaṇ¹² matthakena ghaṇsentī ārodanaṇ dassesi.¹³ Seṭṭhī taṇ khaṇaṇ yeva kālam akāsi ;¹⁴

¹ C^a. utthānaka°. K. °kaṇ. S. upatthāna°. B. vutthānaka°.

² K. a. āha.

³ K. B. °ṭehi ā°.

⁴ C^a., B., K. puna taṇ.

⁵ C^a. ussīsapasse.

⁶ K. om.

⁷ K. kahaṇ.

⁸ K. a. āha.

⁹ K. āyutaka°. B. āyuttakaṇ.

¹⁰ K. a. cintetvā.

¹¹ K. tathāssa. B. tathā sā tass' eva.

¹² K. B. °majjhe.

¹³ K. °eti.

¹⁴ K., S., a. setthī mato ti. B. a. tasmiṇ mate.

gantvā Udenassa rañño ārocayiṃsu. Rājā tassa sarīra-
kiccaṃ kārāpetvā, ‘atthi pan’ assa putto vā dhītā vā’
ti pucchi. ‘Atthi deva Ghosako nāma tassa putto ; sabbaṃ
sāpateyyaṃ tassa niyyādetvā va¹ mato devā’ ti. Rājā
aparabhāge setṭhiputtaṃ pakkosāpesi. Tasmīṃ ca² divase
devo vassi, rājaṅgaṇe tattha tattha udakaṃ saṅṭhāsi.
Setṭhiputto ‘rājānaṃ passissāmī’ ti pāyāsi. Rājā vāta-
pānaṃ vivaritvā, taṃ āgacchantaṃ olokento rājaṅgaṇe
udakaṃ laṅghetvā āgacchantaṃ disvā āgantvā vanditvā
ṭṭhitaṃ ‘tvaṃ Ghosako nāmā’³ ti pucchitvā, ‘āma devā’ ti
vutte, ‘“pitā me mato”’ ti mā soci ; tava pettikaṃ setṭhi-
ṭṭhānaṃ tuyham⁴ eva dassāmī’ ti taṃ assāsetvā, ‘gaccha⁵
tātā’ ti uyyojesi,⁶ gacchantaṃ ca⁷ olokento va aṭṭhāsi.
So⁸ āgamanakāle laṅghitaṃ udakaṃ otaritvā⁹ agamāsi.
Atha naṃ rājā tato va¹⁰ pakkosāpetvā, ‘kiṃ nu kho tātā
tvaṃ mama santikaṃ āgacchantaṃ udakaṃ laṅghetvā¹¹
āgamma, gacchanta¹² otaritvā¹³ gacchasi’ ti pucchi.
‘Āma deva¹⁴ ahaṃ tasmīṃ khaṇe kumārako kīlanakālo¹⁵
nāma so¹⁶ idāni pana me devena ṭṭhānantaṃ paṭissutaṃ,
tasmā yathāpuraṃ acaritvā idāni sannisinnena hutvā
caritvaṃ vaṭṭati’ ti. Taṃ sutvā rājā ‘dhitimā¹⁷ puriso,
idān’ ev’ assa ṭṭhānantaṃ dassāmī’ ti, pitarā bhutta-
bhogaṃ datvā sabbasatena setṭhi-ṭṭhānaṃ adāsi. So rathe
ṭṭatvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ akāsi, olokitolokita-ṭṭhānaṃ
kampati. Setṭhidhītā¹⁸ Kālidāsiyā saddhiṃ mantayamānā

¹ K. om.³ K., B., a. tātā.⁵ C^a. āgaccha.⁷ K., B., a. naṃ. C^a. gacchantaṃ va.⁸ C^a. om.¹⁰ C^a. ca.¹² K. a. idāni.¹⁴ C^a. a. āha.¹⁵ C^a. kumārakīlākalo.¹⁷ K., B., a. ayam.² C^a. om. ca.⁴ C^a. tumham.⁶ S., K., a. rājā.⁹ K. a. sanikaṃ.¹¹ K. B. °ghitvā.¹³ K. a. sanikaṃ.¹⁶ K. nām ’eso.¹⁸ K. a. pi.

nisinnā ‘amma Kāli puttassa te¹ ettikā² sampatti maṅ
nissāya nipphannā’ ti āha. ‘Kiṅkāraṇā ammā’ ti. ‘Ayaṅ
hi attano maraṇa-paṇṇaṅ dasante³ bandhitvā ambhakaṅ
gharaṅ āgato; ath’ assa mayā taṅ paṇṇaṅ phāletvā mayā
saddhiṅ maṅgalakaraṇatthāya⁴ aññaṅ paṇṇaṅ likhitvā,
ettakaṅ kālaṅ tattha ārakkho kato’ ti. ‘Amma tvaṅ
ettakaṅ passasi, imaṅ pana seṭṭhī daharakālato paṭṭhāya
māretukāmo māretuṅ nāsakkhi, kevalaṅ imaṅ nissāya
bahuṅ⁵ dhanaṅ khīyi’⁶ ti. ‘Amma⁷ atibhāriyaṅ vata
seṭṭhinā kataṅ’ ti.⁸ Nagaraṅ padakkhiṇaṅ katvā gehaṅ
pavisantaṅ pana taṅ disvā, ‘ayaṅ ettikā⁹ sampatti maṅ
nissāya nipphannā’ ti hasitaṅ akāsi. Atha naṅ seṭṭhi-
putto¹⁰ ‘kiṅ kāraṇā hasī’ ti pucchi. ‘Ekaṅ kāraṇaṅ
nissāyā’ ti. ‘Kathehi naṅ’ ti. Sā na kathesi. So ‘sace
na kathesi dvidhā taṅ chindissāmī’ ti asiṅ nikkadḍhi. Sā
‘“ayaṅ ettikā sampatti tayā¹¹ maṅ nissāya laddhā”’ ti
cintetvā hasitaṅ’¹² ti āha. ‘Yadi mama pitarā attano
santakaṅ mayhaṅ niyyāditaṅ tvaṅ ettha kiṅ hosī’ ti.
So kira ettakaṅ kālaṅ kiñci na jānāti, ten’ assā vacanaṅ
na saddahi. Ath’ assa sā ‘tumahākaṅ pitarā maraṇa-
paṇṇaṅ¹³ datvā pesitā tumhe mayā idaṅ c’idaṅ ca katvā
rakkhitā’ ti sabbaṅ kathesi. ‘Abhūtaṅ kathesī’ ti asadda-
hanto, ‘mātaṅ Kāliṅ pucchissāmī’ ti,¹⁴ ‘evaṅ kira ammā’
ti. ‘Āma tāta daharakālato paṭṭhāya taṅ māretukāmo
māretuṅ asakkonto taṅ nissāya bahuṅ dhanaṅ khīyi,¹⁵
sattasu ṭhānesu tvaṅ¹⁶ maraṇato mutto idāni bhogagāmato

¹ C^a. om.

² K. ettaka.

³ K. dussente (*above* dussa°).

⁴ C^a. maṅgalaṅ Ka°.

⁵ K., B., C^a. bahu°.

⁶ K. khīyatī. B. khīyittna.

⁷ C^a. om.

⁸ K. a. sã.

⁹ K. ettakā.

¹⁰ K. a. disvā.

¹¹ C^a. sampattiyā om. tayā.

¹² K. a. seṭṭhī.

¹³ K. maraṇ°.

¹⁴ K., S., a. cintetvā.

¹⁵ K. Khīyatī.

¹⁶ K. om.

āgamma sabbasatena saddhiṃ¹ seṭṭhi-ṭṭhānaṃ patto² ti.² So sutvā, ‘bhāriyaṃ vata me kammaṃ evarūpā kho pana maraṇā muttassa³ pamādāya jīvitaṃ⁴ jivituṃ ayuttaṃ, appamatto bhavissāmī’ ti cintetvā, devasikaṃ sahasaṃ viṣṣajjetvā andha-kapaṇādīnaṃ dānaṃ paṭṭhapesi. Mitto nāma⁵ assa kuṭumbiko dānaveyyāvattiko⁶ ahoṣi. Idayaṃ⁶ Ghosakasetṭhino⁷ uppatti.⁸

Tasmiṃ pana kāle Bhaddavatī-nagare⁹ Bhaddavatiya-seṭṭhī nāma Ghosita-seṭṭhino¹⁰ adiṭṭha-sahāyako¹¹ ahoṣi. Bhaddavatiya-nagarato hi¹² āgatānaṃ vāṇijānaṃ santike Ghosita-seṭṭhī Bhaddavatiya-seṭṭhino sampattiṃ ca vayasapadesaṃ ca sutvā tena saddhiṃ saḥāyaka-bhāvaṃ icchanto paṇṇākāraṃ pesesi. Bhaddavatiyaseṭṭhī pi Kosambito āgatānaṃ¹³ santike Ghosita-seṭṭhino sampattiṃ ca vayaṃ¹⁴ ca sutvā tena saddhiṃ saḥāyaka-bhāvaṃ icchanto paṇṇākāraṃ pesesi. Evaṃ te aññamaññaṃ adiṭṭhasahāyakā hutvā vasiṃsu. Aparabhāge Bhaddavatiya-seṭṭhino gehe ahivātakarogo pati,¹⁵ tato tasmiṃ patite paṭṭhamaṃ makkhikā maraṇti, tato anukkamen’ eva kiṭṭhā mūsikā kukkuṭā sūkarā¹⁶ gāvo dāsi-dāsā sabba-pacchā¹⁷ ghara-mānusakā maranti. Tesu hi¹⁸ ye bhittiṃ bhinditvā palāyanti, te jīvituṃ¹⁹ labhanti. Tadā pana²⁰ seṭṭhī ca bhariyā ca dhītā c’assa²¹ tathā palāyitvā, Ghosita-seṭṭhiṃ²² paṭṭhentā

¹ K. om.

² K. °sīti.

³ K., B., a. mama.

⁴ K. S. pamāda-jivitaṃ.

⁵ K. dānaveyyāvattiko, other MSS. and S. vyāvato.

⁶ C^a. a. pana.

⁷ K. Ghosita°.

⁸ K. vatthu.

⁹ C^a. om.

¹⁰ C^a. B. Ghosaka° (constant varⁿ in MSS.).

¹¹ K., S., B. °pubba°.

¹² K. om.

¹³ K. a. manussānaṃ.

¹⁴ K. B. vayasapadesaṃ.

¹⁵ K. B. patito om. tato.

¹⁶ K. a. sunakhā majjārā.

¹⁷ K. °pacchāya.

¹⁸ K. B. om. hi.

¹⁹ K. jivitaṃ.

²⁰ K. pi for pana. B. om.

²¹ K. om. assa.

²² K. Ghosika° al.

Kosambiyamaggaṇ¹ paṭipajjiṇsu. Te antarāmagge yeva khīṇa-pātheyyā vātātapena c'eva khuppipāsāhi ca kilantasarīrā kicchena Kosambiyaṇ gantvā² udaka-phāsukaṭṭhāne nahātvā³ nagaradvāre ekaṇ sālaṇ pavisiṇsu. Tato⁴ seṭṭhī bhariyaṇ āha : ' bhadde iminā nihārena gacchantā vijāta-mātuyā pi amanāpā honti, sahāyo me kira⁵ andhakapaṇādināṇ⁶ devasiṇsaṇ sahaṇsaṇ vissajjetvā dānaṇ deti ;⁷ tattha dhītaṇ pesetvā āhāraṇ āharāpetvā ekāhaṇ dvihaṇ idh'eva sarīraṇ santappetvā sahāyakaṇ passissāmā ' ti. ' Sādhū sāmī ' ti, te sālāyam eva vasiṇsu. Punadivase kāle ārocite kapaṇandhikādisu āhāratthāya gacchantesu mātāpitāro ' amma gantvā⁸ āhāraṇ āharā ' ti dhītaṇ pesayiṇsu, mahābhogakulassa dhītā vipattiya acchinna-lajjitāya alajjamānā va⁹ pātiṇ gahetvā kapaṇajanena¹⁰ saddhiṇ āhāratthāya gatā.¹¹ ' Kati paṭiviṇse¹² labhissasi¹³ ammā ' ti puṭṭhā ca pana ' tayo ' ti āha ; ath'assā tayo paṭiviṇse adaṇsu.¹⁴ Tāya bhatte āhaṭe tayo pi ekato bhuñjituṇ nisidiṇsu. Atha mātā-dhītāro seṭṭhiṇ āhaṇsu : ' sāmī vipatti nāma mahākulānam pi uppajjati, amhe anoloketvā bhuñja mā cintayī ' ¹⁵ ti ; iti naṇ nānappakārehi yācitvā bhojesuṇ. So bhuñjitvā¹⁶ jīrāpetuṇ asakkonto aruṇe uggacchante kālaṇ akāsi. Mātādhītāro nānappakārehi paridevitvā rodiṇsu. Kumārikā puadivase rodamānā āhāratthāya gantvā,¹⁷ ' kati paṭiviṇse gaṇhissasī ' ¹⁸

¹ K. B. Kosambi°.

² K. patvā. B. °iṇ patvā.

³ Ca. nahāyitvā. K. ṇhātvā.

⁴ K. tatra te. B. tatra.

⁵ Ca. om. me. K. kira me.

⁶ K. addhikakapaṇādināṇ. So B. Cf. F. J. i. 6, l. 9.

⁷ K. dāpeti.

⁸ K., B., a. amhākam.

⁹ K. Ca. om.

¹⁰ K. °janehi.

¹¹ B. gantvā. K. a. mittakutumbhikena.

¹² K. Ca. gaṇhissasi.

¹³ K. katī pativise.

¹⁴ K. adāsi.

¹⁵ K. nicintayī. B. oloketvā supra.

¹⁶ K. a. āhāraṇ.

¹⁷ K. a. tena taṇ disvā.

¹⁸ K. a. ammā.

ti vuttā, 'dve' ti¹ vatvā, āhāraṇ āharitvā¹ mātarāṇ yācitvā bhojesi. Sā tāya yāciyamānā bhujñitvā² taṇ divasaṇ kālaṇ akāsi. Kumārikā ekikā va roditvā paridevitvā tāya dukkhup-pattiyā ativiya sañjāta - cchātaka - dukkhā punadivase yācakehi saddhiṇ rodantī āhāratthāya gantvā, 'kati paṭi-viṇse gaṇhissasi amma' ti vutte, 'ekaṇ' ti āha. Mitta-kuṭimbiko taṇ tayo divase bhattaṇ gaṇhantiṇ sañjānitvā³ tena naṇ⁴ 'nassa vasalī, ajja tava kucchi-ppamāṇaṇ aññāsi' ti āha. Hirottappa-sampannā kuladhītā paccoras-miṇ sattippahāraṇ viya vaṇe khārodakasekaṇ⁵ viya ca patvā, 'kiṇ sāmī' ti āha. 'Tayā pure tayo koṭṭhāsā gahitā, hiyyo dve, ajja ekaṇ⁶ gaṇhāsi, ajja te⁷ kucchippa-māṇaṇ ṇātaṇ' ti.⁸ 'Mā maṇ sāmī "attano va atthāya gaṇhī" ti amaññitthā' ti. 'Atha kasmā¹⁰ gaṇhī' ti. 'Pure tayo janā ahumha sāmī, hiyyo dve, ajja ekikā va jāta'mhī' ti. So 'kena kāraṇenā' ti pucchitvā, ādito¹¹ paṭṭhāya tāya kathitaṇ sabbaṇ pavattiṇ sutvā assūni sandhāretuṇ asakkonto sañjāta - balava - domanasso hutvā, 'amma evaṇ sante mā cintayi, tvaṇ Bhaddavatiya-setṭhino¹² dhītā ajjakālato¹³ paṭṭhāya mama dhītā yeva nāmā' ti vatvā, sīse cumbitvā gharāṇ netvā attano jetṭha-kadhītu-tṭhāne¹⁴ ṭhapesi. Sā dānagge uccāsadda-mahā-saddaṇ sutvā, 'tāta kasmā etaṇ¹⁵ janaṇ nissaddaṇ katvā dānaṇ na dethā' ti āha. 'Na sakkā kātuṇ amma' ti. 'Sakkā tāta' ti. 'Kathaṇ amma' ti. 'Tāta dānaggaṇ

¹ K. a. āha. So dve pativise adāsi. Sā āharitvā, etc.

² K. a. āhāraṇ jirāpetuṇ asakkonti.

³ C^a. sañjānīte. B. sañjānātī.

⁴ K. a. apehi. C^a. om. naṇ.

⁵ S. °parisekaṇ. K. Khāraparisekam. C^a. Khārodakass' ekaṇ.

⁶ C^a. ajja tava Kucchikaṇ.

⁷ K., B., a. attano.

⁸ K. a. āha.

⁹ K. maññ°.

¹⁰ K. a. tayo. B. a. evaṇ.

¹¹ C^a. a. va.

¹² C^a. setṭhi.

¹³ C^a. Kālakatā. B. pitukālaṅkatato.

¹⁴ C^a. °dhīti°.

¹⁵ K. evaṇ.

parikkhipitvā ekekass¹ eva pavesana²-ppamāṇena dve dvārāni yojetvā “ekena dvārena pavisitvā ekena³ nikkhamathā” ti vadetha evaṇ nissaddā hutvā⁴ gaṇhissantī⁵ ti. So taṇ sutvā, ‘bhaddako⁴ amma upāyo’ ti tathā kāresi. Sā pi pubbe Sāmā nāma, vatiyā pana kāritattā⁶ Sāmāvati nāma jātā. Tato paṭṭhāya dānagge kolāhalaṇ pacchinnāṇ.⁷ Ghosita-setṭhī⁸ pubbe taṇ saddaṇ suṇanto ‘mayham dānagge saddo’ ti tussati; dviha-tihaṇ⁹ pana saddaṇ asuṇanto Mittakuṭimbikaṇ attano upaṭṭhānaṇ āgataṇ pucchi ‘diyyati¹⁰ kapaṇandhikādīnaṇ dānaṇ’ ti. ‘Āma sāmī’ ti. ‘Atha kiṇ dviha-tihaṇ saddo na suyati’ ti. ‘Yathā nissaddā hutvā gaṇhanti, tathā me upāyo kato’ ti. ‘Atha pubbe va¹¹ kasmā na¹¹ kāsi’ ti. ‘Ajānanatāya sāmī’ ti. ‘Idāni te kathaṇ ṇāto’ ti. ‘Dhītarā me akkhāto sāmī’ ti. ‘Mayhaṇ aviditā tava dhītā nāma atthī’ ti. So ahivātaka-roгато¹² paṭṭhāya sabbaṇ Bhaddavatiya-setṭhino pavattiṇ ācikkhitvā tassā attano jeṭṭha-dhīti-tṭhāne¹³ ṭhapita-bhāvaṇ ārocesi. Atha naṇ setṭhī ‘evaṇ sante mama kasmā na kathesi, mama sahāyakassa dhītā mama¹⁴ dhītā nāmā’ ti taṇ pakkosāpetvā pucchi: ‘amma setṭhino dhītā ’sī’ ti. ‘Āma tātā’ ti ‘Tena hi mā cintayi,¹⁵ mama dhītā ’sī’ ti. Taṇ sīse cumbitvā parivāratthāya tassā pañca itthisatāni datvā taṇ attano jeṭṭha-dhītu-tṭhāne ṭhapesi. Ath’ ekadivasāṇ tasmiṇ nagare nakkhattaṇ ghuṭṭhaṇ,¹⁶ tasmiṇ pana nakkhatte bahi anikkhamanaka-kuladhītarō¹⁷ pi attano parivārena saddhiṇ.

¹ C^a. eka°.

² K. corr. a. nikkhamana.

³ C^a. om. pav° ek°.

⁴ K. a. va.

⁵ C^a. °atīti.

⁶ K. karitatā.

⁷ C^a. paṭicch°

⁸ K. here ghosita°.

⁹ K. dvihaṇ.

¹⁰ K. diyasi.

¹¹ C^a. om. B. nākāsi.

¹² K. °roguppattito. B. °rogau°.

¹³ K. °dhītu°.

¹⁴ K. mayhaṇ.

¹⁵ C^a cintesi.

¹⁶ K. B. saṅghu° hoti.

¹⁷ K. anikkhamanakāle ku°. C^a. °manaka-ku°.

padasā va nadiṇ gantvā nahāyanti. Tasmā taṇ divasaṇ Sāmāvati pi¹ pañcahi² itthisatehi parivāritā rājaṅgaṇe yeva nahāyituṇ agamāsi. Udeno³ sihapañjare thito taṇ disvā, 'kass'imā nāṭakiṭṭhiyo'⁴ ti pucchitvā,⁵ 'na kassaci nāṭakiyo⁶ devā' ti. 'Atha kassa dhitaro' ti. 'Ghosita-setṭhi-dhīta⁷ deva Sāmāvati nām'esā' ti. So disvā va uppanna-sineho setṭhino sāsanaṇ pāhesi: 'dhītaṇ kira me pesetū' ti. 'Na pesemi devā' ti. 'Mā kira evaṇ karotu,⁸ pesetu yevā'⁹ ti. 'Mayaṇ gahapatikā nāma kumārikāṇaṇ heṭhetvā viheṭhetvā kathana-bhayena na dema devā'¹⁰ ti. Rājā kujjhivā¹¹ gehaṇ lañchāpetvā setṭhiṇ ca bhariyaṇ c'assa hatthe gahetvā bahi kārāpesi. Sāmāvati nahātvā¹² āgatā gehaṇ pavisituṇ okāsaṇ alabhanti, 'kiṇ etaṇ tātā' ti pucchi. 'Amma¹³ rājā tava kārāṇā pahīni atha "mayaṇ na dassāmā" ti vutte gharāṇ lañchāpetvā amhe bahi kārāpesi' ti. 'Tāta bhāriyaṇ vo kammaṇ katan; raññā nāma pahite "na demā" ti avatvā, "sace¹⁴ dhītaṇ sapaṇivāraṇ gaṇhatha demā" ti vattabbaṇ bhaveyya tātā' ti. 'Sādhu amma tava ruciyaṇ sati evaṇ karissāmī' ti. Rañño tathā sāsanaṇ pāhesi; rājā 'sādhu' ti sampatiçchitvā, taṇ sapaṇivāraṇ ānetvā abhisiñcitvā aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi; sesā tassā parivāritṭhiyaṇ ahesuṇ. Idaṇ Sāmāvatiyaṇ uppatti.¹⁵

Udenassa¹⁶ pana aparā pi Vāsuladattā¹⁷ nāma devī

¹ K. om. pi.

² C^a. pañca.

³ S. a. rājā pi. K. a. rājā.

⁴ C^a. nāṭakiyo.

⁵ K. B. pucchi.

⁶ K. °itthiyo.

⁷ K. °setṭhino.

⁸ K. a. me.

⁹ K. evā.

¹⁰ K. om. he°. B. pothetvā and kaḍḍhana°. C^a. demāti devāti.

¹¹ K. a. setṭhi°.

¹² C^a. nahāyitvā. B. nhāyi°.

¹³ C^a. ammā.

¹⁴ K., C^a., B., a. me.

¹⁵ K. vatthuṇ. B. vatthu. ¹⁶ K. Udd°. B. Ut°. al.

¹⁷ K. C^a. Vāsūla° (The Story in Rh. D.'s 'Buddhist India').

ahosi Caṇḍapajjotassa dhītā. Ujjeniyaṅ hi Caṇḍapajjoto nāma rājā ahosi. So ekadivasaṅ uyyānato āgacchanto attano sampattiṅ oloketvā, 'atthi nu kho aññassa pi kassaci evarūpā sampatti' ti vatvā¹ 'kiṅ sampatti nām'esā, Kosambiyaṅ Udenassa rañño atimahatī sampatti' ti vutte,² āha : 'tena hi gaṇhissāma naṅ' ti. 'Na sakkā so gahetuṅ' ti.³ 'Yaṅ kiñci katvā gaṇhissām' evā' ti. 'Na sakkā devā' ti. 'Kiṅ kāraṇā' ti. 'So hatthikantaṅ nāma sippaṅ jānāti, mantaṅ parivattetvā hatthikanta-vīṇaṅ vārento nāge palāpeti pi gaṇhāti pi hatthi-vāhana-sampanno tena sadiso nāma natthī'⁴ ti. 'Na sakkā mayā taṅ gahetuṅ' ti. 'Sace te⁵ ekantena ayaṅ nicchayo, tena hi dāruhatthiṅ kāretvā tassāsannaṭṭhānaṅ⁶ pesehi, so hatthi-vāhanaṅ vā⁷ assa-vāhanaṅ vā sutvā⁸ dūram pi gacchati, tattha naṅ āgataṅ gahetuṅ sakkā bhavissatī' ti.⁹ Rājā 'atth'eso upāyo' ti dārumayaṅ yantahatthiṅ kāretvā bahi pilotikāhi¹⁰ veṭhetvā kata-citta-kammaṅ¹¹ tassa vijite āsannaṭṭhāne ekasmiṅ saratīre vissajjāpesi. Hatthino antokucchiyaṅ saṭṭhi purisā aparāparaṅ caṅkamanti; hatthilaṇḍaṅ āharitvā tattha tattha¹² chaḍḍesuṅ. Eko vanacarako hatthiṅ disvā, 'amhākaṅ rañño anucchaviko' ti cintetvā, gantvā¹³ rañño ārocesi : 'deva mayā sabbaseto Kelāsakūṭa-paṭibhāgo¹⁴ tumhākañ ñeva¹⁵ anucchaviko vara-vāraṇo diṭṭho' ti. Udeno¹⁶ tam eva maggadesikaṅ katvā hatthiṅ abhiruyha¹⁷ saparivāro nikkhami. Tassāgamaṅ

¹ K., S., a. taṅ sutvā manussehi.

² K., B., a. rājā.

³ K. rājā : mayaṅ Ki°.

⁴ C^a. na koci atthīti.

⁵ F., S., K., B. add deva.

⁶ C^a. tassā nisinnaṭṭhānaṅ. K. tassa vasannaṭṭhānam pesesi.

⁷ K. a. sutvā.

⁸ F. om.

⁹ K. a. atha and sutvā (after r°).

¹⁰ F., S., K. bahi pi°. C^a. °kā.

¹¹ K., B., a. katvā

¹² K. om.

¹³ K. a. Uddenassa.

¹⁴ C^a. °viparibh°

¹⁵ F. c'eva.

¹⁶ K. ā. rājā.

¹⁷ S. āruyha.

ñatvā carapurisā gantvā Caṇḍapajjotassa ārocesuṇ, so āgantvā majjhe tucchaṇ katvā ubhosu passesu balakāyaṇ payojesi. Udeno tassāgamaṇaṇ aṇānanto hatthiṇ anubandhi, antoṭhitamanussā vegena palāpesuṇ, kaṭṭhahatthī rañño mantaṇ parivattetvā vīnaṇ vādentassa tantisaddaṇ asuṇanto viya palāyati yeva. Rājā hatthināgaṇ pāpuṇituṇ asakkonto assaṇ abhiruyha¹ anubandhi, tasmiṇ vegena anubandhante balakāyo ohiyi; rājā ekako va ahosi. Atha naṇ ubhosu passesu payuttā Caṇḍapajotassa purisā gaṇhitvā attano rañño adaṇsu; ath'assa balakāyo amittavasagatabhāvaṇ² ñatvā bahi³ khandhāvāraṇ nivesetvā acchi. Caṇḍapajjoto pi Udenaṇ jīvagāham eva gāhāpetvā ekasmiṇ coragehe⁴ pakkhipitvā dvāram pidahāpetvā tayo divase jayapānaṇ pivi. Udeno tatiyadivase ārakkhike⁵ pucchi: 'Kahaṇ vo tātā rājā'⁶ ti. '“Paccāmitto me gahito” ti, jayapānam pivatī' ti.⁷ 'Kā nām' esā mātugāmassa viya tumhākaṇ rañño kiriya, nanu paṭirājānaṇ gahetvā vissajjetuṇ vā māretuṇ vā vaṭṭati,⁸ amhe dukkhaṇ nisīdāpetvā⁹ jayapānaṇ kira pivatī' ti. Te gantvā rañño tam atthaṇ kathesuṇ; so āgantvā, 'saccaṇ kira tvaṇ¹⁰ evaṇ vadesī' ti pucchi. 'Āma mahārājā' ti. 'Sādhu taṇ vissajjessāmi; evarūpo kira te manto atthi, taṇ mayhaṇ dassasī' ti. 'Sādhu dassāmi, gaṇhanasamayena gaṇhāhi,¹¹ kiṇ pana tvaṇ mam vandissasī' ti. 'Kyāhaṇ taṇ vandissāmi na vandissāmī' ti.¹² 'Aham pi¹³ na dassāmī'

¹ K. āruyha.

² B. C^a. vasaṇgata°.

³ B. a. nagare va.

⁴ K. coraka°.

⁵ B. S. °ake.

⁶ S. K. rā° tā°. C. C^a. tāta. B. kuhiṇ te tāta.

⁷ S. K. a. Uddeno taṇ sutvā. (S. Udeno.)

⁸ B. °tīti.

⁹ C^a. a. tayo divase.

¹⁰ B. om. sa° kira tvaṇ.

¹¹ K. °samaye maṇ vanditvā taṇ gaṇhāhi.

¹² K. kiṇ na vandissasīti, na vandissāmīti.

¹³ B. a. te.

ti. 'Evaṃ sante rājānaṃ¹ te karissāmī' ti. 'Karohi, sarirassa me issaro, na pana cittassā' ti. Rājā tassa sūragajjitaṃ sutvā, 'kathaṃ nu kho² mantaṃ gaṇhissāmī' ti cintetvā, 'imaṃ³ mantaṃ aññaṃ jānāpetuṃ na sakkā, mama dhītarāṃ etassa santike uggaṇhāpetvā ahaṃ tassā santike gaṇhissāmī' ti.⁴ Atha naṃ āha: 'aññassa vanditvā gaṇhantassa dassasī' ti. 'Āma mahārāja' ti. 'Tena hi amhākaṃ ghare ekā khujjā atthī, tassā antosāṇiyaṃ⁵ nisinnāya tvaṃ bahisāṇiyaṃ ṭhito⁶ va mantaṃ vācehi' ti.⁷ 'Khujjā vā hotu pīṭhasappī⁸ vā, vandantiyā dassāmī' ti. Tato rājā gantvā dhītarāṃ Vāsuladattaṃ āha: 'amma eko saṅkhakutṭhī⁹ anaggaṃ mantaṃ jānāti, taṃ aññaṃ jānāpetuṃ na sakkā,¹⁰ tvaṃ antosāṇiyaṃ nisīditvā¹¹ mantaṃ gaṇha,¹² so bahisāṇiyaṃ ṭhatvā tuyhaṃ vācessati, tava santikā ahaṃ gaṇhissāmī' ti. Evaṃ so nesāṃ¹³ aññamaññaṃ santhavakaraṇabhayena dhītarāṃ khujjaṃ, itaraṃ saṅkhakutṭhiṃ katvā kathesi. So tassā antosāṇiyaṃ¹⁴ nisinnāya bahisāṇiyaṃ¹⁵ ṭhito¹⁶ mantaṃ vācesi. Atha naṃ ekadivasaṃ punappuna vuccamānam¹⁷ pi mantapadaṃ vattuṃ asakkontiṃ¹⁸ 'are¹⁹ khujje atibahalotṭhakapolaṃ te mukhaṃ,²⁰ evaṃ nāma vadehi' ti āha. Sā kujjhitvā, 'are dutṭha-

¹ K. rājakaḍaḍaṇaṃ. B. S. °naṃ.

² K. a. imassa. B. a. imaṃ. S. a. tam assa.

³ K. idaṃ.

⁴ K. a. cintesi.

⁵ K., C., C^a. °sāṇiyaṃ. B. a. vanditvā.

⁶ C^a. nisinnako.

⁷ K. S. a. sādhu mahārāja. So B. with ti.

⁸ C^a. °iyā.

⁹ K. °ṭṭhipuriso.

¹⁰ K. sakko.

¹¹ K. corr. a. taṃ vanditvā.

¹² K. uggaṇhi.

¹³ B. om.

¹⁴ K. B. a. vanditvā.

¹⁵ K. B. bahi.

¹⁶ K. a. va.

¹⁷ B. °nā.

¹⁸ B. a. naṃ.

¹⁹ B. hare.

²⁰ K., B., a. pothayissāmi.

kuṭṭhi¹ kiṅ evaṅ² vadesi,³ mādisā khujjā nāma hontī ' ti, saṅhikaṇṇaṅ ukkhipitvā,⁴ ' kâsi tvaṅ ' ti vutte, ' rañño dhītā Vāsuladattā nāmâhan ' ⁵ ti āha. ' Pitā te taṅ⁶ mayhaṅ kathento " khujjā " ti kathesi ' ti. ' Mayhaṅ kathento pi taṅ saṅkhakuṭṭhiṅ⁷ katvā kathesi ' ti. Te ubho pi ' tena hi⁸ amhākaṅ santhavakarāṇabhayena kathitaṅ bhavissati ' ti, antosaṅiyaṅ yeva santhavaṅ kariṇeṇu ; tato paṭṭhāya mantagahaṇaṅ vā sippagahaṇaṅ vā natthi. Rājā pi dhītaṅ niccaṅ pucchati :⁹ ' sippaṅ gaṇhasi ammā ' ti. ' Gaṇhāmi tātā ' ti. Atha naṅ ekadivaṣaṅ Udeno āha : ' bhadde sāmikena kattabbaṅ nāma n'eva mātāpitaro na bhātikā¹⁰ bhaginiyo kātuṅ sakkonti ; sace mayhaṅ jīvitaṅ dassasi,¹¹ pañca te itthisatāni parivāraṅ¹² datvā aggamaheṣiṭṭhānaṅ dassāmi ' ti. ' Sace imasmiṅ¹³ vacane¹⁴ paṭiṭṭhātuṅ sakkhissatha dassāmi vo jīvitadānaṅ ' ti. ' Sakkhissāmi bhadde ' ti. Sā¹⁵ ' sādhu sāmī ' ti pitu santikaṅ gantvā vaṇḍitvā ekamantaṅ aṭṭhāsi. Atha naṅ so pucchi : ' amma niṭṭhitaṅ sippaṅ ' ti. ' Niṭṭhitaṅ tāva¹⁶ tātā sippaṅ ' ti. ' Atha¹⁷ kiṅ ammā ' ti.¹⁸ ' Amhākaṅ ekaṅ dvāraṅ ca¹⁹ vāhanaṅ ca laddhuṅ vaṭṭati tātā ' ti. ' Idaṅ kiṅ ammā ' ti. ' Tātā " rattiyaṅ kira tārakasaññāya²⁰ mantassa upacāraṭṭhāya ekaṅ osadhaṅ gahetabbaṅ atthī " ti,²¹ tasmā amhākaṅ

¹ F. °kuṭṭha. K. B. duṭṭhasaṅkhakuṭṭhi.

² B. K. om.

³ B. a. kiṅ.

⁴ K. a taṅ disvā.

⁵ F. nām'ahan. K. om. ahan.

⁶ F. B. om.

⁷ F. a. nāma.

⁸ C. C^a. om. tena hi.

⁹ B. pucchi.

¹⁰ B. a. na. F. bhātibhaginiyo.

¹¹ C^a. dassesi.

¹² K. parivārāni.

¹³ K. no etasmiṅ. B. me etasmiṅ.

¹⁴ C^a. a na.

¹⁵ C^a. om.

¹⁶ B. na tāva ni°. K. na ni°, om. tāva.

¹⁷ K., B., a. naṅ.

¹⁸ K. a. pucchi.

¹⁹ K. a. ekaṅ.

²⁰ F. saññā.

²¹ K. S. om.

velāya vā avelāya vā nikkhamanakāle ekadvāraṇ c'eva vāhanaṇ ca laddhuṇ vaṭṭatī' ti. Rājā 'sādhū' ti sampaticchi. Te attano abhirucitaṇ ekaṇ dvāraṇ hatthagataṇ kariṇsu. Raṇṇo pana pañca vāhanāni abesuṇ: Bhaddavati nāma kaṇeru,¹ ekadivasaṇ paññāsa yojanāni gacchati; Kāko nāma dāso, saṭṭhi yojanāni gacchati, Celakaṇṭhī² ca nāma Muñjakesī cāti³ dve assā, yojanasataṇ gacchanti Nālāgirihaṭṭhī vīsaṇ⁴ yojanasataṇ ti.

So kira rājā anuppanne Buddhe ekassa issarassa upaṭṭhāko ahosi. Ath' ekadivasaṇ tasmaṇ issare bahinagare⁵ nahātvā āgacchante eko paccekabuddho nagaraṇ piṇḍāya pavisitvā sakalanagaravāsīnaṇ Mārena āvaṭṭitattā⁶ ekabhikkham⁷ pi alabhitvā yathādhotena pattena nikkhami. Atha naṇ nagaradvāraṇ pattakāle⁸ Māro aññataravesena upasaṅkamitvā, 'api⁹ bhante¹⁰ kiñci laddhaṇ' ti pucchi.¹¹ 'Kiṇ pana me tvaṇ¹² labhanākāraṇ¹³ karī' ti. 'Teṇa hi nivattitvā puna pavisatha, idāni¹⁴ karissāmī' ti. 'Nāhaṇ puna nivattissāmī' ti.¹⁵ Sace hi nivatteyya, puna so sakalanagaravāsīnaṇ sarīre adhimuñcitvā¹⁶ paṇiṇ paharivā hasanakeḷiṇ kareyya.¹⁷ Atha so issaro yathādhotena

¹ K. B. kareṇukā.

² C., C^a., S. °kaṇṣī. K. Veḷukaṇṭhī. *For the name cf. 'Harivaṇśa,' 6046. M. is a name of Viṣṇu.*

³ K. ca nāmā ti.

⁴ F. visa°. K. B. vīsatī.

⁵ K. °raṇ gantvā.

⁶ F. avasitattā. S. āvesitattā.

⁷ B. ekaṇ bhi°.

⁸ K. sampatta°.

⁹ B. a. ca.

¹⁰ B. a. te.

¹¹ K. a. paccekabuddho.

¹² C^a. taṇ.

¹³ F. labhanā, *corr.* °naṇ. B. alabhamānāk°.

¹⁴ K., B., a. na.

¹⁵ B. a. Paccekabuddhe anivattitvā gate Māro tatth'eva antaradhāyi. *So, then sace etc.*

¹⁶ F. C^a. *corr.* °ccitva.

¹⁷ K. a. Paccekabuddhe anivatte Māro tatth'eva antaradhāyi.

pattenâgacchantaṃ paccekabuddhaṃ disvā vanditvā, ‘api bhante kiñci laddhaṃ’ ti pucchi. ‘Caritvā nikkhant’ amhāvuso’ ti. So cintesi: ‘ayyo mayā pucchitaṃ akathetvā aññaṃ vadati, na kiñci laddhaṃ bhavissati’ ti. Atha¹ pattaṃ olokeno tucchāṃ² disvā gehe bhattassa³ niṭṭhitāniṭṭhitabhāvaṃ ajānanatāya sūro hutvā pattaṃ gahetaṃ avisahanto, ‘bhante ṭhokaṃ addivāsethā’ ti vatvā, vegena ghaṃ gantvā, ‘amhākaṃ bhattaṃ niṭṭhitaṃ’ ti pucchitvā, ‘niṭṭhitaṃ’ ti vutte,⁴ upaṭṭhākaṃ āha: ‘tāta añño tayā sampannavegataro⁵ natthi; sīghena javena bhadantaṃ⁶ patvā “pattaṃ me⁷ bhante dethā” ti vatvā, pattaṃ gahetvā⁸ ehi’ ti. So ekavacaneva⁹ pakkhanditvā pattaṃ gahetvā āhari; itaro¹⁰ pi attano bhojanassa pattaṃ pūretva, ‘imaṃ sīghaṃ¹¹ ayyassa sampādehi, ahaṃ te ito pattiṃ dammi’ ti āha. So¹² javena gantvā paccekabuddhassa pattaṃ datvā pañcapaṭṭhitena vanditvā, ‘bhante velā upakaṭṭhā’ ti, ‘ahaṃ atisīghena javena gato cāgato,¹³ etassa me javassa phalena¹⁴ yojanānaṃ paññāsa-saṭṭhisatavāsisatagamanasamatthāni¹⁵ vāhanāni nibbattantu, āgacchantassa ca me gacchantassa ca sarīraṃ suriyatejena tattaṃ, tassa me phalena nibbattaṭṭhāne¹⁶ āṇā¹⁷ suriyatejasadisā¹⁸ hotu; imasmiṃ me piṇḍapāte sāmīnā patti¹⁹ dinnā, tassā me²⁰ nissandena tumhehi

¹ K. B. ath’ assa.

² K., B., a. pattaṃ.

³ K. a. attano.

⁴ C^a., B., a. taṃ.

⁵ B. a. nāma.

⁶ B. bhadd°. K. taṃ bhadd°.

⁷ K. om.

⁸ K. a. vegena.

⁹ K. °vacane va.

¹⁰ K. B. issaro.

¹¹ K., B., a. gantva.

¹² K. a. taṃ gahetvā. B. a. pi.

¹³ C. C^a. ca. K. ca āg° ca. B. āg° ca ga° ca.

¹⁴ B. balena.

¹⁵ K. a. pañca.

¹⁶ C^a., B., S. rep. nibbatta.

¹⁷ C^a. āṇaṃ.

¹⁸ C^a. °tejena sa°.

¹⁹ C. C^a. °iṃ.

²⁰ K., B., F. om. me. B. tassa.

ditṭhadhammassa bhāgī homī' ti āha. Paccekabuddho
' evaṃ hotū' ti vatvā :

' Icchitaṃ patthitaṃ tuyhaṃ sabbam¹ eva samijjhatu,
pūrentu sabbe saṅkappā² cando paṇṇarasī yathā.
Icchitaṃ patthitaṃ tuyhaṃ sabbam eva samijjhatu,
pūrentu sabbe saṅkappā maṇī jotiraso yathā' ti,

anumodanaṃ akāsi. Paccekabuddhānaṃ kira imā dve gāthā
anumodanagāthā³ nāma honti. Tattha "jotiraso"⁴
ti sabbakāmadadaṃ maṇiratanāṃ vuccati. Idaṃ tassa
pubbacaritaṃ.⁵ So etarahi Caṇḍapajjoto ahosi, tassa ca⁶
kammassa⁷ nissandena imāni pañca vāhanāni nibba-
ttiṃsu.

Ath' ekadivasaṃ rājā uyyānakīlaya nikkhami. Udeno
' ajja palāyitabbaṃ' ti mahantamahante⁸ cammapasibbake
hiraññasuvaṇṇassa⁹ pūretvā kaṇerupiṭṭhe¹⁰ ṭhapetvā,
Vāsuladattaṃ ādāya palāyi. Antepurapālakā¹¹ disvā
gantvā rañño ārocesuṃ. Rājā ' sīhaṃ gacchathā' ti balaṃ
pahiṇi. Udeno balassa pakkhandanabhāvaṃ¹² ñatvā
kahāpaṇapasibbakaṃ¹³ mocetvā pātesi, manussā kahāpaṇe
uccintvā puna pakkhandiṃsu ; itaro suvaṇṇapasibbakaṃ
mocetvā pātetvā, tesāṃ¹⁴ suvaṇṇalobhena papañcentānaṃ

¹ K. B. khippam.

² F. sabbasaṃ°. K. B. sabbe pūr° (*so infra*).

³ C^a. °nā gā°.

⁴ Cf. Rām. II. 94-6. M. Bh. IV. 24. Skt. jyotirasa.

K. °cariyaṃ.

⁶ F. om. S. c'assa.

⁷ C^a. kamma°.

⁸ K. mahante. B. °nte °nte.

⁹ K. °ṇṇehi.

¹⁰ F. kaṇeruyā. K. kāreṇū°. B. kareṇuka°.

¹¹ F. S. anto°. C^a. antepure palā. B. a. palāyantaṃ taṃ.

K. a. pal°.

¹² F. C^a. pakkanta°.

¹³ C^a. °ka.

¹⁴ B. pātesi nesāṃ.

yeva¹ bahinivittḥaṇ attano khandhāvāraṇ pāpuni. Atha naṇ āgacchantaṇ disvā va attano balakāyo parivāretvā nagaraṇ paveseṣi. So gantvā,² Vāsuladattaṇ abhisiñcitvā aggamahesitṭhāne tḥapesi.

Idaṇ Vāsuladattāya vatthuṇ.³

Aparā⁴ pana Māgandiyā nāma rañño santikā aggamahesitṭhānaṇ labhi. Sā kira Kururaṭṭhe Māgandiyā-brāhmaṇassa⁵ dhītā, mātū⁶ pi 'ssā Māgandiyā tv eva⁷ nāmaṇ cūlapitā pi 'ssā Māgandiyō va. Sā abhirūpā ahosi devaccharapaṭibhāgā. Pitā pan' assā anucchavikaṇ sāmikaṇ alabhanto mahantamahantehi⁸ kulehi yācito pi 'na⁹ mayhaṇ dhītu tumhe¹⁰ anucchavikā' ti tajjetvā uyyojesi.¹¹ Ath' ekadivasaṇ Satthā paccūsasamaye lokaṇ olokento¹² Māgandiyābrāhmaṇassa sapajāpatikassa anāgāmiphalūpanissaṇaṇ¹³ disvā, attano pattacīvaraṇ ādāya tassa bahinigame¹⁴ aggiparicaraṇaṭṭhānaṇ agamāsi. So Tathāgatassa rūpaggappattaṇ¹⁵ attabhāvaṇ oloketvā, 'imasmiṇ¹⁶ loke iminā purisena sadiso añño puriso nāma natthi, ayaṇ mayhaṇ dhītu anucchaviko, imassa¹⁷ posāvanatthāya mama dhītaṇ dassāmī' ti cintetvā, 'samaṇa ekā me¹⁸ dhītā atthi, ahaṇ ettakaṇ kālaṇ tassā anucchavikaṇ purisaṇ na passāmi, tumhe tassā sā ca tumhākaṇ yeva anucchavikā,¹⁹ tumhākaṇ

¹ B. pamuñcanto gaṇhantānañ ñeva.

² K. a. va.

³ S. B. vatthu.

⁴ K. a. pi.

⁵ C. C^a. °ya°.

⁶ B. mātā.

⁷ B. yeva.

⁸ B. mahantehi mahantehi. K. mahantehi.

⁹ B. om., with ananu°.

¹⁰ K. om.

¹¹ C. C^a. °jeti.

¹² K. B. vo°.

¹³ F. phalūpassayaṇ. C^a. phalam upa°.

¹⁴ F. nigame. B. bahi, nikkhamitvā.

¹⁵ K. B. rūpasobhaggappattaṇ.

¹⁶ K. ismiṇ.

¹⁷ K. a. purisassa.

¹⁸ C., C^a, S. me ekā.

¹⁹ B. tumhe tassā ca anucchavikā sā ca tumhākañ ñeva anucchavikā.

hi¹ pādapariçārikā tassā ca bhattāraṇ laddhuṇ vaṭṭati, taṇ vo² ahaṇ dassāmi, yāva mamāgamaṇā³ idh' eva tiṭṭhathā' ti āha. Satthā kiñci avatvā tuṇhī ahoṣi. Brāhmaṇo vegena⁴ gharāṇ gantvā 'bhoti bhoti dhītu me anucchaviko puriso⁵ diṭṭho, sīghaṇ sīghaṇ⁶ naṇ alaṅkarohī' ti taṇ alaṅkārāpetvā, saddhiṇ brāhmaṇiyā⁷ ādāya Satthu santi-kaṇ pāyāsi. Sakalanagaraṇ saṅkhubhi:⁸ 'ayaṇ ettakaṇ kālaṇ "mayhaṇ dhītu anucchaviko natthī" ti kassaci adatvā "ajja me dhītu anucchaviko diṭṭho" ti kira vadati,⁹ kidiso nu kho so,¹⁰ passissāma naṇ' ti mahājano ten'eva saddhiṇ nikkhami. Tasmiṇ dhītarāṇ gahetvā āgacchante Satthā¹¹ tena vuttatṭhāne aṭṭhatvā tattha padacetiyaṇ dassetvā gantvā aññasmiṇ ṭhāne aṭṭhāsi.—Buddhānaṇ hi pada-cetiyaṇ adhiṭṭhahitvā akkantaṭṭhāne yeva paññāyāti na aññattha,¹² yesaṇ c'atthāya adhiṭṭhitaṇ hoti te¹³ yeva naṇ passanti; tesāṇ padāṇ¹⁴ adassanakāraṇatthaṇ hatthiādayo vā akkamantu mahāmegho vā vassatu¹⁵ verambhavātā¹⁶ vā paharantu, na naṇ¹⁷ koci makkhetuṇ sakkoti.

Atha brāhmaṇī brāhmaṇaṇ āha: 'kuhiṇ so puriso' ti. "Imasmiṇ ṭhāne tiṭṭhāhī" ti naṇ¹⁸ avacaṇ,¹⁹ kuhiṇ nu kho so gato' ti olokeno padacetiyaṇ disvā, 'ayam assa

¹ K. om. B. °ñ hi.

² B. te.

³ C^a. mama ga°.

⁴ K. a. taṇ.

⁵ K. om.

⁶ F. sīghasīghaṇ. C^a. sīghasīghā.

⁷ K. °iyaṇ.

⁸ C^a. khubhi.

⁹ B. vadeti.

¹⁰ K. a. puriso. Bi puriso for so.

¹¹ F. om.

¹² C. C^a. °tthaṇ.

¹³ C^a. om.

¹⁴ K. pada.

¹⁵ B. pavassatu.

¹⁶ So B. K. (K. om. vātā.) Vairambhaka in Divyāv, points to rambh + vi. The Sinhalese MSS. have veramba°; from ramb + vi? F. °vāto and paharatu.

¹⁷ F. om.

¹⁸ C. om.

¹⁹ C^a. avaca.

padavalañño¹ ti āha. Brāhmaṇi salakkhaṇamantānaṃ² tiṇṇaṃ vedānaṃ³ paguṇatāya lakkhaṇamante parivattetvā padalakkhaṇaṃ upadhāretvā, 'nayaḍaṇ⁴ brāhmaṇa pañca-kāmaguṇasevino padaṇ' ti vatvā imaṃ gātham āha :

'Rattassa hi ukkuṭikaṇ⁵ padaṇ bhava,
duṭṭhassa hoti sahasānupīlitaṇ,
mūlhasa hoti avakaḍḍhitaṇ padaṇ,
vivattacchadassa⁶ idaṇ idisaṇ padaṇ' ti.

Atha naṃ brāhmaṇo evaṃ⁷ āha : 'bhoti tvaṃ udaka-pātiyaṃ kumbhile⁸ gehamaṃjhe ca pana⁹ core vissamante passanasīlā, tuṇhī hohī' ti. 'Brāhmaṇa yaṃ icchasi taṃ¹⁰ vadehi, nayaḍaṇ pañcakāmaguṇasevino padaṇ' ti.—Tato¹¹ olokeno¹² Satthāraṇ disvā, 'ayaṃ so puriso' ti vutte,¹³ brāhmaṇo gantvā 'Samaṇa dhītarāṇ te posāvana-tthāya dammī' ti āha. Satthā 'dhītarā hi¹⁴ te mayhaṃ attho atthi vā natthi vā' ti avatvā va, 'brāhmaṇa ekaṃ te kāraṇaṃ kathemī' ti vatvā, 'kathehi samaṇā' ti vutte, mahābhinikkhamaṇato paṭṭhāya yāva Ajapālānigrodhamūlā Mārena anubaddhabhāvaṃ,¹⁵ ajapālānigrodhamūle ca pana 'atito dāni me esa visayaṃ'¹⁶ ti tassa sokāturaṇṇa sokavūpasamanatthaṃ āgatāhi Māradhītāhi kumāri-

¹ C. pāda°.

² C^a. sārallakkhaṇa°. B. lakkhaṇa°.

³ B. bedānaṃ.

⁴ C. C^a. na idaṇ.

⁵ K. ukka°. *The same variants in Skt.*

⁶ S. C^a. °ddassa.

⁷ B. om.

⁸ B. °laṇ. K. a. viya.

⁹ K. vasana°.

¹⁰ B. a. maṇ.

¹¹ K. S. ito c'ito ca.

¹² F., C., C^a., a. hi.

¹³ K. S. vatvā.

¹⁴ C^a. pi. K. om.

¹⁵ F. om. Aja° Mā° anu°.

¹⁶ B. visayo.

vaṇṇādivasena payojitapalobhanaṇ¹ ācikkhitvā, ' tadā pi mayhaṇ :²

' Disvāna Taṇham Aratiṇ Ragañ ca³
nāhosi chando api methunasmiṇ,
kim ev' idam muttakarīsapuṇṇaṇ
pādāpi naṇ⁴ samphusituṇ na icche ' ti

imaṇ gātham āha; gāthāpariyosāne brāhmaṇo ca brāhmaṇi
ca anāgāmiphale patitṭhahiṇsu.

Māgandiyā pi kho⁵ ' sac' assa⁶ mayā⁷ attho natthi
anattikabhāvo ca⁸ vattabbo, ayaṇ pana maṇ⁹ mutta-
karīsapuṇṇaṇ karoti, hotu, attano jātikulapadesabhogavaya-
sappattiṇ¹⁰ āgamma tathārūpaṇ bhattāraṇ labhitvā samaṇ-
assa¹¹ kattabbayuttakaṇ jānissāmī¹² ti Satthari āghātaṇ
bandhi. — Kiṇ pana Satthā tassā attani āghātuppattiṇ
jānāti, na jānāti¹³ ti. ' Jānāti.'¹⁴ ' Jānanto kasmā gātham
āha?'¹⁵ ' Itaresaṇ dvinnaṇ vasena; buddhā hi¹⁶ āghātaṇ
agaṇetvā maggaphalādhigamārahānaṇ¹⁷ vasena dhammaṇ
desenti yeva.'—Mātāpitaro taṇ netvā Cūlamāgandiyāṇ¹⁸
paṭicchāpetvā¹⁹ pabbajitvā arahattaṇ pāpuṇiṇsu. Cūlamā-

¹ F. B. payojitaṇ pa°.

² S. a. chando nāhosīti vatvā. K. a. chando na hotīti
vatvā.

³ K. B. ca Rāgaṇ. F. Ratiñ ca.

⁴ K. maṇ.

⁵ K. a. dhitā.

⁶ K. a. samaṇassa.

⁷ K. mayhaṇ.

⁸ B. om.

⁹ B. C. om.

¹⁰ After °bhoga°, K. a. °yasa°.

¹¹ C., K., B., a. Gotamassa. C^a. brackets Go°. F. om.

¹² B. karissāmī.

¹³ B. no ti. C^a. om.

¹⁴ B. a. yeva. K. corr. a. ti.

¹⁵ B. a. ti.

¹⁶ K. a. nāma.

¹⁷ B. agga°.

¹⁸ K. a. kaniṭṭhaṇ.

¹⁹ B. paṭicchād. K. a. Satthu santike gantvā ubho pi ca.

gandiko¹ pi cintesi : ‘mama dhītā omakasattassa na anucchavikā,² ekassa rañño va anucchavikā’ ti,³ tam ādāya Kosambiyaṅ⁴ gantvā sabbālaṅkārehi alaṅkaritvā ‘imaṅ itthirataṅ devassa anucchavikaṅ’ ti Udenassa rañño adāsi. So taṅ disvā va uppabbalavasineho abhisekaṅ datvā⁵ pañcasatamātugāmāṅ⁶ parivāraṅ katvā aggama-hesitthāne thāpesi.⁷

Evam assa diyaddhasahassanāṭakitthiparivārā tisso aggamaheṣiyo ahesuṅ.

Tasmiṅ kho pana⁸ samaye Ghositasetthi⁹ Kukkuṭasetthi Pāvāriyasetthi¹⁰ Kosambiyaṅ tayo setthi¹¹ honti. Te upakattthāya vassūpanāyikāya pañcasatatāpase¹² Himavanta āgantvā nagare bhikkhāya carante disvā pasīditvā nisīdāpetvā¹³ bhojetvā paṭiññaṅ gahetvā¹⁴ cattāro māse attano santike vāsetvā¹⁵ puna vassāratte āgamanatthāya paṭijānāpetvā uyyojesuṅ ; tāpasā pi tato paṭthāya aṭṭha māse Himavante vasitvā cattāro māse tesāṅ santike vasanti.¹⁶ Te aparabhāge Himavanta āgacchantā araṅṅāyatane ekaṅ mahānigrodhaṅ disvā tassa mūle nisīdiṅsu. Tesu jeṭṭhaka-tāpaso cintesi : ‘imasmiṅ rukkhe addhivatthā devatā na oramattikā¹⁷ bhavissati, mahesakken’¹⁸ ettha devarājena

¹ B. K. °iyo.

² K. nānu°.

³ C^a. om. ek° ra° va anu°.

⁴ F. B. Kosambiṅ.

⁵ B. katvā.

⁶ B. °gāmaṅ. K. gāmam assā.

⁷ B. S. a. idaṅ Māgandiyāvattu. K. a. idaṅ Māgandiyāvattuṅ.

⁸ B. om.

⁹ B. Ghosaka°.

¹⁰ K. Pāvārika°.

¹¹ K. B. setthino.

¹² F. K. °sate tāp°. C^a. satā tāp°.

¹³ C^a. °tvāna

¹⁴ K. a. te.

¹⁵ F., K., B, S. vasāpetvā. C^a. vasitvā.

¹⁶ B. vasiṅsu.

¹⁷ F. oramatthintikā. C^a. °akā.

¹⁸ K. °ena v’ ettha.

bhavittabbaṅ;¹ sādhu vat'² assa sac' āyaṅ isigaṇassa pāniyaṅ dadeyyā' ti; so pāniyaṅ adāsi. Tāpaso nahāno-dakaṅ cintesi; tam pi adāsi. Tato bhojanaṅ cintesi; tam pi adāsi. Ath' assa etad ahoṣi: 'ayaṅ devarājā'³ amhehi cintitacintitam⁴ sabbāṅ deti, aho vata naṅ passeyyāma'⁵ ti. So rukkhakkhandhaṅ padāletvā attānaṅ dassesi. Atha naṅ 'devarājā'⁶ mahatī te sampatti, kim nu kho katvā ayaṅ⁶ laddhā' ti pucchiṅsu. 'Mā pucchatha ayyā' ti. 'Ācikkha devarājā' ti.' So attanā⁷ katakammaṣṣa parittattā⁸ lajjamāno kathetuṅ na visahati,⁹ punappuna nippīliyamāno pana, 'tena hi suṇāthā' ti vatvā kathesi.

So kir' eko¹⁰ duggatamanusso hutvā bhatīṅ pariye-santo Anāthapiṇḍikassa santike bhatikammaṅ labhitvā taṅ nissāya jivitaṅ kappesi. Ath' ekasmiṅ uposatha-divase sampatte Anāthapiṇḍiko vihārato āgantvā pucchi: 'tassa bhatikassa ajja uposathadivasabhāvo kenaci kathito' ti. 'Na kathito sāmī' ti. 'Tena hi 'ssa sāyamāsaṅ pacathā' ti. Ath' assa patthodanaṅ paciṅsu. So divasaṅ araṅṅe kammaṅ katvā sāyaṅ āgantvā¹¹ bhatte vadḍhetvā dinne 'chāto 'smī'¹² ti sahasā¹³ abhuñjivā va, 'aṅṅesu divasesu imasmiṅ gehe "bhattaṅ detha, sūpaṅ detha, vyañjanaṅ dethā" ti mahākolāhalaṅ hoti, ajja sabbe nisaddā nipajjiṅsu, mayham ev'¹⁴ ekassāhāraṅ vadḍhayiṅsu, kiṅ nu kho etaṅ' ti cintetvā pucchi: 'avasesā bhūñjiṅsū' ti. 'Na bhūñjiṅsū' ti. 'Kiṅ-kāraṇā'¹⁵ ti.¹⁶ 'Imasmiṅ gehe uposathadivasesu¹⁷ sāya-

¹ K. a. taṅ.

³ C^a. a. so.

⁶ F. C^a. °rājā.

⁷ K. B. °no.

⁹ C. visayhati. K. a. tehi.

¹¹ F. gantvā.

¹³ K. a. va.

¹⁴ C. C^a. om. B. eva.

¹⁵ K. B. a. tātā.

¹⁷ B. °divase.

² B. vata.

⁴ K. cintitaṅ.

⁶ B. a. te.

⁸ K. B. parittakattā.

¹⁰ K. kira eko.

¹² B. 'mhī.

¹⁶ K. a. te.

māsaṃ na bhuñjanti,¹ sabbe uposathikā² honti, antamaso thanapāyino pi dārake mukhaṃ vikkhāletvā³ catumadhuraṃ mukhe pakkhipāpetvā⁴ mahāsetthi uposathike kāreti,⁵ gandhatele dīpe jalante,⁶ khuddakamahallakā⁷ sayanagatā⁸ dvattiṅṣākāraṃ sajjhāyanti, tuyhaṃ pana uposathadivasabhāvaṃ kathetuṃ satīṃ na karimha⁹ tasmā tav'eva bhattaṃ pakkaṃ bhuñjassu naṃ' ti. 'Sace idāni uposathikena¹⁰ bhavituṃ vaṭṭati, aham pi bhavyeṃ' ti.¹¹ 'Idaṃ setthi jānāti' ti. 'Tena hi naṃ¹² pucchathā' ti. Te gantvā setthiṃ pucchisṃsu, so evam āha: 'idāni abhuñjitvā¹³ mukhaṃ vikkhāletvā uposathaṅgāni adhiṭṭhahanto upadḍhūposathakammaṃ¹⁴ labhissati' ti. Itaro taṃ sutvā tathā akāsi. Tassa sakaladivasaṃ kammaṃ katvā chātassa sarīre vātā kuppisṃsu,¹⁵ so¹⁶ yottaṃ bandhitvā yottakoṭiyaṃ gahetvā¹⁷ parivattati.¹⁸ Setthi taṃ pavattiṃ sutvā ukkāhi dhāriyamānāhi catumadhuraṃ gāhāpetvā tassa santikaṃ gantvā,¹⁹ 'kiṃ tātā' ti pucchi. 'Sāmi vātā me kupitā' ti. 'Tena hi utthāy' idaṃ²⁰ bhesajjaṃ khādāhi' ti. 'Tumhe pi²¹ khāditha²² sāmī' ti. 'Amhākaṃ aphāsukaṃ natthi, tvaṃ khādāhi' ti. 'Sāmi uposathakammaṃ

¹ C^a. bhuñjiṃsu. K. paccanti.

² K. a. va.

³ K. S. °āpetvā.

⁴ C^a. pakkhipetvā.

⁵ K. kāresi.

⁶ B. gandhateladīpe jālente. K. gandhateladipā jālante.

F. dīpenti for dīpe jal°.

⁷ F., B., K. °llakadārakā.

⁸ F. sayāṃ gatā.

⁹ C. C^a. ak°

¹⁰ C. C^a. °ike.

¹¹ K. a. āha.

¹² C. na. F. om.

¹³ C^a. bhuñj°.

¹⁴ B. upadḍhaṃ up°.

¹⁵ F. kujjh.

¹⁶ F. om.

¹⁷ K. a. yottena udaraṃ.

¹⁸ F. °ttatīti. C^a. °ttetvā ti.

¹⁹ K. B. āg°.

²⁰ K. °ya i°.

²¹ K. C^a. hi.

²² K. khāditaṃ. B. khādatha.

karonto sakalaṃ kātuṃ nāsakkhiṃ, upaḍḍhakaṃ¹ pi me vikalaṃ² mā ahoṣī³ ti na icchi. 'Mā evaṃ kari tātā' ti⁴ vuccamāno pi anicchitvā aruṇe utṭhahante milāta-mālā⁵ viya kālaṃ katvā tasmiṃ nigrodharukkhe nibbatti. Tasmā imam atthaṃ kathetvā⁶ 'setṭhī'⁷ Buddhamāmakō dhammamāmakō saṅghamāmakō; taṃ nissāya katassa upaḍḍhūposathakammasa nissandena⁸ esā⁹ sampatti mayā laddhā' ti āha. 'Buddho' ti vacanaṃ sutvā va pañcasatā tāpasā utṭhāya¹⁰ devatāya añjaliṃ paggayha '“Buddho” ti vadehī' ti. '“Buddho” ti vadāmi'¹¹ ti tikkhattuṃ paṭijānāpetvā, 'ghoso pi kho eso dullabho lokasmiṃ' ti udānaṃ udānetvā, 'devate anekesu kappasatasahassesu assutapubbaṃ saddaṃ tayā¹² sunāpit' amhā' ti āhaṃsu. Ath' antevāsino¹³ ācariyam etad avocuṃ: 'tena hi Satthu santikaṃ gacchāmā' ti. 'Tātā tayo setṭhino amhākaṃ bahūpakārā, sve tesāṃ nivesane bhikkhaṃ gaṇhitvā tesam pi ācikkhitvā gamissāma, adhivāsetha¹⁴ tātā' ti; te¹⁵ adhivāsayaṃsu. Punadivase setṭhino yāgubhattaṃ sampādetvā āsanāni paññāpetvā, 'ajja no ayyānaṃ āgamanadivaso' ti ṇatvā paccuggamaṃ katvā¹⁶ ādāya nivesanaṃ gantvā nisīdāpetvā bhikkhaṃ adaṃsu. Te katabhattakiccā 'mahāsetṭhino mayaṃ gamissāmā' ti vadiṃsu. 'Na nu bhante tumhehi

¹ K. upaḍḍhūposathakammaṃ, *and om.* pi.

² S. C^a. vikālaṃ.

³ K. māhoṣī.

⁴ C^a. Karitthā ti.

⁵ B. °mānā.

⁶ F., K., B. a. so.

⁷ K. a. pi.

⁸ K. °n'eva.

⁹ C., C^a., K. sā.

¹⁰ K. vu°.

¹¹ K. B. vadesī.

¹² F. B. vademi. B. *also rep.* Buddho ti vadesi *and* Buddho ti vademi.

¹³ B. a. no.

¹⁴ C^a. *om.* ath' ant°. B. K. atha. K. °sikā.

¹⁵ °ssāmā ti adhivāseti.

¹⁶ C. C^a. tena.

¹⁷ K. a. te.

cattāro vassike māse ambhākaṃ gahitā va paṭiññā,¹ idāni kuhiṃ gacchathā' ti. 'Loke kira Buddhō uppanno dhammo uppanno saṅgho uppanno, tasmā Satthu² santikaṃ gamisāmā' ti. 'Kiṃ pana tassa Satthu³ santikaṃ tumhākaṃ ñeva gantuṃ vaṭṭatī' ti. 'Aññesam pi avāritaṃ āvuso' ti. 'Tena hi bhante āgametha, mayam pi parivacchaṃ⁴ katvā āgacchāmā'⁵ ti. 'Tumhesu parivacchaṃ⁶ karontesu ambhākaṃ papañco hoti, mayaṃ purato gacchāma tumhe āgaccheyyāthā'⁷ ti vatvā, te puretaraṃ gantvā Sammāsambuddhaṃ disvā abhiththavitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. Atha nesaṃ Satthā anupubbikathaṃ⁸ kathetvā dhammaṃ desesi, desanāpariyosāne sabbe pi⁹ saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā pabbajjaṃ yācitvā, 'etha¹⁰ bhikkhavo' ti vacanasamanantaraṃ¹¹ iddhimayapattacīvaradharā ehibhikkhū¹² ahesuṃ. Te pi kho tayo seṭṭhi¹³ pañcahi pañcahi sakataṣatehi vatthacchādanasappi-madhupphāṇitādīni dānūpakaraṇāni ādāya Sāvattiṃ¹⁴ patvā,¹⁵ Satthāraṃ vanditvā dhammakathaṃ sutvā kathāpariyosāne¹⁶ sotṭāpattiphale paṭiṭṭhahiṃsu.¹⁷ Addhamāsamattaṃ¹⁸ dānaṃ dadamānā Satthu santike vasitvā Kosambigamanatthāya Satthāraṃ yācitvā, Satthārā¹⁹ paṭiññaṃ dadan-

1 C^a. °ññāya. B. gahitapaṭiññā.

2 C^a. tassa.

3 B. Satthuno.

4 B. gamanaparisaṃjan.

5 K. B. ga°.

6 B. parisajjaṃ. 6 F. a. va.

7 K. pacchato ga°. S. pacchāg°.

8 S. ānu°.

9 K. om.

10 F. ehi.

11 K. a. eva.

12 K. vassasatikatherā viya.

13 B. seṭṭhino.

14 F. °iyaṃ.

15 K. a. Jetavanaṃ pavisitvā.

16 K. gāthā°.

17 F., K., B. paṭiṭṭhāya.

18 B. a. pi.

19 B. a. ca.

tena¹ 'suññāgāre kho² Tathāgatā abhīramantī' ti vutte, 'aññātaṇ bhante amhehi pahitasāsanenāgantū³ vaṭṭatī' ti vatvā Kosambiyaṇ⁴ gantvā Ghositasetthī⁵ Ghositārāmaṇ Kukkūtaseththī Kukkūtarāmaṇ Pāvāriyasetthī⁶ Pāvāriyākārāman ti tayo mahāvihāre kārapetvā⁷ Satthu āgamana-tthāya sāsanaṇ pahīṇṇsu. Satthā tesāṇ sāsanaṇ sutvā tattha agamāsī, te paccuggantvā Satthāraṇ vihāraṇ⁸ pavesetvā⁹ vārena vārena¹⁰ paṭijagganti. Satthā devasikaṇ ekekaṣmiṇ vihāre vasati, yassa vihāre vuttho hoti, tass'eva gharadvāre piṇḍāya carati. Tesāṇ pana tiṇṇaṇ setthīnaṇ upatthāko Sumano nāma mālākāro ahosi. So te setthīno evam āha: 'ahaṇ tumbhākaṇ dīgharattaṇ upakārako Satthāraṇ bhojetukāmo'mhi, mayhaṇ pi ekadivasaṇ Satthāraṇ dethā' ti. 'Tena hi sve¹¹ bhojehī'¹² ti. 'Sādhu sāmī' ti so Satthāraṇ nimantetvā¹³ sakkāraṇ paṭiyādesi.

Tadā rājā Sāmāvatiyā devasikaṇ pupphamūle¹⁴ aṭṭha kahāpaṇe deti. Tassā Khujjuttarā nāma dāsī Sumana-mālākārassa santikaṇ gantvā nibaddhaṇ pupphāni gaṇhāti. Atha naṇ tasmiṇ divase āgataṇ mālākāro āha: 'mayā Satthā nimantito, ajja pupphehi Satthāraṇ pūjessāmi,¹⁵ tiṭṭha tāva tvaṇ parivesanāya¹⁶ sahāyikā hutvā dhammaṇ sutvā avasesāni pupphāni gaṇetvā gamissāsī'

¹ F. dadanto; *corr.* tā.

² C^a. a. pana. K. B. a. gahapatiyo.

³ K. °ena gantū. B. °ena āg°.

⁴ F., K., B. °iṇ.

⁵ B. Ghosaka°, *but* Ghositār°.

⁶ C^a. a. Pāvārikasetthī.

⁷ K. B. kāretvā.

⁸ vihāre.

⁹ K. a. cātuddisassa Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa demī ti tikkhattū niyyādetvā.

¹⁰ K. a. taṇ.

¹¹ K. a. bhāṇe.

¹² C. C^a. bhojesī.

¹³ C. C^a. itvā.

¹⁴ B. °mūlaṇ.

¹⁵ B. °issāmi.

¹⁶ C. C^a. pariye°.

ti. Sā¹ 'sādhū' ti adhvāsesi. Sumano Buddhapamukhaṅ bhikkhusaṅghaṅ parivisitvā anumodanakaraṇatthāya² pattaṅ gahesi,³ Satthā anumodanadhammadesanaṅ ārabhi. Khujjuttarā⁴ Satthu dhammakathaṅ suṇanti yeva sotāpattiphale patitṭhahi. Sā aññesu divasesu cattāro kahāpaṇe attano⁵ gahetvā catūhi pupphāni gahetvā gacchati; taṅ divasaṅ aṭṭhahi pupphāni gahetvā gatā. Atha naṅ Sāmāvatī āha: 'kiṅ nu kho amma ajja amhākaṅ raññā diguṇaṅ⁶ pupphamūlaṅ dinnāṅ' ti. 'No⁷ ayye' ti. 'Atha kasmā bahūni pupphāni' ti. 'Aññesu divasesu ahaṅ cattāro kahāpaṇe⁸ gahetvā catūhi pupphāni āharāmi' ti. 'Ajja kasmā na gaṇhi'⁹ ti. 'Sammāsambuddhassa dhammakathaṅ sutvā dhammassa adhigatattā' ti. Atha naṅ 'are¹⁰ duṭṭhadāsi ettakaṅ kālaṅ tayā gahitakahāpaṇe¹¹ me¹² dehī' ti atajjetvā, 'amma tayā pītaṅ¹³ amataṅ, amhehi pi pāyehi' ti vatvā, 'tena hi maṅ nahāpehi' ti vutte, soḷasehi¹⁴ gandhodakaghaṭehi¹⁵ nahāpetvā, dve maṭṭhasātake dāpesi.¹⁶ Ekaṅ nivāsetvā¹⁷ ekaṅ ekaṅsaṅ pārupitvā¹⁸ āsanaṅ paññāpetvā ekaṅ vijaniṅ āharāpetvā āsane nisīditvā vicittavijaniṅ¹⁹ ādāya pañca mātugāmasatāni āmantetvā²⁰ Satthārā desitaniyāmen' eva dhammaṅ desesi. Tassā dhammakathaṅ sutvā tā sabbāpi sotāpattiphale patitṭhahiṅsu. Tā sabbāpi Khujjuttaraṅ vanditvā,

¹ F. sādhu.

² K. °tvānu°. C^a. °naṅ kar°.

³ K. B. aggahesi.

⁴ K. a. pi.

⁵ C. C^a. attanā.

⁶ K. divi°.

⁷ K. a. dinnāṅ.

⁸ K. a. attano.

⁹ K. gaṇhasī.

¹⁰ B. hare.

¹¹ K. gahitagahita°.

¹² F. mama.

¹³ B. pivitaṅ.

¹⁴ B. S. °ahi.

¹⁵ F. soḷasaga°.

¹⁶ K. a. sā.

¹⁷ K. C^a. saṅṇi°.

¹⁸ B. ekaṅ pārupetvā. C. C^a. om. ekaṅ.

¹⁹ K. vicitra°. F. citra°.

²⁰ K. a. tāsaṅ.

'amma ajja¹ patthāya tvaṅ kiliṭṭhakammaṅ mā kari, amhākaṅ mātiṭṭhāne² ca ācariyaṭṭhāne ca³ ṭhatvā Satthu santikaṅ gantvā⁴ desitaṅ desitaṅ⁵ dhammaṅ sutvā⁶ amhākaṅ kathehī' ti vadiṅsu. Sā tathā karonti aparabhāge tipitakadharā jātā. Atha naṅ Satthā 'etadaggaṅ bhikkhave mama sāvikaṅ upāsikaṅ bahussutānaṅ⁷ dhammakathikaṅ yaḍidaṅ Khujjuttarā' ti etadagge ṭhapesi. Tāpi kho pañcasatā itthiyo taṅ evam āhaṅsu: 'amma Satthāraṅ passitukām' amha,⁸ taṅ no⁹ dassahi, gandhamālādīhi naṅ pūjessāmā' ti. 'Ayye rājakulaṅ nāma bhāriyaṅ, tumhe gahetvā bahi gantuṅ na sakkā' ti. 'Amma mā no¹⁰ nāsehi, dasshe'¹¹ eva amhākaṅ Satthāraṅ' ti. 'Tena hi tumhākaṅ vasanagabbhānaṅ¹² bhittisu yattakena oloketuṅ sakkā hoti¹³ tattakaṅ chiddaṅ katvā gandhamālaṅ¹⁴ āharāpetva Satthāraṅ tiṇṇaṅ setṭhinaṅ gharadvāraṅ gacchantaṅ¹⁵ tesu tesu ṭhānesu ṭhatvā oloketha c'eva hatthe ca¹⁶ pasāretvā vandatha c'eva pūjethā'¹⁷ ti. Tā tathā katvā Satthāraṅ gacchantaṅ c'eva¹⁸ āgacchantaṅ ca¹⁹ olokento²⁰ vandiṅsu c'eva pūjesuṅ ca. Ath' ekadivasaṅ Māgandiyā attano pāsādatalato nikkhamitvā caṅkamamānā tāsaṅ²¹ vasanaṭṭhānaṅ gantvā gabbhe²² chiddaṅ disvā, 'idaṅ kiṅ' ti pucchitvā, tāhi tassā²³ Satthari baddhāghātaṅ²⁴ ajānantīhi

1 K. B. ajjato.

2 B. K. mātu°.

3 C. C^a. om. ca āc° ca.

4 K. B. a. Satthārā.

5 K. B. om.

6 K. suṇitvā.

7 K. om. Aṅg. I. 26.

8 K. °kāmāmhā. B. daṭṭhukāmāmhā.

9 B. om.

10 B. no mā.

11 B. dassetha.

12 F. K. vasanavasanaṅga°.

13 K. om.

14 C. C^a. °lanaṅ.

15 K. a. tumhe.

16 K. om.

17 B. C^a. °tha cā.

18 K. gacchantaṅ ca.

19 C^a. om. āg° ca.

20 B. °etvā.

21 C. C^a. rep.

22 K. B. gabbhesu.

23 C^a. om.

24 B. āghātaṅ baddhabhāvaṅ.

'Satthā imaṃ nagaṃ āgato,¹ mayaṃ ettha t̥atvā Satthāraṃ passāma² c'eva pūjemā'³ ti vutte, 'āgato nāma imaṃ nagaṃ samaṇo Gotamo, idāni 'ssa kattabbaṃ jānissāmi; imā pi tassa upat̥thāyikā, imāsam pi kattabbaṃ jānissāmi' ti cintetvā⁴ rañño ārocesi: 'mahārāja Sāmāvati-missikānaṃ⁵ bahiddhā patthanā atthi, katipāhen' eva te jīvitaṃ harissantī'⁶ ti. Rājā 'na tā evarūpaṃ karissantī' ti na saddahi⁷ yeva, puna⁸ vutte pi na saddahi yeva. Atha naṃ⁹ tikkhattuṃ vutte pi asaddahantaṃ, 'sace me na saddahi tāsāṃ vasanaṭṭhānaṃ gantvā upadhārehi mahārājā' ti āha. Rājā gantvā¹⁰ gabbhesu chiddaṃ disvā, 'idaṃ kiṃ' ti pucchitvā, tasmīṃ atthe ārocite tāsāṃ¹¹ akujjhivā kiñci avatvā va chiddāni¹² pidahāpetvā sabba-gabbhesu uddhacchiddakavātapānāni kāresi;¹³ uddhacchiddakavātapānāni kira tasmīṃ kāle uppannāni. Māgandiyā tāsāṃ kiñci kātuṃ asakkuṇṭivā, 'samaṇassa Gotamassa va¹⁴ kattabbaṃ karissāmi' ti nāgarānaṃ lañcaṃ datvā 'samaṇaṃ Gotamaṃ antonagaraṃ pavisitvā¹⁵ carantaṃ¹⁶ dāsakammakarapurisehi¹⁷ saddhiṃ akkositvā¹⁸ paribhāsetva¹⁹ palāpethā' ti. Micchādīt̥thikā tīsu ratanesu appasannā antonagaraṃ pavit̥thayaṃ Satthāraṃ anubandhitvā 'coro

¹ F. gato.² K. vandāma.³ K. °ma cā.⁴ K. B. a. gantvā.⁵ B. missak°.⁶ C. na bhavissantī. C^a. bhavissatī, *with na before te.*
K. pahar°. B. mārissantī.⁷ K. saddahati *bis*.⁸ B. punappunaṃ.⁹ B. a. evaṃ.¹⁰ C^a. om.¹¹ F. C^a. a. akuppitvā.¹² K. om.¹³ F. om. u° kāresi.¹⁴ K. C^a. °ss' eva.¹⁵ C. C^a. pavisanto.¹⁶ B. vic°.¹⁷ F. °karehi porisehi. K. °porisehi.¹⁸ B. °etvā.¹⁹ F. S. °itvā.

'si, bālo 'si, mūlho 'si, oṭṭho 'si, goṇo 'si, gadrabho¹ 'si, nerayiko 'si, tiracchānagato 'si, natthi tuyhaṇ sugati, duggati yeva tuyhaṇ pātikañkhā' ti dasahi² akkosavattūhi akkosanti paribhāsanti. Taṇ sutvā āyasmā Ānando Satthāram etad avoca: 'bhante ime nāgarā amhe akkosanti paribhāsanti, ito aññattha gacchāmā' ti. 'Kuhiṇ³ Ānandā' ti. 'Aññaṇ nagaraṇ bhante' ti. 'Tattha manusseṣu akkosantesu⁴ puna kattha gamissāma Ānandā' ti. 'Tato pi aññaṇ nagaraṇ bhante' ti. 'Tattha manusseṣu akkosantesu kuhiṇ gamissāmā'⁵ ti. 'Tato pi aññaṇ nagaraṇ bhante' ti. 'Ānanda na evaṇ kātuṇ vaṭṭati; yattha adhikaraṇaṇ uppannaṇ tatth' eva⁶ tasmiṇ vūpasante⁷ aññattha gantuṇ vaṭṭati, ke pana te Ānanda akkosantī' ti. 'Bhante dāsakammakare upādāya sabbe akkosantī' ti. 'Ahaṇ Ānanda saṅgāmaṇ otiṇṇahatthisadiso,⁸ saṅgāmaṇ otiṇṇahatthino⁹ catūhi disāhi āgate sare sahituṇ bhāro¹⁰ tath' eva bahūhi dussilehi kathita-kathānaṇ¹¹ sahanaṇ nāma mayhaṇ bhāro' ti vatvā attano va¹² attānaṇ ārabba dhammaṇ desento imā Nāgavagge tisso gāthā¹³ abhāsi:

320. 'Ahaṇ nāgo va saṅgāme cāpāto patitaṇ saraṇ
ativākyaṇ¹⁴ titikkhissaṇ, dussilo hi bahujjano.¹⁵

¹ C. gaddrabho.

² B. dasa°.

³ B. a. gacchasi.

⁴ C. C^a. manusse akkosante. *So infra.*

⁵ C. C^a. °ssāmī.

⁶ K. a. vupasame ti.

⁷ F. °samante.

⁸ F. om. saṅg° ot°.

⁹ B. a. hi.

¹⁰ B. a. ti.

¹¹ F., B., S., a. sahanaṇ.

¹² F., S., K., B. om. attano va.

¹³ K. gāthāyo.

¹⁴ C. C^a. °vakkhyaṇ.

¹⁵ K. bahūjano.

321. Dantaṃ nayanti samitiṃ, dantaṃ rājābhirūhati,¹
danto setṭho manusessu yo 'tivākyan titikkhati.

322. Varam assatarā dantā, ājāniyā² ca sindhavā,³
kuñjarā ca mahānāgā, attadanto tato varaṃ' ti.

Dhammakathā sampattajanassa⁴ sātthikā ahosi.⁵
Evaṃ dhammaṃ desetvā, 'mā cintayi⁶ Ānanda, ete
sattāhaṃ⁷ eva akkosissanti,⁸ aṭṭhame divase tuṅhī bhavis-
santi, buddhānaṃ hi⁹ uppannaṃ adhikaraṇaṃ sattāhato
uttariṃ na gacchati'¹⁰ ti. Māgandiyā Satthāraṃ akkosā-
petvā palāpetuṃ asakkontī, 'kiṃ nu kho karissāmī' ti
cintetvā, 'imā etassa upatthambhabhūtā, etāsaṃ¹¹ vyaśanaṃ
karissāmī' ti, ekadivasaṃ rañño surāpānaṭṭhāne upatṭhā-
naṃ karontī cūlapitu sāsanaṃ paṇiṇi: 'aṭṭha kira¹² mata-
kukkuṭe aṭṭha jīvakkukkuṭe¹³ gaḥetvā āgacchatu, āgantvā
ca¹⁴ sopānamatthake¹⁵ ṭhatvā āgatabhāvaṃ nivedetvā
'pavisatū' ti vutte pi apavisitvā paṭhamaṃ aṭṭha sajjīva-
kukkuṭe¹⁶ paṇiṇatu¹⁷ pacchā itare' ti, cūlūpatṭhākassa¹⁸
ca 'mama vacanaṃ kareyyāsī' ti lañcaṃ adāsī. Māgan-
diko¹⁹ āgantvā rañño nivedāpetvā, 'pavisatū' ti vutte,
'rañño āpānabhūmiṃ na pavisāmī'²⁰ ti āha.²¹ Itarā

¹ K. °ruyhati.

² K. ājāneyyā.

³ C^a. bandhavā.

⁴ B. °mahājanassa.

⁵ C., C^a., a. ti.

⁶ C^a. cintayiṃsu. K. cintayittha.

⁷ K., B., S. °hamattam.

⁸ F. akkosanti.

⁹ K. after adhik°.

¹⁰ F. nāg°.

¹¹ C^a. tāsaṃ.

¹² B. a. me. K. attho me kira kukkūhi (sic), aṭṭha
ma°.

¹³ F. sañjīva°. B., K., S. sajjīva°.

¹⁴ K. a. pana.

¹⁵ B. sopāṇa°.

¹⁶ F. sañjīva°.

¹⁷ K. °ātu.

¹⁸ B. cūlūpatṭhāyakassa.

¹⁹ B. Māgandiyā.

²⁰ K. pavississāmī (the spelling pavis° general in B. K.).

²¹ F. om.

cūlūpatthākaṃ paṇiṇi: ‘gaccha tāta mama cūlapitu santi-
kaṃ’ ti. So gantvā tena dinne attha sajjivakukkute
ānetvā, ‘deva purohitena paṇṇākāro pahito’ ti āha. Rājā
‘bhaddako vata no uttaribhaṅgo uppanno, ko nu kho
paceyyā’ ti āha. Māgandikā ‘mahārāja Sāmāvatī-
pamukhā pañcasatā itthiyo nikkammā¹ vicaranti, tāsāṃ
pesehi, tā² pacitvā āharissanti’ ti āha. Rājā ‘gaccha tāsāṃ
datvā aññassa kira hatthe adatvā sayam eva māretvā
pacantū’³ ti pesesi. Cūlūpatthāko⁴ ‘sādhu devā’ ti
gantvā tathā vatvā, tāhi ‘mayaṃ pāṇātipātāṃ na karomā’⁵
ti paṭikkhitto āgantvā tam atthaṃ rañño ārocesi. Māgan-
dikā⁶ ‘diṭṭhante⁷ mahārāja idāni tāsāṃ pāṇātipātassa
karaṇaṃ vā akaraṇaṃ vā jānissasi,⁸ “samaṇassa Gotamassa
pacitvā pesetū”⁹ ti vadehi devā’ ti āha. Rājā tathā
vatvā pesesi, itaro te gahetvā gacchanto viya hutvā gantvā
te kukkute purohitassa¹⁰ datvā matakukkute¹¹ tāsāṃ santi-
kaṃ netvā, ‘ime kira kukkute pacitvā Satthu santikaṃ
paṇiṇathā’ ti. ‘Āhara sāmī,¹² idaṃ¹³ nāma amhākaṃ
kiccaṃ’ ti paccugantvā gaṇhiṃsu. So rañño santikaṃ
gantvā, ‘kiṃ tātā’ ti puṭṭho, “samaṇassa Gotamassa
pacitvā, pesethā”¹⁴ ti vuttamate yeva paṭimaggāṃ āgantvā
gaṇhiṃsū’ ti ācikkhi. Māgandiyā ‘passa¹⁵ mahārāja, na
tā tumhādisānaṃ karonti, “bahiddhā patthanā tāsāṃ atthī”
ti vutte, ‘na saddahasi’¹⁶ ti āha.¹⁷ Rājā taṃ¹⁸ sutvā pi

¹ B. nikammikā.

³ F. °atū.

⁵ K. karissāmā.

⁷ B. vo for te.

⁹ K. pesentū.

¹¹ K. a. gahetvā sā.

¹² B. tā sāmī āhara. K. āha tā, etc. F. āha, om. āhara
sāmī.

¹³ C^a. sām’ idaṃ. F. midāṃ. K. iman.

¹⁴ K., B., om. pa° pe°.

¹⁶ F. saddaha; corr. ? °hīti.

¹⁸ C^a. ṇaṃ.

² C^a. tāni.

⁴ F. cūla-up°.

⁶ B. K. °iyā.

⁸ C^a. °ati.

¹⁰ C. C^a. poro°.

¹⁵ K. passatha.

¹⁷ F. om.

adhivāsetvā tuṅhī yeva¹ ahosi. Māgandiyā 'kiṅ nu kho karissāmī' ti cintesi.²

Tadā pana rājā Sāmāvatiyā Vāsuladattāya Māgandiyāya³ cā' ti tissannam pi etāsaṅ etāsaṅ⁴ pāsādātale vārena vārena sattāhaṅ⁵ vītināmeti. Atha naṅ 'sve vā pare⁶ vā Sāmāvatiyā pāsādātalaṅ gamissatī' ti ṅatvā Māgandiyā cūlapitu sāsanaṅ paṇiṇi : 'agadena kira⁷ dāṭhā dhovitvā ekaṅ sappaṅ pesetū' ti. So tathā katvā pesesi. Rājā attano gamanatṭhānaṅ hatṭhikantaviṇaṅ⁸ ādāya yeva gacchati. Tassā pokkhare ekaṅ chiddaṅ atthi; Māgandiyā tena chiddena sappaṅ pavesetvā chiddaṅ mālāgulena⁹ thakesi; sappo dviha-tīhaṅ antovīṇāyam eva ahosi. Māgandiyā rañño gamana-divase 'ajja katarissā pāsādaṅ¹⁰ gamissasi devā' ti pucchitvā, 'Sāmāvatiyā' ti vutte, 'ajja mayā¹¹ amanāpo supino diṭṭho, na sakkā tattha gantaṅ devā' ti.¹² 'Gacchām' evā' ti. Sā yāvataṭṭhiyaṅ vāretvā, 'evaṅ sante aham pi tumhehi saddhiṅ gamissāmī'¹³ ti vatvā, nivattiyamānā pi anivattitvā, 'na jānāmi kiṅ bhavissati devā' ti rañña¹⁴ saddhiṅ yeva agamāsi. Rājā Sāmāvatiṇissakāhi¹⁵ dinnāni vatthapupphagandhābharaṇāni dhāretvā subhojanaṅ bhujjītvā viṇaṅ ussīsake ṭhapetvā sayane nipaṇṇi. Māgandiyā aparāparaṅ vicarantī viya hutvā viṇachiddato pupphagulaṅ apanesi, sappo dvihatīhaṅ nirāhāro tena chiddena nikkhamitvā passasanto¹⁶ phaṇaṅ katvā sayanaṇiṭṭhe

¹ F. *om.*

² K. *a.* Māgandiyā-āghāta-kaṇḍaṅ.

³ C. C^a. °dattā and °diyā. K. *ca after each name.*

⁴ F. K. *om.*

⁵ K. *rep.*

⁶ K. B. *parasuve.*

⁷ K. *a.* *me attho.*

⁸ C., C^a., *a. ca.*

⁹ F. °kulena.

¹⁰ C^a. katarassa pāsādassa. B. katarass' itthiyā pā°.

¹¹ K. *a.* mahārāja.

¹² K. *a.* rājā.

¹³ B. *a.* devā.

¹⁴ F., C., C^a. rañño.

¹⁵ F. °kādīhi.

¹⁶ K. ass°.

sabbā tā patipāṭiyā t̥hapāpetvā, Sāmāvatiyā ure saraṇ
vissajjesi. So tassā¹ mettānubhāvena paṭinivattitvā āgata-
maggābhimukho va hutvā rañño hadayaṇ pavisanto viya
at̥thāsi. Rājā cintesi: ‘mayā khitto saro silam pi vini-
vijjhītvā² gacchati, ākāse paṭihananakat̥thānaṇ³ natthi,
atha ca⁴ pan’ esa nivattitvā mamābhimukho⁵ jāto⁶: ayaṇ
hi nāma⁷ niccitto nijjīvo saro pi etissā guṇaṇ jāni,⁸
ahaṇ manussabhūto pi na jānāmī’ ti so dhanuṇ chaḍḍetvā
añjaliṇ paggayha Sāmāvatiyā pādamaṇḍale ukkuṭikaṇ nisi-
ditvā imaṇ gātham āha :

‘Sammuyhāmi pamuyhāmi sabbā muyhanti me disā,
Sāmāvati maṇ t̥yassu, tvañ ca me saraṇaṇ bhavā’ ti.

Sā tassa vacanaṇ sutvā, ‘sādhu deva maṇ saraṇaṇ
gacchā’ ti avatvā ‘yaṇ ahaṇ⁹ mahārāja saraṇaṇ gatā tam
eva tvam pi saraṇaṇ¹⁰ gacchā’¹¹ ti,

Idaṇ vatvā Sāmāvati Sammāsambuddhasāvika¹²
‘mā maṇ¹³ tvaṇ saraṇaṇ gaccha; yam ahaṇ¹⁴
saraṇaṇ gatā,
esa Buddho mahārāja, esa Buddho anuttaro;
saraṇaṇ gaccha taṇ Buddhaṇ,¹⁵ tvañ ca me
saraṇaṇ bhavā’ ti,

¹ B. saro.

² F. nibbijjhītvā. K. vijjh°.

³ K. paṭihanat̥th° and a. pi.

⁴ K. om.

⁵ K. B. mama hadayābhi°.

⁶ B. a. ti saṇviggamānacitto.

⁷ F. niccitto. B. nisatto. K. a. nissatto.

⁸ K., B., S. jānāti.

⁹ C^a. mayhaṇ for yam ahaṇ.

¹⁰ K. B. om.

¹¹ K. B. gacchāhī.

¹² F. idaṇ vatvā Sāmāvati sammāsambuddhā vikāmā
(as prose).

¹³ F. corr. imaṇ.

¹⁴ C. C^a. gacchāma mayhaṇ.

¹⁵ F. sa° tvaṇ Buddhaṇ (gaccha).

āha. Rājā¹ 'idānaṇaṇ atirekatarāṇ bhāyāmi' ti vatvā,
imaṇ gātham āha :

'Esa bhiiyo pamuyhāmi sabbā muyhanti me disā,
Sāmāvati maṇ tāyassu, tvañ ca me saraṇaṇ bhavā' ti.

Atha naṇ sā² purimanayen' eva puna pi³ paṭikkhipitvā,
'tena hi⁴ tvañ⁵ ca saraṇaṇ gacchāmi Satthāraṇ ca,⁶
varaṇ ca te dammī' ti vutte, 'varo gahito hotu mahārājā'
ti āha. So Satthāraṇ upasaṅkamtivā saraṇaṇ gantvā
nimantetvā, bhikkhusaṅghassa sattāhaṇ mahādānaṇ⁷
datvā⁸ Sāmāvatiṇ āmantetvā: 'uṭṭhehi varaṇ gaṇhā'⁹ ti
āha.¹⁰ 'Mahārāja mayhaṇ hiraññādihi attho natthi, idaṇ¹¹
pana me varaṇ dehi: tathā karohi yathā Satthā nibaddhaṇ
pañcahi bhikkhusatehi saddhiṇ idhāgacchati, dhammaṇ
suṇissāmi'¹² ti. Rājā Satthāraṇ vanditvā, 'bhante pañcahi
bhikkhusatehi saddhiṇ nibaddhaṇ idhāgacchatha, Sāmā-
vatimissikā¹³ "dhammaṇ suṇissāmā" ti vadanti' ti āha.
'Mahārāja Buddhānaṇ nāma ekasmiṇ thāṇe nibaddhaṇ
gantvā na vaṭṭati mahājano¹⁴ paccāsiṇsati' ti. 'Tena hi
bhante ekaṇ bhikkhuṇ āṇāpethā' ti. Satthā Ānanda-
ttheraṇ āṇāpesi; so pañca bhikkhusatāni ādāya nibaddhaṇ
rājakulaṇ gacchati, tā pi deviyo nibaddhaṇ therāṇ¹⁵ bhojenti
dhammaṇ suṇanti. Tā ekadivasaṇ therassa dhamma-
kathaṇ sutvā pasīditvā pañcahi uttarāsaṅgasatehi pūjaṇ¹⁶

¹ K. a. tassā vacanaṇ sutvā.

² C^a. om.

³ F., K., B. om.

⁴ F. om.

⁵ C. tañ.

⁶ B. a. saraṇaṇ gacchāmi.

⁷ K. dānaṇ.

⁸ B. a. rājā.

⁹ K. gaṇhāhī.

¹⁰ F. āma.

¹¹ B. imaṇ.

¹² B. °mā.

¹³ K. missakā al.

¹⁴ B. a. Satthāraṇ āgamanatthāya.

¹⁵ K. a. saparivāraṇ.

¹⁶ K. dhammapū°.

akaṅsu, ekeko uttarāsaṅgo pañcasatāni¹ agghati. Tā ekavatthā pi adisvā² rājā pucchi: 'kuhiṅ vo uttarāsaṅgo' ti. 'Ayyassa no dinno' ti. 'Tena³ sabbe gahitā' ti. 'Āma gahitā' ti. Rājā theraya upasaṅkamtivā vanditvā tāhi uttarāsaṅgānaṅ⁴ dinnabhāvaṅ⁵ pucchitvā tāhi dinnabhāvaṅ ca therena gahitabhāvaṅ ca sutvā, 'nanu bhante atibahūni vatthāni, ettakehi⁶ kiṅ karissathā' ti pucchi. 'Amhākaṅ pahonakāni⁷ gaṇhitvā sesāni jīṇṇacīvarakānaṅ⁸ dassāmi mahārājā' ti. 'Te attano cīvarāni⁹ kiṅ¹⁰ karissantī' ti. 'Jīṇṇataracīvarānaṅ¹¹ dassantī' ti. 'Te attano cīvarāni¹² kiṅ karissantī' ti. 'Paccattharanāni karissantī' ti. 'Purāṇapaccattharanāni kiṅ karissantī' ti. 'Bhummattharanāni karissantī' ti. 'Purāṇabhummatttharanāni kiṅ karissantī' ti. 'Pādapuñchanāni¹³ mahārājā' ti. 'Purāṇapādapuñchanāni kiṅ karissantī' ti. 'Khaṇḍā-khaṇḍikaṅ koṭṭetvā mattikaṅ¹⁴ madditvā bhittiṅ limpissantī'¹⁵ ti. 'Bhante ettakaṅ gantvā pi ayyānaṅ dinnaya na nassatī'¹⁶ ti. 'Āma mahārājā' ti. Rājā pasanno aparāni pi pañca vatthasatāni āharāpetvā¹⁷ pādāmūle ṭhapāpesi.¹⁸ Thero kira pañcasatagghanakān' eva¹⁹ vatthāni

¹ B. *rep.*

² F. *disvā*. K. *tāsaṅ* ekekavatthaya adisvā. B. *tāsaṅ* santike ekaṅ vatthaya adisvā.

³ B. *te*.

⁴ C. °saṅga°. C^a. °saṅgaṅ.

⁵ K. °ñ ca.

⁶ C. *ettake*.

⁷ B. *a. vatthāni*.

⁸ B. *a. bhikkhūnaṅ*,

⁹ K. *purāṇā cī°*. B. *jīṇṇacī°*. S. *purāṇacī°*.

¹⁰ C. C^a. *om*.

¹¹ S. B. °cīvarakānaṅ.

¹² K., B., S. *jīṇṇacī°*.

¹³ C. C^a. *a. karissantīti*.

¹⁴ B. K. *mattikāya*.

¹⁵ K. *vili°*.

¹⁶ K. B. *dinnāni na nassantīti*.

¹⁷ K. *a. therassa*.

¹⁸ B. *ṭhapāpesi*.

¹⁹ B. K. °ikāni, *om eva*.

sahassabhāgena¹ va² pādamūle ṭhapetvā dinnāni³ sata-sahassakkhattuṇ⁴ labhi, sahasagghanakāni⁵ sahasabhāgena pādamūle ṭhapetvā dinnāni sahasakkhattuṇ labhi sata-sahasagghanakāni⁶ sahasabhāgena pādamūle ṭhapetvā dinnāni satakkhattuṇ⁷ labhi, ekaṇ dve tīṇi⁸ cattāri pañca dasā ti ādinā nayena laddhānaṇ pana gaṇanā natthi. Tathāgate kira parinibbute therō sakalajambudīpaṇ vicarivā sabbavihāresu bhikkhūnaṇ attano santakān' eva pattacīvarāni adāsi.⁹

Māgandiyā 'yaṇ ahaṇ karomi taṇ tathā ahutvā aññathā va hoti, kiṇ nu kho karissāmī' ti cintetvā, 'atth' eso upāyo' ti,¹⁰ uyyānakīlaṇ gacchanti¹¹ cūlapitu sāsanaṇ pahini: 'Sāmavatiyā pāsādaṇ gantvā dussakoṭṭhāgāra-telakoṭṭhāgārāni¹² vivarāpetvā dussāni telacāṭṭisu temetvā thambhe veṭhetvā tā sabbā¹³ ekato katvā, dvāraṇ pida-hitvā bahi yantakaṇ datvā daṇḍadīpikāhi¹⁴ gehe¹⁵ aggiṇ dadamāno otarivā gacchatū' ti. So¹⁶ pāsādaṇ abhiruyha

¹ K. pañcasatabhāgena.

² F., K., B. *om.* C^a. °gen' eva.

³ K. *a.* pi.

⁴ K. pañcasatakkh°.

⁵ K. *a.* vatthāni.

⁶ K. *a.* vatthāni sata°.

⁷ K. C^a. sata-sahassa°.

⁸ B. tayo; *a.* idaṇ *after* Māg° *infra*.

⁹ K. *a.* kiṇ pubbakammaṇ kataṇ ettakaṇ vatthaṇ labhi? Thero pubbe pi kira tantavāyakāle ekassa pacceka-buddhassa ekāya sūciyā saddhiṇ hatthalamattaṇ coḷakkhaṇḍaṇ adāsi. So sūcidānaphalena imasmiṇ attabhāve mahāpañño ahoṣi. Coḷakkhandassa dānaphalena iminā niyāmena ettakaṇ vatthaṇ labhi. Sāmavativaralābha-kaṇḍaṇ. Tadā Māg°. C. C^a. akāsi *for* adāsi.

¹⁰ K. *a.* raññe.

¹¹ K. gacchente. B. gacchati.

¹² B. du°-āgarāni ca tela°-āgarāni ca.

¹³ F. *a.* pi.

¹⁴ K. °dīpak°.

¹⁵ B. gehaṇ.

¹⁶ K. *a.* khippaṇ.

koṭṭhāgarāni vivaritvā¹ vatthāni telacāṭīsu temetvā thambhe veṭhetuṇ ārabhi. Atha naṇ Sāmāvatipamukhā itthiyo 'kiṇ etaṇ cūlapitā' ti vadantiyo upasaṅkamiṇsu. 'Amma² rājā dalhikammattā³ ime thambhe telapilotikāhi veṭhāpeti,⁴ rājagehe⁵ nāma suyuttaduyuttaṇ⁶ dujjānaṇ,⁷ mā me⁸ santike hotha ammā' ti evaṇ vatvā, tā āgatā gabbhe pavesetvā dvārāni pidahitvā bahi yantakaṇ datvā ādito paṭṭhāya aggiṇ dento⁹ otari. Sāmāvati tāsāṇ ovādaṇ adāsi: 'amhākaṇ anamatagge saṅsāre vicarantiṇaṇ evam evaṇ¹⁰ agginā. jhāmaattabhāvānaṇ¹¹ Buddhañāṇena pi paricchedo¹² na sukaro, appamattā hothā' ti. Tā gehe jhāyante vedanāpariggahakammaṭṭhānaṇ¹³ manasikarontiyo kāci dutiyaphalaṇ kāci tatiyaphalaṇ pāpuṇiṇsu.—Tena vuttaṇ:¹⁴

Atha kho sambahulā bhikkhū¹⁵ pacchābhattaṇ piṇḍapāta-paṭikkantā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṇsu,¹⁶ upasaṅkamitvā Bhagavantaṇ abhivādetvā ekamantaṇ nisidiṇsu; ekamantaṇ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṇ etaḍ avocuṇ: 'idha¹⁷ bhante rañño Udenassa uyyānagatassa antepuraṇ daḍḍhaṇ pañca itthisatāni kālaṅkatāni,¹⁸ Sāmāvatipamukhāni,¹⁹ tāsāṇ bhante upāsikānaṇ kā gati ko abhisamparāyo' ti. 'Sant' ettha bhikkhave upāsikāyo

¹ K. °āpetvā.

² K. ammā.

³ K. dalha°.

⁴ B. °pesi.

⁵ B. rājūnaṇ gehe.

⁶ S. suyuttaṇ.

⁷ F. dujjātaṇ. B. dujātaṇ.

⁸ K. mam'eva. B. mama.

⁹ K. dadanto.

¹⁰ K. om. B. eva.

¹¹ K. B. jhāyamānānaṇ a°.

¹² C^a. vipari°.

¹³ B. vedanāpattā pi pari°. K. °pariggāhaṇa°.

¹⁴ Udāna ed. Steinthal, p. 79.

¹⁵ Ten words of the Udāna are omitted.

¹⁶ C. C^a. upasaṅkami.

¹⁷ K. B. idāni.

¹⁸ C. C^a. S. kālam akaṇsu tāni. F. kālakatāti.

¹⁹ K. a. daḍḍhāni honti.

sotâpunnâ, santisakadâgâminiyo,¹ santi anâgâminiyo, sabbâ
tâ² bhikkhave upâsikâ³ anipphalâ kâlakatâ⁴ ti. Atha
kho Bhagavâ etam atthañ viditvâ tâyañ velâyañ imañ
udânañ udânesi :

‘ Mohasambandhano loko⁵ bhabbarûpo va dissati,
upadhisambandhano⁶ bâlo tamassa⁷ parivârîto
sassati viya⁸ khâyati, passato natthi kiñcanañ ’ ti,

evañ ca pana vatvâ ‘ bhikkhave sattâ nâma vaṭṭe⁹ vicar-
antâ¹⁰ niccakâlañ appamattâ hutvâ puññakammam eva
na karonti, pamâdino hutvâ pâpakammam¹¹ pi karonti,
tasmâ vaṭṭe vicarantâ sukham pi dukkham pi anubhavantî ’
ti dhammañ desesi.

Râjâ ‘ Sâmvâtiyâ¹² gehañ kira jhâyatî ’ ti sutvâ, vegena
gacchanto¹³ adaddhe¹⁴ sampâpunituñ nâsakkhi, âgantvâ¹⁵
pana gehañ nibbâpetvâ¹⁶ uppannabalavadomanasso
amaccaparivuto¹⁷ nisiditvâ Sâmvâtiyâ guṇe anussaranto,
‘ kassa nu kho idañ¹⁸ kammañ ’ ti cintetvâ, ‘ Mâgandiyâ-
kârîtañ¹⁹ bhavissati ’ ti tañ²⁰ ñatvâ, ‘ tasetvâ pucchiyamânâ
na kathessati, sañikañ upâyena pucchissâmî ’ ti cintetvâ,

1 C. C^a. S. sotâpattisakad° (C. C^a. °miyo).

2 C. om.

3 Ud. K. B. °ikâyo.

4 Ud. °lâni °tâni. B. nipphalâ na.

5 C. C^a. loke.

6 Ud. K. B. upadhibandhano.

7 Ud. tamasâ.

8 K. sassari viya. Ud. sassar iva. See Abhidh, 189.

Many variants in Steinthal.

9 K. sañsâravaṭṭe.

10 °nte.

11 K. pâpakaka°.

12 F. °ti°.

13 F. K. vegenâg°. B. C^a. a. pi.

14 K. °añ.

15 K. a. ca.

16 B. °ento.

17 K. B. amaccagaṇa°.

18 B. imañ.

19 K. B. °yâya kâr°. K. a. kammañ.

20 F. B. om.

amacce āha : ‘ ambho ahaṇ ito pubbe utṭhāya¹ samutṭhāya āsaṅkitaparisaṅkito va homi,² sā³ me niccaṇ otāraṇ eva gavesati;⁴ idāni pana me cittaṇ nibbutaṇ bhavissati, sukkena ca sayituṇ⁵ labhissāmī ’ ti.⁶ ‘ Kena nu kho deva idaṇ kammaṇ⁷ kataṇ ’ ti.⁸ ‘ Mayi⁹ sinehena kenāpi¹⁰ kataṇ bhavissati ’ ti. Māgandiyā¹¹ samīpe tṭhitā, taṇ sutvā,¹² ‘ añño kho kātuṇ¹³ sakkhissati, mayā kataṇ yeva¹⁴ ahaṇ cūlapitaraṇ āṇāpetvā kāresiṇ ’ ti āha.¹⁵ ‘ Taṇ tṭhapetvā añño mayi sasneho satto¹⁶ nāma natthi pasanno ’ smi, varaṇ te dammi,¹⁷ attano ñātigaṇaṇ pakkosāpehī ’ ti. Sā ñātakānaṇ sāsaṇaṇ pahīṇi : ‘ rājā me¹⁸ pasanno varaṇ deti, siḅhaṇ āgacchantū ’ ti. Rājā āgatāgatānaṇ mahantaṇ sakkāraṇ kāresi; taṇ sutvā¹⁹ tassā aññatakā pi laṅcaṇ datvā ‘ mayaṇ Māgandiyāñātikā ’²⁰ ti āgacchiṇsu. Rājā te sabbe gāhāpetvā rājaṅgaṇe nābhippamāṇena²¹ āvāte khaṇāpetvā te tattha nisīdāpetvā paṇsuṇ²² pūretvā upari palālaṇ²³ vikirāpetvā aggiṇ dāpesi, cammassa dadḍhakāle²⁴ ayanaṅga-

¹ C. F. upatṭh°.

² K. hoti.

³ K. B. Sāmāvatī.

⁴ K. a. sā kālakatā.

⁵ K. B. vasituṇ for ca sa°.

⁶ K. B. a. te.

⁷ B. om.

⁸ K. B. a. āhaṇsu.

⁹ B. mama.

¹⁰ B. K. kena ci.

¹¹ K. B. a. pi.

¹² F. om. taṇ sutvā.

¹³ K. koci (for kho) kā° na. B. n’añño koci.

¹⁴ F. B. K. deva.

¹⁵ K. a. rājā.

¹⁶ F. K. sinehasatto. B. sineho satto.

¹⁷ K. demi, and a. tvaṇ.

¹⁸ B. om. me.

¹⁹ K. disvā.

²⁰ F. °ñātakā. C°. °ndikāya. K. °ndiyāya.

²¹ F. corr. K. S. °māṇe.

²² C°. paṇsū. B. paṇsūhi. S. om. pa° pūr°.

²³ B. patāle.

²⁴ K. a. rājā.

lena¹ kasāpetvā khaṇḍākhaṇḍaṇ hīrahiraṇ² kāresi, Māgandiyāsarīrato³ pi tikhiṇena⁴ satthena ghanaghana-
tṭhānesu maṇsaṇ uppāṭetvā telakapallakaṇ⁵ uddhanaṇ
āropetvā pūve⁶ viya bhajjāpetvā⁷ tam eva khādāpesi.⁸

Dhammasabhāyam pi⁹ bhikkhū kathaṇ samuṭṭhāpesuṇ,
'ananucchavikaṇ vata¹⁰ evarūpāya saddhāya¹¹ sampannāya
upāsikāya evarūpaṇ maraṇaṇ' ti. Satthā āgantvā, 'kāya
nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā' ti pucchitvā,
'imāya nāmā' ti vutte, 'bhikkhave imasmiṇ attabhāve
Sāmāvatipamukhānaṇ itthīnaṇ etaṇ¹² ayuttaṇ appattaṇ,¹³
pubbe katakammassa pana yuttam eva¹⁴ etāhi laddhaṇ' ti
vatvā, 'kiṇ bhante etāhi pubbe kataṇ,¹⁵ ācikkhathā'¹⁶ ti¹⁷
yācito atītaṇ āhari :

'Atīte Bārāṇasiyaṇ Brahmadatte rajjaṇ kārente rāja-
gehe¹⁸ nibaddhaṇ atṭha paccekabuddhā bhuñjanti, pañca-
satā itthiyo¹⁹ upatṭhahanti. Tesu satta janā²⁰ Himavan-
taṇ gacchanti, eko—nadītīre ekaṇ tiṇagahaṇaṇ atthi—
tattha²¹ jhānasamāpattiṇ²² samāpajjitvā nisīdati.²³ Ath'
ekadivasaṇ rājā paccekabuddhesu gatesu tā itthiyo ādāya²⁴

¹ K. °lehi.

² K. B. hirāhiraṇ (cf. *Skt.* hirā).

³ K. °yāyasa°.

⁴ K. tikkihiṇen' eva.

⁵ C^a. B. kapālaṇ. K. telena pakkaṇ.

⁶ C^a. pūpe.

⁷ K. paccāpetvā.. B. pacāp°.

⁸ K. a. Sāmāvatīmarāṇakaṇḍaṇ. Ath' ekadivasaṇ.

⁹ K. om. B. om. pi bhi°.

¹⁰ K. B. a. āvuso.

¹¹ F. S. saddhā°.

¹² K. evaṇ.

¹³ K. om. B. sampattaṇ.

¹⁴ C^a. a. pattam eva.

¹⁵ B. a. taṇ.

¹⁵ K. a. no.

¹⁷ K. B. a. tehi.

¹⁸ F. °gahe.

¹⁹ K. B. a. te.

²⁰ K. B. paccekabuddhā.

²¹ K. a. paccekabuddho.

²² K. B. jhānaṇ.

²³ F. K. nisīdi.

²⁴ K. a. nadiyaṇ.

udakakīḷaṇ kīḷitūṇ gato, tattha tā itthiyo divasabhāgaṇ uduke¹ kīḷitvā uttaritvā sītapīḷitā² visivetukāmā, ‘amhākaṇ aggikaraṇaṭṭhānaṇ³ olokethā’ ti, aparāparaṇ vicaraṇtiyo taṇ tiṇagahanaṇ disvā ‘tiṇarāsī’ ti saññāya parivāretvā t̥hitā aggiṇ adaṇsu. Tiṇesu jhāyitvā patantesu paccakabuddhaṇ disvā, ‘naṭṭh’ amhā naṭṭh’ amhā,⁴ rañño paccakabuddho jhāyati,⁵ rājā nātvā amhe nāsessati, sudaḍḍhaṇ naṇ karissāmā⁶ ti sabbā⁷ ito cito ca dārūni āharitvā tassa upari rāsīṇ⁸ kariṇsu, mahādārurāsī ahosi. Atha naṇ ālimpetvā ‘idāni jhāyissati’ ti pakkamiṇsu. Tā paṭhamaṇ asañcetanikā⁹ hutvā idāni kammanābajjiṇsu;¹⁰ paccakabuddhaṇ pana antosamāpattiyaṇ sakatasahassaṇ dārūṇaṇ¹¹ āharitvā ālimpetvā¹² pi usumākāramattaṇ¹³ pi¹⁴ gahetuṇ na sakkonti,¹⁵ tasmā so sattame divase uttāya yathāsukhaṇ agamāsi. Tā tassa kammaṇ katattā bahūni vassasatasahassāni niraye pacitvā tass’ eva kammaṇ vipākāvasesena attabhāvasate iminā va niyāmena gehe jhāyamāne jhāyiṇsu. Idaṇ etāsaṇ pubbakammaṇ’ ti.

Evaṇ vutte bhikkhū Satthāraṇ paṭipucchiṇsu : ‘Khujjuttarā paṇa bhante kena kammena khujjā jātā, kena¹⁶ mahapaṇṇā kena sotāpattiphalāṇ adhigatā, kena¹⁷ paresaṇ pesana-

¹ K. udakaṇ.

² K. a. va aggiṇ visibbetu°. B. aggivisibb°.

³ F. aggiṇ ka°.

⁴ C^a. B. om. second na° a°. B. naṭṭhāmhā amhākaṇ.

⁵ B. jhāyīti.

⁶ C. C^a. °mīti.

⁷ K. a. itthiyo. B. a. tā.

⁸ B. dārurāsīṇ.

⁹ C. C^a. acet°.

¹⁰ B. kammunā na bajjiṇsu idāni pacchā sañcetanāya kammunā ba°.

¹¹ B. °ssehi dārūni. K. F. °ssadārūni.

¹² F. °ento. K. °entā.

¹³ F. usmā°. B. ussumā°.

¹⁴ K. om.

¹⁵ B. sakkoti.

¹⁶ K. a. kammena every time.

¹⁷ B. a. here kammena.

kārikā jatā' ti.—' Bhikkhave tass' eva rañño Bārāṇasiyaṅ rajjaṅ karaṇakāle sv eva¹ paccekabuddho thokaṅ² khujja-dhātuko³ ahoṣi. Ath' ekā upatṭhāyikā itthī kambalaṅ pārupitvā suvaṇṇasarakaṅ⁴ gahetvā, ' amhākaṅ paccekabuddho evaṅ⁵ vicarati'⁶ ti khujjā hutvā tassa vicaraṇā-kāraṅ dassesi; tassa nissandena khujjā jātā. Te pana paccekabuddhe paṭhamadivase⁷ rājagehe nisīdāpetvā patte gāhāpetvā pāyāsassa pūretvā⁸ dāpesi, uṇhapāyāsassa pūre patte paccekabuddhā parivattetvā parivattetvā⁹ gaṇhanti. Sā itthī te tathā karonte disvā attano santakāni¹⁰ aṭṭha dantavalayāni datvā, ' idha ṭhapetvā gaṇhathā' ti āha. Te tathā katvā taṅ oloketvā,¹¹ ' natthi bhante amhākaṅ etehi¹² attho, tumhākaṅ ñeva tāni¹³ pariccattāni gahetvā¹⁴ gacchathā' ti āha. Te¹⁵ Nandamūlapabbhāraṅ¹⁶ agamaṅsu; ajjā¹⁷ pi tāni valayāni arogān'¹⁸ eva. Sā tassa kammaṣṣa nissandena idāni tipitakadharā mahāpaññā jātā, paccekabuddhānaṅ kataupatṭhānanissandena¹⁹ pana²⁰ sotāpatti-phalaṅ pattā. Idaṅ assā buddhantare²¹ kammaṅ. Kas-sapasammāsambuddhassa²² kāle pana ekā Bārāṇasi-seṭṭhino dhītā²³ vaḍḍhamānakacchāyāya²⁴ ādāsaṅ gahetvā attānaṅ alaṅkarontī nisīdi. Ath' assā vissāsikā ekā khīṇā-

¹ B. a. eko.

² F. thoka°.

³ C^a. °dhātu.

⁴ F. svaṇṇa°. C. °karakāṅ.

⁵ F., K., B. evañ ca evañ ca.

⁶ C. C^a. carati.

⁷ F. °divasaṅ.

⁸ B. pūrāp°.

⁹ K. om. one.

¹⁰ C^a. santakā.

¹¹ K. olokesuṅ; sā tesāṅ adhippāyaṅ ñatvā natthi, etc.

¹² C^a. eten'.

¹³ K. ñev' etāni. B. ñeva et°.

¹⁴ K. om.

¹⁵ K. a. gahetvā.

¹⁶ F. K. °mūlaka°.

¹⁷ B. ajjatanā.

¹⁸ F. °gāni.

¹⁹ B. °nassa ni°.

²⁰ K. om.

²¹ K. a. pubba°.

²² F. C^a. °ddhakāle.

²³ C. C^a. a. santike.

²⁴ F°. mānacch°.

savā bhikkhunī taṅ daṭṭhuṅ agamāsi, bhikkhuniyo hi khiṇāsavā pi sāyaṇhasamaye upatṭhākakulāni daṭṭhukāmā honti. Tasmiṅ pana khaṇe seṭṭhidhitāya santike kāci pesanakārikā natthi. Sā ‘vandāmi ayye etaṅ tāva me pasādhanapeḷikaṅ¹ gahetvā dethā’ ti āha. Therī cintesi : ‘sac’ assā imaṅ² gaṇhitvā na dassāmi mayi āghātaṅ katvā niraye nibbattissati, sace pana dassāmi parassa pesanakārikā³ hutvā nibbattissati, nirayasantāpato kho pana parapesanassa⁴ bhāvo va seyyo’ ti sā anuddayaṅ⁵ paṭicca taṅ gahetvā tassā adāsi. Tassa kammassa nissandena paresaṅ pesanakārikā jāta’ ti.

Pun’ ekadivasaṅ⁷ dhammasabhāyaṅ kathaṅ samuṭṭhāpesuṅ : ‘Sāmāvatipamukhā pañcasatā itthiyo gehe agginā jhāyiṅsu, Māgandikāya⁸ ṇātikā⁹ upari palālaggiṅ datvā ayaṅgalehi bhinnā, Māgandikā pakkatṭhitatele¹⁰ pakkā, ke¹¹ nu kho ettha jīvantī, ke¹² matā nāmā’ ti. Satthā āgantvā, ‘kāya nu ’ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā’ ti pucchitvā, ‘imāya nāmā’ ti vutte, ‘bhikkhave ye keci pamattā te vassasataṅ jīvantāpi matā yeva nāma, ye appamattā te matāpi jīvantāpi¹³ jīvanti¹⁴ yeva, tasmā Māgandiyā jīvanti pi matāpi¹⁵ matā yeva nāma, Sāmāvatipamukhā¹⁶ matāpi jīvanti yeva nāma; na hi bhikkhave appamattā maranti nāmā’ ti vatvā imā gāthā abhāsi :

¹ B. °peḷakaṅ.

² B. idaṅ bhaṇḍikaṅ.

⁴ B. K. °pesana°.

⁵ B. anudayaṅ.

⁶ B. a. atha.

⁸ K. °yāya. B. °yā.

¹⁰ B paku°. Cf. *supra*, p. 179.

¹¹ C. C^a. ke na. F. ko.

¹³ K. B. om.

¹⁴ F. S. amatā. B. jīvantā.

¹⁵ F. C^a. om.

¹⁶ K. B. a. pañcasatā itthiyo.

³ B. °kārī.

⁷ K., B., a. bhikkhū.

⁹ F. B. °akā.

B. K. °telena.

¹² C^a., B., a. nāma.

21. ' Appamādo amatapadaṇ, pamādo maccuno padaṇ
appamattā na mīyanti, ye pamattā yatha matā.
22. Etaṇ viśesato ñatvā appamādamhi paṇḍitā
appamāde pamodanti ariyānaṇ gocare ratā.
23. Te jhāyino sātatikā niccaṇ dalhaparakkamā¹
phusanti dhīrā nibbānaṇ yogakkhemaṇ anutta-
raṇ' ti.

Tattha ' appamādo ' ti padaṇ mahantaṇ atthaṇ dipeti, mahantaṇ atthaṇ gahetvā tiṭṭhati, sakalam pi hi² tepiṭa-kaṇ buddhavacanaṇ āharitvā kathiyamānaṇ appamādaṇ eva otarati, tena vuttaṇ.³ ' Seyyathā pi bhikkhave yāni kānici jaṅgamānaṇ⁴ pāṇānaṇ padajātāni sabbāni tāni hatthipade samodhānaṇ gacchanti, hatthipadaṇ tesāṇ aggam akkhāyati yadidaṇ mahantattena, evam eva kho bhikkhave ye keci kusalā dhamma sabbe te appamādamūlakā appamādasamosaraṇā, appamādo tesāṇ dhammānaṇ aggam akkhāyati ' ti, so pan' esa atthato satiyā avippavāso,⁵ avippavāso nāma niccaṇ upaṭṭhitāya satiyā c'etaṇ nāmaṇ. ' Amatapadaṇ ' ti amataṇ vuccati nibbānaṇ taṇ hi ajātattā⁶ na jīyyati na miyyati, tasmā ' amataṇ ' ti vuccati, ' padam ' ti iminā ti padaṇ⁷ amataṇ pāpuṇanti' ti attho, amatassa padaṇ amatapadaṇ, amatassa adhigamavupāyo⁸ vuttaṇ hoti. ' Pamādo ' ti pamajjanabhāvo muṭṭhasaccasaṅkhātassa⁹ satiyā vossaggass' etaṇ nāmaṇ.

¹ K. °kkāmā.

² F. om.

³ Aṅguttara, vol. V. p. 21.

⁴ B. K. jaṅgalānaṇ. *So Hardy, but he says* : Com. has jaṅgama.

⁵ F., S., K. om.

⁶ C^a. ajāṇ°.

⁷ B. pajjan.

⁸ C^a. adhigamaṇ u°. F., K., B., S. °gamūpāyo ti.

⁹ C. C^a. muṭṭhasattisaṅkhātassā.

‘Maccuno’ ti maraṇassa. “Padaṇ” ti upāyo maggo pamatto hi jātiṇ nātivattati, jāto¹ jiyiyati c’eva mīyati cā ti pamādo maccuno padaṇ nāma hoti maraṇaṇ upeti.² ‘Appamattā na mīyanti’ ti satiya samannāgatā hi appamattā sattā³ na maranti, ajarāmarā honti ti na sallakkhetabbā, na hi koci satto ajarāmaro⁴ nāma atthi, pamattassa pana vaṭṭaṇ nāma aparicchinnaṇ appamattassa paricchinnam, tasmā pamattā jātiādihi aparimuttattā jīvantāpi matāpi⁵ matā yeva nāma, appamattā⁶ pana appamādalakkhaṇaṇ vaḍḍhetvā khippaṇ maggaphalāni sacchikatvā dutiyatatiyaattabhāvesu na⁷ nibbattanti, tasmā te jīvantā pi matā pi na mīyanti yeva nāma. ‘Ye pamattā yathā matā’ ti ye pana sattā⁸ pamattā te pamādamaraṇena matattā,⁹ yathā hi¹⁰ jīvitindriyūpacchedena¹¹ matā dārukhandhasadisā apagataviññānā tath’ eva honti, tesā¹² pi hi matānaṇ viya gahaṭṭhānaṇ tāva ‘dānaṇ dassāma sīlaṇ rakkhissāma uposathakammaṇ karissāmā’³ ti ekaṇ cittaṇ pi nūpajjati, pabbajitānam pi ‘ācariyūpajjhāyavattādini¹⁴ pūressāma,¹⁵ dhūtaṅgāni samādiyissāma, bhāvanaṇ vaḍḍhessāmā’¹⁶ ti ekaṇ cittam¹⁷ pi nūpajjati ti matena¹⁸ kiṇ nānākāraṇā¹⁹ va honti, tena vuttaṇ: ‘ye pamattā yathā matā’ ti. ‘Etaṇ²⁰ visesato ñatvā’ ti pamattassa vaṭṭato nissaraṇaṇ natthi appamattassa atthi ti

¹ K. a. ca.

² C., C^a., S. upenti. K. upaneti.

³ F. S. om.

⁴ B. ajaro a°.

⁵ C., C^a., K., B. om.

⁶ C^a. appamattattā.

⁷ K. corr. puna.

⁸ C. C^a. om.

⁹ F. K. mattā.

¹⁰ K. om.

¹¹ C^a. jīvitindriyesū°.

¹² F. rep.

¹³ F. om. u° kar°.

¹⁴ B. °yādīnaṇ vattādini.

¹⁵ F. °ayissāma.

¹⁶ B. °yyāmā.

¹⁷ F. ekacittam.

¹⁸ B., K., a. te.

¹⁹ F. ninnākāraṇā, corr. ninna°.

²⁰ C^a. evaṇ.

etaṅ¹ viśesaṅ viśesato va jānitvā, ke paṇ' etaṅ viśesaṅ² jānantī ti? 'Appamādamhi paṇḍitā' ti ye paṇḍitā medhāvino³ sapaññā⁴ attano appamādena⁵ ṭhatvā appamādaṅ vaddhenti te evaṅ⁶ viśesakāraṇaṅ jānanti. 'Appamāde pamodantī' ti te evaṅ ñatvā tasmiṅ attano appamāde pamodanti pahaṅsitamukhā tuṭṭhapahaṭṭhā honti. 'Ariyānaṅ gocare ratā' ti te evaṅ appamāde pamodantā taṅ appamādaṅ vaddhetvā⁷ 'ariyānaṅ' buddhapacceka buddhasāvakaṇaṅ 'g o c a r a' - saṅkhāte catusatipaṭṭhānādibhede⁸ sattatiṅsabodhapakkhiyadhamme⁹ navavidhe¹⁰ lokuttaradhamme ca 'ratā' niratā¹¹ abhiratā honti ti attho. 'Te jhāyino' ti te appamattā paṇḍitā aṭṭhasamāpattisaṅkhātena ārammaṇūpaniṅjhānena vipassanāmagga phalasaṅkhātena lakkhaṇūpaniṅjhānena cā ti duvidhena¹² pi jhānena jhāyino. 'Sātatikā' ti abhinikkhamaṇato¹³ paṭṭhāya yāva arahattamaggā satataṅ pavattakāyikacetasikaviriya. 'Niccaṅ daḷha para k k a m ā' ti yaṅ taṅ purisaṭhāmena purisaviriyaena purisaparakkamena pattaḅbaṅ taṅ apāpūnitvā viriyassa saṅṭhānaṅ na¹⁴ bhavissati' ti evarūpena viriyaena antarā¹⁵ anosakkivā niccaṅ pavattena¹⁶ daḷhena parakkamena samannāgatā. 'Phusantī' ti ettha dve phusanā ñāṇaphusanā vipākaphusanā ca,¹⁷ tattha cattāro maggā ñāṇaphusanā nāma cattāri phalāni vipākaphusanā nāma, tesu idha vipākaphusanā¹⁸ adhippetā, ariyaphalena nibbānaṅ

¹ B. evaṅ.

² K. B. om.

³ F. °vi.

⁴ F. sajiṇaṅñā.

⁵ F., K., B. °māde.

⁶ K. etaṅ.

⁷ K. °itvā.

⁸ F. °bhedaṅ. C. °bheda°.

⁹ K. °ika°.

¹⁰ B. °vidha°.

¹¹ B. om.

¹² K. dubbidhena.

¹³ B. °nakālato.

¹⁴ C. C^a. om. B. K. place before taṅ.

¹⁵ K. rep.

¹⁶ S. niccappavattitena.

¹⁷ K. C^a. om.

¹⁸ F. om.

sacchikarontā ‘dhirā’ paṇḍitā tāya vipākaphusanāya nibbānaṃ sacchikaronti.¹ ‘Yogakkhemaṃ anuttaraṃ’ ti ye va² cattāro yogā mahājanaṃ vaṭṭe osidāpenti tehi khemaṃ nibbhayaṃ sabbehi lokiyalokuttaradhammehi seṭṭhattā anuttaraṃ ti.

Idha³ desanāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti. Sāmāvatīyā Māgandiyāya ca maraṇaparidīpika-Udenavatthu.⁴

2. KUMBHAGHOSAKA-VATTHU.

‘Uttānavato’⁵ ti imaṃ dhammadejanaṃ Satthā Veluvane viharanto Kumbhaghosakaṃ⁶ ārabha kathesi.

Rājagahasmīṃ⁷ hi Rājagahasetṭhino gehe ahivātakarogo⁸ uppajji, tasmiṃ uppanne makkhikā ādiṃ katvā yāva gāvo paṭhamaṃ tiracchānagatā⁹ maranti, tato dāsakammakarā sabbapacchā gehasāmino.¹⁰ Tasmā so rogo sabbapacchā seṭṭhiṃ ca jāyaṃ ca¹¹ gaṇhi, te rogaphuṭṭhā puttaṃ santike ṭhitaṃ oloketvā assupunnehi nettehi taṃ āhaṃsu: ‘tāta imasmīṃ kira roge uppanne bhittiṃ bhinditvā palātā jīvituṃ¹² labhanti, tvaṃ amhe anoloketvā¹³ palāyitvā jīvanto punāgantvā asukatṭhane¹⁴ nāma cattāḷisa dhanakoṭiyo nidahitvā ṭhapitā, tā¹⁵ uddharitvā jīvikaṃ kappeyyāsi’ ti.

¹ C^a. °ntīti.

² F., K., B. om.

³ K. B. om.

⁴ K. Somāvatīvatthu paṭhamaṃ. B. Sāmāvatīyā vatthu paṭhamaṃ. F. °dīpi-Ud°. C., C^a., S. Udeni°. S. Māgandiyā, om. ca, and has paridīpaka°.

⁵ K. a. satimato.

⁶ K. °kasetṭhiṃ.

⁷ K. °hanagarasmīṃ.

⁸ K. °tarogo.

⁹ B. a. va.

¹⁰ K. B. °sāmikā.

¹¹ K. corr. bhariyaṃ ca.

¹² K. B. jīvitaṃ.

¹³ K. a. yathā tathā.

¹⁴ K. a. amhākaṃ.

¹⁵ C^a. om. B. K. taṃ.

So tesañ vacanañ sutvā rudamāno¹ mātāpitaro vanditvā maraṇabhayabhīto bhittiñ bhinditvā palāyitvā pabbata-gaṇaṇaṇ gantvā dvādasa vassāni tattha vasitvā² pacchā-gacchi. Atha nañ daharakāle gantvā parūlhakesamassu-kāle āgatattā na koci sañjāni,³ so mātāpitūhi dinnasaññā-vasena dhanatṭhānañ gantvā dhanassa ārogabhavañ⁴ ñatvā cintesi: ‘mañ na koci sañjānāti, sac’āhañ dhañ uddharitvā valañjissāmi,⁵ “ekena duggatena nidhiñ⁶ uddhaṭo”⁷ ti mañ gahetvā viheṭheyyañ, yannūnāhañ bhatiñ katvā jīveyyañ’ ti. Ath’ ekañ pilotikañ nivāsetvā, ‘atthi koci bhatakena atthiko’ ti⁸ pucchanto bhatakavīthiñ pāpuṇi. Atha nañ bhatakā disvā, ‘sace ambhākañ ekañ kammañ karissasi, bhattavetañ⁹ te dassāmā’ ti āhañsu. ‘Kiñ kammañ nāmā’ ti. ‘Pabodhanacodanakammañ,¹⁰ sace hi¹¹ ussahasi pāto va utṭhāya, “tāta utṭhahatha¹² sakaṭāni gaṇhatha¹³ goṇo¹⁴ yojetha hatthiassānañ¹⁵ tiṇatthāya gamanavelā,¹⁶ amā tumhe pi utṭhahatha yāguñ pacatha bhatañ pacathā” ti vicaritvā ārocehi’ ti. So ‘sādhū’ ti sampatīcchi. Ath’ assa vasanathāya ekañ ghaṇaṇ adañsu, so devasiṇaṇ tañ kammañ akāsi.¹⁷ Ath’ assa ekadivañ rājā Bimbisāro saddam assosi, so pana sabbara-vaññū¹⁸ ahosi, tasmā ‘mahādhanassa purisassa¹⁹ saddo’ ti āha. Ath’ assa santike ṭhitā ekā paricārīkā ‘rājā yañ

¹ K. rod°.

² K. a. mātāpituvasanattṭhānañ.

³ K. sañjānāti.

⁴ K., B., S. aroga°.

⁵ K. °essāmi.

⁶ S. K. nidhī, *lege* nidhi-m-u°?

⁷ K. uddharito.

⁸ C. C^a. ci.

⁹ K. B. vett°.

¹⁰ C^a. pabodhacod°.

¹¹ K. B. om.

¹² C^a. utṭhaha.

¹³ K. B. sannayhatha.

¹⁴ K. B. goṇe.

¹⁵ K. °assādīnañ.

¹⁶ K. °velāyañ.

¹⁷ C. adāsi.

¹⁸ C^a. °ñño. K. B. °rudaññū.

¹⁹ K. °ss’ eso. B. a. esa.

vā taṇ vā na kathessati, idaṇ¹ mayā ñātuṇ vaṭṭatī' ti cintetvā, 'gaccha tāva² evaṇ³ jānāhī' ti ekaṇ purisaṇ pahīṇi. So vegena gantvā⁴ taṇ disvā āgantvā, 'eko bhatikānaṇ⁵ bhatikāraako kapaṇamanusso eso' ti, ārocesi; rājā tassa vacanaṇ sutvā tuṇhī hutvā dutiyadivase pi tatiyadivase pi taṇ tassa⁶ saddaṇ sutvā tath' evāha. Sā pi paricārīkā tath' eva cintetvā punappaṇaṇ pesetvā, 'kapaṇamanusso'⁷ ti vutte cintesi: 'rājā "kapaṇamanusso eso" ti vacanaṇ sutvāpi na saddahati punappuna "mahādhanassa purisass' eso⁸ saddo" ti vadati, bhavitabbam ettha kāraṇena yathā sabhāvato etaṇ ñātuṇ vaṭṭatī' ti. Sā rājānaṇ āha: 'deva ahaṇ sahasaṇ labhamānā dhītaṇ ādāya gantvā etaṇ dhaṇaṇ rājakuḷaṇ pavesessāmī' ti. Rājā tassā sahasaṇ dāpesi, sā taṇ gahetvā dhītaṇ ekaṇ malinadhātukaṇ vatthaṇ nivāsāpetvā⁹ tāya saddhiṇ rājagehato nikkhamitvā maggapaṭipannā viya bhatakavīthiṇ¹⁰ gantvā ekaṇ gharāṇ pavisitvā, 'amma mayaṇ maggapaṭipannā ekāhadvīhaṇ¹¹ idha vissamitvā gamissāmā' ti āha. 'Amma bahūni gharamānusakāni¹² na sakkā idha vasitūṇ, etaṇ¹³ Kumbhaghosakassa gehaṇ tucchaṇ tattha¹⁴ gacchathā' ti. Sā tattha gantvā, 'sāmi mayaṇ maggikā¹⁵ ekāhadvīhaṇ idha vasissāmā' ti vatvā tena punappuna paṭikkhattā pi 'sāmi ajj' ekadivasamattaṇ vasitvā pāto va gamissāmā' ti¹⁶ nikkhamitūṇ na icchi.¹⁷ Sā tath' eva vasitvā punadivase tassa araṇṇagamanavelāya 'sāmi tava nivāpaṇ¹⁸ datvā

¹ K. imaṇ.

³ K., S., B. etaṇ.

⁵ K. B. bhatak°.

⁷ B. a. eso.

⁸ C^a. om. B. eva.

⁹ K. nivāsetvā.

¹¹ K. C^a. ekāhaṇ dv°.

¹³ B. om.

¹⁵ B. maggapaṭipannakā.

¹⁶ K. a. yad' evaṇ vasathā ti, punadivase sā.

¹⁷ K. icchati.

² K. tāta.

⁴ C^a. °nāgantvā.

⁶ K. om.

¹⁰ K. °ika°.

¹² K. B. °uss°.

¹⁴ C^a. tassa.

¹⁸ C^a. tavāsaṇaṇ.

yāhi, ahaṅ¹ te pacissāmī' ti vatvā, 'alaṅ² aham eva pacitvā bhuñjissāmī' ti vutte, punappunaṅ nibandhitvā tena dinne gahitamattake yeva katvā antarāpaṇato bhājanāni c'eva parisuddhataṅḍulādini ca āharāpetvā rājakule pacananiyāmena suparisuddhaṅ odanaṅ. sādurasāni³ dve tīṇi sūpabyañjanāni⁴ pacitvā tassa araññato āgatassa adāsi. Atha naṅ bhuñjitvā muducittataṅ⁵ āpannaṅ⁶ 'sāmi kilant' amha ekāhadvīhaṅ idh' eva homā' ti āha. So 'sādhū' ti sampaṭicchi. Ath' assa sāyam pi punadivase pi madhura-bhattaṅ pacitvā adāsi⁷ muducittataṅ⁸ c'assa⁹ ñatvā, 'sāmi katipāhaṅ idh' eva vasissāmā' ti. Tattha vasamānā tikhiṇena satthena tassa¹⁰ mañcavānaṅ¹¹ heṭṭhā¹² aṭaniyaṅ tahaṅ tahaṅ chindi, mañco tasmiṅ āgantvā nisinnamatte¹³ heṭṭhā olambi. So 'kasmā ayaṅ mañco evaṅ chinditva¹⁴ gato' ti āha. 'Sāmi daharake¹⁵ vāretuṅ¹⁶ na sakkomi,¹⁷ āgantvā etth' eva nipatantī' ti. 'Amma idaṅ me dukkhaṅ tumhe nissāya jātaṅ, ahaṅ hi¹⁸ pubbe katthaci gacchanto dvāraṅ pidahitvā gacchāmī' ti. 'Kiṅ karomi tāta vāretuṅ na sakkomī' ti. Sā iminā va¹⁹ niyāmena dve tayo divase chinditvā tena²⁰ ujjhāyitvā khīyitvā vuccamanā pi tath' eva vatvā puna ekadve rajjuka ṭhapetvā sese chindi. Taṅ

1 S., B., K. āhāraṅ.

2 K om. B. alaṅ amma.

3 C^a., B., K. sādhu.

4 C^a. °vya°.

5 K. B. cittaṅ.

6 K. a. ñatvā.

7 B. a. atha.

8 C., C^a., K. cittaṅ.

9 C^a. B. tassa.

10 K. om.

11 K. °tthānassa. B. °tthānaṅ.

12 C^a. ahetthā.

13 K. a. va.

14 So all MSS. B. S. chijjitvā.

15 K., B., S. daharadārake.

16 K. nivār°.

17 B. °ma, and om. āg°.

18 K. ahañ hi, a common Sandhi in K. and B.

19 B. om. sā and va.

20 B. om.

divasaṅ tasmiṅ nisinnamate yeva sabbāṅ vānaṅ¹ bhūmi-
yaṅ pati, sīsaṅ jannukehi saddhiṅ ekato² ahosi. So
utthāya, 'kiṅ karomi idāni kuhiṅ gamissāmi nippajjana-
mañcassāpi³ tumhehi asāmiko⁴ kato 'mhī' ti āha.⁵ 'Tāta
kiṅ karomi, paṭivissakadārake vāretuṅ na sakkomi, hotu
mā cintayi imāya⁶ velāya kuhiṅ gamissasī' ti, dhītarāṅ
āmantetvā, 'amma tava bhātikassa nipajjanokāsaṅ karohi'
ti. Sā ekapasse⁷ sayitvā, 'idhāgaccha⁸ sāmī' ti,⁹ itarāpi
naṅ 'gaccha tāta, bhaginiyā saddhiṅ nipajjā'¹⁰ ti vadesi.
So tāya saddhiṅ ekamañce nipajjitvā taṅ divasaṅ yeva¹¹
santhavaṅ akāsi. Kumārikā parodi, atha naṅ mātā pucchi:
'kiṅ amma rodasī' ti. 'Amma idaṅ nāma jātaṅ' ti.
'Hotu,¹² kiṅ sakkā kātuṅ tayāpi ekaṅ bhattāraṅ¹³ iminā
p' ekaṅ¹⁴ pādapari-carikaṅ laddhuṅ vaṭṭati' ti taṅ jāma-
taraṅ akāsi. Te samaggavāsaṅ¹⁵ vasiṅsu. Sā katipā-
haccayena rañño sāsanaṅ pesesi: '“ bhatakavithiyaṅ
chaṅaṅ karontu, yassa¹⁶ ghare chaṅo na kariyati¹⁷ tassa
ettako nāma daṅḍo ” ti ghosanaṅ kāretū'¹⁸ ti, rājā tathā
kāresi.¹⁹ Atha naṅ sassu āha: 'tāta bhatakavithiyaṅ
rājānāya chaṅo kattabbo jāto,²⁰ kiṅ karomā' ti. 'Amma
ahaṅ bhatiṅ karonto pi jivituṅ na sakkomi, kiṅ karissāmī'
ti. 'Tāta gharāvāsaṅ vasantā nāma iṅam pi gaṅhanti,

¹ K. va ṭhānaṅ. B. sabbatṭhānaṅ.

² K. a. va.

³ K. °mañcanapassa.

⁴ B., K., a. viya.

⁵ B. a. ahaṅ.

⁶ B. a. nāma.

⁷ B. °ssena.

⁸ B. idha gacchatha.

⁹ C^a. a. āha.

¹⁰ K. °asī.

¹¹ K. B. °ñ ñeva.

¹² K., B., a. amma.

¹³ B. a. laddhuṅ vaṭṭati.

¹⁴ K. pi. e°.

¹⁵ C^a. samaggāv°.

¹⁶ K. a. pana.

¹⁷ B. karissati.

¹⁸ C^a. so sāsanaṅ kāretu. K. a. devā.

¹⁹ K. akāsi.

²⁰ K. va hoti.

rañño āṇā akātuṃ na labbhā, iṇā¹ nāma yena kenaci upāyena muñcituṃ² sakkā, gaccha³ kutoci ekadve⁴ kahāpaṇe āharā' ti āha.⁵ So ujjhāyanto⁶ gantvā cattālīsa-koṭidhanaṭṭhānato ekam eva kahāpaṇaṃ āhari. Sā taṃ kahāpaṇaṃ rañño pesetvā, attano kahāpaṇena⁷ chaṇaṃ katvā puna katipāhaccayena tath' eva sāsanaṃ pahīṇi. Puna rājā 'chaṇaṃ karontu, akarontānaṃ ettako daṇḍo' ti āṇāpesi, puna pi so⁸ tāya tath' eva vatvā nippīlyamāno gantvā tayo kahāpaṇe āharitvā⁹ adāsi. Sā te pi kahāpaṇe rañño pesetvā puna katipāhaccayena¹⁰ sāsanaṃ pahīṇi: 'idāni purise pesetvā imaṃ pakkosāpetū' ti; rājā¹¹ pesesi. Purisā¹² gantvā, 'Kumbhaghosaka nāma kataro' ti pucchitvā pariyesantā taṃ disvā, 'ehi bho¹³ rājā taṃ¹⁴ pakkosati' ti āhaṃsu. So bhīto 'na maṃ¹⁵ rājā jānāti' ti ādini vatvā gantuṃ na icchi. Atha naṃ balakkārena hatthādisu gahetvā kaḍḍhiṃsu.⁶ Sā itthī te disvā 'are dubbinitā tumhe mama jāmātaṃ hatthādisu gahetuṃ anucchavikā'¹⁷ ti tajjetvā, 'ehi tāta mā bhāyi, rājānaṃ disvā tava hatthādigāhakaṇaṃ hatthe yeva chindāpessāmī' ti dhītaṃ ādāya purato hutvā¹⁸ rājagehaṃ patvā vesāṃ parivattetvā sabbālaṅkārapatimaṇḍitā ekamantaṃ aṭṭhāsi, itaram¹⁹ pi parikaḍḍhitvā ānayaṃsu c'eva.²⁰ Atha naṃ vanditvā ṭhitaṃ rājā āha: 'tvaṃ Kumbhaghosako nāmā' ti, 'Āma devā' ti. 'Kiṅkāraṇā mahādhanāṃ vañcetvā'²¹

¹ K. B. iṇato.

³ K. a. tāta.

⁵ K. om.

⁷ K. ekakah^o.

⁹ B. āhari, om. adāsi.

¹¹ K. a. tadā purise. B. a. °naṃ.

¹² K. a. tattha.

¹⁴ K. om.

¹⁶ K. ākaḍḍhayiṃsu. B. kaḍḍhayiṃsu.

¹⁷ B. K. ananu^o.

¹⁹ B. itare.

²¹ B. valaṅjetvāna.

² C., C^a., a. na.

⁴ K. ekaṃ vā dve vā.

⁶ K. a. khiyanto.

⁸ B. a. pana.

¹⁰ B. a. tath' eva.

¹³ K. ambho.

¹⁵ K. nāmaṃ.

¹⁸ K. gantvā.

²⁰ K. B. yeva.

khādasī' ti. 'Kuto me deva dhanañ,¹ bhatij katvā jīviṣṣāmī'² ti. 'Mā evañ kari, kiñ amhe vañcesi'³ ti. 'Na vañcemi deva, natthi me dhanañ' ti. Ath' assa rājā te kahāpaṇe datvā,⁴ 'ime kassa kahāpaṇā'⁵ ti āha. So sañjānitvā, 'aho hato⁶ 'mhi, kathañ nu kho ime rañño hatthañ pattā' ti ito cito ca olokento tā dve pi maṇḍita-pasādhitā⁷ gabbhadvāramūle t̥hitā disvā, 'bhāriyañ vat' idañ kammañ, imāhi rañño⁸ payojitāhi bhavitabbañ' ti cintesi. Atha nañ rājā 'vadehi bho, kasmā so⁹ evañ karosī' ti āha. 'Nissayo me natthi devā' ti. 'Mādiso nissayo¹⁰ na vaṭṭatī' ti. 'Kalyāṇañ deva sace me devo nissayo hotī'¹¹ ti. 'Homi bho, kittakañ te dhanañ' ti. 'Cattālīsa koṭiyo devā' ti. 'Kiñ laddhuñ vaṭṭatī' ti. 'Sakaṭāni devā' ti.¹² Rājā anekasatāni sakaṭāni yojāpetvā paṇitvā¹³ tañ dhanañ āharāpetvā rājaṅgaṇe rāsiñ¹⁴ kāretvā¹⁵ Rājagahavāsino sannipātetvā,¹⁶ 'atthi kassaci imasmiñ nagare ettakañ dhanañ' ti pucchitvā, 'natthi devā' ti. 'Kiñ pan' assa kātuñ vaṭṭatī' ti. 'Sakkārañ¹⁷ devā' ti vutte mahantena sakkārena tañ seṭṭhiṭṭhāne t̥hapetvā¹⁸ dhitarañ¹⁹ datvā tena saddhiñ Satthu santikañ gantvā vanditvā, 'bhante passath' imañ purisañ, evarūpo dhītimā nāma natthi cattālīsakoṭivibhavo honto pi ubbillā-vitākarañ vā asmimānamattañ vā na karoti, kapaṇo viya

¹ B. mahādhanañ.

² B. jīvantassā.

³ C^a. °eti.

⁴ C^a. adatvā. K. B. dassetvā.

⁵ K. kah^o kassā.

⁶ B. bālo.

⁷ B. paṭimaṇḍitapasāṭhanā. K. °pasādhikā.

⁸ S. B. raññā.

⁹ K., B., S. om.

¹⁰ B. a. bhavituñ.

¹¹ B. avassayo hothā.

¹² B. a. āha.

¹³ C^a. paṇiñi.

¹⁴ K. dhanarāsiñ.

¹⁵ K. B. kārāpetvā.

¹⁶ K. °pātāpetvā.

¹⁷ K. a. tassa.

¹⁸ K. a tassa.

¹⁹ B., K., a. tass'eva.

pilotikaṅ nivāsetvā bhatakavithiyaṅ bhatiyaṅ katvā jīvanto mayā iminā nāma upāyena ñāto, jānitvā ca panā pakko-sitvā¹ sadhanabhāvaṅ sampatiucchāpetvā taṅ dhaṇaṅ āharā-petvā setthitthāne t̥hapito dhītā c' assa² mayā dinnā bhante mayā evarūpo dhītimā na ditthapubbo' ti āha. Taṅ sutvā Satthā 'taṅ³ evaṅ jīvantassa jīvitaṅ dhammi-kaṅ⁴ nāma mahārāja corikādikammaṅ⁵ pana idhaloke c'eva pīleti⁶ paraloke ca tato nidānaṅ sukhaṅ nāma natthi ; purisassa hi dhanapārijuññakāle⁷ bhatiyaṅ vā⁸ katvā jīvitam eva dhammikaṅ jīvitaṅ⁹ nāma evarūpassa hi viriyasam-pannassa satisampannassa kāyavācāhi parisuddhakammassa paññāya nisammakārino kāyādihi saññatassa dhamma-jīvitaṅ¹⁰ jīvantassa satiavippavāse t̥hitassa issariyaṅ vaḍḍ-hati¹¹ yevā' ti vatvā imaṅ gātham āha :

24. ' Utthānavato satīmato
sucikammassa nisammakārino
saññatassa ca dhammajīvino
appamattassa yaso 'bhivaddhatī' ti.¹²

Tattha ' utthānavato ' ti utthānaviriyavantassa. ' Satīmato ' ti satisampannassa. ' Sucikammassā ' ti niddosehi¹³ niraparādhehi kāyakammādihi samannāga-tassa. ' Nisammakārino ' ti ' evañ ce bhavissati¹⁴ evaṅ karissāmī ' ti vā ' imasmiṅ kamme evaṅ kate idaṅ nāma bhavissati ' ti vā evaṅ nidānaṅ¹⁵ sallakkhetva roga-

¹ K. B. °āpetvā.

³ K. om.

⁵ C^a. katacor°.

⁷ C. corr. °pārijaṅṅā°.

⁹ K. °kajīv°.

¹¹ K. °yā°nti.

¹³ C^a. niddose.

¹⁵ K. nivādaṅ.

² K. pi 'ssa.

⁴ K. B. dha° jīv°.

⁶ K. a. piṅseti.

⁸ K. a. kasiṅ vā.

¹⁰ S., C., C^a. °itā.

¹² K. yaso a°.

¹⁴ F., C^a., B. °tīti.

tikicchanaṅ¹ viya sabbakammāni nisāmetvā upadhānetvā karontassa. 'Saññatassa' ti kāyādihi saññatassa nicchiddassa.² 'Dhammajīvino' ti agārikassa³ tulākūṭādīni⁴ vajjetvā kasigorakkhādīhi anāgārikassa vejjakammadūtakammādīni vajjetvā dhammena samena bhikkhācariyāya jīvaṅ⁵ kappentassa. 'Appamattassa' ti avippavutthasatino. 'Yaso 'bhivaddhatī' ti issariyabhogasammānasañkhāto⁶ c'eva kittivaṇṇasañkhāto⁷ ca yaso 'bhivaddhatī ti.

Gāthāpariyosāne Kumbhaghosako sotāpattiphale patiṭṭhahi, aññe pi bahū sotāpattiphālādīni pāpuniṅsu.⁸ Evaṅ mahājanassa sātthikā dhammadesanā⁹ jātā ti.

Kumbhaghosakavatthu.¹⁰

3. CŪLAPANTHAKATTHEA-VATTHU.¹¹

'Uṭṭhānen' appamādenā' ti imaṅ dhammadesanaṅ. Sattā Veluvane viharanto Cūlapanthakattheṅ ārabhha kathesi.

Rājagahe kira dhanasetṭhikulassa dhītā vayappattakāle mātāpitūhi sattabhūmakassa¹² pāsādassa uparitale ativiya rakkhamānā¹³ yobbanamadamatatāya purisalolā¹⁴ hutvā

¹ K. °inaṅ.

² B. nicitassa.

³ K. āg°. F. agāriyassa.

⁴ F. kulākulāni.

⁵ K. B. jīvitaṅ.

⁶ B. °sampanna° for °sammāna°.

⁷ B. a. °bhaṇṇa° after °vaṇṇa°.

⁸ C^a. °sūti. B. sampā°.

⁹ K. desanā.

¹⁰ K. B. Kumbhaghosakasetṭhivatthu dutiyaṅ.

¹¹ Cf. F. Jāt. I. 114-20. Cullakasetṭhijātaka, introductory portion.

¹² K. B. °ik°.

¹³ K., B., S. rakkhiya°.

¹⁴ C^a. purisāl°. J. om. from vaya° to hutvā.

attano dāsen' eva saddhiṃ santhavaṇ katvā, 'aññe pi me idaṇ kammaṇ jāneyyūn' ti bhītā evam āha: 'amhehi imasmiṃ ṭhāne'na sakkā vasitū; sace me¹ mātāpitaro imaṇ dosaṇ jānissanti khaṇḍakhaṇḍikaṇ maṇ karissanti, videsaṇ gantvā vasissāmā' ti. Te² hatthasāraṇ gahetvā aggad-vārena³ nikkhamitvā, 'yattha vā tattha vā aññehi ajāna-natthānaṇ gantvā vasissāmā' ti ubho pi agamaṇsu. Tesā ekasmiṃ ṭhāne vasantānaṇ saṇvāsam anvāya tassā⁴ kucchismiṃ gabbho paṭiṭṭhāsi;⁵ sā gabbhaparipākaṇ āgamma tena saddhiṃ mantesi:⁶ 'gabbho me⁷ paripākaṇ gato, nātibandhavarahite⁸ ṭhāne gabbhavuṭṭhānaṇ nāma ubhinnam pi amhākaṇ dukkhāvahaṇ,⁹ kulageham eva¹⁰ gacchāmā' ti. So 'sacāhaṇ¹¹ tattha gamissāmi, jīvitaṇ me natthī' ti bhayena,¹² 'ajja gacchāma sve gacchāmā' ti divase atikkāmesi. Sā cintesi: 'ayam bālo attano dosama-hantatāya gantuṇ na ussahati,¹³ mātāpitaro nāma ekan-tahitā,¹⁴ ayaṇ gacchatu vā mā vā—ahaṇ gamissāmi'¹⁵ ti, sā¹⁶ tasmiṃ gehā nikkhante gehaparikkhāraṇ paṭisāmetvā, attano kulagharāṇ gamanabhāvaṇ¹⁷ anantaragehavāsīnaṇ ārocetvā maggaṇ paṭipajji. So pi¹⁸ gharāṇ āgantvā¹⁹ taṇ adisvā paṭivissake pucchitvā,²⁰ 'kulagharāṇ gatā' ti sutvā vegena anubandhitvā antarāmagge sampāpuṇi. Tassāpi tath' eva gabbhavuṭṭhānaṇ ahoṣi. So 'kiṇ idaṇ bhadde'

¹ K. mama. B. om.

³ K. uttaradv°.

⁵ K. B. °āti.

⁷ K. B. om.

⁸ B., J., K. °bandhuvirahite. C^a. °virahite.

⁹ J. dukkham eva.

² K. a. gehe.

⁴ C^a. 'ssā.

⁶ K. B. ām°.

¹⁰ J. om.

¹¹ B. sacāyaṇ.

¹² J. om. from sā° to bhayena.

¹³ C. C^a. °hīti.

¹⁴ B. a. vā. K. a. kāmā (for kāmaṇ?).

¹⁵ J. mayā gantuṇ vaṭṭatīti.

¹⁶ J. B. om.

¹⁷ J. B. gata°.

¹⁸ J. atha so puriso.

¹⁹ J. āgato.

²⁰ K., B., a. vā.

ti pucchi. 'Sāmi¹ eko putto jāto' ti. 'Idāni kiṅ karissāmā' ti. 'Yass' atthāya mayaṅ² kulagharayaṅ gaccheyāma taṅ kammaṅ antarā³ va nipphannaṅ, tattha gantvā kiṅ karissāma, nivattāmā' ti, dve pi ekacittā hutvā va nivattiṅsu, tassa ca dārakassa panthe jātattā 'Panthako' ti nāmaṅ kariṅsu.⁴ Tassā na ciren'⁵ eva aparo pi gabbho patitṭhahi. Sabbaṅ purimanayen' eva vitthāretabbaṅ. Tassa pi dārakassa panthe jātattā paṭhamajātattā⁶ paṭhamajātassa Mahāpanthako ti nāmaṅ karitvā,⁷ itaraṅ Cūlapanthako ti nāmaṅ kariṅsu.⁸ Te dve pi dārake gahetvā attano vasaṇatṭhānam eva gatā.⁹ Tesayaṅ tattha vasaṇtānaṅ Mahāpanthakadārako¹⁰ aññe dārake 'cūlapitā mahāpitā'¹¹ ti 'ayyako¹² ayyakā'¹³ ti vadante sutvā mātaraṅ pucchi: 'amma aññe dārakā¹⁴ "ayyako¹⁵ ayyakā" ti vadanti,¹⁶ amhākaṅ ñātakā natthi' ti. 'Āma tāta tumhākaṅ¹⁷ ettha ñātakā natthi, Rājagahanagare pana vo¹⁸ dhanaseṭṭhī nāma¹⁹ ayyako nāma,²⁰ tattha amhākaṅ²¹ bahū ñātakā' ti. 'Kasmā tattha na gacchāma²² amma' ti. Sā attano agamanakāraṅaṅ puttass' akathetvā²³ pūttesu punappunaṅ kathentesu puttapitaraṅ²⁴ āha: 'ime maṅ²⁵

¹ K., B., a. me.

³ K. a. magge.

⁵ J., B., K. cirass'.

⁷ J., B., K. katvā.

⁹ J. āgatā.

¹⁰ J. ayaṅ Panthadārako.

¹² J. a. ti.

¹³ K. B. °ika. S. °akī.

¹⁴ J. a. cullapitā ti.

¹⁶ B. a. mahāpitā cūlapitā ti pi vadanti. K. a. kacci.

¹⁷ K. amh°.

¹⁹ K. B. om.

²¹ J. tumh°.

²² B. na gacchatha, om. tattha.

²⁴ K. puttassa pi°. B. J. sāmikaṅ.

²⁵ J. B. om.

² C^a. om.

⁴ J. akaṅsu.

⁶ J., B., S. om.

⁸ J. akaṅsu.

¹¹ J. om.

¹⁵ K. a. ti vad°.

¹⁸ B. om.

²⁰ J., B., S. om.

²³ K. B. °ssa ak°.

dārakā¹ ativiya kilamenti kiṅ no mātāpītaro disvā maṅsaṅ khādissanti; ehi² dārakānaṅ ayyakakulaṅ dassessāmā' ti āha.³ 'Ahaṅ sammukhā bhavituṅ⁴ na sakkomi,⁵ taṅ⁶ pana⁷ nayissāmī' ti. 'Sādhu⁸ yena kenaci upāyena⁹ dāra-kānaṅ ayyakakulaṅ eva datṭhuṅ vaṭṭatī' ti. Dve pi janā dārake ādāya anupubbena Rājagahaṅ gantvā¹⁰ nagara-dvāre ekissā sālāya vasiṅsu¹¹ dārakamātā dve dārake gahetvā¹² āgatabhāvaṅ mātāpitunnaṅ¹³ ārocāpesi. Te taṅ sāsanaṅ sutvā, 'saṅsāre vicarantānaṅ¹⁴ na putto na¹⁵ dhītā bhūtapubbā¹⁶ nāma natthi, te amhākaṅ mahāparādhikā, na sakkā tehi amhākaṅ cakkhupathe ṭhātuṅ, ettakaṅ¹⁷ nāma dhanāṅ gahetvā dve pi janā phāsukaṭṭhānaṅ gantvā jīvantu, dārake pana idha pesentū'¹⁸ ti. Te¹⁹ pesitaṅ dhanāṅ gahetvā dārake āgatadūtānaṅ yeva hatthe datvā pahinṅsu,²⁰ dārakā ayyakakule vadḍhanti. Tesu Cūlapan-thako atidaharo Mahāpanthako pana ayyakena saddhiṅ Dasabalassa dhammakathaṅ sotuṅ gacchati; tassa niccaṅ Satthu santikaṅ²¹ gacchantassa²² pabbajjāya cittaṅ nami. So ayyakaṅ āha: 'sace maṅ²³ anujāneyyātha, ahaṅ

¹ C. C^a. daharakā.

² K. a. dāni.

³ J. B. om.

⁴ J. va ṭhātuṅ.

⁵ C. C^a. sakkāmi (for sakkhāmi = śakṣyāmi?). J., K., B. sakkhissāmī.

⁶ K. te.

⁷ J. a. tattha.

⁸ J. a. ayya.

⁹ J. nayena.

¹⁰ J., B., K. patvā.

¹¹ So K.; C. C^a. vasitvā. B. pavisitvā. J. nivāsaṅ kappetvā.

¹² K., B., a. attano.

¹³ K. B. °ūnaṅ.

¹⁴ J. car^o.

¹⁵ J. om.

¹⁶ J. om.

¹⁷ J. a. pana.

¹⁸ B. a. dhanāṅ datvā dūtaṅ pahesuṅ.

¹⁹ K., B., C^a, a. tehi. J. seṭṭhidhītā mātāpitūhi.

²⁰ J. pesesi.

²¹ J. sammukhā.

²² J. a. dhammaṅ suṇantassa.

²³ J. tumhe sampatiḥchatha, om. maṅ.

pabbajjeyyan' ti. 'Kiṇ vadesi tāta¹ sakalalokassa² pi me pabbajjāto³ tava⁴ pabbajjā bhaddikā, sace sakkosi pabbajjāhī'⁵ ti⁶ taṇ Satthu santikaṇ netvā,⁷ 'kiṇ gahapati dārako te laddho' ti vutte,⁸ 'āma bhante ayaṇ me⁹ nattā tumhākaṇ santike pabbajitukāmo'¹⁰ ti āha. Satthā aññataram piṇḍacārikaṇ bhikkhuṇ¹¹ 'imaṇ dārakaṇ pabbājehī' ti āṇāpesi. Thero tassa tacapañcakakammaṭṭhānaṇ ācikkhitvā pabbājesi; so bahuṇ Buddhavacanaṇ uggaṇhitvā paripuṇṇavasso upasampadaṇ labhitvā¹² yoniso-manasikāre¹³ kammaṇ¹⁴ karonto arahattaṇ pāpuṇi. So jhānasukhena phalasukhena¹⁵ vītināmento cintesi: 'sakkā nu kho idaṇ¹⁶ sukhaṇ Cūḷapanthakassa dātun' ti, tato ayyakasetṭhissa santikaṇ gantvā evam āha: 'mahāsetṭhi sace¹⁷ anujāneyyātha ahaṇ Cūḷapanthakaṇ pabbājeyyan' ti āha. 'Pabbājetha bhante' ti. Setṭhī kira sāsane suppasanno, 'kataradhītāya vo ete puttā' ti pucchiyamāno pi ca 'palātadhītāyā' ti vattuṇ lajjati tasmā sukhen' eva tesāṇ pabbajjaṇ anujāni.¹⁸ Thero ca¹⁹ Cūḷapanthakaṇ pabbā-

¹ J. a. mayhaṇ, and om. pi me.

² B. sakalassa lo°.

³ J. pabbajato. K. pabbajitato. B. pabbajjaṇ avārito.

⁴ J. tav'eva.

⁵ J. pabbaja tātā.

⁶ J. a. sampaṭicchitvā.

⁷ J. gato Satthā.

⁸ J. om.

⁹ J. dārako mayhaṇ.

¹⁰ J. pabbajāmī.

¹¹ J. om. B. K. piṇḍapātācārikaṇ.

¹² J. labhi, and a. upasampanno.

¹³ B. K. °kārena.

¹⁴ B. K. kammatṭhānaṇ.

¹⁵ J. maggasukhena ca.

¹⁶ J. K. imaṇ.

¹⁷ C^a. a. setṭhi. J. ut supra.

¹⁸ J. om. from. setṭhī to anujāni.

¹⁹ C^a. pi. J., K., B. om.

jetvā¹ sīlesu patitthāpesi, so pi² pabbajitvā va dandho ahosi.

‘ Padumaṇ yathā kokanadaṇ sugandhaṇ
pāto siyā phullam avītagandhaṇ,
Aṅgīrasaṇ passa virocamaṇaṇ
tapantam ādiccam iv’ antalikkhe ’ ti,

imaṇ ekaṇ gāthaṇ catūhi māsehi gaṇhituṇ³ nāsakkhi. So kira Kassapasammāsambuddhakāle pabbajitvā paññavā hutvā aññatarassa dandhabhikkhuno uddesagahaṇakāle parihāsakeliṇ akāsi, so bhikkhu tena parihāsena lajjito n’eva uddesaṇ gaṇhi na sajjhāyam akāsi. Tena kammenāyaṇ⁴ dandho jāto, gahitapadaṇ⁵ uparipadaṇ⁶ gaṇhantassa nassati;⁷ tassa imam eva gāthaṇ gahetuṇ vāyaman-tassa cattāro māsā atikkantā. Atha naṇ Mahāpanthako āha :⁸ ‘ Panthaka⁹ tvam imasmiṇ sāsane abhabbo catūhi māsehi ekaṇ gātham pi gahetuṇ¹⁰ na sakkosi¹¹ pabbajitakiccaṇ pana¹² kathaṇ matthakaṇ pāpessasi, nikkhama¹³ ito vihārā ’ ti nikkaddhi. Cūlapanthako buddhasāsane sinehena¹⁴ gihibhāvaṇ na pattheti. Tasmiṇ ca kāle Mahāpanthako bhattuddesako hoti.¹⁵ Jivako Komārabhacco bahuṇ mālāgandhavilepanaṇ¹⁶ ādāya attano¹⁷ ambavanaṇ gantvā¹⁸ Satthāraṇ pūjetvā dhammaṇ sutvā utthāyāsanaṇ Dasabalaṇ vanditvā Mahāpanthakaṇ upasaṅkamitvā,

¹ J. a. dasasu.

² J. Cullapanthakasāmaṇero for so pi.

³ Ca. ugg°

⁴ J., B., K., S., a. pabbajitvā va.

⁵ J., B., K., gahitagahitaṇ padaṇ.

⁶ J. upariuparipa°. B. K. uparūpari°.

⁷ K. °nti.

⁸ K. om.

⁹ B. K. Cūlapanthaka.

¹⁰ B. K. gaṇhituṇ.

¹¹ K. sakko.

¹² J. a. tvaṇ.

¹³ K. nikkhamatha.

¹⁴ C. sene°.

¹⁵ Ca. om. B. ahosi.

¹⁶ J. gandhamālaṇ.

¹⁷ K. om.

¹⁸ B. āg°.

‘kittakā bhante Satthu santike bhikkhū’ ti pucchi. ‘Pañcamattāni satāni’¹ ti. ‘Sve bhante buddhapamukhāni pañca bhikkhusatāni ādāya amhākaṃ nivesane bhikkhaṃ gaṇhathā’ ti. ‘Upāsaka Cūlapanthako nāma dandho² avirūḥhidhammo, taṃ ṭhapetvā sesānaṃ nimantaṇaṃ paṭicchāmī’³ ti thero āha. Taṃ sutvā Cūlapanthako cintesi: ‘thero ettakānaṃ bhikkhūnaṃ nimantaṇaṃ paṭicchanto⁴ maṃ bāhiraṃ⁵ katvā paṭicchati nissaṃsayaṃ mayhaṃ bhātikassa mayi cittaṃ bhinnaṃ bhavissati; kiṃ dāni mayhaṃ iminā sāsanaena, gihī hutvā dānādāni puññāni karonto jīviṣṣāmī’ ti. So punadivase pāto va⁶ vibbhamituṃ pāyāsi. Satthā paccūsakāle yeva lokaṃ volokento⁷ imaṃ kāraṇaṃ disvā paṭhamatarāṃ gantvā Cūlapanthakassa gamanamagge⁸ dvārakoṭṭhake caṅkamanto aṭṭhāsi. Cūlapanthako gacchanto⁹ Satthāraṃ disvā upasaṅkamitvā vandi.¹⁰ Atha naṃ Satthā ‘kahaṃ pana tvaṃ Cūlapanthaka imāya velāya gacchasi’ ti āha. ‘Bhātā maṃ bhante nikkadḍheti,¹¹ tenāhaṃ vibbhamituṃ gacchāmī’ ti. ‘Cūlapanthaka tava pabbajjā nāma mama santakā,¹² bhātārā nikkadḍhito kasmā mama santikaṃ nāgañchi,¹³ ehi kiṃ te gihibhāvena mama santike bhavissasi’ ti cakkaṅkitatalena paṇinā taṃ sirasmiṃ¹⁴ parāmasitvā¹⁵ ādāya gantvā gandhakuṭipamukhe nisidāpetvā, ‘Cūlapanthaka puratthābhimukho hutvā imaṃ pilotikaṃ “rajocharaṇaṃ rajocharaṇaṃ” ti parimajjanto idh’ eva hohī’ ti iddhiyā abhisaṅkhatāṃ

1 K. B. bhikkhusatāni.

2 K. a. bhikkhu.

3 B. sampatiṅcchāpemi.

4 B. sampa° al.

5 K. B. bāhirakaṃ.

6 J. a. gihī bhavissāmīti, om. vibbh°.

7 J. ol°.

8 B. °maggena tāva.

9 J. gharā nikkhamanto.

10 B. vanditvā aṭṭhāsi.

11 B. nikaḍḍhi. K. °ati.

12 K. B. santike hoti.

13 B. nāgacchissasi.

14 K. B. sīsaṃ.

15 J. Cullapanthakaṃ for ca° pā° taṃ sirasmiṃ par°.

pārisuddhaṅ pilotikaṅ datvā, kāle ārocite bhikkhusaṅgha-parivuto Jivakassa gehaṅ gantvā paññattāsane nisīdi. Cūḷapanthako pi suriyaṅ olokeno taṅ¹ pilotikaṅ² ‘rajoharaṇaṅ rajoharaṇan’ ti parimajjanto nisīdi; tassa taṅ pilotikakhaṇḍaṅ parimajjantassa kiliṭṭhaṅ ahosi; tato³ cintesi: ‘idam pilotikakhaṇḍam ativiya parisuddhaṅ imaṅ pana attabhāvaṅ nissāya purimapakatiṅ jahitvā⁴ evaṅ kiliṭṭhaṅ jātaṅ, ‘Aniccā vata saṅkhārā’ ti khayavayaṅ patṭhapento vipassanaṅ vaḍḍhesi. Satthā ‘Cūḷapanthakassa cittaṅ vipassanaṅ abhirūḷhan’⁵ ti ñatvā, ‘Cūḷapanthaka,⁶ pilotikakhaṇḍam eva saṅkiliṭṭhaṅ rajaṅ rañjitan’⁷ ti mā saññaṅ kari; abbhantare pana te rāgarajādayo atthi, te harāhī’ ti vatvā, obhāsaṅ vissājjetvā purato nisinno viya paññāyamānarūpo hutvā imā gāthā abhāsi :

‘Rāgo rajo na ca pana reṇu vuccati,
rāgass’ etaṅ adhivacanaṅ “rajo” ti,
etaṅ rajaṅ vippajahitvā⁸ bhikkhavo
viharanti te vigatarajassa sāsane.

Doso rajo . . . pe⁹ . . .

Moho rajo na ca pana reṇu vuccati
mohass’ etaṅ adhivacanaṅ “rajo” ti
etaṅ rajaṅ vippajahitvā bhikkhavo
viharanti te vigatarajassa sāsane’ ti.¹⁰

¹ C^a. om.

² J. °ikakhaṇḍaṅ.

³ *The Pāli original of Rogers’ Burmese text seems to have had saṅvegajāto hutvā here ; v. p. 65.*

⁴ J., B., K. vija^o.

⁵ J., B., K. ār^o.

⁶ S., B., a. tvaṅ. J. tvaṅ etaṅ.

⁷ J. rajara^o, and a. jātan. B. rajabhūtan. S. rajaṅ rajan.

⁸ C. C^a. °tva. B. °tvāna. K. vippajahija.

⁹ B. gives in full.

¹⁰ C. C^a. om.

Gāthāpariyosāne Cūḷapanthako saha paṭisambhidāhi arahattaṅ paṇṇi, saha paṭisambhidāhi yev' assa¹ tīni piṭakāni āgamaṅsu.² So kira pubbe rājā hutvā nagaraṅ padakkhiṇaṅ karonto nalāṭato sede muccante³ parisuddhena sātakena nalāṭaṅ⁴ puñchi,⁵ sātako kiliṭṭho ahoṣi. So 'imaṅ sariraṅ nissāya evarūpo parisuddhasātako⁶ pakatiṅ jahitvā kiliṭṭho jāto "aniccā vata saṅkhārā" ti aniccasaññaṅ paṭilabhi⁷ Tena kāraṇena'ssa rajoharaṇam eva paccayo jāto. Jīvako pi kho Komārabhacco Dasabalassa dakkhiṇodakaṅ upanāmesi. Satthā: 'nanu Jīvaka vihāre bhikkhū atthi' ti hatthena pattaṅ pidahi. Mahāpanthako 'nanu bhante vihāre natthi bhikkhū' ti āha.⁸ Satthā 'atthi Jīvaka' ti āha. Jīvako 'tena hi bhāṇe gaccha vihāre bhikkhūnaṅ atthibhāvaṅ vā natthibhāvaṅ vā⁹ jānāhi' ti purisaṅ pesesi. Tasmiṅ khaṇe Cūḷapanthako 'mayhaṅ bhātiko "vihāre bhikkhū natthi" ti bhāṇati,¹⁰ vihāre bhikkhūnaṅ atthibhāvaṅ assa pakāsessāmī'¹¹ ti sakalaṅ ambavanaṅ bhikkhūnaṅ yeva¹² pūresi, ekacce bhikkhū cīvarakammaṅ karonti, ekacce rajanakammaṅ karonti,¹³ ekacce sajjhāyaṅ karonti,¹⁴ evaṅ aññamaññaṅ asadiṣaṅ bhikkhusahassaṅ māpesi. So puriso vihāre bahū bhikkhū¹⁵ disvā nivattitvā 'ayya sakalaṅ¹⁶ ambavanaṅ bhikkhūhi paripuṇṇaṅ' ti Jīvakassa ārocesi. Thero pi kho¹⁷ tatth' eva,

¹ C^a. c'ev'assa.

² C^a. ag^o.

³ J. muccante.

⁴ J., B., K. nalāṭantaṅ.

⁵ J. puñji (*yet one of F.'s MSS. is right*).

⁶ J., B., K. °ddho sā^o.

⁷ B. labhi.

⁸ C^a. om.

⁹ So B., K.; B. also a. tvañ ñeva.

¹⁰ B. āha.

¹¹ B. °issāmi.

¹² J. ñeva.

¹³ J. K. om.

¹⁴ J. a. ti.

¹⁵ B. bahūṅ bhikkhūṅ.

¹⁶ C^a. sakala^o.

¹⁷ B. om.

‘Sahassakkhattuṃ attānaṃ nimmiṇitvāna Pan-
thako
nisid’ ambavane ramme yāva kālappave-
danā¹ ti.

Atha Satthā taṃ purisaṃ āha : ‘vihāraṃ gantvā “ Satthā Cūlapanthakaṃ nāma pakkosati ” ti vadehī’ ti, tena gantvā tathā vutte ‘ahaṃ Cūlapanthako, ahaṃ Cūlapanthako’ ti mukhasahassaṃ utṭhahi.² Puriso gantvā³ ‘sabbe pi kira bhante Cūlapanthakā⁴ yeva nāmā’ ti āha.⁵ ‘Tena hi gantvā yo paṭhamaṃ⁶ “ ahaṃ Cūlapanthako ” ti vadati taṃ hatthe gaṇha, avasesā antaradhāyissantī’ ti. So tathā akāsi, tāvad eva sahasamattā bhikkhū antaradhāyīsu. Thero gatena⁷ purisena saddhiṃ agamāsi. Satthā bhattakiccaparīyosāne Jīvakaṃ āmantesi : ‘Jīvaka Cūlapanthakassa paṭṭaṃ gaṇha,⁸ ayaṃ te anumodanaṃ karissati’ ti, Jīvako tathā akāsi. Thero sihanādaṃ nadanto taruṇasiho viya tīṇi piṭakāni paṭisaṅkhobhetvā⁹ anumodanaṃ akāsi. Satthā utṭhāyāsanaṃ bhikkhusaṅghaparivuto¹⁰ vihāraṃ gantvā¹¹ bhikkhūhi vatte dassite¹² gandhakuṭipamukhe ṭhatvā bhikkhusaṅghassa sugatovādaṃ datvā kammatṭhānaṃ kathetvā bhikkhusaṅghaṃ uyyojetvā¹³ surabhi-gandha-vāsavāsitaṃ¹⁴ gandhakuṭiṃ pavisitvā dakkhiṇena passena sihaseyyaṃ upagato. Atha sāyaṇhasamaye bhikkhū ito e’ito ca¹⁵ samosarivā rattakambalasaṅgiṃ¹⁶ parikkhipanto¹⁷

¹ B. °sanā.

² B. °iṃsu. B., K., a. so.

⁴ C^a. °kaṃ. B. °ko.

⁶ J., B., K. after ti.

⁷ B. pi tena. K. va tena.

⁹ J., B., K. tihi Piṭakehi saṅ°.

¹⁰ J. °parivāro.

¹² B., K., a. utṭhāyāsanaṃ.

¹³ K. om. bhi° uyy°.

¹⁴ J. om. °vāsa.

¹⁶ K. °sāṇiyā.

³ K. punāgantvā.

⁵ K. a. Bhagavā.

⁸ B. gaṇhāhi.

¹¹ C^a. āg°.

¹⁵ B. K. om.

¹⁷ B. K. °ento.

viya nisīditvā Satthu guṇakathaṇ ārabhiṇsu : ‘āvuso Mahāpanthako Cūḷapanthakassa ajjhāsayaṇ aḷānanto “catūhi māsehi ekaṇ gāthaṇ uggaṇhituṇ¹ na sakkoti dandho ayan” ti vihārā nikkadḍhi, Sammāsambuddho pana attano anuttaradhammarājatāya² ekasmiṇ yeva³ antarabhatte⁴ saha paṭisambhidāhi⁵ arahattaṇ adāsi, tīni piṭakāni paṭisambhidāhi yeva āgatāni, aho Buddhānaṇ nāma balaṇ⁶ mahantan’ ti. Atha Bhagavā dhammasabhāyaṇ imaṇ kathāpavattiṇ ṇatvā, ‘ajja mayā gantuṇ vattati’ ti Buddhaseyyāya utthāya⁷ surattadupattaṇ⁸ nivāsetvā vijjullataṇ⁹ viya kāyabandhanaṇ bandhitvā rattakambalasadisaṇ sugatamahācīvaraṇ¹⁰ pārūpitvā surabhiḡandhakuṭito nikkhamma mattavaravāraṇasīhāvikkantavilāsena¹¹ anantāya Buddhalīḷhāya dhammasabhaṇ¹² gantvā alaṇkatamaṇḍalamajjhe¹³ supaṇṇattavara-buddhāsanaṇ¹⁴ abhiruyha chabbaṇṇabuddharaṇsiyo¹⁵ visajjento¹⁶ aṇṇavakucchiṇ khobhayamāno¹⁷ Yugandharamatthake bālasuriyo viya āsanamajjhe nisīdi. Sammāsambuddhe pana āgatamatte pana¹⁸ bhikkhusaṅgho kathaṇ paṭicchinditvā¹⁹ tuṇhī ahoṣi. Satthā mudukena metta-

1 J. ga°. B. uggaṇhitvā. K. gaṇhāpetuṇ.

2 B. °dhammatāya.

3 J., B., K. yev’ assa.

4 K. Ca. antarā°.

5 J. °dāya.

6 J., B., K. balan nāma.

7 K. Ca. vu°.

8 B. paṭṭaṇ.

9 J. B. °atā.

10 K. °paṇsukūlacīvaraṇ.

11 B. °vāraṇo viya sīhavijambhita°.

12 J. °ayaṇ.

13 Ca. maṇḍalamālamajjhesu. J. °maṇḍapa°. B. °maṇḍasālāya majjhe.

14 K. °pavara°.

15 S. °varabu°. Ca. °rasmiyo.

16 B. K. °anto.

17 J. obhāsayaṇmāno. B. a. viya.

18 B. K. om.

19 J., B., K. pacch°.

cittena parisāṇ oloketvā, 'ayaṇ parisā ativiya sobhati ekassa pi hatthakukkuccaṇ vā pādakukkuccaṇ vā¹ ukkā-sitasaddo vā khipitasaddo vā² natthi, sabbe p' ime Buddha-gāravena sagāravā Buddhatejena tajjitā, mayi āyukappam pī akathetvā nisinne³ paṭhamāṇ kathaṇ samuṭṭhāpetvā na kathessanti, kathāsamuṭṭhāpanavattaṇ nāma mayā va jānitabbaṇ, aham eva paṭhamāṇ kathessāmī' ti madhurena brahmassarena bhikkhū āmantetvā, 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo⁴ antarā kathā⁵ vippakatā⁶ ti pucchitvā,⁷ 'imāya nāmā' ti vutte, 'na bhikkhave Cūlapanthako idan' eva dandho, pubbe pi dandho va,⁸ na keval' assāhaṇ⁹ idān' eva avassayo jāto. pubbe pi avassayo ahosi c'eva,¹⁰ pubbe ca panāhaṇ imaṇ lokiyakuṭumbassa sāmikaṇ akāsiṇ,¹¹ idāni lokuttarakuṭumbassā¹² ti vatvā Satthā¹³ vitthārato sotukāmehi bhikkhūhi yācito¹⁴ atitaṇ āhari :

'Atite¹⁵ Bārānasīnagaravāsī eko māṇavo Takkasilaṇ gantvā sippaṇ uggaḥaṇatthāya¹⁶ disāpāmokkhassa ācariyassa¹⁷ dhammantevāsiko hutvā pañcannaṇ māṇavakasatānaṇ antare ativiya ācariyassa upakārako¹⁸ ahosi, pādaparikammādini sabbakiccāni karoti, dandhatāya pana kiñci uggaḥhituṇ na sakkoti. Ācariyo 'ayaṇ mama bahūpakāro, sikkhāpessāmī nan' ti vāyamanto¹⁹ kiñci sikkhā-

¹ C^a. om. pā° vā.

² C. C^a. om. khi °vā.

³ K. a. kacci.

⁴ B. kho.

⁵ B. C^a. antarakathā.

⁶ C^a. om.

⁷ J. āha.

⁸ B. K. yeva.

⁹ B., K., S. °ñcassāhaṇ. B. a. Cūlapanthakassa.

¹⁰ B. K. yeva.

¹¹ B. K. °si.

¹² B., K., a. sāmikan.

¹³ C^a. a. tam atthaṇ.

¹⁴ C^a. B. āyācito.

¹⁵ K., B., a. bhikkhave.

¹⁶ K., B., S. sippugga.

¹⁷ B. a. santike.

¹⁸ K. upakāro.

¹⁹ C^a. a. pi.

petuṇ na sakkoti. So ciraṇ vasitvā ekaṇ gātham¹ pi uggaṇhituṇ asakkonto ukkaṇṭhitvā ‘gamissāmī’ ti ācariyaṇ āpucchi.² Ācariyo cintesi : ‘ayaṇ mayhaṇ upakāro³ paṇḍitabhāvaṇ assa paccāsīṇsāmī,⁴ na pana kātuṇ sakkomi, avassaṇ mayā imassa paccupakāro kātabbo, ekam assa mantāṇ bandhitvā dassāmī’ ti. So taṇ araṇṇaṇ netvā, ‘Ghaṭṭesi, ghaṭṭesi, kiṅkaraṇā ghaṭṭesi, aham pi taṇ jānāmī’ ti imaṇ mantāṇ bandhitvā uggaṇhāpento anekasatakkhattuṇ parivattāpetvā,⁵ ‘paññāyati te’ ti pucchitvā, ‘āma paññāyatī’ ti vutte, ‘dandhena⁶ nāma vāyāmaṇ katvā paguṇaṇ kataṇ sippaṇ na palāyatī’ ti cintetvā,⁷ magga-paribbayaṇ datvā, ‘gaccha imaṇ mantāṇ nissāya jivissasi, apalāyanatthāya pan’ assa niccaṇ sajjhāyaṇ kareyyāsī⁸ ti vatvā taṇ⁹ uyyojesi. Ath’ assa Bārāṇasiyaṇ pattakāle¹⁰ ‘putto me sippaṇ sikkhitvā āgato’ ti mātā mahāsakkārasammānam akāsi.

Tadā Bārāṇasirājā ‘atthi nu kho me kāyakammādīsu koci doso’ ti paccavekkhanto attano¹¹ aruccanakaṇ¹² kiñci kammaṇ adisvā, ‘attano vajjaṇ nāma attano na paññāyati, paresaṇ paññāyati, nagaraṇ¹³ parigaṇḥissāmī’ ti cintetvā sāyaṇ aññātakavesena nikkhamitvā, ‘sāyamāsaṇ bhuñjitvā nisinnamanussānaṇ katthāsallāpo nāma nānappakāro hoti,¹⁴ sacāhaṇ¹⁵ adhammena rajjaṇ kāremi¹⁶ “pāpena adhammikaraṇṇā¹⁷ daṇḍabaliādihi¹⁸ hat’ amhā” ti vakkhanti, sace dhammena¹⁹ kāremi “dīghāyuko no hotu

¹ C^a., B., K. ekagātham.

³ K. upakāro.

⁵ B. °ttetvā.

⁷ K. ācikkhitvā.

⁹ S. om.

¹¹ B. om.

¹² B. ananucchavikaṇ.

¹⁴ B. ahosi.

¹⁶ B. kāressāmī.

¹⁷ B. K. adhammikenā raṇṇā.

¹⁹ B. a rajjaṇ.

² C^a. pucchi.

⁴ B. °sīsāmī.

⁶ B. dandho.

⁸ B. kār°.

¹⁰ B. K. sampatta°.

¹³ K. nāgarānaṇ.

¹⁵ K. sace ’haṇ.

¹⁸ K. °āṇādihi.

rājā” ti ādīni vatvā mama guṇaṇṇ kathessanti’ ti tesañ tesañ gehānaṇṇ bhittianusārena vicari.¹ Tasmiṇṇ khaṇe ummagacorā² dvinnaṇṇ gehānaṇṇ antare ummaggaṇṇ bhindanti ekaummaggen’ eva dve gehāni³ pavisanatthāya.⁴ Rājā te disvā gehacchāyāya aṭṭhāsi. Tesañ ummaggaṇṇ bhinditvā gehaṇṇ pavisitvā bhaṇḍānaṇṇ⁵ olokanakāle⁶ māṇavo pabujjhivā taṇṇ mantaṇṇ sajjhāyanto⁷ ‘ghaṭṭesi ghaṭṭesi kiṅkaraṇā ghaṭṭesi, aham pi taṇṇ jānāmi jānāmi’⁸ ti āha. Te taṇṇ sutvā ‘iminā kira ’mhā⁹ ñātā, idāni no nāsessati’ ti nivatthavatthāni pi chaddetvā bhītā sammukhasammukhaṭṭhānena¹⁰ palāyiṇsu. Rājā te palāyante disvā itarassa mantaṇṇ¹¹ sajjhāyanasaddaṇṇ sutvā¹² nagaraṇṇ parigaṇṇhitvā nivesanaṇṇ pāvisi.¹³ Vibhātāya pana rattiyā pāto va¹⁴ ekaṇṇ purisaṇṇ pakkositvā,¹⁵ ‘gaccha bhāṇe, asukavīthiyaṇṇ nāma yasmiṇṇ gehe¹⁶ ummaggo bhinno, tattha Takkasilato sippaṇṇ uggaṇṇhitvā āgatamāṇavo atthi, taṇṇ ānehī’ ti. So gantvā ‘rājā taṇṇ pakkosati’ ti vatvā māṇavaṇṇ ānesi. Atha naṇṇ rājā āha : ‘tvaṇṇ tāta Takkasilato sippaṇṇ uggaṇṇhitvā āgatamāṇavo’ ti. ‘Āma devā’ ti. ‘Amhākaṇṇ pi taṇṇ sippaṇṇ dehi’ ti. ‘Sādhu deva, samāśane¹⁷ nisiditvā gaṇḥā’¹⁸ ti.¹⁹ Rājā tathā katvā²⁰ mantaṇṇ gahetvā, ‘ayan

¹ B. K. vicarati.

² B. K. umaṅga°.

⁴ B. a. umaṅgaṇṇ khaṇanti.

⁵ B. K. bhandakaṇṇ.

⁷ K. sajjhāyaṇṇ karonto.

⁸ C^a., B., K. om one.

¹⁰ B. K. °n’ eva.

¹¹ K. a. sajjhāyantassa.

¹² B. a. gehañ ñeva vavatthāpetvā.

¹³ K., B., a. so.

¹⁵ K. a. āha.

¹⁶ K. asukasmiṇṇ nāma gehe.

¹⁷ B., K., S. samāśane.

¹⁸ B. gaṇḥāhi.

²⁰ K. a. taṇṇ.

³ C^a. gehā.

⁶ B. olokita°.

⁹ B. amhākaṇṇ.

¹⁴ B. K. v’.

¹⁹ K. a. atha.

patiṅ pakkositvā¹ ‘ambho senāpati kiṅ nāma tayā mama santikā na laddhaṅ, idāni taṅ datṭhuṅ na sakkomi, mama raṭṭhā nikkhamā’ ti² raṭṭhā pabbājetvā, ācariyaṅ pakkosāpetvā, ‘ācariya taṅ nissāya jīvitaṅ laddhan’ ti vatvā mahantaṅ sakkāraṅ karitvā tassa senāpatiṭṭhānaṅ adāsi.

So tadā Cūḷapanthako ahosi, Satthā disāpāmokkhācariyo’ ti,³ tasmā idaṅ atitaṅ āharitvā, ‘evaṅ bhikkhave pubbe pi Cūḷapanthako dandho yeva ahosi, tadāpi’ ssāhaṅ avassayo hutvā taṅ lokiyakuṭumbe patitṭhāpesiṅ’ ti vatvā, pun’ ekadivasaṅ ‘aho Satthā Cūḷapanthakassa avassayo jāto’ ti kathāya samuṭṭhitāya Cūlakasetṭhijātake⁴ atīta-vatthuṅ kathetvā,

Appakena pi⁵ medhāvī pābhatena vicakkhaṇo
samuṭṭhāpeti attānaṅ aṇuṅ aggiṅ va sandha-
man⁶ ti,

Gāthaṅ⁷ vatvā, ‘na bhikkhave idān’ evāhaṅ imassa avassayo jāto, pubbe pi avassayo ahosim⁸ eva, pubbe panāhaṅ imaṅ lokiyakuṭumbassa sāmikaṅ akāsiṅ,⁹ idāni lokuttarakuṭumbassa; tadā hi¹⁰ Cūlantevāsī¹¹ Cūḷapanthako ahosi Cūlasetṭhi pana¹² aham evā’ ti jātakaṅ samodhānesi.

Pun’ ekadivasaṅ dhammasabhāyaṅ¹³ kathaṅ samuṭṭhāpesuṅ ‘āvuso Cūḷapanthako catūhi māsehi catuppadaṅ gāthaṅ gahetuṅ asakkonto pi viriyaṅ anossajjitvā va mahante¹⁴

¹ K. B. °āpetvā.

² B. K. nikkhamāhi ti. K. a. vatvā.

³ B. K. om. K. Satthā for tasmā.

⁴ B. K. Cūlase°.

⁵ B. °nāpi.

⁶ J. santhaman.

⁷ F. J., I. 122.

⁸ B. K. ahosi yeva.

⁹ B. K. akāsi.

¹⁰ B. K. pi.

¹¹ K. Cūlakantevāsiko.

¹² K. a. paṇḍito byatto nakkhattakovidō.

¹³ K. a. bhikkhū.

¹⁴ B. K. arahatte.

patiṭṭhito idāni lokuttaradhammakuṭumbassa sāmiko jāto 'ti. Satthā āgantvā, 'kāya nu'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'bhikkhave mama sāsane āradhaviṛiyo bhikkhu lokuttaradhammasāmiko¹ yevā' ti vatvā imaṅ gatham āha :

25. 'Uṭṭhānen' appamādena saññamena damena ca
dīpaṅ kayirātha medhāvī yaṅ ogho nābhikī-
ratī' ti.

Tattha 'dīpaṅ kayirāthā' ti viriyasañkhātena 'uṭṭhānena' satiyā avippavāsasañkhātena² 'appamādena' catupārisuddhisilasañkhātena 'saṅyamena' indriya-'damena cā' ti imehi kāraṇabhūtehi catūhi dhammehi dhammojapaññāya samannāgato 'medhāvī' imasmiṅ atidullabhapatitṭhitāya³ atigambhīre⁴ saṅsārasāgare attano patiṭṭhābhūtaṅ⁵ arahattaphalaṅ 'dīpaṅ kayirātha' kareyya kātuṅ sakkuṇeyyā' ti attho; kīdisaṅ? 'yaṅ ogho nābhikīratī'⁶ yaṅ catubbidho pi kilesogho⁷ abhikirituṅ viddhaṅsetuṅ⁸ na sakkoti, na hi sakkā arahattaṅ oghena vikirituṅ⁹ ti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṅ, evaṅ desanā sampattaparīsāya sātthikā jātā ti.

Cūlapanthakaththerassa vatthuṅ.¹⁰

¹ K. B. °dhammassa sā°.

² S. B. vāsākārasañkhātena. K. °vāsākāraṇa°.

³ F. S. ativiya du°.

⁴ F. ativiya ga°. K. °ra°.

⁵ C. Ca. °ṭṭhāya°. B. K. °ṭṭhāna°.

⁶ B., K., a. ti.

⁷ B. kilesa ogho.

⁸ F. om.

⁹ B. atikir°.

¹⁰ K. B. vatthu, and a. tatīyaṅ.

4. BĀLANAKKHATTAGHUṬṬHA-VATTHU.

‘Pamādam anuyuñjantī’ ti imaṅ dhammadesanaṅ Satthā Jetavane viharanto Bālanakkhattaṅ¹ ārabba kathesi.

Ekasmiṅ hi² samaye Sāvattiyaṅ Bālanakkhattaṅ nāma ḡuṭṭhaṅ,³ tasmiṅ nakkhatte bāladummedhajanā⁴ chārikāya c’eva gomayena ca sarīraṅ makkhetvā sattāhaṅ asabbhaṅ⁵ bhaṅanto⁶ vicaranti; tasmiṅ⁷ nāti-suhajje⁸ vā pabbajitaṅ vā divvā lajjanto nāma natthi, dvāre ṭhatvā asabbhaṅ⁹ bhaṅanti, manussā tesāṅ asabbhaṅ sotuṅ asakkontā yathābalaṅ aḡḡhaṅ vā¹⁰ kahāpaṅaṅ vā pesenti; te tesāṅ¹¹ ghare¹² laddhaṅ laddhaṅ gahevā pakkamanti. Tadā pana Sāvattiyaṅ pañcakoti-mattā ariyasāvaka,¹³ te Satthu santikaṅ¹⁴ pesayiṅsu: ‘bhagavā bhante sattāhaṅ bhikkhusaṅghena saddhiṅ naraṅ apavisitvā vihāre yeva hotū’ ti. Taṅ ca pana sattāhaṅ bhikkhusaṅghassa vihāre yeva yāgubhattādīni sampādetvā¹⁵ sayam pi ḡhā na nikkhamiṅsu.¹⁶ Nakkhatte pana pariyoṣite aṭṭhame pana divase buddhapamukkaṅ bhikkhusaṅghaṅ nimantetvā naraṅ pavesetvā mahādānaṅ datvā¹⁷ ekamantaṅ nisinnā, ‘bhante atidukkheṅ no¹⁸ satta divasā atikkantā¹⁹ bālānaṅ asabbhānaṅ²⁰ suṅantā-

¹ F. °ttaghuṭṭaṅ.

² K. a. kira.

³ B. K. saṅghu°.

⁴ B. K. dummedhino janā.

⁵ K. asabbhavācaṅ.

⁶ K. B. °ntā.

⁷ B. K. kiñci.

⁸ K. nāti vā su°.

⁹ B. K. °āni.

¹⁰ B., K., a. pādaṅ vā.

¹¹ C^a. rep.

¹² K. gharadvāre. S. dvāre.

¹³ B. a. vasanti. K. a. honti.

¹⁴ B. K. sāsaṅaṅ.

¹⁵ B. a. paḡiṅiṅsu.

¹⁶ B. a. te.

¹⁷ K. a. te ariyasāvaka.

¹⁸ C^a. om.

¹⁹ K. B. °sāni °tāni.

²⁰ K. B. °āni.

naṃ kaṇṇā bhijjanākārappattā¹ honti, koci kassaci na lajjati, tena mayaṃ tumhākaṃ antonagaraṃ pavasituṃ na damha,² mayam pi gehato na nikkhamimhā³ ti āhaṃsu. Satthā tesāṃ kathaṃ sutvā ‘bālānaṃ dummedhānaṃ kiriya nāma evarūpā hoti,⁴ medhāvino pana dhanasāraṃ viya appamādaṃ rakkhitvā amatamahānibbāṇasampattiṃ pāpuṇanti’ vatvā, imā⁵ gāthā abhāsi :

26. ‘Pamādam anuyuñjanti bālā dummedhino
janā
appamādañ ca medhāvī dhanāṃ seṭṭhaṃ va
rakkhati.⁶

27. ‘Mā pamādaṃ anuyuñjetha mā kāmaratisan-
thavaṃ
appamatto hi jhāyanto pappoti vipulaṃ
sukhan’ ti.

Tattha ‘bālā’ ti ballena⁷ samannāgatā idhalokaparalokatthaṃ ajānantā. ‘Dummedhino’ ti nippaññā te pamāde ādīnavaṃ apassantā ‘pamādaṃ anuyuñjanti’ pavattenti pamādena kālaṃ vītīnāmenti. ‘Medhāvī’ ti dhammojapaññāya samannāgato pana paṇḍito kulavaṇṣāgataṃ ‘seṭṭhaṃ’ uttamaṃ sattaratanadhanaṃ viya ‘appamādaṃ rakkhati,’ yathā hi ‘uttamaṃ dhanāṃ nissāya kāmaṇasampattiṃ pāpuṇissāma puttadāraṃ posissāma⁸ paralokagamanamaggaṃ sodhemā⁹’ ti dhane ānisaṃsaṃ passantā taṃ rakkhanti, evaṃ paṇḍito pi ‘appamatto paṭhama-

¹ K. a. viya.

² K. B. damhā. S. nādama.

³ C^a. °amhā.

⁴ K. B. honti.

⁵ K. a. dve.

⁶ C^a. °tī.

⁷ F., K., B. bālana. S. bāllena.

⁸ C^a. °essāma.

⁹ B. K. sodhessāmā.

jjhānādīni paṭilabhati¹ maggaphalāni² pāpuṇāti³ tisso vijjā cha abhiññā sampādeti⁴ ti appamāde ānisaṃsaṃ passanto dhaṇaṃ seṭṭhaṃ va⁵ appamādaṃ rakkhatī⁶ ti attho. ‘Mā⁶ pamādan’ ti tasmā tumhe mā pamādam anuyuñjetha mā pamādena kalaṃ vītināmayittha.⁷ ‘Kāmaratisanthavaṇ’ ti vatthukāmakilesakāmesu ratisaṅkhātaṃ taṇhāsanthavaṇ pi mā anuyuñjetha ma cintayittha⁸ mā paṭilabhittha. ‘Appamatto hī’ ti upatṭhitasatitāya hi appamatto hi ‘j h ā y a n t o’ puggalo ‘v i p u l a ṇ’ uḷaraṃ nibbāṇa-‘s u k h a ṇ’ pāpuṇāti ti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ, mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātā ti.

Bālanakkhattaghuṭṭhavatthu.⁹

5. MAHĀKASSAPATTHERA-VATTHU.

‘Pamādaṃ appamādenā’ ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Jetavane viharanto Mahākassapattheraṃ ārabha kathesi.

Ekasmiṃ hi divase¹⁰ thero Pippaliguhāyaṃ viharanto Rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṃ¹¹ piṇḍapāta-paṭikkanto¹² ālokaṃ vaddhetva pamatte ca¹³ appamatte¹⁴ ca udakapaṭhavipabbatādisu cavanake uppajjanake satte dibbena cakkhunā olokento nisīdi. Satthā Jetavane nisinno

¹ B. °issati.

³ B. °issāmi.

⁵ K. viya.

⁷ K., B., a. mā.

⁸ F. vidittha. B. K. vindatha.

⁹ B. °saṅghu°. C. °kkhattaṃ ghu°. C^a. vatthuṃ.

B. a. catutthaṃ.

¹⁰ C^a. corr. samaye.

¹² K. piṇḍāya pātaṃ pa°.

¹⁴ F. °tto.

² B. K. °ādīni.

⁴ B. °ssāmi.

⁶ C. C^a. om.

¹¹ F. om. pi° ca° pa°.

¹³ F. va bis.

va, 'kena nu kho vihārena ajja mama putto Kassapo viharatī' ti dibbena cakkhunā upadhārento, 'sattānaṃ cutūpapātaṃ olokeno viharatī' ti ñatvā, 'sattānaṃ cutūpapāto nāma buddhañāṇena pi aparicchitto, mātukucchiyaṃ paṭisandhiyaṃ gahetvā mātāpitaro ajānāpetvā cavanaka-sattānaṃ paricchedaṃ kātuṃ na sakkā, te jānituṃ tava¹ avisayo Kassapa, appamattako tava visayo, sabbaso pana cavante ca uppajjante ca jānituṃ passituṃ² buddhānam eva visayo' ti vatvā obhāsaṃ pharitvā sammukhe nisinno viya hutvā imaṃ gātham āha :

28. 'Pamādam appamādena yadā nudati paṇḍito
paññāpāsādam āruya asoko sokiniyaṃ pajaṃ
pabbataṭṭho va bhummatṭhe dhiro bale avek-
khatī' ti.

Tattha 'nudatī' ti yathā nāma pokkharaniyaṃ pavisantaṃ³ navodakaṃ purāṇodakaṃ saṃkhobhetvā tass' okāsam adatvā taṃ attano matthakamatthakena palāyantaṃ nudati niharati,⁴ evaṃ eva paṇḍito appamādalakkhaṇaṃ brūhento pamādass' okāsaṃ adatvā yathā⁵ appamādavegena taṃ⁶ nudati niharati, atha so paṇuṇṇapamādo⁷ accuggata-ṭṭhena⁸ parisuddhaṃ dibbacakkuṃ saṅkhātaṃ paññāpāsādaṃ⁹ tassa¹⁰ anucchavikaṃ paṭipadaṃ pūrento tāya paṭipadāya nisseniyā pāsādaṃ viya āruya pahīnasokasallatāya 'asoko' appahīnasokasallatāya 'sokiniyaṃ pajaṃ' sattakāyañ¹¹ cavamānañ ca uppajjamānañ ca dibbacakkhunā¹² 'avekkhatī' passati, yathā kiyaṃ?

¹ C^a. a. ca.

² K. om.

³ C. C^a. °tanaṃ.

⁴ F. nudatīti ha°.

⁵ F. om.

⁶ F. om.

⁷ F. C^a. paṇuṇṇa°. B. K. panuda°

⁸ F. ṭṭhāne.

⁹ F. paññāya pā°.

¹⁰ K. āruya.

¹¹ B. K. °nikāyaṃ.

¹² C. C^a. dibbena ca°.

‘pabbataṭṭho va bhummaṭṭhe’¹ pabbatamuddhani
 ṭhito bhūmiyaṅ ṭhite uparipāsāde vā pana² ṭhito³ pāsāda-
 pariveṇe akicchena avekkhati, tathā so⁴ pi dhīro paṇḍito
 mahākhīṇāsavo asamucchinnavaṭṭabije⁵ ‘bāle’ cavante
 ca uppajjante ca avekkhatī ti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādīni sacchiki-
 riṅsū ti.

Mahākassapattherassa vatthu.⁶

6. DVESAHĀYAKABHIKKHŪNAṅ-VATTHU.

‘Appamatto pamattēsū’ ti imaṅ dhammadesanaṅ
 Satthā Jetavane viharanto dve saḥāyake bhikkhū ārabba
 kathesi.

Te kira Satthu santike kammaṭṭhānaṅ gahetvā ārañṇaka-
 vihāraṅ⁷ pavisīṅsu. Tesu eko⁸ kālass’⁹ eva dārūṇi āha-
 ritvā āṅārakapallaṅ sajjetvā daharasāmaṇerehi saddhiṅ
 sallapanto paṭhamaṅ yāmaṅ¹⁰ nisīdati. Eko appamatto
 samaṇadhammaṅ karonto itaraṅ ovadati: ‘āvuso mā evaṅ
 kari, pamattassa¹¹ cattāro apāyā sayanigharasadisā,¹²
 buddhā nāma sāṭheyyena ārādhetuṅ na sakkā’ ti. So¹³
 tass’ ovādaṅ asuṇāti,¹⁴ itaro ‘nāyaṅ vacanakkhamo’ ti
 taṅ apaṭṭhapetvā¹⁵ appamatto samaṇadhammam akāsi.

¹ K. a. ti.

² K. om.

³ C^a. a. vā.

⁴ F. yo.

⁵ F., C., C^a. asamucchinne va°.

⁶ C^a. °ravatthuṅ. B. K. °ravatthu pañcamaṅ.

⁷ K. °ika°.

⁸ B. a. kira.

⁹ K. sakalass’.

¹⁰ B. a. visibbamāno.

¹¹ B., K., a. hi.

¹² B. sakaghara°. K. sayanaghara°.

¹³ K. a. alaso bhikkhu.

¹⁴ K., B., S. na su°. K. a. āṅārakappale visibbetvā.

¹⁵ B. avatvā.

Alasatthero pi paṭhamayāme visīvetvā¹ itarassa caṅka-
mitvā gabbhaṃ pavitṭhakāle pavisitvā, ‘mahākusīta² nipa-
jjitvā sayanattāya araṇṇaṃ pavitṭho ’si, kiṃ buddhānaṃ
santike kammaṭṭhānaṃ gahevā utṭhāya samaṇadhammaṃ
kātuṃ na³ vattati’ ti vatvā attano vasaṇattṭhānaṃ pavisitvā
nipajja⁴ supati. Itaro pi⁵ majjhimayāme vissamitvā
pacchimayāme paccuṭṭhāya samaṇadhammaṃ karoti, so
evaṃ appamatto viharanto na cirass’ eva saha paṭisambhi-
dāhi arahattaṃ pāpuṇi. Itaro pamāden’ eva⁶ vītināmesī.
Te vutthavassā Satthu santikaṃ gantvā⁷ vanditvā⁸ ekama-
naṃ nisīdiṃsu. Satthā tehi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā
‘kacci⁹ appamattā samaṇadhammaṃ karittha, kacci vo
pabbajitakiccaṃ matthakaṃ pattan’ ti pucchi. Pamatto
bhikkhu āha : ‘kuto bhante etassa appamādo, gatakālato
paṭṭhāya nipajjitvā¹⁰ niddāyanto vītināmesī’ ti.¹¹ ‘Tvaṃ
pana bhikkhū’ ti. ‘Ahaṃ bhante kālass’ eva dārūni
āharitvā aṅgārakapallaṃ¹² sajjitvā paṭhamayāmaṃ¹³ vi-
sīvento nisīditvā aniddāyanto va¹⁴ vītināmemī’¹⁵ ti. Atha
naṃ Satthā ‘tvaṃ pamatto vītināmetvā “appamatto’ mhi”
ti vadasi, appamattaṃ pana pamattaṃ karosi,¹⁶ tvaṃ mama

¹ B. K. visibb°.

² B. a. tvaṃ. K. taṃ.

³ B. om.

⁴ S., C^a., K., B. °jjitvā.

⁵ K. a. viriyasampanno. K., B., a. paṭhamayāme caṅka-
mitvā.

⁶ B. a. kālaṃ.

⁷ K., B., a. Satthāraṃ.

⁸ C^a. om.

⁹ K., B., a. bhikkhave.

¹⁰ K. a. kālaṃ. B. a. after ni.°

¹¹ B., K., a. kiṃ.

¹² C^a. aṅgāri°.

¹³ B. °yāme.

¹⁴ K., B., a. kālaṃ, al.

¹⁵ B. K. °esin.

¹⁶ C^a. kāresi.

puttassa santike javacchinno dubbalasso viya, eso pana tava santike sīghajavasso viyā' ti vatvā imaṅ gātham āha :

29. 'Appamatto pamattesu suttesu bahujāgaro abalassaṅ va sīghasso hitvā yāti sumedhaso' ti.

Tattha 'appamatto' ti sativepullapattatāya¹ appamādasampanno khīṇāsavo 'pamattesu' ti sativossagge ṭhitesu sattesu. 'Suttasu' ti satijāgariyābhāvena² sabbiriyāpathesu niddāyantesu yeva.³ 'Bahujāgaro' ti mahante sativepulle jāgariye ṭhito. 'Abalassaṅ vā' ti kuṅṭhapādaṅ chinnajavaṅ dubbalassaṅ sīghajavo⁴ sindhavājāniyo viya. 'Sumedhaso' ti uttamapañño tathārūpaṅ puggalaṅ āgamena pi adhigamena pi 'hitvā yāti,' mandapañnasmiṅ hi ekaṅ⁵ suttaṅ gahetuṅ vāyamante yeva sumedhaso ekaṅ vaggāṅ gaṇhāti evaṅ tāva āgamena hitvā⁶ yāti, mandapañne⁷ pana raṭṭiṭṭhānadivātṭhānādīni⁸ kātuṅ vāyamante yeva kammatṭhānaṅ uggahetvā sajjhāyante yeva ca⁹ sumedhaso pubbabhāge pi parena kataṅ rattiṭṭhānadivātṭhānaṅ¹⁰ pavisitvā¹¹ kammatṭhānaṅ sammāsanto sabbakilese khepetvā nava lokuttaradhamme hattha-

¹ C^a. om. sati.

² C. om. sati. B. K. °jāgarābh°.

³ B. K. om.

⁴ C^a. °java°.

⁵ C^a. eka°.

⁶ F. om.

⁷ K. B. °ñño, with °nto bis infra.

⁸ K. B. °āni.

⁹ K. B. om. C^a. a. tu.

¹⁰ F., B., K. °ṭṭhānaṅ vā di° vā. (F. om. vā vā.)

¹¹ K. a. katvā.

gate¹ karoti, evaṃ adhigamena² hitvā yāti, vaṭṭapadaṃ jahitvā³ chaddetvā vaṭṭato nissaranto yāti yevā ti.⁴

Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṅṅsū ti.

Pamattaappamattadvesahāyakabhikkhūnaṃ vatthu.⁵

7. MAHĀLIPANĤHA-VATTHU.

‘Appamādena Maghavā’ ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Vesāliyaṃ upanissāya⁶ kūtāgārasālāyaṃ viharanto Sakkaṃ devarājānaṃ ārabba kathesi.

Vesāliyaṃ hi⁷ Mahāli nāma Licchavi,⁸ so Tathāgatassa Sakkapaṇhasuttantadesanaṃ⁹ sutvā, ‘Sammāsambuddho Sakkassa¹⁰ sampattiṃ mahatiṃ katvā kathesi, disvā nu kho¹¹ udāhu adisvā, jānāti nu kho Sakkaṃ udāhu no’ ti, ‘pucchissāmi nan’ ti cintetvā,¹² atha kho Mahāli Licchavi yena Bhagavā ten’ upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṃ abhivādetvā ekamantaṃ nisīdi, ekamantaṃ nisinno kho Mahāli Licchavi Bhagavantaṃ etad avoca: ‘ditṭho¹³ bhante Bhagavatā Sakko devānam indo’ ti. ‘Ditṭho kho

¹ F. hatthangaṃ.

² C. °gamaṇaṃ.

³ F. vaddhe pana taṃ hitvā. B. vaṭṭe pana naṃ. K. vaṭṭe pana taṃ mandapaṇṇaṃ.

⁴ K. om. yevā ti.

⁵ C^a. B. °kkhuvatthū. K. dvesahāyakabhikkhuvatthu. B. a. chaṭṭhaṃ.

⁶ F. ni°.

⁷ B. a. kira.

⁸ B. Licchavī, al. K. a. vasati.

⁹ Cf. Saṃyutta ed. Feer: Sakkasaṃyutta, Dutiyo Vaggo, p. 228 of Vol. I.

¹⁰ B. Sakka°.

¹¹ C. C^a. om. B., K., a. kathesi.

¹² K. cintesi.

¹³ Sa. a. no. K. a. kho.

me Mahāli Sakko devānam indo' ti. 'So hi nūna bhante Sakkapatirūpako bhavissati, duddaso hi bhante Sakko devānam indo' ti. 'Sakkaṅ cāhaṅ¹ Mahāli pajānāmi² Sakkakarāṇe ca dhamme yesañ ca³ dhammānaṅ samā-dinnattā Sakko Sakkattaṅ ajjhagā⁴ pajānāmi. Sakko Mahāli devānam indo pubbe manussabhūto samāno Magho nāma māṇavo⁵ ahoṣi, tasmā 'Maghavā' ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo pubbe manussabhūto samāno pure pure⁶ dānam adāsi tasmā 'Purindado'⁷ ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo pubbe manussabhūto samāno sakka-ccaṅ dānaṅ adāsi tasmā. 'Sakko' ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo pubbe manussabhūto samāno āva-satham⁸ adāsi tasmā 'Vāsavo' ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo saḥassam pi atthaṅ muhutta cintesi tasmā 'Sahassakkho'⁸ ti vuccati. Sakkassa Mahāli devānam indassa Sujātā⁹ nāma asurakaññā pajāpati, tasmā 'Sujam-patī' ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo devānaṅ. Tāvatiṅsānaṅ issariyādhipaccaṅ¹⁰ rajjaṅ kāresi tasmā 'devānam indo' ti vuccati. Sakkassa Mahāli devānam indassa pubbe manussabhūtassa¹¹ satta vatapadāni¹² samattāni samādinnāni ahesuṅ yesaṅ samādinnattā Sakko

¹ Sa. B. °ñcā°.

² Sa. jā°.

³ Sa. om.

⁴ F. a. tiṅca (?) Sa., B., a. tañ ca. K. a. te. S. a. te ca.

⁵ Sa. māṇavako.

⁶ B. om. one.

⁷ F. a. pinādo.

⁸ K. dipam adāsi, padīpadānassa nissandena saḥassam atthānaṅ mahutte cintesi, tasmā Sahassanetto. B. has Sahassanetto. Sa. atthānaṅ and cinteti.

⁹ C. Sa. Sujā (the spellings vary—v. Jātaka Index, p. 171).

¹⁰ F. issariyādiṅ paṭhavyaṅ kā°.

¹¹ K. a. samānassa.

¹² F. mata°, corr. vuta°.

Sakkattaṅ ajjhagā, katamāni satta?¹ yāvajīvaṅ mātāpettibharo assaṅ, yāvajīvaṅ kule jeṭṭhāpacāyī² assaṅ, yāvajīvaṅ saṅhavāco assaṅ, yāvajīvaṅ apisuṇo³ assaṅ yāvajīvaṅ vigatamalamaccherena cetasā agāraṅ ajjhāvaseyyaṅ, mūttacāgo payatapāṇi⁴ vossaggarato yācayogadānasaṅvibhāgarato,⁵ yāvajīvaṅ saccavāco assaṅ, yāvajīvaṅ akkodhano⁶ assaṅ, sace pi me kodho uppajjeyya khippam eva naṅ paṭivineyyaṅ⁷ ti. Sakkassa Mahāli devānam indassa pubbe manussabhūtassa imāni satta vatapadāni samattāni samādinnāni ahesuṅ yesaṅ⁸ samādinnattā Sakko Sakkattaṅ ajjhagā ti.⁹

‘Mātāpettibharaṅ jantaṅ kule jeṭṭhāpacāyinaṅ saṅhaṅ sakhilasambhāsaṅ pesuṇeyyappahāyinaṅ, maccheravinaye yuttaṅ saccaṅ kodhābhibuṅ naraṅ taṅ ve devā Tāvatiṅsā āhu “sappuriso” itī’ ti.

Idaṅ Mahāli Sakkena Maghamāṇavakakāle¹⁰ katakaman’ ti vatvā, puna tena ‘kathaṅ bhante Maghamāṇavo paṭipajjī’¹¹ ti tassa paṭipattiṅ vitthārato sotukāmena puṭṭho, ‘tena hi¹² suṇāhī’ ti vatvā atītaṅ āhari.

Atīte¹³ Magadharatṭhe Macalagāme¹⁴ Magho nāma¹⁵

¹ Sa., B., K., a. vatapadāni.

² MSS. °yino.

³ B. apisuṇavāco. K. °vaco.

⁴ K. payutta°.

⁵ K. a. assaṅ.

⁶ Sa. B. ako°.

⁷ B. paṭivinodeyyaṅ. F. has four verses (yāvajīvaṅ, etc.), but what is the metre?

⁸ Ca. imesaṅ.

⁹ K. corr. a. avoca.

¹⁰ B. °māṇavakāle.

¹¹ K. °atīti.

¹² K. a. Mahāli.

¹³ Cf. F., J., I. 199-206. Kulāvakajātaka (the same tale in different words).

¹⁴ K. corr. Acala°.

¹⁵ F. om.

māṇavo gāmakamma karaṇaṭṭhānaṃ¹ gantvā attano tiṭṭha-
 naṭṭhānaṃ² pādena³ paṇsuṃ viyūhitvā ramaṇiyaṃ katvā
 aṭṭhāsi, aparo taṃ bāhunā paharivā tato apānetvā sayāṃ
 tattha aṭṭhāsi. So tassa akujjhivā va aññaṃ ṭhānaṃ
 ramaṇiyaṃ katvā ṭhito, tato pi naṃ añña⁴ bāhunā
 paharivā apānetvā sayāṃ aṭṭhāsi. So tassa pi akuj-
 jhivā aññaṃ ṭhānaṃ ramaṇiyaṃ katvā ṭhito; iti taṃ
 gehato nikkhantā nikkhantā purisā bāhunā paharivā⁵
 paharivā sodhitasodhitatṭhānato⁶ apānesum. So 'sabbe
 p' ete sukhitā jātā, iminā kamma mayhaṃ sukhadāya-
 kena puññakamma bhavitabban' ti cintetvā, punādivase
 kuddālaṃ⁷ ādāya khalaṃaṃḍalamattatṭhānaṃ⁸ ramaṇi-
 yaṃ akāsi sabbe gantvā tatth'eva aṭṭhaṃsu. Atha nesaṃ
 sitasamaye aggiṃ katvā adāsi,⁹ tato ramaṇiyaṃ ṭhānaṃ
 nāma sabbesaṃ piyaṃ.¹⁰ Ito paṭṭhāya 'mayā maggaṃ
 samaṃ karontena vicarituṃ vaṭṭatī' ti cintetvā pāto va
 nikkhamitvā maggaṃ samaṃ karonto chinditvā haritabba-
 yuttakā rukkhāsākhā haranto vicari.¹¹ Atha naṃ aparo pi
 disvā āha: 'samma kiṃ karosī'¹² ti. 'Mayhaṃ sagga-
 gāmi maggaṃ¹³ karomī'¹⁴ sammā' ti.¹⁵ 'Aham pi te sahā-
 yako¹⁶ homī' ti. 'Hohi samma, saggo nāma bahunnaṃ
 pi¹⁷ manāpo'¹⁸ ti. Tato paṭṭhāya dve janā ahesuṃ, te

¹ F. gāmakaraṇa°.

² K. B. ṭhitā°.

³ B. pādantena.

⁴ B. a. āgantvā.

⁵ F., Ca., B. om. one.

⁶ C. Ca. °ṭṭhāne. B. ṭhitatṭhānato.

⁷ F. °laṃ. S. Ca. khuddālaṃ. B. kudālaṃ.

⁸ F. °mattaṃ ṭhānaṃ.

⁹ K. a. gimhakāle udakaṃ.

¹⁰ B, a. kassaci appiyaṃ natthi. K. a. ka° a° nāma na°.

¹¹ Ca. B. vicarati.

¹² B. a. pucchi.

¹³ B. °gāmikaṃ ma°. Ca. °naṃ. F. °niṃ.

¹⁴ Ca. B. om.

¹⁵ K. B. a. tena hi.

¹⁶ F. B. sahāyo.

¹⁷ K. piya.

¹⁸ B. a. sukhabahulo.

disvā tath' eva pucchitvā ca sutvā ca aparo pi tesañ saḥāyo jāto, evañ aparo¹ aparo pī ti sabbe pi tettiṅsajanā² jātā. Te sabbe pi kuddālādihatthā maggaṅ samaṅ karontā yojanadveyojanamattatṭhānaṅ³ gacchanti. Te disvā gāma-bhojako cintesi: 'ime manussā ayoge yuttā, sabbe p' ime araṅṅato macchamaṅsādīni vā āhareyyuṅ, suraṅ vā katvā piveyyuṅ, aṅṅaṅ vā tādisaṅ kammaṅ kareyyuṅ, aham pi kiñci⁴ labheyyan' ti. Atha ne pakkosāpetvā pucchi: 'kiṅ karontā⁵ carathā'⁶ ti. 'Saggamaggaṅ sāmī'⁷ ti. 'Gharā-vāsaṅ vasantehi nāma⁸ evañ kātuṅ na vaṭṭati, araṅṅato macchamaṅsādīni āharituṅ suraṅ⁹ katvā pātuṅ nānappa-kāre ca kammante kātuṅ vaṭṭatī'¹⁰ ti. Te tassa vacanaṅ paṭikkhipiṅsu yeva,¹¹ punappunaṅ vuccamānā pi paṭikkhipiṅsu yeva. So kujjhitvā 'nāsessāmi ne' ti raṅṅo santikaṅ gantvā, 'core te¹² deva vaggabandhanena¹³ vicarante passāmī'¹⁴ ti vatvā, 'gaccha te gahetvā ānehī'¹⁵ ti vutte, tathā katvā raṅṅo dassesi. Rājā avīmaṅsitvā va, 'hatthinā maddāpethā'¹⁶ ti āṅāpesi. Magho sesānaṅ ovādam adāsi: 'sammā ṭhapetvā mettaṅ aṅṅo amhākaṅ avassayo natthi, tumhe katthaci kopañ akatvā raṅṅe gāmabhojake¹⁵ maddanahatthimhi attani ca mettena¹⁶ samacittā hothā'¹⁷ ti. Te tathā kariṅsu; atha nesaṅ mettānubhāvena hatthī upasaṅkamituṅ na visahi.¹⁷ Rājā taṅ atthaṅ sutvā

¹ C^a. om. one. B. a. pi.

² S. C^a. te ti°. *The Jātaka makes them thirty.*

³ K. ekayo°. F. B. °dvi°.

⁴ C^a. rep.

⁵ C. °nto.

⁶ K. B. vicar°.

⁷ K. a. gāmabhojako.

⁸ B. vasanto nāma. F. vasantenāpi. C^a. °na hi.

⁹ B. a. vā.

¹⁰ K. a. āha.

¹¹ B. evañ. K. te evañ.

¹² K. B. om.

¹³ B. °ane, om. vicar°.

¹⁴ K. a. raṅṅā.

¹⁵ K. a. ca. F. a. ca after °hatthimhi. B. a. three ca's.

¹⁶ F. B. mettacittena.

¹⁷ K. visahati.

'bahū¹ disvā maddituṇ na visahissati, gacchatha kaṭa-sārena² paṭicchādetvā maddāpethā' ti āha. Te³ kaṭa-sārena paṭicchādetvā maddituṇ pesiyamāno⁴ hatthī dūrato va paṭikkami. Rājā taṇ pavattiṇ sutvā 'kāraṇen' ettha bhavitabban' ti te⁵ pakkosāpetvā pucchi: 'tātā maṇ nissāya tumhe kiṇ na labhathā' ti. 'Kim etaṇ⁶ devā' ti. 'Tumhe kira vaggabandhanena corā hutvā araṇṇe carathā'⁷ ti. 'Ko evaṇ āha devā'⁸ ti. 'Gāmabhojako tātā' ti 'Na⁹ mayaṇ deva corā, mayaṇ pana attano sagga-maggaṇ sodhentā idaṇ c' idaṇ ca karoma, gāmabhojako amhe akusalakiriyāya¹⁰ niyojetvā attano vacanaṇ akaronte¹¹ nāsetukāmo¹² kujjhitvā evam āhā'¹³ ti.¹³ 'Tātā ayaṇ tiracchāno tumhākaṇ guṇe jānāti, ahaṇ manussabhūto jānituṇ nāsakkhiṇ,¹⁴ khamatha me' ti, evaṇ ca pana vatvā saputtadāra-kagāmābhojakaṇ¹⁵ tesāṇ dāsaṇ¹⁶ hatthiṇ¹⁷ ārohaṇiyaṇ taṇ ca gāmam yathāsukhaṇ paribhogaṇ katvā adāsi. Te 'idh' eva¹⁸ katapuñṇānisaṇso¹⁹ diṭṭho' ti bhiyyosomattāya pasannamānasā²⁰ hutvā taṇ hatthiṇ vārena vārena²¹ āruya²² gacchantā mantayaṇsu: 'idāni

¹ K. B. a. manussā.

² F. °sārakena. B. ne kilaṇjena. *So infra.*

³ K. om. F. āgate.

⁴ B. a pi.

⁵ F. ne.

⁶ B. nām' etaṇ.

⁷ B. K. vicar°.

⁸ F. om.

⁹ C^a. om.

¹⁰ C^a. °kiriye.

¹¹ F. karonto.

¹² K. a. hutvā.

¹³ K. a. atha rājā tesāṇ kathaṇ sutvā somanassappatto hutvā.

¹⁴ K. a. tasmā bāla-janasāṇsaggadosena avinichitāya me kataṇ.

¹⁵ C^a. °dāra-kaṇ gā°. K. B. °dāraṇ gā°.

¹⁶ F. om. B. dāsathāya. K. dāsaṇ katvā taṇ.

¹⁷ B. a. pi tesāṇ.

¹⁸ B. a. no.

¹⁹ F., B., K. °puñṇassāni°.

²⁰ C^a. °manussā.

²¹ C. C^a. om. one.

²² F. B. abhiruya.

amhehi atirekatarañ puññañ kātabban, kiñ karomā' ti cātummahāpathe¹ thāvarañ² katvā mahājanassa vissanamanasālañ karissāmā' ti te³ vaddhakiñ⁴ pakkosāpetvā sālañ paṭṭhapesuñ mātugāmesu paṇa vigatacchandatāya⁵ tassā sālāya mātugamānañ paṭṭiñ nādaṅsu. Maghassa paṇa gehe Nandā Cittā⁶ Sudhammā Sujātā ti catasso itthiyo honti, tāsū Sudhammā vaḍḍhakinā saddhiñ ekato hutvā 'bhātika imissā sālāya⁷ mañ jeṭṭhikañ karohī' ti vatvā lañcam adāsi. So⁸ 'sādhū' ti sampatiçchitvā paṭhamam eva⁹ kaṇṇikarukkhañ¹⁰ sukkhāpetvā tacchitvā¹¹ vijjhivā kaṇṇikañ niṭṭhapetvā 'Sudhammā nāma ayañ sālā' ti akkharāni chinditva¹² vatthena paliveṭhetvā ṭhapesi. Atha¹³ sālañ niṭṭhapetvā kaṇṇikāropanadivase¹⁴ 'ayyā ekañ¹⁵ na sarimhā' ti āha. 'Kin nāma bho' ti. 'Kaṇṇikan'¹⁶ ti.¹⁷ 'Āharissāmā' ti. 'Idāni chinnarukkheṇa kātuñ na sakkā, pubbe yeva hi¹⁸ chinditvā¹⁹ ṭhapita-kaṇṇikā laddhuñ vaṭṭati' ti. 'Idāni kiñ kātabban' ti. 'Sace kassaci gehe niṭṭhapetvā ṭhapitā²⁰ vikkāyika-

¹ B. catuma°.

² K. ṭhānavarañ. B. salañ.

³ K. a. sādhū ti vatvā.

⁴ C^a. °kañ. *Here J. and Dh. almost word for word.*

⁵ B. viratta°.

⁶ K. corr. B. Sunandā Sucittā.

⁷ J. F. °yañ.

⁸ C. om.

⁹ C. paṭham' eva.

¹⁰ B. kaṇṇikatthāya rukkhañ.

¹¹ J., B., K. °etvā.

¹² K. likhitvā tatth' eva. J. om. Su° . . . chinditvā.

¹³ K. a. nañ vaḍḍhaki.

¹⁴ B. °hana°. J. °kāle and a. aho.

¹⁵ B. K. a. karaṇīyañ.

¹⁶ J. kaṇṇikā laddhuñ vaṭṭatiti. Hotu āh°.

¹⁷ B. a hotu. K. a. hotu tañ. C. corr. a. kaṇṇikañ.

¹⁸ J. B. om.

¹⁹ J., K., a. tacchitvā vijjhivā. B. a. °itvā vi°.

²⁰ J. ṭhapita°.

Sudhammā pana attano vyattatāya¹ pattikā jātā, mayāpi kiñci kātuṇ vaṭṭati, kin nu kho karissāmī' ti. Ath' assā etad ahosi: 'sālaṇ āgatānaṇ² pana³ pāṇiyaṇ c'eva nahāno-dakaṇ c'eva⁴ laddhuṇ vaṭṭatī ti pokkharāṇiṇ khaṇāpessāmī' ti sā pokkharāṇiṇ kāresi.⁵ Cittā cintesi: 'Sudhammāya kaṇṇikā dinnā, Nandāya pokkharāṇi⁶ kāritā, mayāpi kiñci kātuṇ vaṭṭatī ti,⁷ kin nu kho karissāmī' ti. Ath' assā etad ahosi: 'sālaṇ āgatehi⁸ pāṇiyaṇ pivitvā nahātvā gamanakāle⁹ mālaṇ pīlandhitvā gantuṇ¹⁰ vaṭṭatī' ti, 'pupphāramaṇ kāressāmī' ti, |sā ramaṇiyaṇ¹¹ pupphāramaṇ kāresi, yebhuyyena¹² tasmiṇ ārāme asuko nāma pupphū-pagaphalūpagarukkho¹³ natthī ti nāhosi.¹⁴ Sujātā pana 'ahaṇ¹⁵ Maghassa mātuladhītā c'eva pādapāricārikā ca, etena katakammaṇ¹⁶ mayham eva, mayā¹⁷ kataṇ¹⁸ etass' evā' ti cintetvā kiñci akatvā¹⁹ attabhāvam eva maṇḍaya-mānā vītināmesi. Magho pi mātūpatṭhānaṇ pitūpatṭhānaṇ²⁰ kule jeṭṭhāpacāyikakammaṇ²¹ saccavācaṇ aphaṇṇa-vācaṇ²² apisuṇavācaṇ maccheravinayaṇ²³ akkodhanan²⁴ ti imāni sattā vatapadāni²⁵ pūretvā.²⁶

¹ B. K. by°. K. a. kaṇṇikaṇ katvā.

² B. āgatāg°.

³ B. C^a. om. B. pivanapāṇiyaṇ.

⁵ C. khaṇāpesi.

⁷ C^a. B. om.

⁹ B. a. pi.

¹¹ C. raṇiyaṇ.

¹³ C. C^a. °paka°.

¹⁵ F. āha.

¹⁶ B. kataṇ ka°. C. C^a. kammaṇ.

¹⁸ B., K., a. kammaṇ.

²⁰ B. mātūpituupatṭhānaṇ.

²¹ C^a. °cāyikammaṇ. B. °cāyana°.

²² C^a. om.

²³ K. a. saṇhaṇ sakhilasambhāsaṇ.

²⁴ F. akkodhan. J. om.

²⁶ B. a. viharati.

⁴ F. ca.

⁶ C. °ṇiṇ.

⁸ K. āgatāg.

¹⁰ B. gandhuṇ.

¹² C. °yye.

¹⁴ F. na hosi.

¹⁷ C^a. om.

¹⁹ K. a. attano.

²⁵ F. vuta°.

‘ Mātāpettibharaṇ jantuṇ kule jetṭhāpacayinam
 saṇhaṇ sakhilasambhāsaṇ pesuṇeyyappahāyinam
 maccheravinaye yuttaṇ¹ saccam kodhābhibuṇ²
 naraṇ
 tam ve devā Tāvatiṇsā āhu “ sappuriso ”³ itī ’ ti.

Evāṇ pasaṇsiyabhāvam āpajjitvā jivita-pariyosāne Tāvatiṇsabhavane Sakko devarājā hutvā nibbatti, te pi ’ssa saḥāyā⁴ tathā’ eva nibbattiṇsu, vaḍḍhakā Vissakammadeva-putto⁵ hutvā nibbatti. Tadā Tāvatiṇsabhavane asurā vasanti, te ‘ abhinavadevaputtā nibbattā ’ ti dibbapānaṇ sajjayiṇsu. Sakko attano parisāya kassaci⁶ apivanatthāya⁷ saññam adāsi,⁸ asurā pivitva pamajjiṇsu. Sakko ‘ kim me⁹ imehi¹⁰ sādharmaṇena rajjena ’ ti¹¹ parisāya saññaṇ datvā te¹² pādesu gāhāpetvā mahāsamudde¹³ khipāpesi, te avaṇsirā samudde patiṇsu. Atha nesaṇ puññānubhāvena Sineruno¹⁴ heṭṭhimatale asuravimānaṇ nāma nibbatti Cittapāṭali¹⁵ nāma nibbatti. Devāsurasāṅgāme pana asuresu parājitesu dasayojanasahassaṇ Tāvatiṇsadeva-nagaraṇ nāma nibbatti, tassa¹⁶ pācīnapacchimidvārānaṇ¹⁷ antarā dasayojanasahassam¹⁸ hoti, tathā dakkhiṇuttara-dvārānaṇ. Taṇ kho¹⁹ pana nagaraṇ dvārasahassayuttaṇ²⁰ ahosi, āramapokkharaṇipatimaṇḍitaṇ, tassa majjhe

¹ K. yutte.

³ F. C^a. °sā.

⁶ B. Visu°.

⁷ F. ājiv°.

⁸ K. a. te apivitvā.

¹⁰ C^a. S. imena hi.

¹² K. tesāṇ.

¹⁴ J. Sinerussa. F. Sineruno. C^a. Suṇerūno.

¹⁵ K. corr. a. rukkho.

¹⁶ K. a. pana nagarassa. B. a. nagarassa.

¹⁷ C. C^a. dvārāṇ, so infra.

¹⁸ K. a. bhavanaṇ.

²⁰ F., C., C^a. °sahassaṇ yu°.

² K. °bhū.

⁴ B. K. °yakā.

⁶ F. kañci.

⁹ B. om.

¹¹ K. a. attano.

¹³ F. samudde.

¹⁹ F. om.

sālāya nissandena tiyojanasatubbedhehi dhajehi patimaṇḍito¹ sattayojanasatubbedho Vejayanto nāma pāsādo² uggañchi. Suvannaṇayatṭhisu maṇidhajā ahesuṇ, maṇiyatṭhisu suvaṇṇadhajā,³ pavālayatṭhisu muttadhajā⁴ muttayatṭhisu pavāladhajā, sattaratanamayāsu yatṭhisu⁵ sattaratanadhajā,⁶ iti⁷ sālāya nissandena yojanasahassubbedho⁸ pāsādo sattaratanamayo va⁹ hutvā nibbatti. Koviḷāraruḅkḅhassa nissandena samantā yojanasataparimaṇḍalo¹⁰ pāricchattako,¹¹ nibbatti, pāsānaphalakassa nissandena pāricchattakassa¹² mūle dīghato satṭhiyojanā, puthulato paṇṇāsayojanā, bahalato pañcasatayojanā¹³ jayasumanālattakapāṭalavaṇṇapaṇḍukambalasilā¹⁴ nibbatti, yattha nisinnakāle upaḍḍhakāyo pavisati, utṭhitakāle ūnaṇ paripūreti.¹⁵ Hatthi¹⁶ Erāvaṇo nāma devaputto hutvā¹⁷ nibbatti, devalokasmiṇ hi tiracchānagatā na honti, tasmā so uyyānakiḷāya nikkhamaṇakāle attabhāvaṇ vijahitvā diyadḍhajojanasatiko Erāvaṇo nāma hatthi hoti.¹⁸ So tettiṇsa janānaṇ¹⁹ tettiṇsa kumbhe māpesi,²⁰ āvaṭṭena²¹ tigāvutaadḍhajojanappamāṇe.²² Sabbesaṇ majjhe Sakkassa atthāya Sudassanaṇ nāma tiṇsayojanikaṇ kumbhaṇ māpesi, tassa upari dvādasayojaniko²³

¹ K. a. sattaratanamayo.

² F. pā° Ve° nāma.

³ F. om. ma° su°. K. a. ahesuṇ.

⁴ F. a. ahesuṇ.

⁵ K. C^a. °mayayatṭh°.

⁶ K., B., a. majjhe tṭhito dhajo yojanasatubbedho (B. tiyo°)

ahosi.

⁷ B. a. dhajena saha.

⁸ F. °sat°.

⁹ B. om.

¹⁰ B. tiyo°.

¹¹ F. S. °tto.

¹² F., C^a., B., °ka°.

¹³ C^a. pañcadasa°. K. pannarasa°.

¹⁴ K. jayakusumarattakambalavaṇṇā paṇḍu°; so B. with °sumana°.

¹⁵ K. oṇamati paripūreti.

¹⁶ K. a. pana.

¹⁷ C^a. om.

¹⁸ B. ahosi.

¹⁹ K. a. atṭhāsa.

²⁰ F. S. °ti.

²¹ F. K. āvaṭṭena. C^a. āvaṭṭaṇ.

²² F. gāvuta°.

²³ C. C^a. dasa°.

ratanamaṇḍapo hoti, tattha¹ antarantarā sattaratana-
mayā yojanubbedhā dhajā utṭhahanti² pariyante kiṅkiṅka-
jālam³ olambati yassa mandavāteritassa pañcaṅgikaturiya-
saddasammisso⁴ dibbasaṅgītisaddo viya ravo⁵ niccharati.
Maṇḍapamajjhe Sakkassa⁶ yojaniko maṇipallaṅko pañṇatto⁷
hoti, tattha Sakko nisīdati.⁸ Tettiṅsa⁹ kumbhānam eke-
kasmiṅ kumbhe satta satta¹⁰ dante māpeti,¹¹ tesu¹² ekeko
paṇṇāsayojanāyāmo ekekasmiṅ c'ettha¹³ dante¹⁴ satta
satta pokkharāṇiyo honti, ekekāya¹⁵ pokkharāṇiyā satta
satta padumagacchā,¹⁶ ekekasmiṅ gacche satta satta¹⁷
pupphāni honti, ekekassa pupphassa¹⁸ satta satta pattāni,¹⁹
ekekasmiṅ patte satta satta devadhītaro naccanti, evaṅ
samantā paṇṇāsayojanaṭṭhāne²⁰ hatthidantesu yeva nacca-
samajjā²¹ hoti.²² Evam mahantaṅ yasaṅ anubhavanto
Sakko devarājā vicarati.

Sudhammāpi kālaṅ katvā gantvā²³ tatth'eva nibbatti,
tadā²⁴ Sudhammā nāma navayojanasatikā²⁵ devasabhā
nibbatti, tato ramaṇiyatarāṅ kira aññaṅ ṭhānaṅ nāma

¹ C^a. tassa.

² K. a. tassa.

³ B. K. kiṅkanika°. S. K. °jālā.

⁴ K. °sadiso.

⁵ K. dibbagītasaddo viya saro. F. om. viya,

⁶ B. Sakkass' atthāya.

⁷ K. supā°.

⁸ K. a. tettiṅsa devaputtā attano attano kumbhe ratana-
pallaṅke nisīdati (lege °nti).

⁹ C. C^a. °saya.

¹⁰ C. satte. F. om.

¹¹ B. K. °esi.

¹² F. om.

¹³ B. om.

¹⁴ F. om.

¹⁵ F. K. °ka°.

¹⁶ F., C., C^a. padumāni ga°.

B. paduminīgacchāni.

K. °gacchāni honti.

¹⁷ F. om. one.

¹⁸ K. °smiṅ °smiṅ.

¹⁹ K. a. honti.

²⁰ F. B. °yojane ṭṭh°.

²¹ B. naṭa°. F. naccasaddaṅ.

²² B. K. honti.

²³ B. om.

²⁴ B. K. tassā.

²⁵ K. pañca°.

natthi, māsassa aṭṭhadivase¹ dhammasavanaṅ tatth' eva hoti, yāv' ajjatanā ramaṇiyaṅ ṭhānaṅ disvā 'Sudhammā devasabhā viyā' ti vadanti. Nandāpi kālaṅ katvā gantvā tatth' eva nibbatti, tassa pañcayojanasatikā Nandā nāma pokkharanī nibbatti. Cittā² kālaṅ katvā³ tatth' eva nibbatti, tassāpi pañcayojanasatikaṅ Cittalatāvanaṅ nāma nibbatti, yattha⁴ uppannapubbanimitte⁵ devaputte netvā mohayamānā⁶ caranti. Sujātā pana kālaṅ katvā ekissā girikandarāya bakasakuṇikā hutvā nibbatti.

Sakko attano paricārikā⁷ olokento, 'Sudhammā idh' eva nibbattā tathā Nandā ca Cittā ca, Sujātā nu kho kuhiṅ nibbattā' ti cinto taṅ tattha nibbattaṅ disvā 'bālā kiñci puññaṅ akatvā⁸ tiracchānayaṇiyaṅ nibbattā, idāni pana⁹ puññaṅ kāretvā¹⁰ idhānetuṅ vaṭṭatī' ti attabhāvaṅ vijahitvā aññātakavesena¹¹ tassā santikaṅ gantvā, 'kiṅ karontī idha vicarasī'¹² ti pucchi. 'Ko pana tvaṅ sāmī' ti. 'Ahan te sāmiko Magho' ti. 'Kuhiṅ nibbatto 'si sāmī'ti. 'Ahaṅ Tāvatiṅsadevaloke nibbatto,¹³ tava sahāyikānaṅ pana nibbattaṭṭhānaṅ¹⁴ jānāsī' ti. 'Na¹⁵ jānāmi sāmī' ti. 'Tāpi mam'eva santike nibbattā, passissasi te¹⁶ sahāyikā' ti. 'Kathāhaṅ tattha gamissāmī' ti. Sakko 'ahaṅ taṅ¹⁷ nessāmī' ti¹⁸ taṅ hatthatale katvā devalokaṅ netvā Nandāya pokkharaniyā¹⁹ vissajjetvā itarāsaṅ tiṇṇaṅ²⁰ ārocesi: 'tumhākaṅ sahāyikaṅ²¹ Sujātaṅ passissathā' ti. 'Kuhiṅ sā²²

¹ B. aṭṭhame divase.

³ B. a. gantvā.

⁵ K. uppanne pu°.

⁶ F. mohā sa°. B. mod° vicar°.

⁷ B. pāri°. K. °ikāyo.

⁹ B. a. taṅ.

¹¹ K. aññātakavesena.

¹³ C., C^a, a. ti.

¹⁵ C^a. om.

¹⁷ F. C^a. te. K. a. tatta.

¹⁹ B. K. a. tīre.

²¹ K. sahāyaṅ.

² K. a. pi.

⁴ F. C. tattha.

⁸ K. a. idāni.

¹⁰ K. kārapetvā.

¹² K. °tī.

¹⁴ K. a. kiṅ.

¹⁶ B. tā.

¹⁸ C^a, B., a. vatvā.

²⁰ K. tissannaṅ.

²² C^a om.

devā' ti. 'Nandāpokkharaniyā tīre' ti.¹ Tā tisso pi gantvā, 'aho ayyāya evarūpaṃ² attabhāvamaṇḍanassa phalaṃ, idāni'ssā tuṇḍaṃ³ passatha, pāde passatha, jaṅghā⁴ passatha, sobhati etissā⁵ attabhāvo' ti keḷiṃ⁶ katvā pakkamiṃsu. Puna Sakko tassā santikaṃ gantvā, 'diṭṭhā te sahāyikā' ti vatvā, 'diṭṭhā maṃ uppaṇḍetvā gatā, tatth' eva maṃ nehi' ti vutte taṃ tatth' eva netvā uduke vissajjetvā, 'diṭṭhā te tāsāṃ⁷ sampattī' ti pucchi. 'Diṭṭhā⁸ devā' ti. 'Tayāpi tattha nibbattanūpāyaṃ kātuṃ vaṭṭatī' ti. 'Kiṃ karomi devā' ti. 'Mayā dinnāṃ ovādaṃ rakkhissasī'⁹ ti. 'Rakkhissāmi devā' ti. Ath' assā pañcasīlāni datvā 'appamattā rakkhāhī'¹⁰ ti vatvā pakkāmi. Sā tato paṭṭhāya sayāṃ matamacchake yeva pariyesitvā khādati. Sakko katipāhaccayena tassā vīmaṃsanatthāya gantvā vālukapiṭṭhe matamacchako viya hutvā¹¹ nipajji. Sā¹² disvā 'matamacchako' ti saññāya aggahesi; maccho gilanakāle naṅgutṭhaṃ cālesi. Sā 'jīvamacchako'¹³ ti uduke vissajjesi. So thokaṃ vītināmetvā puna tassā purato uttāno hutvā nipajji. Puna sā 'matako'¹⁴ ti saññāya gahetvā gilanakāle agganāngutṭhaṃ cālesi, taṃ¹⁵ disvā 'jīvamaccho' ti saññāya¹⁶ vissajjesi. Evaṃ tikkhattuṃ vīmaṃsitvā¹⁷ 'sādhukaṃ¹⁸ silam rakkhatī' ti attānaṃ jānāpetvā, 'ahaṃ tava vīmaṃsanatthāya āgato, sādhukaṃ silaṃ rakkhasi,¹⁹ evaṃ²⁰ rakkha-

¹ K. ṭhitā ti āha.

² B. rūpaṃ aho. C. C^a. a. aho. K. aho rūpaṃ.

³ F. nidānissākūṇḍaṃ.

⁴ F. jaṅghe.

⁵ K. vat' assā.

⁶ C. C^a. kīlaṃ.

⁷ C^a. om.

⁸ K., a., me., C^a. de° di°.

⁹ C. C^a. °tī.

¹⁰ F. rakkhātīti. C. C^a. rakkhatīti.

¹¹ K. a. uttāno.

¹² K. a. taṃ.

¹³ B. sajjīva°, so *infra*.

¹⁴ B. K. matamacchako.

¹⁵ F. cālentāṃ, for cāl° taṃ.

¹⁶ B. om.

¹⁷ K. a. tavaṃ.

¹⁸ C^a. om.

¹⁹ K. rakkhāhī.

²⁰ K. a. silaṃ.

mānā na cirass' eva mama santike nibbattissasi, appamattā¹ hohi' ti vatvā pakkāmi. Sā² tato patṭhāya³ sayañ matamacchañ labhati vā na⁴ vā alabhamānā katipāhac-cayen' eva sussitvā kālañ katvā tassa sīlassa phalen' eva⁵ Bārāṇasiyañ kumbhakārassa dhītā hutvā nibbatti. Ath' assā pannarasasolasavassakāle⁶ Sakko 'kuhin nu kho⁷ nibbattā' ti āvajjento⁸ disvā, 'idāni mayā⁹ tattha gantañ vaṭṭati' ti elālukavaṇṇena paññāyamānehi sattahi ratanehi rathañ¹⁰ pūretvā¹¹ pājento Bārāṇasiyañ¹² pavisitvā,¹³ 'elālukāni gaṇhathā'¹⁴ ti ugghosento vīthiyañ¹⁵ patipajji muggamāsādīni gahetvā āgate pana 'mūlena na demī' ti vatvā, 'kathañ desī'¹⁶ ti vutte,¹⁷ 'sīlañ¹⁸ rakkhikāya itthiyā dammī' ti āha. 'Sīlañ nāma sāmi kīdisañ, kiñ kālañ udāhu sāmālādivaṇṇan'¹⁹ ti. 'Tumhe "sīlam kīdisan"²⁰ ti pi na jānātha, kim eva nañ²¹ rakkhissatha, sīlañ rakkhikāya pana²² dassāmī' ti. 'Sāmi esā kumbhakārassa²³ dhītā "sīlañ rakkhāmī" ti vicarati, etissā detū' ti.²⁴ Sāpi nañ²⁵ 'tena hi mayhañ detu sāmī' ti āha. 'Kāsi tvañ' ti. 'Ahañ avijahitapañcasilā' ti.²⁶ 'Tumhe²⁷ v'

¹ F. C. °tto.

³ B. a. pana.

⁵ B. balena for pha° eva.

⁶ K. B. °vassuddesikakāle.

⁸ B. °anto.

¹⁰ F. B. yānakañ.

¹² B. °siṅ.

¹⁴ B. rep.

¹⁵ C. vīthi. C^a. vīthiṅ.

¹⁶ C^a. dehī.

¹⁸ B. sīla°, al. So F. infra.

¹⁹ F., S., B., K. nīlādi°. C^a. sīlādi°.

²⁰ B. īdisan.

²¹ C. C^a. etañ for eva nañ.

²² B. itthiyā.

²⁴ B. a. vatvā.

²⁶ K. a. āha.

² F. om.

⁴ K. no.

⁷ C^a. B. a. sā.

⁹ C^a. maya.

¹¹ B. a. tañ.

¹³ B. a. amma tāta.

¹⁷ K. a. ahañ.

²³ C. °kārakassa.

²⁵ K. tañ.

²⁷ F., B., K. tuyhañ.

etāni¹ mayā ānitāni¹ ti yānakaṇ pājento tassā gharañ gantvā aññehi² asaṅhariyaṇ³ katvā elālukavaṇṇena devadattiyam dhanañ datvā attānaṇ jānāpetvā, 'idan te jīvitavuttiya dhanañ, pañca silāni akhaṇḍāni katvā rakkhā'⁴ ti vatvā pakkāmi. Sāpi tato cavitvā asurabhavane asurajetṭhakaṣṣa dhītā hutvā Sakkassa veriyaghare nibbatti, dvīsu pana attabhāvesu silassa⁵ rakkhitattā⁶ abhirūpā ahosi suvaṇṇavaṇṇā asādhāraṇāya⁷ rūpasiriyā samannāgatā. Vepacitti⁸ asurindo āgatāgatānaṇ⁹ asurānaṇ 'tumhe mama dhītu¹⁰ anucchavikā na hothā' ti taṇ kassaei adatvā, 'mama dhītā attanā va attano anucchavikaṇ sāmikaṇ vāressati' ti asurabalaṇ sannipātāpetvā 'tuyhaṇ anucchavikaṇ sāmikaṇ gaṇhā'¹¹ ti tassā hatthe¹² pupphadāmaṇ adāsi. Tasmaṇ khaṇe Sakko tassā nibbattaṭṭhānaṇ olokeno taṇ pavattiṇ ṇatvā, 'idāni mayā gantvā¹³ ānetuṇ¹⁴ vaṭṭati' ti mahallakaasuravaṇṇaṇ nimmiṇitvā gantvā parisapariyante aṭṭhāsi. Sā¹⁵ ito c'ito¹⁶ ca olokenī¹⁷ pubbasannivāsavasena¹⁸ uppannena pemena mahoghen' eva ajjhotthatahadayā¹⁹ hutvā, 'eso me sāmiko' ti tassa upari pupphadāmaṇ khipi. Asurā 'amhākaṇ rājā ettakaṇ kālaṇ dhītu anucchavikaṇ alabhitvā²⁰ idāni labhi,²¹ ayam ev'assa dhītuyā²² pitāmahato²³ mahallako anucchaviko' ti lajja-

¹ B. ev'etāni. K. eva tāni.

² F. om.

³ F. °hāriyaṇ. B. anāhariyaṇ.

⁴ B. K. rakkhāhī.

⁵ C. a. pana.

⁶ K. sura°.

⁷ F. °ṇa sa°.

⁸ In the J. Vepacittiya.

⁹ K. āgatānaṇ.

¹⁰ C. C^a. dhītā.

¹¹ K. gaṇhāhī.

¹² C. hatthesu.

¹³ F. gantuṇ. B., K., a. taṇ.

¹⁴ F. om.

¹⁵ B. a. pi.

¹⁶ C. cuto.

¹⁷ K. a. taṇ diṭṭhamattā va.

¹⁸ C. °sannivāsena. K. °senti°.

¹⁹ K. ajjhottharita°.

²⁰ C^a. na la°.

²¹ F. om.

²² F. B. dhītu.

²³ B. a. aho.

mānā apakkamiṅsu.¹ Sakko pi taṅ hatthe² gahetvā. 'Sakko 'ham asmī' ti naditvā ākāsaṅ³ pakkhandi. Asurā 'vañcit' amhā⁴ jarasakkenā⁵ ti taṅ anubandhiṅsu. Mātali saṅgāhako Vejyantaratthaṅ āharitvā antarāmagge aṭṭhāsi,⁶ Sakko taṅ tattha ārohetvā⁷ devanagarābhimukho pāyāsi. Ath'assa simbalivanaṅ⁸ sampattakāle rathasaddaṅ sutvā bhītā⁹ garuḷapotakā viraviṅsu, tesāṅ saddaṅ sutvā Sakko Mātaliṅ pucchi: 'ke ete viravanti'¹⁰ ti. 'Garuḷā¹¹ devā' ti. 'Kiṅkaraṇā' ti.¹² 'Rathasaddaṅ sutvā maraṇabhayenā' ti. 'Maṅ ekaṅ nissāya ettako jano¹³ rathavegavicuṇṇito¹⁴ mā nassi, nivattehi rathan' ti. So sindhavasahassassa daṇḍakasaññaṃ¹⁵ datvā rathaṅ nivattesi. Taṅ disvā asurā 'jarasakko¹⁶ asurapurato paṭṭhāya palāyanto idāni rathaṅ nivattesi, addhānena¹⁷ upatthambho laddho bhavissati' ti nivattitvā¹⁸ āgatamaggen'¹⁹ eva asurapuraṅ pavisitvā puna sīsaṅ na²⁰ ukkhipiṅsu. Sakko pi²¹ Sujaṅ²² asurakaññaṅ devanagaram netvā addhateyyānaṅ accharākoṭīnaṅ jeṭṭhikaṭṭhāne²³ ṭhapesi. Sā Sakkaṅ varaṅ yāci: 'mahārāja mama imasmiṅ devaloke mātāpitaro vā bhātikabhaginiyo²⁴ vā natthi, yattha yattha gacchasi tattha tattha maṅ gahetvā

¹ K. pa°.² C^a. hatthaṅ.³ K. ākāse.⁴ C. C^a. amha. F. vañcimhā.⁵ C. C^a. jarā°.⁶ K. ṭhapesi. C. a. tato.⁷ B. C^a. °petvā.⁸ B. sippali°.⁹ C. C^a. bhītā°. C^a. °garuḷā°.¹⁰ B. vicaranti.¹¹ B. K. garuḷapotakā.¹² K. a. te.¹³ F. ettakā janā. C^a. ettake jane.¹⁴ F. °vegena cu°. C^a. °vege vi°.¹⁵ F. daṇḍasaññaṅ. K. daṇḍakena sa°.¹⁶ C^a. jarā°.¹⁷ F. addhā aṅṅena. B. addhā tena. K. addhā anena.¹⁸ B. °etvā.¹⁹ B. āgamana°.²⁰ F. om.²¹ F. om. Sakkopi.²² K. Sujampati.²³ B. °aka°.²⁴ C. C^a. bhātibhagini.

va¹ gaccheyyāsi' ti. So 'sādhū' ti tassā paṭiññaṇ adāsi. Tato paṭṭhāya cittapaṭaliyā² pupphitāya³ 'ambhākaṇ⁴ dibba-pāricchattakassa pupphanakālo' ti asurā⁵ yuddhatthāya Sakkaṇ abhiyanti,⁶ Sakko heṭṭhā samudde nāgānaṇ ārak-khaṇ adāsi, tato supaṇṇānaṇ⁷ kumbhaṇḍānaṇ yakkhānaṇ, tato catunnaṇ mahārājānaṇ, sabbūpari⁸ pana devanagaradvāresu vajirahatthā Indapaṭimā⁹ ṭhapesi, asurā nāgādayo jinitvā¹⁰ āgatāpi Indapaṭimā disva¹¹ 'Sakko nikkhanto'¹² ti palāyanti.

Evaṇ Mahāli Magho māṇavo appamādapaṭipadaṇ paṭipajji, evaṇ appamatto ca¹³ pan' esa evaṇ¹⁴ evarūpaṇ issariyaṇ patvā dvisu devalokesu rajjam kāresi, appamādo nām'esa buddhādīhi pasattho, appamādam hi nissāya sabbesam pi lokiyalokuttarānaṇ visesānaṇ adhigamo hoti' ti vatvā imaṇ¹⁵ gātham āha :

30. 'Appamādena Maghavā devānaṇ seṭṭhataṇ gato ;
appamādaṇ pasaṇsanti, pamādo garahito sadā' ti.

Tattha appamādenā ti Macalagāme bhūmippadesa-sodhanaṇ¹⁶ ādiṇ katvā katena appamādena. "Maghavā" ti idāni 'Maghavā' ti paññāto Maghamāṇavo dvinnaṇ devalokānaṇ rājabhāvena devānaṇ seṭṭhataṇ¹⁷ gato. "Pasaṇsanti" ti buddhādayo paṇḍitā appamādam eva

¹ F. om.

² C. °li.

³ K. a. asurā.

⁴ B. a. nibbattaṭṭhāne.

⁵ K. corr. saññāya.

⁶ B. saggāṇ abhiruyhanti. K. abhiyācitaṇ kālaṇ saggāṇ abhiruyhiṇsu.

⁷ B. sub°. B. K. a. tato.

⁸ B. a. upaddavanivattanatthāya. F. sadhu parijana for sa° pana.

⁹ B. °tthaṇ °maṇ (sing. infra.).

¹⁰ F. S. chinditvā.

¹¹ K. a. dūrato.

¹² K. nikkhamanto.

¹³ F., S., B., K. cm.

¹⁴ F. K. S. B. om. C^a. a. appamatto ca.

¹⁵ K. om.

¹⁶ K., C^a, B. °dese so°.

¹⁷ K. saṭṭhitaṇ.

thomenti vaṇṇayanti, kiṅkāraṇā ? sabbesaṃ lokiya lokuttarānaṃ visesānaṃ paṭilābhakāraṇattā.¹ “Pamādo garahito sadā” ti pamādo pana tehi ariyehi niccaṃ garahito nindito, kiṅkāraṇā ? sabbavipattīnaṃ mūlabhāvato,² manus-sadobhaggaṃ vā³ apāyuppattīṃ⁴ vā sabbā pamādamūlikā⁵ yevā’ ti.

Gāthāpariyosāne Mahāli Licchavi sotāpattiphale paṭiṭṭhahi, sampattaparīsāya⁶ pi bahū sotāpannādayo jātā ti.

Mahālipaṇhavatthu.⁷

8. AÑÑATARABHIKKHUSSA-VATTHU.

‘Appamādarato bhikkhū’ ti imaṃ dhammadeśanaṃ Satthā Jetavane viharanto aññatarāṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi.

So kira Satthu santike yāva arahattaṃ kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā⁵ araññaṃ pavisitvā ghaṭanto⁹ vāyamanto arahattaṃ pattuṃ¹⁰ nāsakkhi. ‘So “visesetvā kammaṭṭhānaṃ kathāpessāmī” ti tato nikkhamitvā Satthu santikaṃ āgacchanto antarāmagge mahantaṃ dāvaggiṃ uṭṭhitaṃ disvā vegen’ ekaṃ¹¹ muṇḍapabbataṃ¹² abhiruyha nisinno arañ-

¹ F. °kārattā. B. °karaṇatāya.

² C. °ttimūḷa°. K. °pamādamūla°.

³ B. a. hi.

⁴ B. °upapattīṃ.

⁵ So B. K. (B. °akā) : C., C^a., S. °aṃ °iko.

⁶ B. °parisā.

⁷ K. Sakkavatthu. B. Maghavatthu sattamaṃ. F. Sak-kavatthuṃ.

⁸ F. ṭhāpetvā.

⁹ F. °ento. B. K. °ṭṭento.

¹⁰ K. pāpuṇituṃ.

¹¹ C^a. eka°.

¹² K. B. °pabbatamatthakaṃ.

ñañ¹ ðayhamānañ aggiñ² disvā ārammañañ gañhi: ‘yathā ayañ aggi mahantāni³ khuddakāni ca upādānāni ðahanto gacchati, evam ariyamaggañāñaggināpi mahantāni⁴ khuddakāni ca sañyojanāni ðahantena gantabbañ bhavissati’ ti. Satthā gandhakutiyañ nisinno va tassa cittācārañ⁵ ñatvā, ‘evam etañ⁶ bhikkhu, mahantāni⁷ khuddakāni⁸ upādānāni viya imesañ sattānañ abbhantare uppajjamānāni aṇuñthūlāni⁹ sañyojanāni¹⁰ ñāñagginā jhāpetvā abhabbuppattikāni kātuñ vattati’ ti¹¹ obhāsañ vissajjetvā tassa bhikkhuno abhimukhe¹² nisinno¹³ viya paññāyamāno imañ obhāsagātham¹⁴ āha.

31. ‘Appamādarato bhikkhu pamāde bhayadassivā saññojanañ aṇuñthūlañ ðahañ aggīva gacchati’ ti.

Tattha ‘appamādarato’ ti appamāde¹⁵ rato abhirato appamādena vitināmento ti attho. ‘Pamāde bhayadassivā’ ti nirayuppattiñ¹⁶ ādikañ¹⁷ pamāde bhayañ passanto, tāsañ vā uppattiñañ mūlattā pamādañ bhayato passanto. ‘Sañyojanañ’ ti vattadukkhena saddhiñ yojanañ ti¹⁸ bandhanañ¹⁹ vaṭṭe osīdāpanasamatthañ dasavidhasañyojanañ²⁰ ‘Aṇuñthūlan’²¹ ti mahantañ ca khuddakañ ca. ‘Ðahañ aggīva gacchati’ ti yathā ayañ aggi tañ²²

¹ F. arañña, corr. °ññe.

² B. dahamānañ dāvaggiñ.

⁴ K., B., C^a, a. ca.

⁶ F. a. tañ. K. evam eva.

⁸ C^a. a. hi. B., K., a. pi.

¹⁰ C^a. a. tāni.

¹² C^a. °khā. B. K. °kho.

¹⁴ C. obhāsanañ gā°. C^a obhāsamānañ gā°.

¹⁵ B. K. appamādena.

¹⁶ F. °tti. B. °upapa°, al.

¹⁸ B. K. om.

¹⁹ F. pajānañ. S. a. pa°.

²¹ F. C. anu°.

³ F. a. ca.

⁵ F. cittopacārañ.

⁷ C^a. °ntā.

⁹ C^a. anuth°.

¹¹ K., B., a. vatvā.

¹³ F., B., K. om.

¹⁷ B. ādiñ katvā.

²⁰ C. C^a. °nānañ.

²² F. om. B. K. etañ.

mahantañ ca khuddakañ ca upādānaṃ dahanto gacchati, evam eva¹ so² appamādarato bhikkhu³ appamādādhigatena nāṇagginā etaṃ saṃyojanaṃ dahanto abhappattikaṃ karonto gacchati ti.⁴

Gāthāpariyosāne so bhikkhu yathā nisinno va sabba-saṃyojanāni jhāpetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā ākāseṇa āgantvā Tathāgatassa suvaṇṇavaṇṇasariraṃ thometvā vaṇṇetvā vandamāno va pakkāmi ti.⁵

Aññatarabhikkhussa-vatthu.⁶

9. NIGAMAVĀSĪTISSATATHERA-VATTHU.

‘Appamādarato’ ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Jetavane viharanto Nigamatissattheraṃ⁷ ārabha kathesi.

Ekasmiṃ⁸ hi⁹ Sāvattthito avidūre nigamagāme jātasaṃvaddho eko kulaputto Satthu¹⁰ sāsane pabbajitvā laddhūpa-sampado Nigamatissatthero nāma appiccho santuṭṭho pavivitto āraddhaviriyo’ ti paññāyi. So nibaddhaṃ nātigāme yeva piṇḍāya carati,¹¹ Anāthapiṇḍikādisu mahādānāni karontesu Pasenadi-Kosale¹² asadisadānaṃ karonte pi Sāvattthiṃ nāgacchati.¹³ Bhikkhū ‘ayaṃ Nigamatissatthero¹⁴ utthāya samuṭṭhāya nātisaṅghatṭho viharati, Anāthapiṇḍikādisu mahādānāni¹⁵ karontesu Pasenadikosale asadisadānaṃ karonte pi ’ n’ eva āgacchati’ ti kathaṃ

¹ F. C^a. evaṃ.

² F. yo.

³ C., C^a., a. ti.

⁴ K. a. attho.

⁵ C^a. om.

⁶ K. Aññatarabhikkhuvatthu. B. aññatarassa bhi°, and a. atṭhamaṃ. C. C^a. aññatarassa bhi° vatthuṃ.

⁷ B. °vāsi°, al.

⁸ K. corr. a. divase.

⁹ C^a. om.

¹⁰ C^a. tattha.

¹¹ B. K. vicar°.

¹² B. K. Pass°.

¹³ B. a. apare.

¹⁴ K. Nigamatisso.

¹⁵ B. K. °dānādīni.

samuttāpetvā Satthu ārocayiṃsu. Satthā taṃ pakkosāpetvā, 'saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu evaṃ karosī' ti pucchitvā, 'natthi bhante mayhaṃ ñātisaṃsaggo, aham ete manusse nissāya ajjhoharaṇīyamattaṃ¹ labhāmi lūke vā paṇite vā yāpanamatte laddhe puna 'kiṃ āhārapariyesanena' ti na gacchāmi,² ñātihi pana me saṃsaggo nāma natthi bhante' ti vutte, Satthā³ pakatiyā pi tassa ajjhāsayaṃ vijānanto,⁴ 'sādhu sādhu bhikkhū' ti tassa sādhu-kāraṃ datvā 'anacchariyaṃ kho pan' etaṃ⁵ bhikkhu yaṃ tvaṃ mādisaṃ ācariyaṃ labhitvā appiccho ahosi ayaṃ hi appicchatā mama tanti mama paveṇī' ti vatvā bhikkhūhi yācito atītaṃ āhari :

Atīte⁶ Himavante Gaṅgātīre ekasmiṃ udumbaravane anekasahassā suvā⁷ vasiṃsu. Tatth'⁸ eko suvarājā attano nivāsarukkhasa⁹ phalesu khīṇesu yad¹⁰ eva avasiṭṭham hoti¹¹ añkuro vā pattaṃ vā tacaṃ¹² vā¹³ taṃ khāditvā Gaṅgāya pāṇiyaṃ pivitvā paramappicchasantuttṭho¹⁴ hutvā aññattha na gacchati, tassa¹⁵ appicchasantuttṭhabhāva-guṇena Sakkabhavaṇaṃ¹⁶ kampi. Sakko āvajjamāno taṃ divā tassa vīmaṃsanatthaṃ attano ānubhāvena¹⁷ taṃ rukkhaṃ sukkhāpesi. Rukkho¹⁸ khāṇumatto hutvā chiddāvachiddo¹⁹ vāte paharante ākoṭito viya²⁰ saddaṃ nicchārento²¹ atṭhāsi, tassa chiddehi cuṇṇāni²² nikkhamanti,

¹ B. a. āhāraṃ.

³ K. om.

⁵ C^a. pana taṃ.

⁶ F. J. III. 491. Mahāsukajātaka.

⁷ J. sukā (al. with k). K. suvakā.

⁸ K. B. tatr'.

¹⁰ J. yañ ñad. B. yaṃ yad.

¹² J. taca.

¹⁴ J. parama-a°. B. K. °ccho sa°.

¹⁶ B. K. Sakkassa bha°.

¹⁸ K. a. ubhato.

¹⁹ B., K., a. va hutvā.

²¹ B. niracchanto.

² B. K. nāg°.

⁴ K. jān°.

⁹ K. B. nivāsana°.

¹¹ B. a. idha.

¹³ J. a. papatikā vā.

¹⁵ C^a. om.

¹⁷ B. anu°.

²⁰ J. ākoṭiyamāno va.

²² K. cuṇṇā.

suvarājā tāni¹ khāditvā Gaṅgāya² pāṇiyaṃ pivitvā aññattha agantvā³ vātātapayaṃ agantvā udumbarakhāṇumatthake nisīdi. Sakko tassa paramappicchabhāvam ṇatvā mitta-dhammaguṇaṃ kathāpetvā varam assa datvā 'udumbaraṃ amataphalaṃ karitvā⁴ āgamissāmī' ti eko haṃsarājā hutvā Sujayaṃ asurakaññaṃ purato katvā⁵ udumbaravanaṃ gantva avidūre ekassa rukkhassa sākāya nisīditvā tena saddhiṃ kathento⁶ imaṃ gātham āha :⁷

'Santi rukkhā haritapattā dumā 'nekaphalā bahū,
kasmā nu sukkhe kolāpe suvassa nirato mano' ti.

Sabbayaṃ jātayaṃ dasanipāte⁸ āgatanayaṃ 'eva vitthārettabbaṃ, atthuppatti yeva hi tattha ca idha ca nānā⁹ sesaṃ tādisaṃ eva. Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā, 'tadā Sakko Ānando¹⁰ ahosi, suvarājā aham evā' ti vatvā, 'evaṃ bhikkhave appicchatā nāma' esā mama tanti mama paveni, anacchariyā mama puttassa Nigamavāsītissassa mādisaṃ ācariyaṃ labhitvā appicchatā, bhikkhunā¹¹ nāma Nigamatissena viya appicchen' eva¹² bhavitabbaṃ, evarūpo hi bhikkhu abhabbo¹³ maggaphalehi parihānāya aññadatthu nibbāṇass' eva santike hoti' ti vatvā imaṃ gātham āha :

31. 'Appamādarato bhikkhu pamāde bhayadassivā
abhabbo parihānāya nibbāṇass' eva santike' ti.

Tattha 'abhabbo parihānāyā' ti so evarūpo bhikkhu samathavipassanādhammehi vā maggaphalehi vā parihā-

¹ J. a. caṇṇāni.

² K. °yaṃ.

³ B. āg°.

⁴ B. katvā.

⁵ J., K., a. taṃ.

⁶ J. kathaṃ samuttāpentō.

⁷ *The verse belongs to the Cullasukajātaka, F. J. III. 495.*

⁸ *It is in the Navanipāta of F.'s ed.*

⁹ K. a. va.

¹⁰ J. Anuruddho.

¹¹ C^a. om.

¹² K. B. om.

¹³ B. a. samathavipassanādhammehi vā.

nāya abhabbo nāpi pattehi parihāyati¹ na appattāni na pāpunāti. 'Nibbāṇass' eva santike' ti kilesanibbāṇassāpi anupādāparinibbāṇassāpi² santike yevā³ ti.

Gāthāpariyosāne Nigamavāsītissatthero saha paṭisambhidāhi arahattam pāpuṇi, aññe pi bahū sotāpannādayo ahesuṇ, mahājanassa maggaphalā⁴ dhammadesanā jātā ti.

Nigamavāsītissatthera-vatthu.⁵

Appamādavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyo vaggo.

¹ C. C^a. patto pi parihānāyā ti.

² B. om. °pari°.

³ K. a. adhigamo.

⁴ K. B. sātthikā. S. mahapphalā.

⁵ K. Nigamatissattheravatthu. B. a. navamaṇ.

III. CITTAVAGGO.

1. MEGHIYATTHERA-VATTHU.

‘PHANDANAÑ CAPALAÑ CITTAN’ ti imaṅ dhammadesanaṅ Satthā Cālikāya¹ pabbate viharanto āyasmantaṅ Meghiyaṅ ārabba kathesi.

Tassa vatthuṅ² āvibhāvanatthaṅ sabbaṅ Meghiyasuttantaṅ³ vitthāretabbaṅ.

Satthā pana tihi vitakkehi⁴ anvāsattatāya tasmiṅ ambavane padhānaṅ anuyuñjituṅ asakkuṇitvā āgataṅ Meghiyattheraṅ āmantetvā, ‘atibhāriyaṅ te Meghiya kataṅ, āgamehi tāva Meghiya, ekako’ mhi,⁵ yāva añño pi koci bhikkhu dissati’ ti ‘maṅ yācantaṅ ekakaṅ⁶ pahāya gacchantena bhikkhunā nāma evaṅ cittavasikena bhavituṅ na⁷ vaṭṭati, cittaṅ nām’ etaṅ lahukaṅ, taṅ attano vase vattetuṅ vaṭṭati’ ti vatvā imā dve gāthā abhāsi :

33. ‘Phandanañ capalañ cittaṅ dūrakkhaṅ⁸ dunnivārayaṅ
ujuṅ karoti medhāvī usukāro va tejanaṅ⁹.’

34. ‘Vārijo va thale khitto okamokata ubbhato
pariphandat’ idaṅ cittaṅ Māradheyyaṅ pahātave’
ti.

¹ F. Cālināya.

² S. vatthu°.

³ Aṅguttara, vol. 4, p. 354 foll.

⁴ C^a. suvi°. B. K. cittavi°.

⁵ Aṅg. ekak’ amhā tāva yāva . . . dissatū, C. C^a ekak’amhi.

⁶ C. C^a. ekaṅ.

⁷ B. om.

⁸ C^a., B., K. dur°.

⁹ C. tejanā.

Tattha 'phandanāṇ' ti rūpādīsu ārammaṇesu viphandamāṇāṇ. 'Capalaṇ' ti ekiriyaṭhena asaṅṭhahanto gāmadārako viya ekasmiṇ ārammaṇe asaṅṭhahanato capalaṇ. 'Cittan' ti viññāṇāṇ bhūmikavatthuārammaṇakiriyaḍicittatāya¹ paṇ' etaṇ cittan ti vuttaṇ.² 'Dūrakkhan' ti kiṭṭhasambādhe³ kiṭṭhakhādakagoṇāṇ viya ekasmiṇ⁴ sappāyārammaṇe yeva duṭṭhapanato yeva dūrakkhaṇ 'Dunnivārayan' ti visabhāgārammaṇāṇ gacchantaṇ⁵ paṭisedhetuṇ dukkhan ti⁶ dunnivārayaṇ⁷ 'Usukāro va tejanan' ti yathā nāma usukāro araṅṅāto ekaṇ daṇḍakaṇ⁸ āharitvā nittacaṇ katvā kaṅṅiyatelena makkhetvā⁹ aṅgārapalle tāpetvā rukkhālake¹⁰ uppīletvā nibbāṅkaṇ¹¹ ujum vālavijjhanayoggaṇ karoti katvā ca pana rājarājamahāmattānaṇ¹² sippaṇ dassetvā mahantaṇ sak-kārasammānaṇ labhati,¹³ evam evaṇ medhāvī paṇḍito viññū puriso phandanādisabhāvam p'etaṇ cittaṇ dhūtaṅgāraṅṅāvāsavasena¹⁴ nittacam apagataoḷārikakilesaṇ¹⁵ katvā saddhāsinehena¹⁶ temetvā kāyikacetasikaviriyena tāpetvā samathavipassanālake¹⁷ uppīletva ujuṇ akuṭilaṇ nibbisevanaṇ karoti katvā ca pana saṅkhāre sammasitvā mahantaṇ avijjakkhandhaṇ padāletvā tisso vijjā cha abhiṅṅā nava lokuttaradhamme ti imaṇ vīsesaṇ hatthagatam eva katvā

¹ S. C^a. °bhūmivatthu°.

² B. vuccati.

³ B. K. kiliṭṭha°. B. a. ṭhāne.

⁴ B. ekekasmiṇ.

⁵ C^a. sabhāgavisabhāgārammaṇaga°.

⁶ K. B. durakkhatā for du° ti.

⁷ S. °raṇ.

⁸ B. vaṅkada°.

⁹ K. °itvā.

¹⁰ B. rukkhālake. K. rukkhālukena.

¹¹ F. tibbakaṇ. B. K. nivaṅkaṇ.

¹² F. rājāma°.

¹³ C. C^a. °nti.

¹⁴ F. °ṅṅāvāsena. B. °ṅṅā°.

¹⁵ So S. All MSS. and edd. apagataṇ o°. C. C^a. oḷārikaṇ.

¹⁶ C. senahena.

¹⁷ B. °nānālake. For the word ālake see Morris in J.P.T.S., 1886, p. 158.

aggadakkhiṇeyyabhāvaṇ¹ labhati. 'Vārijo vā' ti maccho viya 'thale khitto' ti hatthena vā² pādena vā jālādīnaṇ vā aññatarena thale³ chaḍḍito. 'Okamokata ubbhato' ti 'okapuṇṇehi cīvarehī' ti ettha udakaṇ, 'okaṇ okaṇ pahāya aniketasārī'⁴ ti ettha ālayo, idha⁵ ubhayaṇ pi labbhati okamokato ti hi⁶ ettha okamokato⁷ udakasaṅkhātā ālayā ti ayam attho. 'Ubbhato' ti uddhaṭo. 'Pariphandat' idaṇ cittaṇ' ti yathā so udakālayato⁸ ubbhato thale khitto maccho⁹ udakaṇ alabhanto pariphandati evam idaṇ pañcakāmaguṇālayābhiraṭaṇ cittaṇ tato uddharitvā Māradheyyasaṅkhāta-vaṭṭaṇ¹⁰ pahātuṇ vipassanākammaṭṭhāne cittaṇ kāyika-cetasikaviriyena santāpiyamānaṇ pariphandati¹¹ saṅḥātuṇ na sakkoti, evaṇ sante pi dhuram anikkhipitvā¹² medhāvī puggalo taṇ vuttanayen' eva ujum kammaṇiyaṇ karotī ti attho; aparo nayo: idaṇ Māradheyyaṇ kilesavaṭṭaṇ avijahitvā ṭhitaṇ cittaṇ so vārijo viya pariphandati, tasmā 'Māradheyyaṇ pahātave'¹³ yena kilesavaṭṭasaṅkhātēna Māradheyyen' eva¹⁴ pariphandati taṇ pahātabban ti.

Gāthāpariyosāne Meghiyatthero sotāpattiphale patitṭhito, aññe pi bahū sotāpannādayo jātā ti.

Meghiyattherassa vatthu.¹⁵

¹ F. aggaṇ da°.

³ C. C^a. om.

⁵ K. B. ettha.

⁷ C^a. a. hi.

⁹ C. C^a. udakamaccho.

¹⁰ C. °dheyyaṇ sa°. C., C^a, B., K. °saṅkhātaṇ.

¹¹ K. a. tattha.

¹³ K. a. ti.

¹⁵ K. Meghiyatheravatthu. B. a. paṭhamaṇ.

² C. C^a. om.

⁴ K. B. °cārī.

⁶ K. om. C. C^a hīti.

⁸ K. udakālato.

¹² C. C^a. °etvā.

¹⁴ K. °yye etaṇ.

2. AÑÑATARABHIKKHUSSA-VATTHU.

‘Dunniggahassa lahuno’ ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Sāvattiyaṃ viharanto aññataraṃ bhikkhuṃ ārabha kathesi.

Kosalarañño kira vijite pabbatapāde Mātikagāmo nāma¹ eko ghanavāso gāmo ahoṣi. Ath’ ekadivasaṃ satṭhimattā bhikkhū Satthu santike yāva arahattaṃ kammaṭṭhānaṃ kathāpetvā taṃ gāmaṃ gantvā piṇḍāya pavasiṃsu. Atha te¹ —tassa gāmassa sāmī² Mātiko nāma—tassa mātā disvā gehe nisīdāpetvā nānaggarasena yāgubhattena parivisitvā, ‘bhante kattha gantukāma’ atthā’³ ti pucchi. ‘Yathā-phāsukaṭṭhānaṃ mahāupāsike’ ti. Sā ‘vassāvāsaṭṭhānaṃ ayyā pariyesanti maññe’ ti ñatvā pādamaṃle nipajjitvā, ‘sace ayyā imaṃ temāsaṃ idha vasissanti, ahaṃ tīṇi saraṇāni pañca sīlāni gahetvā uposathakammaṃ karissāmī’ ti āha. Bhikkhū ‘mayaṃ imaṃ nissāya bhikkhāya akilantā’⁴ bhavanissaraṇaṃ⁵ kātuṃ sakkhissāmā’ ti adhivāsayiṃsu. Sā tesāṃ vasaṇaṭṭhānaṃ vihāraṃ paṭijaggitvā adāsi. Te tattha⁶ vasantā ekadivasaṃ sannipatitvā aññamaññaṃ ova-diṃsu: ‘āvuso amhehi pamādacāraṃ carituṃ na vaṭṭati; ambhākaṃ hi sakagehaṃ viya aṭṭha mahānirayā vivaṭadvārā,⁷ evaṃ dharamānakabuddhassa kho pana santike kamaṭṭhānaṃ gahetvā mayaṃ āgatā, buddhā ca nāma padānupadikaṃ vicarantenāpi saṭhena ārādhetuṃ na sakkā yathājjhāsayaṃ’ eva ārādhetuṃ sakkā, appamattā hotha, dvīhi ekatṭhāne na ṭhātabbaṃ na nisīditabbaṃ, sāyaṃ kho pana therūpaṭṭhāna-kāle pāto va bhikkhācāra-kāle ekato bhavissāma, sesakāle dve ekato na bhavissāma, api ca kho pana aphāsukabhikk-

¹ B. K. ne. B. a. yo.

² B. K. sāmiko.

³ B. gantukāmatā. K. °ttā. S. °mā.

⁴ B. akilamantā.

⁵ K. bhavanti saraṇā.

⁶ B. tatth’ eva.

⁷ B., K., a. yeva. K. om. evaṃ.

hunā¹ āgantvā majjhe vihare² gaṇḍiyā³ pahaṭāya gaṇḍisaññāya⁴ āgantvā tassa bhesajjam karissāmā' ti. Tesu evaṇ katikaṇ katvā viharantesu ekadivasāṇ sā upāsikā sappiphānitādini⁵ gāhāpetvā dāsakammakārādiparivutā sāyaṇhasamaye taṇ vihaṇaṇ gantvā vihāramajjhe bhikkhū adisvā, 'kahan nu kho ayyā gatā' ti purise pucchivā, 'attano attano rattitṭhānadivāṭṭhānesu nisinnā bhavissanti ayye' ti vutte, 'kin nu kho katvā daṭṭhuṇ sakkhissāmī' ti āha. Atha naṇ bhikkhusaṅghassa katikavattaṇ jānana-manussā āhaṇsu: 'gaṇḍiyā pahaṭāya sannipatissanti ayye' ti. Sā gaṇḍiṇ paharāpesi, bhikkhū gaṇḍisaddāṇ⁶ sutvā, 'kassaci aphāsukaṇ bhavissatī' ti sakasakaṭṭhānehi nikkhamitvā vihāramajjhe sannipatiṇsu, dve pi janā ekamaggenā-gatā nāma natthi. Upāsikā ekekaṭṭhānato ekam ekam⁷ eva āgacchantaṇ disvā, 'mama puttehi aññamaññaṇ kalaho kato bhavissatī' ti cintetvā, bhikkhusaṅghaṇ vanditvā pucchi: 'kalahaṇ nu kho bhante karitthā' ti. 'Na karoma⁸ upāsike' ti. 'Sace vo bhante kalaho natthi, atha kasmā yathā amhākaṇ gehaṇ āgacchantā sabbe ekato āgacchatha evam anāgantvā ekekaṭṭhānato ekekā va āgatā' ti. 'Mahāupāsike ekekasmiṇ ṭhāne nisiditvā samaṇadhammaṇ karimhā' ti. 'Ko esa tātā⁹ samaṇadhammo nāmā' ti. 'Dvattiṇsākāre sajjhāyaṇ karoma, attabhāve khayavayaṇ paṭṭhapema¹⁰ mahāupāsike' ti. 'Kiṇ pana bhante dvattiṇsākāre sajjhāyaṇ kātuṇ attabhāve ca khayavayaṇ paṭṭhapetuṇ tumhākam eva vaṭṭati¹¹ udāhu amhākam pi' ti.

¹ B. K. aphāsukena bhi°.

² B. vihāramajjhe. K. majjbhavihare.

³ So C., C^a., S. But B. K. have ghaṇḍiyā and ghaṇḍi° throughout. Cf. ghaṇṭā.

⁴ K. ghaṇḍikasaññāya.

⁵ B. sappitelaphā°.

⁶ C. gaṇḍiṇ.

⁷ C^a. om. one. B. K. ekekam.

⁸ B., K., a. maha°.

⁹ B. bhante.

¹⁰ B. upaṭṭhapema. K. upaṭṭhap°.

¹¹ C., C^a., a. ti.

'Kassaci¹ avāriṭo esa dhammo mahāupāsike' ti. 'Tena hi² mayham pi dvattiṅsākāraṇ detha, attabhāve³ khayavaya-paṭṭhapanāṇ⁴ ācikkhathā' ti. 'Tena hi uggaṇha⁵ upāsike' ti sabbaṇ uggaṇhāpesuṇ. Sā tato paṭṭhāya dvattiṅsākāre sajjhāyaṇ katvā attani khayavayaṇ paṭṭhapetvā⁶ tehi bhikkhūhi puretaram eva tayo magge tīni ca phalāni pāpuṇi, maggen' eva c' assā⁷ catasso paṭisambhidā lokikaabhiññā⁸ ca āgamaṅsu. Sā maggaphalasukhato⁹ utthāya dibbacakkhunā oloketvā, 'kadā nu kho mama puttehi ayaṇ dhammo adhigato' ti upadhārenti, 'sabbe p'ime sarāgā sadosā samohā jhānavipassanāmattam pi nesaṇ¹⁰ natthi; kin nu kho mayhaṇ puttānaṇ¹¹ arahattassa upanissayo atthi, natthi' ti āvajjetvā, 'atthi' ti disvā, 'senāsanasappāyan nu kho natthi' ti āvajjenti¹² taṇ pi¹³ disvā, 'puggalasappāyan nu kho na labhanti' ti āvajjesi,¹⁴ puggalasappāyam pi¹⁵ disvā, 'āhārasappāyan nu kho na¹⁶ labhanti' ti upadhārenti, 'āhārasappāyaṇ nesaṇ natthi' ti disvā, tato paṭṭhāya nānāvidhaṇ yāguṇ anekappahārikaṇ khajjakaṇ nānaggara-saṇ ca bhojanaṇ sampādetvā gehe bhikkhū nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṇ datvā, 'bhante tumhākaṇ yaṇ yaṇ ruccati taṇ taṇ gahetvā paribhuñjathā' ti niyyādesi, te yathāruciṇ¹⁷ yāguādīni gahetvā paribhuñjanti. Tesāṇ sappāyāhāraṇ labhantānaṇ cittaṇ ekaggaṇ ahosi, te ekaggena cittena vipassanaṇ vaddhetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṇ patvā cintayaṅsu: 'aho mahāupāsikā amhākaṇ patiṭṭhā jātā, sace mayāṇ sappāyāhāraṇ na labhimha, na no magga-phalapaṭivedho abhavissa; idāni vutthavassā pavāretvā

¹ K. a. Bhagavatā. B. a. pi.

³ K. a. ca.

⁵ K. a. mahā°.

⁷ K. tassā.

⁹ B. maggaphalato.

¹¹ K. puttakāṇaṇ.

¹³ B. K. senāsanasappāyaṇ for taṇ pi.

¹⁴ K. °etvā.

¹⁶ B. om.

² B. a. bhante.

⁴ B. K. °yaṇ pa°.

⁶ K. B. upa°.

⁸ K. B. lokiya°.

¹⁰ K. B. tesāṇ.

¹² B. K. °tvā.

¹⁵ B. K. om.

¹⁷ K. yathāruciya.

Satthu santikaṇ gamissāmā' ti. Te 'Satthāraṇ datṭhukām' ambhā' ti mahāupāsikaṇ āpucchisū.¹ Upāsikā² 'sādhu ayyā' ti te³ anugantvā, 'puna pi bhante amhe olokeyyāthā' ti bahūni piyavacanāni vatvā paṭinivatti. Te pi kho bhikkhū Sāvatthiṇ⁴ gantvā Satthāraṇ vanditvā ekamante⁵ nisinnā, 'kacci bhikkhave khamañiyaṇ kacci yāpaniyaṇ, na ca piṇḍakena kilamittā' ti vuttā, 'khamañiyaṇ bhante yāpaniyaṇ, piṇḍakena pana n' eva kilamimha,⁶ amhakaṇ hi Mātikamātā nāma⁷ upāsikā cittācāraṇ ñatvā "aho vata no evarūpaṇ nāma āhāraṇ paṭiyādeyyā' ti cintite yathā-cintitaṇ āhāraṇ paṭiyādetvā adāsī' ti tassā guṇakathaṇ kathayaṇsū. Aññataro bhikkhu tassā guṇakathaṇ sutvā tatha gantukāmo hutvā Satthu santike kammaṭṭhānaṇ gahetvā, 'bhante taṇ gāmaṇ gamissāmī' ti Satthāraṇ āpucchitvā⁸ Jetavanā nikkhamitvā anupubbena taṇ gāmaṇ patvā vihāraṇ pavitṭhadivase⁹ yeva¹⁰ cintesi: 'ayaṇ kira upāsikā cintitacintitaṇ¹¹ jānāti, ahañ ca maggakilanto vihāraṇ sammajjitū¹² na sakkhissāmī, aho vata me vihārapaṭijaggikaṇ¹³ manussaṇ peseyyā' ti. Upāsikā gehe nisinnā va āvajjentī taṇ atthaṇ ñatvā, 'gaccha vihāraṇ paṭijaggitvā dehī' ti manussaṇ pesesi.¹⁴ Itaro pi pānīyaṇ¹⁵ pātukāmo¹⁶ 'aho vata me sakkharāpānakaṇ katvā peseyyā' ti cintesi, upāsikā¹⁷ pesesi. Punadivase¹⁸ pāto va 'siniddhayaḡuṇ me sauttaribhaṅgaṇ pesetū' ti cintesi, upāsikā tathā

¹ C^a. pu°.

² B. K. mahāup°. K. a. tesāṇ sutvā.

³ K. a. na.

⁴ C^a. °iyaṇ.

⁵ B. K. °ntaṇ.

⁶ K. °mhā ti vatvā.

⁷ B. K. nām' ekā.

⁸ C. C^a. āmantetvā.

⁹ B. pavisana°.

¹⁰ B. K. om.

¹¹ K. cintitaṇ.

¹² B. K. paṭijaggitū.

¹³ B. K. vihāraṇ pa°. (K. °tuṇ.)

¹⁴ K. a. manusso taṇ vihāraṇ sammajjitvā tassa adāsī.

¹⁵ B. pānakaṇ. C^a. a. pi.

¹⁶ B. K. pivitu°.

¹⁷ C^a. a. cintitaṇ. B. K. a. taṇ.

¹⁸ B. a. so.

akāsi. So yāguṇ pīvitvā, ‘aho vata me evarūpaṇ khajjakaṇ peseyyā’ ti cintesi, upāsikā tam pi pesesi. So cintesi: ‘ayaṇ upāsikā mayā sabbaṇ cintitacintitaṇ pesesi, ahaṇ etaṇ datṭhukāmo, aho vata me nānaggarasabhojanaṇ gāhāpetvā sayam eva āgaccheyyā’ ti. Upāsikā ‘mama putto maṇ datṭhukāmo āgamaṇ me paccāsīṇsati’¹ ti bhojanaṇ gāhāpetvā vihāraṇ gantvā tassa adāsi. So katabhattakicco ‘Mātikamātā nāma tvaṇ upāsike’² ti pucchi. ‘Āma tātā’ ti.³ ‘Tvaṇ paracittaṇ jānāsī’ ti. ‘Kiṇ maṇ pucchasi tātā’ ti. ‘Mayā cintitacintitaṇ sabbam akāsi, tena taṇ pucchāmī’ ti. ‘Paracittaṇ jānanabhikkhū bahū tātā’ ti. ‘Nāhaṇ aññaṇ’⁴ pucchāmī, tumhe⁵ pucchāmī upāsike’ ti. Evaṇ sante pi upāsikā ‘paracittaṇ jānāmī’ ti avatvā, ‘paracittaṇ ajanantā’⁶ nāma evaṇ karonti puttā’ ti āha. So ‘bhāriyaṇ vat’⁷ idaṇ kammaṇ, puthujjanā nāma sobhanam pi⁸ asobhanam pi cintenti; sacāhaṇ kiñci⁹ ayuttaṇ cintayissāmi, saha bhaṇḍakena coraṇ cūlāya gaṇhantī viya maṇ vippakāraṇ pāpeyya, mayā pana ito palāyituṇ vattati’ ti cintetvā, ‘upāsike ahaṇ gamissāmī’ ti āha. ‘Kahaṇ ayyā’ ti. ‘Satthu santikaṇ upāsike’ ti. ‘Vasatha tāva bhante idhā’ ti. ‘Na vasissāmi upāsike, gamissām’ evā’ ti nikkhamitvā Satthu santikaṇ agamāsi. Atha naṇ Satthā ‘kiṇ bhikkhu na tvaṇ’¹⁰ tattha vasasī’ ti pucchi. ‘Āma bhante no sakkā tattha vasitun’ ti. ‘Kiṇkaraṇā bhikkhū’ ti. ‘Bhante sā upāsikā cintitacintitaṇ sabbaṇ jānāti, “puthujjanā’¹¹ nāma sobhanam pi asobhanam pi cintenti, sac’ āhaṇ kiñci ayuttaṇ cintayissāmi¹² saha bhaṇḍakena¹³ coraṇ cūlāya gaṇhantī viya maṇ vippakāraṇ’ pāpessati” ti cintetvā āgato’ mhi’ ti.¹⁴ ‘Bhikkhu tatth’ eva tayā vasitun

¹ B. K. °sīsati.

³ K. a. upāsike.

⁵ B. tuvaṇ.

⁷ B. pan’.

⁹ K. om.

¹¹ C^a. a. ca.

¹³ C^a. sabhaṇḍena. C. °ṇḍena.

² B. K. upāsikā.

⁴ K. aññe.

⁶ K. B. jān°.

⁸ B. a. cintenti.

¹⁰ K. om. na tvaṇ.

¹² K. B. cintessāmi.

¹⁴ K. corr. a. Bhagavā.

vaṭṭatī' ti. 'Na sakkomi bhante, nāhaṃ tattha vasissāmī' ti. 'Tena¹ hi tvaṃ bhikkhu ekam eva rakkhituṃ sakkhissasī' ti. 'Kiṃ bhante' ti. 'Tava cittam eva rakkha² cittaṃ nāma' etaṃ dūrakkhaṃ³ tvam⁴ attano cittam eva niggahaṃ, mā aññaṃ kiñci cintayi, cittaṃ nāma' etaṃ dunniggaḥaṃ' ti vatvā imaṃ gātham āha.

35. 'Dunniggaḥassa lahuṇo yatthakāmanipātino

Cittassa damatho sādhu, cittaṃ dantaṃ sukhāvahaṃ' ti.

Tattha cittaṃ nāma' etaṃ dukkhena niggayhatī ti 'dunniggaḥaṃ.' 'Lahuṃ' uppajjati ca nirujjhati cā ti lahuṃ, tassa dunniggaḥassa lahuṇo.

'Yatthakāmanipātino' ti yattha katthacid⁵ eva nipātanasilassa etaṃ hi labhitabbaṭṭhānaṃ⁶ vā alabhitabbaṭṭhānaṃ⁷ vā⁸ yuttatṭhānaṃ vā ayuttatṭhānaṃ vā na jānāti, n' eva jātiṃ⁹ oloketi na gottaṃ na vayaṃ,¹⁰ yattha yattha¹¹ icchati tattha tatth' eva nipatati ti¹² yatthakāmanipātī ti vuccati, tassa evarūpassa cittassa 'damatho sādhu' catūhi ariyamaggehi dantaḥhāvo yathā nibbisevanaṃ hoti tathākataḥhāvo sādhu, kiṃkāraṇā ? idaṃ hi 'cittaṃ dantaṃ sukhāvahaṃ' dantaṃ nibbisevanaṃ kataṃ maggaphalasukhaṃ paramatthanibbānaṃ¹³ sukhaṃ ca āvahaṃti ti.

Desanāpariyosāne sampattaparisaṃyā¹⁴ bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Mahājanassa sātthikā desanā¹⁵ jātā.¹⁶ Satthā

1 C^a. na.

3 C^a., B., K., dur^o.

5 K. cid.

7 C^a. na alabhitatṭh^o.

9 C. C^a. jāti.

11 B. K. yatth' eva.

13 F. arahattapa^o.

12 B. dhammadesanā.

2 C^a. rakkhituṃ.

4 K. om.

6 F. labhitatṭh^o.

8 F. om.

10 F. vaddhaṃ. S. vaṃsaṃ.

12 C. C^a. nipatīti. K. ^otino tīti.

14 B. K. ^oparisā.

16 C^a. a. ti.

tassa bhikkhuno imaṃ ovādaṃ datvā, ‘gaccha bhikkhu aññaṃ kiñci acintayitvā tatth’ eva vasāhī’ ti paṇiṇi. So bhikkhu Satthu santikā¹ ovādaṃ labhitvā tattha agamāsi, kiñci bahiddhācittan² nāma na cintesi. Mahāupāsikāpi dibbena cakkhunā oloketi therāṃ dīsvā, ‘idāni ovādadāyakaṃ ācariyaṃ labhitvā punāgato mama putto’ ti attano ñāṇen’ eva paricchinditvā tassa sappāyāhāraṃ paṭiyādetvā adāsi. So sappāyabhojanaṃ³ yeva labhitvā⁴ katipāhen’ eva⁵ arahattaṃ patvā maggaphalasukhena vitināmento, ‘aho mahāupāsikā mayhaṃ paṭiṭṭhā jātā, ahaṃ imaṃ nissāya bhavanissaraṇaṃ patto’ ti cintetvā, ‘imasmiṃ tava me attabhāve paṭiṭṭhā jātā, saṃsāre pana me⁶ saṃsarantassa aññesu pi⁷ attabhāvesu ayaṃ paṭiṭṭhā bhūtapubbā no’⁸ ti upadhārento ekūnaattabhāvasataṃ anussari. Sāpi ekūnaattabhāvasate tassa pādapariārikā hutvā aññesu paṭibaddhacittā⁹ taṃ¹⁰ jivitā voropāpesi.¹¹ Thero tassā ettakaṃ aguṇarāsiṃ¹² dīsvā, ‘aho ayaṃ upāsikā bhāriyaṃ kammam akāsī’ ti cintesi. Mahāupāsikāpi gehe nisinnā va ‘kin nu kho mayhaṃ puttassa pabbajitakiccaṃ matthakaṃ pattan’¹³ ti upadhārayamānā, tassa arahattapattiṃ ñatvā, uttariṃ¹⁴ upadhārayamānā ‘mama putto arahattaṃ patvā¹⁵ “aho vata me ayaṃ upāsikā mahatī paṭiṭṭhā jātā” ti cintetvā “atīte pi nu kho me¹⁶ ayaṃ paṭiṭṭhā bhūtapubbā no” ti upadhārento ekūnaattabhāvasataṃ anussari, ahaṃ¹⁷ kho pana ekūnaattabhāvasate aññehi saddhiṃ ekato hutvā etaṃ jivitā voropesiṃ, ayaṃ me¹⁸ ettakaṃ

1 C^a. °kaṃ.

2 B. K. cinanaṃ.

3 B. K. °yaṃ bho°.

4 C^a., S., B., sevītvā for yeva la°. K. om. yeva.

5 K. a. saha poṭisambhidāhi.

6 C. C^a. om..

7 C. rep. aññesu pi.

8 K. a. vā.

9 K. B. a. hutvā.

10 K. maṃ.

11 C. or°. B. S. voropesi.

12 K. aguṇaṃ.

13 B. K. a. no.

14 B. K. uttari.

15 C^a. patto vā.

16 K. om.

17 K. a. pi.

18 C^a. om.

aguṇarāsiṅ¹ disvā “aho bhāriyaṅ kammaṅ kataṅ upāsikāyā”
 ti cintesi² natthi³ evaṅ nu kho saṅsāre saṅsarantiyā mama⁴
 puttassa upakāro katapubbo’ ti sā⁵ upadhārayamānā tato
 uttariṅ satimam⁶ attabhāvaṅ anussarivā ‘satime⁷ attabhāve
 mayā etassa pādapariçārikāyā⁸ hutvā ekasmiṅ jīvitavoro-
 panatthāne jīvitadānaṅ dinnāṅ, aho mayā mama puttassa
 mahāupakāro kato’⁹ ti¹⁰ gehe nisinnā va, ‘uttariṅ viresetvā
 upadhārethā’ ti āha. So dibbāya sotadhātuyā¹¹ saddaṅ
 sutvā viresetvā¹² satimaṅ¹³ attabhāvaṅ anussarivā tattha
 tāya¹⁴ attano jīvitassa dinnabhāvaṅ disvā, ‘aho mama
 imāya upāsikāyā upakāro katapubbo’ ti attamano hutvā
 tatth’ eva catūsu maggaphalesu pañhaṅ kathetvā anupā-
 disesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi ti.

Aññatarabhikkhussa vatthu.¹⁵

3. UKKAṆṬHITAÑÑATARABHIKKHUSSA-VATTHU.

‘Sududdasan’ ti imaṅ dhammadeśanaṅ Satthā Jeta-
 vane viharanto aññatarāṅ ukkaṇṭhitabhikkhuṅ ārabha
 kathesi.

Satthari kira Sāvatthiyaṅ viharante eko setthiputto
 attano kulūpagatheraṅ upasaṅkamitvā, ‘bhante ahaṅ dukkhā
 mucçitukāmo,¹⁶ ekaṅ me dukkhato muñcanākāraṅ¹⁷ kathethā’

¹ B. K. aguṇaṅ.

² K. °siti, and a. sāpi uttari cintesi.

³ B. atthi.

⁴ K. mayā.

⁵ B. om.

⁶ B. sattamaṅ. C^a. samatiṅ sa.

⁷ B. sattame.

⁸ B. °kā.

⁹ B. katapubbo.

¹⁰ K. a. ñatvā.

¹¹ K. sotu°.

¹² C. C^a. visese.

¹³ B. sattamaṅ.

¹⁴ C^a. attabhāvaṅ.

¹⁵ B. Aññatarabhikkhuvatthu. B. a. dutiyaṅ.

¹⁶ S. B. muñçitu°.

¹⁷ B. muñçanakāraṅ.

ti āha. 'Sādh' āvuso sace 'si dukkhā muccitukāmo salāka-
bhattaṇ dehi pakkhikabhattaṇ dehi vassāvāsikaṇ dehi cīva-
rādayo paccaye dehi¹ attano sapatteyyaṇ tayo koṭṭhāse katvā
ekena kammantaṇ² payojehi ekena puttadāraṇ posaya³ ekaṇ
Buddhasāsane⁴ dehi' ti āha. So⁵ 'sādhu bhante' ti vutta-
patipātiyā⁶ sabbaṇ katvā puna therāṇ pucchi: 'tato uttariṇ
aññaṇ kiṇ karomi bhante' ti. 'Āvuso tīṇi saraṇāni⁷ pañca
silāni gaṇhāhī'⁸ ti. Tāni pi gahe tvā⁹ tato uttariṇ pucchi.
'Tena hi dasa silāni gaṇhāhī'¹⁰ ti. So¹¹ 'sādhu bhante'
ti gaṇhi. So evam anupubbena puññakammassa katattā
Anupubbasetṭhiputto¹² nāma jāto. 'Tato uttariṇ pi kattab-
baṇ¹³ atthi bhante' ti puna pucchitvā, 'tena hi pabbajāhī'
ti vutte nikkhamitvā pabbaji. Tass' eko ābhidhammika-
bhikkhu¹⁴ ācariyo ahosi, eko¹⁵ vinayadharo upajjhāyo.
Tassa laddhūpasampadassa ācariyo attano santikaṇ āgata-
kāle abhidhamme pañhaṇ katheti: ¹⁶ 'Buddhasāsane¹⁷ idaṇ
kātuṇ vaṭṭati, idaṇ kātuṇ¹⁸ na vaṭṭati' ti. Upajjhāyo pi'ssa
attano santikaṇ āgatakāle vinaye pañhaṇ katheti: 'Buddha-
sāsane nāma idaṇ kātuṇ vaṭṭati, idaṇ kātuṇ na vaṭṭati' ti;¹⁹
idaṇ kappati, idaṇ na kappati' ti. So cintesi: 'aho bhāri-
yaṇ idaṇ kammaṇ, ahaṇ dukkhā muccitukāmo²⁰ pabbajito,
idha mama²¹ hatthapasāraṇaṭṭhānam eva na paññāyati,

¹ K. paccudehi for pa° dehi.

² C^a °nte. B. kammaṇ.

⁴ B. °naṇ.

⁶ B. K. vutte pa°.

⁸ B. K. gaṇhā.

¹⁰ K. gaṇhā.

¹² C^a. anupubbena se°.

¹³ B. kāt°. K. a. puññaṇ.

¹⁴ C. C^a. abhi°.

¹⁵ C. C^a. a. pi.

¹⁶ S. kathessati. B. K. kathesi, So infra.

¹⁷ B. K. a. nāma.

¹⁹ C^a. om. i° k° n° v° ti.

²¹ K. idha ca me. C^a. idaṇ ca. S. idh' eva.

³ K. B. posehi.

⁵ B. se.

⁷ B. K. a. gaṇha.

⁹ B. paṭigg°.

¹¹ B. om.

¹⁸ B. K. om.

²⁰ K. a. evaṇ.

gehe ṭhatvā va¹ dukkhā muccituṇ sakkā, mayā gihinā bhavituṇ vaṭṭatī' ti. So tato paṭṭhāya ukkaṇṭhito anabhī-rato dvattimsākāre sajjhāyaṇ na karoti, uddesaṇ na gaṇhāti,² kiso lūkho dhamanīsanthatagatto³ ālasiyābhībhūto kacchu-parikiṇṇo ahosi. Atha naṇ daharasāmaṇerā 'āvuso kiṇ tvaṇ⁴ ṭhitatṭhāne ṭhito va nisinnatṭhāne nisinno⁵ va hosi⁶ paṇḍurogābhībhūto kiso lūkho⁷ kacchuparikiṇṇo kin te katan' ti pucchiṇsu. 'Ukkaṇṭhito 'mhi āvuso' ti. 'Kiṇ-kāraṇā' ti. So taṇ pavattiṇ ārocesi. Te tassa ācariyupaj-jhāyānaṇ ācikkhiṇsu, ācariyupajjhāyā taṇ ādāya Satthu santikaṇ agamaṇsu. Satthā 'kiṇ bhikkhave āgat'atthā' ti āha. 'Bhante ayaṇ bhikkhu tumhākaṇ sāsane ukkaṇ-ṭhito' ti. 'Evaṇ kira bhikkhū' ti. 'Āma bhante' ti. 'Kiṇkāraṇā' ti. 'Ahaṇ bhante dukkhā muccitukāmo pabbajito, tassa me ācariyo abhidhammakathaṇ kathesi, upajjhāyo vinayakathaṇ,⁸ svāhaṇ "idha me hatthapasā-raṇatṭhānam eva natthi, gihinā hutvā sakkā dukkhā mucci-tuṇ, gihī bhavissāmī" ti sannitṭhānaṇ akāsiṇ bhante' ti. 'Sace tvaṇ bhikkhu ekaṇ eva rakkhituṇ sakkhissasi avase-sānaṇ rakkhanakiccaṇ⁹ natthī' ti. 'Kiṇ bhante' ti. 'Tava cittam eva rakkhituṇ sakkhissasi' ti. 'Sakkhissāmī bhante' ti. 'Tena hi attano cittam eva rakkhā'¹⁰ ti vatvā,¹¹ imaṇ¹² ovādaṇ datvā imaṇ gātham āha :

36. 'Suddesaṇ sunipunaṇ yatthakāmanipātinaṇ¹³
cittaṇ rakkhetha medhāvi, cittaṇ guttaṇ sukhā-
vahan ti.'

¹ K. vata.

² B. K. °ati.

³ Cf. Skt. dhamanīsaṅtata and dhamanīrajjusa°.

⁴ K. taṇ.

⁵ B. nisinnako.

⁶ B. K. ahosi.

⁷ K. a. dhamanī° āl°

⁸ B. K. a. kathesi.

⁹ K. rakkhitabba°. S. rakkhanakaṇ.

¹⁰ B. K. rakkhāhi, sakkā dukkhā muccitun (B. muñci°) ti.

¹¹ S. om.

¹² C. C°. idaṇ.

¹³ B. imaṇ. K. om.

‘Sududdasan’ ti suṭṭhu duddasaṇ. ‘Sunipuṇan’ ti suṭṭhu nipuṇaṇ paramasaṇhaṇ. ‘Yatthakāmanipātinan’ ti jātiādini anoloketvā labhitabbālabhitabbayuttaṭṭhānesu¹ yatthakatthaci² nipātanasiḷaṇ. ‘Cittaṇ rakkhetha medhāvī’ ti andhabālo dummedho attano cittaṇ rakkhituṇ samattho nāma natthi, cittavasiko hutvā anaya-vyasaṇaṇ pāpuṇāti³ medhāvī pana paṇḍito va⁴ cittaṇ rakkhituṇ sakkoti, tasmā tvam⁵ pi cittaṇ⁶ gopehi, idaṇ hi ‘cittaṇ guttaṇ sukhāvahaṇ’ maggasukhaphalasukhanibbānasukhāni⁷ āvahaṭi ti.

Desanāpariyosāne so bhikkhu sotāpattiphalan pāpuṇi, aññe pi bahū sotāpannādayo ahesuṇ, desanā mahājanassa sātthikā⁸ ahoṣi ti.

Ukkaṇṭhitaññatarabhikkhussa-vatthu.⁹

4. BHĀGINEYYASAṄGHARAKKHITATThERA-VATTHU.

‘Dūraṅgaman¹⁰ ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Sāvattiyaṇ viharanto Saṅgharakkhitan nāma ārabha kathesi.¹¹

Sāvattiyaṇ kir’eko kulaputto Satthu dhammadesanaṇ sutvā nikkhamitvā pabbajito laddhūpasampado Saṅgharakkhitatthero nāma hutvā, katipāhen’ evārahattaṇ¹² pāpuṇi.

¹ C^a. om. °labhitabba°.

² B. K. a. pi.

³ K. pāpuṇi.

⁴ C^a. om.

⁵ S. tuvam.

⁶ B. K. a. eva.

⁷ B. K. maggaphalanibbānasukhāni. C^a. °sukhaṇ °sukhaṇ.

⁸ K. a. jātā.

⁹ B. aññataraukkaṇṭhitabhikkavatthu, and a. tatiyaṇ. K. ukkaṇṭhitabhikkhuvatthu.

¹⁰ K. a. ekacaraṇ.

¹¹ Cf. Pañcatantra V. 9. Hitopadeśa IV. 15.

¹² B. K. eva a°.

Tassa¹ kaṇiṭṭhā² puttaṅ labhivā therassa nāmam akāsi. So Bhāgineyyasaṅgharakkhito nāma³ hutvā vayappatto therassa⁴ santike pabbajitvā laddhūpasampado aññatarasmiṅ gāmakārāme⁵ vassaṅ upagantvā ekaṅ sattahatthaṅ ekaṅ aṭṭhahatthan ti dve vassāvāsikasātake labhivā, ‘aṭṭhahatthaṅ upajjhāyassa me bhavissatī’ ti sallakkhetvā, ‘sattahatthaṅ mayhaṅ bhavissatī’ ti cintetvā, vutthavasso ‘upajjhāyaṅ passissāmī’ ti āgacchanto antarāmagge piṇḍāya caranto āgantvā there vihāraṅ anāgate yeva vihāraṅ pavisitvā therassa divatṭhānaṅ sammajjitvā pādodakaṅ upatṭhāpetvā⁶ āsanaṅ paññāpetvā āgamanamaggaṅ olokeno nisīdi. Ath’assa,⁷ āgacchantaṅ⁸ disvā,⁹ paccuggamaṅ katvā pattacīvaraṅ paṭiggahetvā,¹⁰ ‘nisīdatha bhante’ ti therāṅ nisīdāpetvā tālavaṅṅaṅ ādāya vijetvā¹¹ pānīyaṅ datvā pāde dhovitvā taṅ sātakaṅ ānetvā¹² pādāmūle ṭhapetvā ‘bhante imaṅ paribhuñjathā’ ti vatvā vijayamāno¹³ aṭṭhāsi. Atha naṅ thero āha: ‘Saṅgharakkhita mayhaṅ cīvaraṅ¹⁴ paripuṇṇaṅ, tvam¹⁵ eva paribhuñjā’ ti. ‘Bhante mayā laddhakālato patṭhāya ayaṅ tumhākam eva sallakkhito, paribhogaṅ karoṭhā’ ti. ‘Hotu Saṅgharakkhita paripuṇṇam me ticīvaraṅ,¹⁶ tvam¹⁷ eva paribhuñjā’ ti. ‘Bhante mā evaṅ karoṭha, tumhe hi paribhuñjante mayhaṅ mahapphalaṅ bhavissatī’ ti, Atha naṅ tassa punappuna¹⁸

¹ F. assa.

² F. °tṭho. K. °tṭhe. B. kaṇiṭṭhabhaginī.

³ K. om.

⁴ F. °ss’ eva.

⁵ F. gāmāhārāpi me.

⁶ B. K. patṭh°.

⁷ S. atha naṅ.

⁸ K. B. āgamanabhāvaṅ. (K. a°.)

⁹ B. K. ñatvā.

¹⁰ C^a. pari°.

¹¹ B. K. °itvā.

¹² B. K. netvā.

¹³ F. S. vijamāno.

¹⁴ F. °ra°.

¹⁵ C^a. om.

¹⁶ F. corr. B. K. cīvaraṅ.

¹⁷ C^a. tam.

¹⁸ B. K. °naṅ.

kathentassāpi thero na icchi,¹ evaṅ so vijamāno² t̥hito va cintesi: 'ahaṅ therassa gihikāle bhāgineyyo pabbajitakāle saddhivihāriko, evam pi mayā saddhiṅ upajjhāyo paribhogaṅ na kātukāmo,³ imasmiṅ mayā saddhiṅ paribhogaṅ akaronte kiṅ me samaṇabhāvena gihī bhavissāmī' ti. Ath' assa etad ahoṣi: 'dussaṅṭhāpiyo⁴ gharāvāso, kin nu kho katvā gihī bhūto jivissāmī' ti. Tato cintesi: 'atṭhahatthasātaṅ vikkīṇitvā ekaṅ eḷikaṅ gaṇhissāmi, eḷikā nāma khippaṅ vijāyanti, svāhaṅ vijātavijātaṅ⁵ vikkīṇitvā mūlaṅ karissāmi, mūlaṅ⁶ katvā ekaṅ pajāpatiṅ ānessāmi, sā ekaṅ puttaṅ vijāyissati, ath' assa mama mātulassa⁷ nāmaṅ katvā cūlayānake⁸ nisīdāpetvā mama puttañ ca bhariyañ⁹ ca ādāya mātulaṅ vandituṅ āgacchissāmi,¹⁰ āgacchanto antarāmagge mama bhariyaṅ¹¹ vakkhāmi: 'ānehi tāva me puttaṅ, vahissāmi¹² nan' ti, sā 'kiṅ tena¹³ puttena gahitena, ehi imaṅ yānakaṅ pājehī' ti vatvā puttaṅ gahetvā, 'ahaṅ¹⁴ nessāmi¹⁵ nan' ti¹⁶ sandhāretuṅ asakkontī cakkapāde¹⁷ chaddessati, ath' assa sarīraṅ abhiruhitvā¹⁸ cakkaṅ gamissati, atha naṅ 'tvaṅ mama puttaṅ n'eva mayhaṅ adāsi na sandhāretuṅ asakkhi,¹⁹ nāsito'mhi²⁰ tayā' ti vatvā patodalatṭhiyā²¹ piṭṭhiṅ²² paharissāmi' ti so²³ evaṅ cintento

¹ B. a. yeva. .

² B. K. vijayamāno.

³ B. kattu°.

⁴ F. °ayo. *But cf.* Skt. saṅsthāpya. K. a. mayā.

⁵ C. C^a. vijātaṅ vi°. F. B. vijātaṅ.

⁶ K. mūle bahū.

⁷ K. °la°.

⁸ F. mūla°, *corr.* mūlaṅ yā°.

⁹ C. puttabhar.

¹⁰ B. K. āgam°.

¹¹ B. K. a. evaṅ.

¹² B. gaṇhi°.

¹³ B. K. te, *and om.* gahitena.

¹⁴ B. *om.*

¹⁵ B. K. ān°.

¹⁶ B. a. netvā.

¹⁷ cakkamagge.

¹⁸ K. āruh°.

¹⁹ K. nāsakkhi, *om. preceding na.*

²⁰ F. B. K. 'smi.

²¹ B. K. °yatṭhiyā.

²² B. K. °iyaṅ.

²³ C^a. *om.*

thatvā vijayamāno¹ therassa sīse² tālavaṇṭena pahari. Thero³ 'kin nu kho ahaṅ Saṅgharakkhitena⁴ sīse pahato' ti upadhārento, tena cintitacintitaṅ⁵ sabbaṅ ñatvā, 'Saṅgharakkhita mātugāmaṅ⁶ pahāraṅ dātuṅ nāsakkhi, ettha⁷ mahallakatherassa ko doso' ti āha. So 'aho nattho 'mhi, ñataṅ⁸ kira me upajjhāyena cintitacintitaṅ, kiṅ me samaṇabhāvenā⁹ ti tālavaṇṭaṅ chaddetvā palāyituṅ āradhho. Atha naṅ daharā ca sāmaṇerā ca anubandhitvā ādāya Satthu santikaṅ agamaṅsu. Satthā te bhikkhū disvā, 'kiṅ bhikkhave āgat' attha, eko vo¹⁰ bhikkhu laddho' ti pucchi, 'Āma bhante imaṅ¹¹ daharaṅ ukkaṅṭhitvā palāyantaṅ gahetvā tumhākaṅ santikaṅ āgat' amhā' ti. 'Evaṅ kira bhikkhū' ti. 'Āma bhante' ti. 'Kiṅ atthaṅ te bhikkhu evaṅ bhāriyaṅ kammaṅ kataṅ, nanu tvaṅ āradhdhaviriyassa ekassa Buddhassa putto, mādisassa¹² Buddhassa nāma¹³ sāsane pabbajitvā attānaṅ dametvā sotāpanno ti vā sakadāgāmianāgāmiarahā¹⁴ ti vā vadāpetuṅ nāsakkhi,¹⁵ kimatthaṅ evaṅ bhāriyaṅ kammam akāsī' ti. 'Ukkaṅṭhito 'smi bhante' ti. 'Kiṅkāraṇā ukkaṅṭhito 'sī' ti. So evaṅ¹⁶ vassāvāsikasātakānaṅ¹⁷ laddhādivasato paṭṭhāya yāva therassa tālavaṇṭena pahārā¹⁸ sabbaṅ taṅ pavattiṅ¹⁹ ārocetvā, 'iminā kāraṇena palāto²⁰ 'smi²¹

¹ F. K. vijamāno.

² B. K. sīsaṅ.

³ C^a. itaro.

⁴ B. °ito.

⁵ K. cintitaṅ.

⁶ K. °gāmassa tvaṅ. S. °gāme.

⁷ K. a. me.

⁸ C. C^a. ñātā. So S. with cintitacintitā.

⁹ F. om. kiṅ me sa°.

¹⁰ B. tumhehi.

¹¹ F. C^a. idaṅ.

¹² S. om. bu° pu° mā°. K. om. bu°.

¹³ B. K. after mād°. C. C^a. om.

¹⁴ B. K. ti vā after each.

¹⁵ B. K. na sa°.

¹⁶ F. ekaṅ. B. K. om.

¹⁷ F. vassāvāsikaṅ.

¹⁸ F. paharanaṅ.

¹⁹ K. a. Satthu.

²⁰ K. palāyito. C^a. °yato.

²¹ B. om.

bhante' ti āha. Atha naṃ Satthā 'ehi¹ bhikkhu mā cintayi, cittaṃ nāma' etaṃ dūre hontam² pi ārammaṇaṃ sampaṭicchana-kajātikaṃ³ rāgadosamohabandhanā muccanattāya⁴ vāyamituṃ vaṭṭatī' ti vatvā imaṃ gātham aha :

37. 'Dūraṅgamaṃ ekacaraṃ asarīraṃ guhāsaṃ

Ye cittaṃ saññamessanti mokkhanti Mārabandhanā' ti.

Tattha 'dūraṅgamaṃ' ti cittassa hi makkaṭasuttamattam⁵ pi puratthimādidisābhāgena gamanāgamaṇaṃ nāma natthi, dūre santam pi pana ārammaṇaṃ sampaṭicchati ti dūraṅgamaṃ nāma jātaṃ. Sattaṭṭhacittāni pana⁶ ekato kaṇṇikabaddhāni⁷ ekakkhaṇe uppajjituṃ samatthāni⁸ nāma natthi, uppattikāle ekekam eva cittaṃ uppajjati, tasmīṃ niruddhe puna ekekam⁹ eva uppajjati ti¹⁰ 'ekacaraṃ' nāma jātaṃ. Cittassa¹¹ sarīra-sañṭhānaṃ vā nīlādippakāro vaṇṇabhedo vā natthi ti asarīraṃ nāma jātaṃ. Guhā nāma catumahābhūtaguhā idaṃ ca hadayarūpaṃ nissāya pavattati ti 'guhāsaṃ' nāma jātaṃ. 'Ye cittaṃ' ti ye keci purisā vā itthiyo vā gahaṭṭhā vā pabbajitā vā annuppajjanakassa¹² kilesassa uppajjituṃ adentā¹³ satisammohena uppannaṃ kilesaṃ pajahantā¹⁴ cittaṃ 'saññamessanti' saṃyantaṃ avikkhittaṃ karissanti¹⁵ 'mokkhanti Mārabandhanā'

¹ F. om.

³ K. B. °anajā°.

⁵ S. B. K. °mattakam.

⁷ F. °kā°.

⁹ C^a. ekam ekam. B. ekam. K. ekakam.

¹⁰ B. tasmā.

¹² °ntassa. C. C^a. °nassa. B. anuppannaki°. K. anuppajjanaki°.

¹³ F. adenno. K. °nto.

¹⁵ S. om. sa° av° ka°. F. yantaṃ. C^a. sayantaṃ.

² C^a. dūrato na taṃ.

⁴ K. B. muñc.

⁶ C^a. om.

⁸ K. °tthā.

¹¹ F. sattaṭṭhaci°.

¹⁴ C. C^a. °nto.

ti sabbe te kilesabandhanâbhâvena Mârabandhanasâñ-
khâtâ¹ tebhûmakavattâ² muccissanî ti.

Desanâpariyosâne Bhâgineyyasâñgharakkhitatthero sotâ-
pattiphalañ pâpuñi aññe pi bahû sotâpannâdayo jâtâ, mahâ-
janassa sâtthikâ desanâ³ ahoî ti.

Bhâgineyyasâñgharakkhitattherassa vatthu.⁴

5. CITTAHATTHATHERA-VATTHU.

‘Anavatthitacittassâ’ ti imañ dhammadesanañ
Sathhâ Sāvaththiyañ viharanto Cittahatthatherañ⁵ nâma
ârabba kathesi.

Eko kira Sāvaththivâsî kulaputto natthagoṇaṇ pariyesanto
araññañ pavisitvâ majjhantikakâle⁶ goṇaṇ disvâ yûthe⁷
vissajjetvâ, ‘avassañ ayyânañ santike âhâramattañ labhis-
sâmî’ ti khuppiasâ pîlito viharañ pavisitvâ bhikkhûnañ
santikañ gantvâ vanditvâ ekamantañ atthâsi.⁸ Tasmiñ kho
pana samaye⁹ bhikkhûnañ avakkârapâtiye¹⁰ bhuttâvase-
sakañ bhattañ hoti te tañ châtakapîlitañ disvâ, ‘ito bhattañ
hoti, gahetvâ bhuñjâ’¹¹ ti vadiṇsu. Buddhakâle ca¹²
nâma¹³ anekasûpavyañjanañ bhattañ¹⁴ uppajjati. So tato

¹ C^a. °ta°.

² B. K. °ika°.

³ B. dhammadesanâ.

⁴ B. Sañgharakkhitabhâgineyyatheravatthu, and a.
catutthañ. C^a. vatthuñ, al.

⁵ K. Ci° nâma therañ. Cf. F. Jât. I., p. 311. Kuddâla-
jâtaka, introd. The name there is : Cittahatthasâriputtat-
thero. Dhp. v. 35 is there quoted, not 38.

⁶ B. °ike kâle.

⁷ B., K., S. goyûthe.

⁸ B. nisîdi.

⁹ R. samayena.

¹⁰ B. K. °iyañ. This form in Mahāvagga IV. 1.

¹¹ B. K. bhuñjâhî.

¹² C^a., om.

¹³ B. pana.

¹⁴ K. om.

yāpanamattaṃ gaheṭvā bhuñjitvā pānīyaṃ pi pivitvā hatthe dhovitvā bhikkhū vanditvā, 'kiṃ bhante ajja ayyā nimanti-taṭṭhānaṃ¹ agamaṃsū' ti pucchi. 'Natthi upāsaka bhikkhū iminā va nihārena nibaddhaṃ labhantī' ti. So cintesi:² 'mayaṃ utṭhāya samuṭṭhāya³ rattiṃ-divaṃ nibaddhaṃ kammaṃ karontāpi⁴ evaṃ madhuravyañjanaṃ bhattaṃ na labhāma, ime kira nibaddhaṃ bhuñjanti, kim me gihibhāvena, bhikkhu bhavissāmī' ti cintetvā bhikkhū⁵ upasaṅkamitvā pabbajjaṃ yāci. Atha naṃ bhikkhū 'sādhu upāsakā' ti pabbājesuṃ. So laddhūpasampado sabbappakāraṃ vatta-paṭivattaṃ akāsi, so buddhānaṃ uppannaena balavasakkārena⁶ katipāhassa' eva⁷ thūlasarīro ahoṣi. Tato cintesi: 'kim me bhikkhāya caritvā jīvitena, gihī bhavissāmī' ti, so gantvā gehaṃ pāvīsi. Tassa gehe kammaṃ karontassa katipāhen' eva sarīraṃ milāyi⁸ Tato 'kim me iminā dukkhena samaṇo bhavisāmī' ti cintetvā puna gantvā pabbaji; so katipāhaṃ vītināmetvā puna ukkaṇṭhitvā vibbhami. Pabbajitakāle pana⁹ upakārako hoti, so puna pi katipāhen' eva ukkaṇṭhitvā, 'kim me gihibhāvena,¹⁰ pabbajissāmī' ti gantvā bhikkhū¹¹ vanditvā pabbajjaṃ yāci. Atha naṃ bhikkhū upakāravasena puna¹² pabbājayiṃsu. Evaṃ so¹³ chakkhattuṃ¹⁴ pabbajitvā uppabbajito.¹⁵ Tassa bhikkhū 'esa cittaवासiko hutvā vicarati' ti Cittahatthathero ti nāmaṃ kariṃsu. Tass' evaṃ aparāparaṃ vicarantass' eva bhariyā gabbhinī ahoṣi. So sattame vāre araṇṇato

¹ B. K. nimantana°.

² K. om.

³ K. om.

⁴ B. K. °nto pi.

⁵ B. bhikkhūnaṃ.

⁶ C. K. lābhasa°.

⁷ C^a., B. K. katipāhaccayena.

⁸ B. milāyati.

⁹ B. K. a. bhikkhūnaṃ.

¹⁰ S. gihī°, al.

¹¹ B. K. bhikkhūnaṃ.

¹² K. om.

¹³ B. a. iminā niyāmen' eva.

¹⁴ Cf. J. chavāre. C. C^a. have tikkhattuṃ, which is strictly correct. But note sattavāre *infra*.

¹⁵ C. C^a. pa°.

kasibhaṇḍaṇ ḍāyā geḥaṇ gantvā bhaṇḍakaṇ ṭhapetvā, 'attano kāsavaṇ gaṇhissāmī' ti gabbhaṇ pāvīsi. Tasmiṇ khaṇe tassa bhariyā nipajjitvā niddāyati. Tassā nivatthasāṭako apagato,¹ mukhato lālā gaḷati,² nāsā ghurughurāyati³ mukhaṇ vivataṇ, sā tassa⁴ uddhumātakasarīraṇ viya upaṭṭhāsi. So 'aniccaṇ dukkhaṇ idaṇ⁵ ahaṇ ettakaṇ kālaṇ pabbajitvā imaṇ nissāya bhikkhubhāve saṇṭhātum nāsakkhiṇ'⁶ ti kāsavakoṭiyaṇ⁷ gahetvā udare bandhanto⁸ va gehā nikkhami.⁹ Ath' assa antaragehe¹⁰ thitā sassū taṇ tathā gacchamaṇaṇ¹¹ disvā, 'ayaṇ paṭikkantako¹² idān' eva araṇṇato āgacchanto¹³ va kāsavaṇ udare bandhitvā¹⁴ nikkhanto vihārābhimukho¹⁵ gacchati, kiṇ nu kho' ti geḥaṇ pavisitvā niddāyamānaṇ dhītaṇ passitvā,¹⁶ 'imaṇ disvā so vippaṭisārī hutvā gato' ti ñatvā dhītaṇ paharivā, 'uṭṭhehi kālakaṇṇi, sāmiko te taṇ¹⁷ niddāyamānaṇ disvā vippaṭisārī hutvā gato, natthi so ito paṭṭhāya tuyhaṇ'¹⁸ ti āha. 'Apehi amma kuto tassa gamaṇaṇ,¹⁹ katipāhen' eva puna āgamissatī'²⁰ ti.²¹ So pi 'aniccaṇ dukkhaṇ' ti

¹ B. a. hoti.

² C^a. galagalāyati. B. K. paggharati.

³ B. K. ghura^o; both forms in Skt. S. surūsurūyati.

⁴ B. so tassā.

⁵ B. a. ti saṇṇaṇ labhitvā.

⁶ C^a. nāsakkhissan.

⁷ B. kāsāya^o.

⁸ C^a. bandhento. B. bandhitvā.

⁹ B. ^omitvā gato.

¹⁰ S. anantara. C^a. antaraṇ gehe.

¹¹ B. K. gacchantaṇ.

¹² B. paṭiukkaṇṭhito bhavissati. K. patikkanto.

¹³ C. C^a. araṇṇaṇ. S. a. āgato. B. āgantvā for āgacch^o.

¹⁴ B. a. gehā.

¹⁵ B. K. a. va.

¹⁶ B. K. passi so.

¹⁷ B. K. om.

¹⁸ B. a. saṇvāso.

¹⁹ B. a. atthi.

²⁰ B. K. punāg^o.

²¹ B. a. āha.

vatvā gacchanto gacchanto¹ va² sotāpattiphalaṃ pāpuṇi. So gantvā bhikkhū vanditvā pabbajjaṃ yāci. ‘Na sakkhis-sāma mayaṃ taṃ³ pabbājetuṃ, kuto tuyhaṃ samaṇabhāvo satthakanisādanapāsānasadisāṃ⁴ tava sīsan’ ti. ‘Bhante⁵ maṃ ekavāraṃ pabbājethā’ ti. Te taṃ⁶ upakāravasena pabbājayiṃsu. So katipāhen’ eva saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi; te pi naṃ āhaṃsu :⁷ ‘āvuso Cittahattha tava gamanasamayaṃ tvam eva jāneyyāsī’ ti ‘imasmiṃ te vāre cirāyitan’⁸ ti. ‘Bhante⁹ saṃsaggassa atthibhāvakāle gat’ amha,¹⁰ so me¹¹ saṃsaggo chinno, idāni agamanadhammā jāt’ amhā’ ti. Bhikkhū Satthu santikaṃ gantvā, ‘bhante ayaṃ bhikkhu amhehi evaṃ vutto,¹² evaṃ nāma katheti aññaṃ vyākāroti, abhūtaṃ vadati’¹³ ti āhaṃsu. Satthā ‘āma bhikkhave mama putto attano anavatṭhitacittakāle¹⁴ saddhammaṃ ajānanakāle gamanāgamanaṃ akāsi, idāni’ssa puññaṃ ca pāpaṃ ca pahīṇaṃ’ ti vatvā imā gāthā abhāsi :¹⁵

38. ‘Anavatṭhitacittassa saddhammaṃ avijānato
pariplavapasādassa paññaṃ na paripūrati.
39. Anavassutacittassa ananvāhatacetaso
puññapāpapahīṇassa natthi jāgarato bhayaṃ’ ti.

Tattha ‘anavatṭhitacittassā’ ti cittaṃ nāma’ etaṃ kassaci nibaddhaṃ vā thāvaraṃ vā natthi, yo pana puggalo

¹ B. K. om. one.

² C^a. om.

³ B. om.

⁴ B. K. have °nisāna° = Skt. nisāna, the commoner form : nisādana, will = Skt. śātana ‘sharpening, whetting’ + ni. Both from root śo.

⁵ B. K. a. idāni.

⁶ B. K. a. tassa.

⁷ B. om.

⁸ C^a. circa°.

⁹ K. a. me.

¹⁰ B. K. amhā.

¹¹ S. kho. B. no.

¹² K. vuddho.

¹³ C^a. vadehī.

¹⁴ K. °cittassa kāle.

¹⁵ B. K. āha.

assapiṭṭhe ṭhapitakumbhaṇḍakaṇ¹ viya, thusarāsīmhi² koṭṭhitakhāṇuko³ viya, khallāṭasīse⁴ kadambapupphaṇ viya ca katthaci na saṇṭhahati,⁵ kadāci acelako⁶ hoti kadāci ājīvako kadāci nigaṇṭhako⁷ kadāci tāpaso evarūpo puggalo anavaṭṭhitacitto nāma tassa 'anavaṭṭhitacittassa' sattatiṅsabodhapakkhikadhammabhedāṇ⁸ idaṇ⁹ 'saddhammaṇ' avijānantassa,¹⁰ parittasaddhatāya vā upplavana-ullopanasaddhatāya¹¹ vā 'pariplavapasādassa' kāmāvacararūpāvacarādibhedāpi¹² 'paññā na paripūrati' kāmāvacarāya pi aparipūriyamānāya¹³ kuto ca rupāvacarārūpāvacaralokuttarapaññā paripūrissatī ti dipeti. 'Anavassutacittassā' ti rāgena atintacittassa. 'Ananvāhatacetaso' ti 'āhatacitto¹⁴ khilajāto' ti āgataṭṭhāne dosena cittassa pahatabhāvo vutto, idha pana dosena appaṭihatacittassā ti attho. 'Puññapāpapahīṇassā' ti catutthamaggena pahīṇapuññassa c' eva pahīṇapāpassa ca khīṇāsavassa, 'Natthi jāgarato bhayan' ti khīṇāsavassa jāgarantass'¹⁵ eva¹⁶ bhayābhāvo kathito viya, so pana saddhādihi pañcahi¹⁷ jāgaradhammehi samannāgatattā

¹ B. K. °ṇḍaṇ.

² B. tusa. K. thūsa.

³ B. K. koṭita°.

⁴ B. K. °saṅse. B. a. ṭhapitaṇ.

⁵ B. K. saṇṭhāti.

⁶ B. buddhasāvako. K., C., C^a. sevako. S. acelako. .

⁷ B. K. nigaṇtho.

⁸ B. K. °kkhiya°.

⁹ K. imaṇ. B. om.

¹⁰ F., B., K. ajān°.

¹¹ K. B. uplavasaddhatāya. F. upplavallopana°. (F. has parittasaddhammatāya, then °saddhatāya.) C^a. om. C. lelājanasa° (lelāyana°?). The text is S. The root will be lup vimohane (Dhātup. 4, 126) + ud.

¹² C. C^a. kāmāvacarāpi rū°.

¹³ So S. only. F. °iyamānā. B. K. °ayamānāya. C. C^a. °ayamānā.

¹⁴ F. āha citto.

¹⁵ C^a. jaggantass'.

¹⁶ C^a. a. sa. B. abhayabhāvo.

¹⁷ K. om.

jāgaro nāma, tasmā tassa jaggantassāpi¹ ajaggantassāpi kilesabhayaṅ² natthi kilesānaṅ apacchāvattanato na hi taṅ kilesā anubandhanti tena tena³ maggena pahīṇaṅ⁴ punappuna⁵ anupagamanato. Ten' evāha: 'sotāpattimaggena ye⁶ kilesā pahīṇā te kilesā na pun' eti na pacchāgacchati sakadāgāmī anāgāmī, arahattamaggena ye kilesā pahīṇā te kilese⁷ na pun' eti⁸ na pacchāgacchati' ti. Desanā mahājanassa sātthikā saphalā ahosi.

Ath' ekadivasaṅ bhikkhū kathaṅ samuṭṭhāpesuṅ 'bhāriyā⁹ vat' ime āvūsō kilesā nāma evarūpassa¹⁰ nāma arahattassa upanissayasampanno¹⁰ kulaputto kilesehi ālulito¹¹ sattavāre gihī hutvā sattavāre pabbajito' ti. Satthā tesu taṅ¹² kathāpavattiṅ¹³ sutvā taṅkhaṇānurūpena¹⁴ gamanena¹⁵ dhammasabhaṅ āgantvā¹⁶ buddhāsane nisinno 'kāya nu'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinna' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'evam etaṅ¹⁷ bhikkhave, kilesā nāma bhāriyā; sace ete rūpino hutvā katthaci pakkhipituṅ¹⁸ sakkā bhaveyyuṅ, cakkavālaṅ atisambādhaṅ brahmaloko atinico ti¹⁹ okāso nesaṅ na²⁰ bhaveyya. Mādisam pi nām' ete paññāya²¹ sampannaṅ purisājaneyyaṅ lolenti,²² avasesesu kā kathā? Ahaṅ hi adḍhanālimattaṅ varaka-

¹ C. C^a. °ssa pi, bis. B. simply jāgarantassāpi. S. jāgar° and ajāgar°.

² C^a. kilese bhayaṅ.

³ K. B. om. one.

⁴ B. a. kilesānaṅ.

⁵ B. K. puna.

⁶ B. K. a. hi.

⁷ B. K. °sā. B. na pun' enti bis.

⁸ B. °yaṅ.

⁹ B. evarūpo.

¹⁰ B. arahattūpo.

¹¹ B. K. ālolito.

¹² C^a., B., K. om.

¹³ C^a. kathaṅ.

¹⁴ C^a. kha°.

¹⁵ C^a. gatena.

¹⁶ B. K. gantvā.

¹⁷ B. K. eva.

¹⁸ C^a. paṭikkho. K. a. na.

¹⁹ K. S. om.

²⁰ K. pi.

²¹ S., B., K. paññā°.

²² B. K. ālol°.

corakaṇ¹ kuṇṭhakuddālaṅ ca nissāya cha vāre pabbajitvā uppabbajitapubbo² ti. 'Kadā bhante'³ ti. 'Sunissatha bhikkhave' ti. 'Āma bhante' ti. 'Tena hi⁴ sunāthā' ti atītaṇ⁵ āhari.

'Atīte Bārānasiyaṇ Brahmadatte rajjaṇ kārente⁶ Kuddālapaṇḍito⁷ nāma bāhirakapabbajjaṇ pabbajitvā aṭṭha māse Himavante vasitvā vassārattasamaye bhūmiyā tintāya 'gehe me aḍḍhanālimatto varakacorako ca kuṇṭhakuddā-lako ca atthi, 'varakacorakabijaṇ mā nassi' ti uppabbajitvā ekaṇ ṭhānaṇ kuddālena kasitvā taṇ bijaṇ vapitva vatīṇ katvā pakkakāle uddharitvā nālimattaṇ bijaṇ ṭhapetvā sesaṇ khādītva,⁸ so⁹ 'kim me dāni gehena puna aṭṭha māse pabbajissāmi' ti¹⁰ nikkhamitvā pabbaji. Iminā va nihārena nālimattaṇ¹¹ varakacorakaṇ¹² kuṇṭhakuddālaṅ ca nissāya satta vāre gihī hutvā satta vāre¹³ pabbajitvā sattame pana vāre cintesi: 'ahaṇ satta vāre imaṇ kuṇṭhakuddālaṇ nissāya gihī hutvā pabbajito katthacid eva¹⁴ naṇ chaddessāmi' ti, so Gaṅgātiraṇ¹⁵ gantvā, 'patitattṭhānaṇ passanto otaritvā gaṇheyyaṇ,¹⁶ yathāssa patitattṭhānaṇ na passāmi tathā naṇ chaddessāmi' ti cintetvā nālimattaṇ bijaṇ pilotikāya bandhitvā pilotikaṇ kuddālakaphale¹⁷ bandhitvā kuddālakaṇ aggadaṇḍake gahetvā Gaṅgātīre ṭhito akkhīni nimmīetvā¹⁸ upari sīse tikkhattuṇ āvattetvā¹⁹ Gaṅgāya

¹ C. °coraṇ, al.

² C^a. uppabbajito.

³ B. K. a. kadā sugato.

⁴ C^a. rep. tena hi.

⁵ F. J. I. 312-13, *the same story in different words.*

⁶ B. karonte.

⁷ C^a. kh°. J. K. Kuddālaka°.

⁸ B. khādi.

⁹ C^a. om.

¹⁰ B. a. cintetvā.

¹¹ C^a. °tta°.

¹² B. K. °kañ ca.

¹³ K. om. satta vāre.

¹⁴ C^a. evā.

¹⁵ B. °āya tīraṇ.

¹⁶ B. °yya.

¹⁷ C^a. kuddālaṇ ekato. B. kuddālaphalena. K. °phale.

¹⁸ B. °itvā.

¹⁹ C^a. āvajjitvā. S. °jjetvā. J. āvijjhitvā. B. K. āviñcitvā.

khīpitvā nivattitvā olokeno patitthānaṃ adisvā, 'jītam me jītam me' ti tikkhattuṃ saddam akāsi. Tasmiṃ khaṇe Bārāṇasīrājā¹ paccantaṃ vūpasametvā āgantvā nadītīre khandhāvāraṃ nivāsetvā nahānatthāya nadiṃ otiṇṇo taṃ saddaṃ assosi. Rājūnaṃ ca² nāma 'jītam me' ti saddo amanāpo hoti.³ So tassa santikaṃ gantvā, 'ahaṃ idāni amittamathanaṃ⁴ katvā 'jītam me' ti āgato, tvaṃ pana⁵ 'jītam me jītam me' ti viravasi, kin nāma' etan' ti pucchi. Kuddālapaṇḍito⁶ 'tvaṃ bāhirake core⁷ jini, tayā jītam puna avajitam⁸ eva hoti, mayā pana ajjhantiko lobhacoro jīto, so puna maṃ na jinissati tass' eva jayo sādhu' ti vatvā imaṃ gātham āha :⁹

'Na taṃ jītaṃ sādhu jītaṃ yaṃ jītaṃ avajiyati,
taṃ kho jītaṃ sādhu jītaṃ yaṃ jītaṃ nāvajiyatī' ti.

Taṃ khaṇaṃ yeva Gaṅgaṃ olokeno āpokasiṇaṃ nibbatetvā adhigataviseso ākāse pallaṅkena nisīdi ; rājā mahāpurisassa dhammakathaṃ sutvā vanditvā pabbajjaṃ yācitvā saddhiṃ balakāyena pabbaji, yojanamattā parisā ahosi. Aparo pi¹⁰ sāmantarājā tassa pabbajitabhāvaṃ sutvā, 'tassa rajjaṃ gaṇhissāmi' ti āgantvā tathā samiddhaṃ nagaraṃ suññaṃ disvā, 'evarūpaṃ nagaraṃ chaddetvā pabbajanto rājā na¹¹ orake¹² thāne pabbajissati, mayā pi pabbajitūṃ vaṭṭatī' ti cintetvā tattha gantvā mahāpurisaṃ upasaṅkamitvā¹³ pabbajjaṃ yācitvā sapaṇiso pabbaji, eten' eva nīhārena satta rājāno pabbajīṃsu, sattayojaniko assamo ahosi,¹⁴ sattarāja-

¹ C^a. °siyaṃ rājā.

² B. K. om.

³ B. ahosi.

⁴ B. K. °damaṇaṃ.

⁵ C^a. me.

⁶ K. a. mahārāja. S. C^a. °laka°.

⁷ B. K. bāhiracore.

⁸ B. ajitam. C. C^a. avijitam.

⁹ F. J., I. 313. Cf. Dhp. v. 179.

¹⁰ C^a. om.

¹¹ B. om. rājā na.

¹² C^a. otarake.

¹³ B. om.

¹⁴ B. hoti.

bhoggā chadditā.¹ Ettakaṅ janaṅ gahetvā mahāpuriso brahmacariyavāsaṅ vasitvā brahmalokūpaḡo ahoṣi.²

Satthā imaṅ dhammadeṣanaṅ āharitvā ‘ahaṅ bhikkhave tadā Kuddālapaṇḍito ahoṣiṅ³ kilesā nāma’ ete evaṅ bhāriyā ti abhāsi.⁴

Cittahatthathera-vatthu.⁵

6. PAÑCASATAVIPASSAKABHIKKHŪNAṅ-VATTHU.

‘Kumbhūpamaṅ’ ti imaṅ dhammadeṣanaṅ Satthā Sāvattiyaṅ viharanto āradhaviṣṣake bhikkhū ārabha kathesi.

Sāvattiyaṅ kira pañcasatā bhikkhū Satthu santike yāva arahattā⁶ kammaṭṭhānaṅ gahetvā ‘samaṇadhammaṅ karissāmā’ ti yojanasatamattaṅ gantvā ekaṅ mahāgāmaṅ agamaṅsu. Atha ne⁷ manussā disvā paññattāsane⁸ nisīdāpetvā paṇṭehi yāguādihi⁹ parivisitvā, ‘kattha¹⁰ bhante gacchathā’ ti pucchitvā, ‘yathāphāsukaṭṭhānaṅ’ ti vutte, ‘bhante imaṅ temāsaṅ idh’eva vasatha, mayama¹¹ pi tumhākaṅ santike saraṇesu paṭiṭṭhāya¹² silāni rakkhisāmā’ ti yācitvā tesāṅ adhiṣṣanaṅ¹³ veditvā, ‘avidūre ṭhāne mahanto vanasaṇḍo atthi, ettha vasatha bhante’ ti vatvā uyyojesaṅ;¹⁴ bhikkhū taṅ vanasaṇḍaṅ pavisaṅsu. Tasmiṅ vanasaṇḍe adhiṣṣatthadevatā silavanto¹⁵ ‘ayyā imaṅ

¹ B. K. rājāno bhoge chaddetvā pabbajiṅsu.

² C^a. a. ti.

³ B. K. ahoṣi.

⁴ B. K. āha.

⁵ C^a. °ssa va°. B. a. pañcamaṅ.

⁶ B. °tta°.

⁷ B. te.

⁸ K. °esu.

⁹ B. yāgubhattādihi.

¹⁰ B. kahaṅ.

¹¹ B. mayhaṅ.

¹² B. a. pañca°.

¹³ K. adhiṣṣaṅ.

¹⁴ K. a. te.

¹⁵ K. °ntā.

vanasaṇḍaṃ anuppattā, ayuttaṃ kho pana amhākaṃ ayyesu idha vasantesu puttabhātike¹ gahetvā rukkhe abhiruyha vasituṃ ' ti² otarivā bhūmiyaṃ nisīditvā cintayaṃsu : ' ayyā imasmiṃ ṭhāne ajj' ekarattiṃ vasitvā addhā sve gamissanti ' ti. Bhikkhū pi punadivase antogāme piṇḍāya caritvā puna tam eva vanasaṇḍam agamaṃsu, devatā ' bhikkhu-saṅgho svātanāya kenaci nimantito bhavissati³ tasmā punā-gacchati⁴ ajja gamaṇaṃ na bhavissati, sve gamissanti maññe ' ti iminā upāyena addhamāsamattaṃ bhūmiyaṃ yeva acchiṃsu. Tato cintayaṃsu : ' bhadantā⁵ imaṃ temāsaṃ idh' eva maññe vasissanti, idh' eva⁶ kho pana vasantesu amhākaṃ rukkhe abhiruhitvā nisīditum pi ayuttaṃ⁷ temāsaṃ puttabhātuke⁸ gahetvā bhūmiyaṃ nisīdanatṭhānāni⁹ pi dukkhāni, kiñci¹⁰ katvā ime bhikkhū palāpetuṃ¹¹ vaṭṭatī ' ti tā¹² tesu tesu¹³ rattitṭhānadivātṭhānesu¹⁴ c' eva caṅka-manakoṭṭisu ca¹⁵ chinnaśīsāni kavandhāni¹⁶ dassetuṃ amanussasaddaṃ ca sāvetuṃ ārabhiṃsu, bhikkhūnaṃ khipitakakāsādayo¹⁷ rogā vattiṃsu.¹⁸ Te aññamaññaṃ ' tuyhaṃ āvuso kiṃ rujati ' ¹⁹ ti²⁰ pucchitvā,²¹ ' mayhaṃ khipitarogo, mayhaṃ kāso ' ti vatvā, ' āvuso aham ajja²² caṅkamana-koṭṭiyam chinnaśīsāṃ addasaṃ, ahaṃ rattitṭhāne kavandhaṃ

¹ B. puttadāre.

² B. a. te rukkhatō otāretvā.

³ B. K. a. ti.

⁴ B. puna gacchati. K. puna gacchanti.

⁵ B. K. bhaddantā.

⁶ C^a. om. ma^o va^o idh' eva.

⁷ B. na yuttā.

⁸ B. K. puttadāraṃ.

⁹ K. °tthānādīni, and a. amhākaṃ.

¹⁰ K. a. vippakāraṃ.

¹¹ K. palāyituṃ.

¹² B. K. devatā.

¹³ B. a. ṭhānesu.

¹⁴ C^a. rattitṭhānesu.

¹⁵ C^a. om.

¹⁶ C^a., dhā. K. B. kab^o.

¹⁷ B. khipitakās^o.

¹⁸ B. K. pava^o.

¹⁹ B. K. rujan. C^a. rep. kiṃ rujati.

²⁰ C^a. a. kiṃ.

²¹ K. B. pucchanto.

²² K. om. aham ajja.

addasaṅ ahaṅ divātthāne amanussasaddaṅ assosiṅ, pari-
vajjetabbakayuttakam¹ idaṅ ṭhānaṅ, amhākaṅ idha aphā-
sukaṅ hoti,² Satthu santikaṅ gacchissāmā³ ti te⁴ nikkha-
mitvā anupubbena Satthu santikaṅ gantvā vanditvā eka-
mantaṅ nisidiṅsu. Atha ne Satthā āha: 'kiṅ⁵ bhikkhave
tasmiṅ ṭhāne vasituṅ na sakkhissathā' ti. 'Āma bhante⁶
tasmiṅ⁷ vasantānaṅ evarūpāni bheravārammaṇāni upatṭha-
hanti,⁸ evarūpaṅ aphāsukaṅ hoti, tena mayaṅ 'vajjetab-
bakayuttaṅ idaṅ ṭhānaṅ' ti taṅ chaddetvā tumhākaṅ santi-
kaṅ āgatā' ti. 'Bhikkhave tath' eva tumhākaṅ gantuṅ
vaṭṭati' ti. 'Na sakkā bhante' ti, 'Bhikkhave tumhe
āvudhaṅ⁹ agahetvā¹⁰ gatā idāni¹¹ gahetvā gacchathā' ti.
'Katarāvudhaṅ¹² bhante' ti. Satthā 'ahaṅ vo āvudhaṅ
dassāmi,¹³ mayā dinnāvudhaṅ¹⁴ gahetvā gacchathā' ti vatvā
'karaṇīyam atthakusalena yantaṅ santaṅ padaṅ abhisamecca
sakko ujū ca sūjū¹⁶ ca suvaco¹⁵ c' assa mudu anatimānī'
ti sakalaṅ Mettasuttaṅ¹⁷ kathetvā, 'bhikkhave imaṅ tumhe
bahivihārassa vanasaṅḍato patṭhāya sajjhāyantā antovi-
hāraṅ¹⁸ paviseyyāthā' ti uyyojesi. Te Satthāraṅ vanditvā
nikkhamitvā anupubbena taṅ ṭhānaṅ¹⁹ patvā bahivihāre
gaṇasajjhāyaṅ katvā²⁰ sajjhāyamānā vanasaṅḍaṅ pavisīṅsu,
sakalavanasaṅḍe²¹ devatā mettacittaṅ paṭilabhitvā tesāṅ
paccuggamaṅ katvā pattacīvarapaṭiggahaṅaṅ āpucchīṅsu,

1 S., B., K. °bbayu°.

3 B. K. gam°. C^a. °mīti.

5 C^a. om.

7 B. K. a. ṭhāne.

9 S. āvudhaṅ.

11 B. K. a. āvudhaṅ.

13 C^a. ti.

15 B. K. suhujū.

17 Khudd. 15, cf. the verse heading in the Paritta: yassā-
nubhāvato yakkhā n'eva dassenti bhīṅsanaṅ, etc.

18 B. vihāraṅ.

19 K. vanasaṅḍaṅ for taṅ ṭh°.

20 K. om. sajjhāyaṅ katvā.

2 B. ahosi.

4 B. a. bhikkhū.

6 K. a. amhākaṅ.

8 B. K. tena.

10 C. gahetvā na.

12 B. K. °dhā.

14 B. K. dinnāṅ ā°.

16 B. K. suvacco.

21 B. °aṅ.

gattasambāhanaṅ¹ āpucchiṅsu, tesañ tattha tattha ārakkhaṅ
 susaṅvihitaṅ² kariṅsu,³ sannisinnā ahesuṅ. Katthaci
 amanussasaddo nāma na hosi,⁴ tesañ bhikkhūnaṅ cittaṅ
 ekaggaṅ ahosi,⁵ te rattitṭhānadivātṭhānesu nisinnā⁶ vipas-
 sanāya⁷ cittaṅ otāretvā attani khayavayaṅ paṭṭhapetvā,
 ‘ayam attabhāvo nāma bhijjanatṭhena⁸ athāvaratṭhena⁹
 kulālabhājanasadiso’ ti vipassanaṅ vadḍhayiṅsu. Sam-
 māsambuddho gandhakuṭiyaṅ¹⁰ nisinno va tesañ vipas-
 sanāya āraddhabhāvaṅ ṇatvā te bhikkhū āmantesi: ‘evam
 eva¹¹ bhikkhave ayaṅ¹² attabhāvo nāma bhijjanatṭhena¹³
 athāvaratṭhena kulālabhājanasadiso evā’¹⁴ ti vatvā,
 obhāsaṅ pharitvā yojanasate tṭhito pi abhimukhe nisinno
 viya chabbaṅṅaraṅsiyo¹⁵ vissajjetvā dissamānena rūpena
 imaṅ gātham āha :

40. ‘Kumbhūpamaṅ kāyam imaṅ veditvā
 nagarūpamaṅ cittam idaṅ tṭhapetvā
 yodhetha¹⁶ Māraṅ paññāvudhena,
 jitaṅ ca rakkhe¹⁷ anivesano siyā’ ti.

Tattha ‘kumbhūpamaṅ’ ti abaladubbalatṭhena¹⁸
 anaddhaniyatāvakālikatṭhena¹⁹ idaṅ kesādisamūhasaṅ-

¹ B. hatthapādasa°. K. pādasa°.

² S. °kkhā °tā.

³ B. K. saṅvidahiṅsu for su° ka°, and K. a. pakkamadhū-
 pamaṅ viya. S. B. a. pakkadhūpanaṅ viya.

⁴ B. K. nāhosi.

⁵ K. hoti.

⁶ B. K. °ne sanni°.

⁷ Ca. suvip°.

⁸ B. K. bhijjanaa°.

⁹ B. asārakatṭhena. K. athāvarakatṭhena.

¹⁰ K. °iyā.

¹¹ Ca. evaṅ.

¹² C., Ca. om.

¹³ B. K. bhijjanaka°.

¹⁴ Ca. yevā.

¹⁵ Ca. °rasmiyo.

¹⁶ So S., B., K.

¹⁷ K. a. na.

¹⁸ B. K. abalaṅ du°.

¹⁹ B. °iyaṅ tāva°. K. anaddhaniyatāya tāva.

khātaṅ 'kāyaṅ' kumbhūpamaṅ kulālabhājanasadiṣaṅ
 'viditvā.' 'Nagarūpamaṅ'¹ ti nagaraṅ² nāma bahid-
 dhā thiraṅ hoti gambhīraparikaṅ pākāraparikkhittaṅ
 dvārattālayuttaṅ anto suvibhattavīthicatukkasiṅghāta-
 kasampannaṅ³ antarāpaṇaṅ, 'taṅ vilumpissāmā' ti
 bahiddhā corā āgantvā pavisitūṅ asakkontā pabbataṅ āsajja
 paṭihatā⁴ viya gacchanti,⁵ evam evaṅ paṇḍito kulaputto
 attano vipassanācittaṅ thiraṅ nagarasadiṣaṅ katvā ṭhapetvā
 nagare ṭhito⁶ ekato dhārādinānappaḥārenāvudhena⁷ cora-
 gaṇaṅ⁸ viya vipassanāmayena⁹ ca ariyamaggamayena¹⁰ ca
 paññāvudhena taṅ taṅ maggavajjhaṅ kilesamāraṅ¹¹ paṭi-
 bāhanto¹² taṅ kilesamāraṅ 'yodhetha' pahareyyā¹³ ti
 attho. 'Jitañ ca rakkhe' ti jitaṅ uppādiṅ taruṇa-
 vipassanaṅ āvāsasappāyautusappāyabhojanasappāyapugga-
 lasappāyadhammasavanasappāyādiṅ¹⁴ āsevanto antaran-
 tarā¹⁵ samāpattiṅ samāpajjitvā tato paṭṭhāya¹⁶ suddha-
 cittaena saṅkhāre sammasanto rakkheyya. 'Anivesano
 siyā' ti anālayo bhavēyya : yathā nāma yodho saṅgāmasīse
 balakoṭṭhakaṅ katvā amittehi saddhiṅ yujjhanto chāto vā

¹ K. a. i° ci° ṭh°.

² B. K. paccantanagaraṅ.

³ K. °siṅghāta°.

⁴ K. paṭibāhantā.

⁵ C^a. vigacchanti for viya ga°.

⁶ K. a. eko. B. a. eko purisayodho.

⁷ B. °rāv°. F. °rena āv°.

⁸ F. °gahaṇaṅ. B. °gahaṇaṅ.

⁹ C^a. °maggēna.

¹⁰ C^a., ariyamaggēna.

¹¹ F. kilesaṅ.

¹² B. paṭidahanto.

¹³ F., C., C^a. hareyyā. B. K. pahareyyāthā. Cf. Dhātup-
 yudha—samprahāre; yojetha of F., C., C^a., may be a confusion
 for yojjh° = yujjh°.

¹⁴ F. has sappāyaṅ four times. B. °āni for °ādiṅ.

¹⁵ C^a. °ra°.

¹⁶ F. vuṭṭhāya.

pipāsito vā¹ hutvā sannāhe vā² sithile āvudhe vā patite balakoṭṭhakaṅ³ pavisitvā vissamitvā bhuñjitvā pivitvā sannayhitvā⁴ āvudhaṅ gahetvā puna nikkhamitvā yujjhanto parasenaṅ maddati ajitaṅ jināti⁵ jitaṅ⁶ rakkhati, so hi sace balakoṭṭhake⁷ evaṅ vissamanto taṅ assādentō⁸ accheyya⁹ rajjaṅ parahatthagataṅ¹⁰ kareyya, evam eva bhikkhu paṭiladdhaṅ taruṇavipassanaṅ punappuna samāpattiṅ samāpajjitvā¹¹ vuṭṭhāya suddhacittena¹² saṅkhāre¹³ sammāsanto rakkhitaṅ sakkoti uttariṅ¹⁴ maggapaṭilābhena¹⁵ kilesamāraṅ jināti, sace pana so¹⁶ samāpattim eva assādeti suddhacittena punappuna saṅkhāre na sammāsati,¹⁷ maggaphalapaṭivedhaṅ kātuṅ na sakkoti, tasmā rakkhitabbayuttakaṅ rakkhanto¹⁸ ‘anivesano siyā’ ti samāpattinivesanaṅ katvā tattha na niveseyya ālayaṅ na kareyyā ti attho.¹⁹ ‘Tumhe hi evaṅ karoṭhā’ ti evaṅ Satthā tesāṅ bhikkhūnaṅ dhammaṅ desesi. Desanāvasāne pañcasatā bhikkhū nisinnaṭṭhāne nisinnā va saha paṭisambhidāhi arahattaṅ patvā Tatthāgatassa suvaṇṇavaṇṇasāriraṅ vaṇṇentā²⁰ thomentā vandantā va āgacchiṃsū ti.

Pañcasatavipassakabhikkhūnaṅ-vatthu.²¹

¹ F. pipāsīti.

³ K. °ake.

⁵ C. C^a. jitaṅ ti.

⁷ B. a. ṭhito.

⁹ C^a. °yyaṅ. B. K. āgaccheyya.

¹⁰ K. parattha°.

¹² B. K. suddhena ci°.

¹⁴ F. uttari°.

¹⁶ B. om.

¹⁷ K. °seti. B. a. uttariṅ.

¹⁸ S. ento. B. antena.

²⁰ B. vannayantā.

²¹ B. pañcasatabhikkhuvatthu chaṭṭhaṅ. K. āradhavi-passakavatthu.

² C. om.

⁴ B. sannahitvā.

⁶ K. taṅ.

⁸ K. assāsentō.

¹¹ K. a. tato.

¹³ S. om.

¹⁵ B. maggaphala°.

¹⁹ B. a. addhā.

7. PŪTIGATTATISSERTHERA-VATTHU.

‘Aciraṇ vat’ ayaṇ kāyo’ ti imaṇ dhāmmadesanaṇ Satthā Sāvattthiyaṇ viharanto Pūtigattatissattheram ārabba kathesi.

Eko kira Sāvattthivāsī kulaputto Satthu santike dhammaṇ sutvā sāsane uraṇ datvā pabbajito, so¹ laddhūpasampado Tissatthero nāma ahoṣi. Gacchante gacchante² kāle tassa sarīre rogo udapādi sāsapamattiyo pilakā³ utṭhahiṇsu tā anupubbena muggamattā kalāyamattā kolaṭṭhimattā āmalakamattā beluvamattā hutvā pabhijjiṇsu, sakalasarīraṇ chiddāvachiddaṇ ahoṣi, Pūtigattatissatthero v’ assa nāmaṇ udapādi. Atha⁴ aparabhāge aṭṭhīni bhijjiṇsu,⁵ appaṭijaggiyo ahoṣi, nivāsanapārupaṇaṇ⁶ pubbalohitamakkhitaṇ jālapūpasadiṣaṇ⁷ ahoṣi. Saddhivihārikādayo paṭijaggiṭuṇ asakkontā chaḍḍayiṇsu, so anātho hutvā nipajji. Buddhānañ ca nāma dve vāre lokavilokanaṇ⁸ avijahitaṇ hoti, pac-cūsakāle lokaṇ volokentā cakkavālamukhavattito paṭṭhāya⁹ Gandhakuṭiṇ abhimukhaṇ ṇāṇaṇ katvā olokenti, sāyaṇ olokento Gandhakuṭito paṭṭhāya bāhirābhimukhaṇ ṇāṇaṇ katvā olokenti. Tasmiṇ pana samaye Bhagavato ṇāṇa-jālassa anto Pūtigattatissatthero paññāyi. Satthā Tissassa bhikkhuno arahattassa upanissayaṇ disvā, ‘ayaṇ saddhivihārikādihi chaḍḍito, idāni ’ssa maṇ ṭhapetvā aññaṇ paṭisaraṇaṇ natthī’ ti Gandhakuṭito nikkhamitvā vihāracārikaṇ caramāno¹⁰ aggisālaṇ gantvā ukkhalīṇ dhovitvā¹¹ uddhanaṇ āropetvā, udakassa tattabhāvaṇ āgamayamāno¹² aggisālāyam eva aṭṭhāsi, tattabhāvaṇ jānitvā gantvā tassa bhikkhuno

¹ K. B. om.

³ B. K. pilakā.

⁵ K. a. so.

⁷ B. K. °pūva°.

⁸ K. B. lokaṇ volokanaṇ.

¹⁰ K. B. a. viya.

¹¹ K. a. udakaṇ datvā.

² C^a. om one.

⁴ B. K. ath’ assa.

⁶ C. °pāpuraṇaṇ.

⁹ K. a. yāva.

¹² C^a. āgamayamāno.

nipannamañcakakoṭiyaṅ¹ gaṇhi. Tadā bhikkhū ‘apetha bhante mayaṅ gaṇhissāmā’ ti mañcakaṅ gahetvā aggisālaṅ ānayaṅsu. Satthā ammaṇaṅ² āharāpetvā uṇhodakaṅ āsiñcivā tehi bhikkhūhi³ tassa pārupanaṅ gāhāpetvā uṇhodake⁴ maddāpetvā mandātape⁵ vissajjāpesi. Ath’ assa santike ṭhatvā⁶ sarīraṅ uṇhodakena temetvā ghaṅsitvā nahāpetvā⁷ tassa nahānapariyosāne pārupanaṅ sukkhi; atha naṅ taṅ⁸ nivāsāpetvā nivatthakāsavaṅ udake⁹ maddāpetvā ātape vissajjāpesi. Ath’ assa gatte udake chinnamatte tam pi sukkhi. So ekaṅ kāsavaṅ nivāsetvā ekaṅ pārūpetvā¹⁰ sallahukasarīro¹¹ ekaggacitto¹² mañcake nipajji. Satthā tassa ussīsake ṭhatvā, ‘bhikkhu ayaṅ tava kāyo apetaviññāno¹³ nirupakāro hutvā kaliṅgaraṅ viya paṭhaviyaṅ sessatī’¹⁴ ti vatvā imaṅ gātham āha :

41. ‘Aciraṅ vat’ ayaṅ kāyo paṭhaviṅ adhisessati
Chuddho apetaviññāno niratthaṅ va kaliṅgaran’ ti.

Tattha ‘aciraṅ vatā’ ti bhikkhu na cirass’ eva ayaṅ kāyo paṭhaviṅ adhisessati imissā¹⁵ pakatiyā sayanena¹⁶ sayitāya paṭhaviyā upari sayissati. ‘Chuddho’ ti apaviddho

¹ K. B. °mañcakakoṭiyaṅ.

² B. ambakaṅ. K. ambaṇakaṅ. C^a. arammaṇakaṅ.

C. ammaṇakaṅ.

³ K. om.

⁴ B. K. °kena, so *infra*.

⁵ K. ātape.

⁶ K. a. taṅ.

⁷ K. B. nhāpesi.

⁸ C^a. om

⁹ B. a. temetvā.

¹⁰ B. K. °itvā.

¹¹ K. sallahusa°.

¹² K. a. hutvā.

¹³ B. ahovi°. K. amatavi°.

¹⁴ K. B. adhisessatī.

¹⁵ B. iminā.

¹⁶ B. sayane. S. pakatisa°.

apagataviññānatāya tuccho hutvā sessatī ti dasseti,¹ yathā kiṅ? ‘niratthanṅ va kaliṅgarāṅ’ nirupakāraṅ niratthakaṅ kaṭṭhakhaṇḍaṅ viya; dabbasambhāratthikā² hi manussā araññaṅ pavisitvā ujuṅ³ ujukasantānena vañkaṅ vañkasantānena chinditvā dabbasambhāraṅ gaṇhanti, avasesaṅ pana susiraṅ ca pūtikaṅ ca⁴ gaṇṭhijātaṅ ca chinditvā tath’ eva chaḍḍenti, aññe dabbatthikā āgantvā⁵ taṅ gaḥetā⁶ nāma natthi, oloketvā attano upakāram⁷ eva gaṇhanti, itaraṅ paṭhavigatam eva hoti, taṅ pana tena tena upāyena mañcapaṭipādakaṅ⁸ vā pādakaṭhalikaṅ vā phalaka-piṭhakaṅ⁹ vā kātuṅ sakkāpi bhaveyya,¹⁰ imasmiṅ¹¹ pan’ attabhāve dvattiṅsāya¹² koṭṭhāsesu ekakoṭṭhāso pi mañcapaṭipādakavasena aññena vā upakāramukhena gayhūpago nāma natthi, kevalaṅ niratthanṅ va kaliṅgarāṅ ayaṅ¹³ apagataviññāno katipāhass’ eva paṭhaviyaṅ sessatī ti.

Desanāvasāne Pūtigattatissatthero saha paṭisambhidāhi arahattaṅ pāpuṇi, aññe pi bahū sotāpannādayo ahesuṅ. Thero pi¹⁴ arahattaṅ patvā parinibbāyi. Satthā tassa sarīrakiccaṅ kārapetvā dhātuyo gaḥetvā cetiyaṅ kārapesi. Bhikkhū Satthāraṅ pucchisū: ‘bhante Pūtigattatissatthero kuhiṅ nibbatto’ ti. ‘Parinibbuto bhikkhave’ ti. ‘Bhante evarūpassa arahattūpanissayasampannassa bhikkhuno kiṅkāraṇā gattaṅ pūtikaṅ jātaṅ, kiṅkāraṇā aṭṭhīni bhinnāni, kim assa kāraṇaṅ arahattassa upanissayabhāvaṅ pattan’ ti. ‘Bhikkhave sabbam etaṅ etassa attanā katakammen’ eva nibbattan’ ti. ‘Kiṅ pana tena bhante katan’ ti. ‘Tena hi bhikkhave suṇātha:’¹⁵

1 B. dassesi.

2 C^a. °thā.

3 B. K. ujukaṅ.

4 B. K. a. asārakaṅ ca.

5 B. om.

6 B. K. °tvā.

7 K. °akaṅ.

8 C^a. paṭi°.

9 S. °piṭhaṅ.

10 B. a. yo pana. K. a. pana.

11 C^a. rep.

12 C^a. dvattiṅsakāya°.

13 B. a. kāyo.

14 C^a. om.

15 K. a. ti Bhagavā atītaṅ āhari.

‘Ayaṅ Kassapabuddhakāle¹ sākuṇiko hutvā bahū sakuṇe bandhitvā issarajanaṅ upatṭhahi, tesāṅ dinnāvasese vikkiṇāti, vikkītāvasese māretvā ‘ṭhapitā pūtikā bhavissantī’ ti yathā uppatituṅ² na sakkonti tathā tesāṅ jaṅghatṭhīni ca pakkhatṭhīni ca bhinditvā rāsiṅ katvā ṭhapeti³ te puna-divase vikkiṇāti, atibahuṅ⁴ laddhakāle pana attano pi atthāya pacāpeti. Tass’ ekadivasāṅ⁵ rasabhōjane pakke eko khīṇāsavo piṇḍāya caranto⁶ gehadvāre atṭhāsi. So therāṅ disvā⁷ cittaṅ pasādetvā, ‘mayā bahū pāṇā māretvā khādītā,⁸ ayyo ca me gehadvāre ṭhito anto gehe ca rasabhōjanaṅ saṅvijjati, piṇḍapātam assa dassāmī’ ti tassa pattaṅ ādāya⁹ pūretvā rasapiṇḍapātaṅ datvā therāṅ pañcapatiṭṭhitena vanditvā, ‘bhante tumhehi diṭṭhadhammassa matthakaṅ pāpuṇeyyan’ ti āha. Thero ‘evaṅ¹⁰ hotū’ ti anumodanaṅ akāsi. Bhikkhave tadā katakammassa vasena taṅ¹¹ Tissassa nipphannaṅ, sakuṇānaṅ atṭhibhedanissandena¹² Tissassa¹³ gattaṅ ca pūtikaṅ jātaṅ atṭhīni ca bhinnāni, khīṇāsavassa dinnarasapiṇḍapātanissandena¹⁴ arahattaṅ patto’ ti.

Pūtigattatissatthera-vatthu.¹⁵

8. NANDAGOPĀLA-VATTHU.

‘Diso disan’ ti imaṅ dhammadesanaṅ Satthā Kosalanapade¹⁶ Nandagopālakaṅ ārabba kathesi.

Sāvattiyaṅ kira Anāthapiṇḍikassa gahapatino Nando

¹ B. K. °sammāsambuddha°.

³ B. K. °esi.

⁴ K. B. atibahūnaṅ pana.

⁶ K. a. tassa.

⁸ K. atimāritā for mār° khād°.

¹⁰ B. katakammavasen’ etaṅ.

¹¹ Ca. °ss’ eva vasen’ etaṅ.

¹³ B. tassa.

¹⁵ B. a. sattamaṅ.

² Ca. °jjiṭuṅ.

⁵ Ca. ekaṅ di°.

⁷ K. B. om.

⁹ K. a. pattaṅ.

¹² B. °bhedana°.

¹⁴ B. K. rasa°.

¹⁶ Ca. K. a. viharanto.

nāma gopālako goyūthaṃ rakkhati aḍḍho mahaddhano mahābhogo. So kira yathā Keṇiyo¹ jaṭilo pabbajjāvasena² evam gopālakattena³ rājabālāṃ⁴ pariharanto attano kuṭumbaṃ rakkhati. So kālānukālāṃ⁵ pañca gorase ādāya Anātha-piṇḍikassa santikaṃ gantvā Satthāraṃ passati dhammaṃ suṇāti,⁶ attano vasaṇatṭhānaṃ āgamanatthāya Satthāraṃ yācati. Satthā tassa nānaparipākaṃ āgamayamāno āgantvā⁷ paripakkabhāvaṃ ñatvā ekadivasaṃ mahābhikkhusaṅgha-parivuto⁸ cārikaṃ caranto maggā okkamma tassa vasaṇatṭhānāsanne⁹ aññatarasmiṃ rukkhamūle nisīdi. Nando Satthu santikaṃ āgantvā¹⁰ vanditvā paṭisanthāraṃ katvā Satthāraṃ nimantetvā sattāhaṃ bhikkhusaṅghassa paṇītaṃ pañcagorasadānaṃ adāsi. Sattame divase Satthā anumodanaṃ katvā dānakathādhedhaṃ anupubbikathaṃ kathesi, kathāpariyosāne¹¹ Nandagopālako¹² sotāpattiphale patiṭṭhāya Satthu pattaṃ gahetvā Satthāraṃ anugacchanto dūraṃ gantvā, ‘tiṭṭha upāsakā’ ti¹³ nivattiyamāno¹⁴ vanditvā nivatti. Atha naṃ eko luddako vijjhivā māresi, pacchato gacchantā¹⁵ bhikkhū¹⁶ disvā gantvā Satthāraṃ āhaṃsu: ‘Nando bhante gopālako tumhākaṃ idhāgatattā mahādānaṃ datvā¹⁷ anugantvā nivattanto¹⁸ mārito, sace tumhe nāgacchissatha nāssa¹⁹ maraṇaṃ abhavissā’ ti.

¹ F. seṇiyo. *But cf. Mahāvagga, VI. 35, and Suttani-pāta—Selasutta. Sumaṅgala, I. 270.*

² B. pabbajjavesena. K. °itavesena.

³ F. °kante. B. K. gopālakagottena.

⁴ B. rājabālāṃ. K. rājapilikaṃ.

⁵ K. B. kālena kālaṃ.

⁶ B. a. so.

⁷ B. K. āgantvā. K. a. tassa.

⁸ K. °saṅghassa pa°.

⁹ F. vane.

¹⁰ B. K. gantvā.

¹¹ B. gāthā°.

¹² B. K. Nando go°.

¹³ B. a. vutte.

¹⁴ K. a. Bhagavantaṃ.

¹⁵ F. K. āga°. C^a. gacchanti.

¹⁶ B. a. naṃ. K. a. taṃ.

¹⁷ K. a. taṃ.

¹⁸ K. B. °ento.

¹⁹ B. n' assa.

Satthā 'mayi bhikkhave āgate pi anāgate pi tassa catasso disā catasso¹ anudisā² gacchantassāpi³ maraṇato muñcanū-pāyo⁴ nāma natthi, yaṅ hi n' eva corā na verino karonti taṅ imesaṅ sattānaṅ antopadutṭhaṅ⁵ micchāpaṇihitaṅ cittaṅ eva karotī ti vatvā imaṅ gātham āha :

42. 'Diso disaṅ yaṅ taṅ kayirā, verī vā pana verinaṅ micchāpaṇihitaṅ⁶ cittaṅ pāpiyo naṅ tato kare' ti.⁷

Tattha 'diso disaṅ' ti coro coraṅ, 'disvā' ti pāṭhaseso. 'Yaṅ taṅ kayirā' ti yaṅ taṅ tassa anayavyasanaṅ kareyya, dutiyapade pi es' eva nayo⁸ idaṅ vuttaṅ hoti eko ekassa mittadūbhicoro⁹ puttadārakhettavatthugomahisādisu¹⁰ aparajjhanto yassa aparajjhati taṅ pi tath' eva attani aparajjhantaṅ coraṅ disvā 'verī vā pana' kenacid eva kāraṇena¹⁰ baddhaveraṅ¹¹ veriṅ¹² disvā attano kakkhalaṭāya¹³ dāruṇatāya yaṅ taṅ tassa anayavyasanaṅ kareyya, puttadāraṅ vā pīḷeyya khettādīni vā nāseyya jīvitā vā pana naṅ voropeyya, dasasu akusalakammāpathesu¹⁴ micchāṭhapitattā 'micchā-paṇihitaṅ cittaṅ pāpiyo naṅ tato kare' ti¹⁵ purisaṅ tato pāpataraṅ kareyya, vuttappakārehi¹⁶ diso vā verī vā disassa vā verino vā¹⁷

1 C^a. om. di° ca°.

2 B. K. a. ca.

3 C^a. om. pi.

4 B. °pavattaṅ. F. mucca°.

5 B. °paṇī°.

6 C., C^a., karo.

7 C. C^a. a. ti.

8 K. B. °dubbhi°.

9 B. °dāraṅ. K. °dārā°. B. K. °mahīṅsādīsu.

10 F. karaniyena.

11 F. baddhaṅ ve°. B. K. bandha°.

12 B. veraṅ.

13 F. aka°.

14 K. a. taṅ.

15 C. C^a. taṅ.

16 K. B. °ro hi.

17 F. diso vā di° verivā vā ve°.

imasmiṅ yev' attabhāve dukkhaṅ vā uppādeyya, jīvita-kkhayaṅ vā kareyya, idaṅ pana akusalakammāpathesu¹ micchāṭṭhapitaṅ cittaṅ diṭṭhe va² dhamme anayavyasanaṅ pāpeti³ attabhāvasatasahassesu pi catūsu apāyesu khipitvā sīsaṅ ukkhipituṅ na deti ti.³

Desanāvasāne⁴ bahū sotāpattiphalādīni pattā, mahājanassa sātthikā desanā jātā.

Upāsakena pana bhavantare katakammaṅ bhikkhūhi na pucchitaṅ, tasmā Satthārā na kathitaṅ ti.

Nandagopāla-vatthu.⁵

9. SOREYYATTHERA-VATTHU.

Na taṅ mātā pitā kayirā ti imaṅ dhamma-desanaṅ Satthā⁶ Soreyyanagare samuṭṭhitaṅ Sāvattthiyaṅ niṭṭhāpesi.⁷

Sammāsambuddhe Sāvattthiyaṅ viharante Soreyyanagare Soreyyasetṭhiputto ekena sahāyakena saddhiṅ sukhayānake nisiditvā mahantena parivārena nahānatthāya nagarā nikkhami. Tasmiṅ khaṇe Mahākaccāyanatthero⁸ Soreyyaṅ⁹ piṇḍāya pavisitukāmo¹⁰ bahi nagare saṅghātiṅ pārupati, therassa ca suvaṇṇavaṇṇasarīraṅ.¹¹ Soreyyasetṭhiputto taṅ¹² disvā cintesi: 'aho vata ayaṅ vā thero mama bhariyā bhaveyya, etassa vā sariravaṇṇo viya mama bhariyāya

¹ K. akusalāpathesu.

² K. pi.

³ C^a. °sīti.

⁴ B. °pariyosāne.

⁵ B. a. aṭṭhamaṅ.

⁶ B. a. Sāvattthiyaṅ Jetavane Soreyyasetṭhittheraṅ ārabha kathesi. Vatthu.

⁷ B. niṭṭha°.

⁸ K. Ka°.

⁹ C^a. °yye. K. B. Soreyyanagaraṅ.

¹⁰ B. a. hutvā.

¹¹ F. C^a. suvaṇṇavaṇṇaṅ sa°.

¹² B. om.

sariravaṇṇo bhaveyyā¹ ti. Tassa cintitamatte² yeva³ purisaliṅgaṇṇ antaradhāyi itthiliṅgaṇṇ pātur ahosi. So lajjito yānakā oruyha palāyi. Parijano taṇ asaṅṅānanto 'kim etaṇ kim etaṇ'⁴ ti āha. Sāpi Takkasilā maggaṇ paṭipajji, saḥāyako pi 'ssa⁵ ito c' ito ca vicarivā⁶ pi⁷ nāddasa.⁸ Sabbe nahāyivā gehaṇ gamiṇsu,⁹ 'kahaṇ seṭṭhiputto' ti ca vutte, 'nahātvā āgato¹⁰ bhavissati' ti maññimhā' ti vadiṇsu. Ath' assa mātāpitaro tattha tattha pariyesitvā apassantā¹¹ roditvā paridevitvā, 'mato bhavissati' ti matakabhattaṇ adāṇsu. Sā ekaṇ Takkasilāgāmiṇ¹² satthavāhaṇ disvā yānakaṇ¹³ pacchato pacchato¹⁴ anubandhi. Atha naṇ manussā disvā,¹⁵ 'amhākaṇ yānakassa pacchato pacchato āgacchati,¹⁶ mayaṇ¹⁷ 'kass'¹⁸ esā dārikā' ti taṇ na jānāmā' ti vadiṇsu. 'Sāmi¹⁹ tumhe²⁰ attano yānakaṇ pājetha, ahaṇ padasā gamissāmī' ti. Sā gacchantī gacchantī²¹ aṅgulimuddikaṇ datvā ekasmiṇ yānake okāsaṇ kāresi,²² manussā cintayiṇsu: 'Takkasilānagare²³ amhākaṇ seṭṭhiputtassa bhariyā natthi, tassa²⁴ ācikkhissāma, mahāpaṇṇākāro no bhavissati' ti, te²⁵ gantvā, 'sāmi amhehi

¹ Order reversed in K., B., S.; mama bhariyāya first, etassa after.

² F. cinta°. B. cintana°.

³ C^a. eva.

⁴ B. only once.

⁵ B. 'ssa.

⁶ B. dhāvitvā. K. paricaritvā.

⁷ C^a. om.

⁸ B. nādassiṇsu. K. nādassuṇ.

⁹ K. B. āg°.

¹⁰ K. B. °tvāgato.

¹¹ F., C., C^a. °nto.

¹² K. B. Takkasilā°.

¹³ K. B. yānakassa.

¹⁴ K. om. one, so infra.

¹⁵ B. a. kiṇ.

¹⁶ F. °asi. B. anugacchati.

¹⁷ B. ayaṇ.

¹⁸ F. kassa.

¹⁹ F. sâpi.

²⁰ B. a. mā avaca.

²¹ C^a. B. om. one. K. B. a. pādā bhijjanti.

²² K. °eti.

²³ F., C., C^a. °la°.

²⁴ C^a. ath' assa.

²⁵ C^a. tena. K. B. a. gehaṇ.

tumhākaṇ¹ ekaṇ itthiratanāṇ ānītan' ti. So² sutvā taṇ pakkosāpetva attano vayānurūpaṇ³ pāsādikaṇ disvā uppannasineho⁴ gehe akāsi. Purisā hi itthiyo itthiyo vā purisā abhūtapubbā nāma natthi; purisā hi parassa dāre⁵ aticaritvā kālaṇ katvā bahūni vassasatasahassāni niraye pacitvā manussajātiṇ āgacchantā attabhāvasate itthibhāvaṇ āpajjanti,⁶ Ānandatthero pi hi kappasatasahassaṇ pūritapāramī ariyasāvako saṅsāre saṅsaranto ekasmiṇ attabhāve kammārakule nibbatto paradārakammaṇ katvā niraye⁷ pakkāvasesena cuddasasu attabhāvesu⁸ parassa⁹ pādapari-carikā itthi ahosi, sattasu attabhāvesu bījuddharaṇaṇ pāpuṇi. Itthiyo pana dānādīni puñṇāni katvā itthibhāve chandaṇ virājetvā, 'idaṇ no puñṇaṇ¹⁰ purisattabhāvapaṭilābhāya¹¹ saṅvattatū' ti cittaṇ adhiṭṭhahitvā, kālaṇ katvā purisattabhāvaṇ paṭilabhanti, patidevatā hutvā sāmike sammāpaṭipattivasena pi¹² purisattabhāvaṇ paṭilabhante va.¹³ Ayaṇ pana seṭṭhiputto there ayoniso cittaṇ uppādetvā imasmiṇ yeva¹⁴ attabhāve itthibhāvaṇ paṭilabhi.¹⁵ Takkasilāya¹⁶ seṭṭhiputtēna saddhiṇ saṅvāsam anvāya pan' assā¹⁷ kucchiyaṇ¹⁸ gabbho paṭiṭṭhāsi.¹⁹ Sā dasamāsaccayena puttaṇ labhitvā tassa padasā gamanakāle aparam pi puttaṇ paṭilabhi, evam assā kucchiyaṇ vutthā dve puttā ahesuṇ, Soreyyanagare²⁰ taṇ paṭicca nibbattā dve ti cattāro puttā ahesuṇ. Tasmiṇ kāle Soreyyanagarato so²¹ tassā sahāyakaseṭṭhiputto pañcahi sakataṣatehi Takka-

¹ K. a. gantvā.

³ B. a. abhirūpaṇ.

⁵ B. dāresu.

⁷ K. B. a. pacitvā.

⁹ K. B. purisassa.

¹¹ B. °vaṇ pa°.

¹³ F. om.

¹⁵ F., K. B. °ati.

¹⁷ B. K. pana tassā.

¹⁹ K. paripaṭiṭṭh°.

²¹ B. om. K. yo . . so.

² B. a. taṇ.

⁴ K. a. attano.

⁶ K. B. āgacchanti.

⁸ K. om.

¹⁰ C. puñṇakammaṇ.

¹² K. B. °nāpi.

¹⁴ B. om.

¹⁶ B. K. °āyaṇ.

¹⁸ C. C^a. kucchī.

²⁰ B. K. a. pi.

silaṃ gantvā sukhayānake nisinnō nagaraṃ pāvīsi. Atha naṃ sā uparipāsādatale vātapānaṃ vivaritvā antaravithiṃ¹ olokayamānā² t̥hitā³ disvā sañjānitvā dāsiṃ pesetvā pakkosāpetvā mahātale nisīdāpetvā sakkārasammānaṃ akāsi. Atha naṃ so āha:⁴ ‘bhadde tvaṃ ito pubbe amhehi⁵ na diṭṭhapubbā, atha ca⁶ pana no mahantaṃ sakkāraṃ karosi, ‘jānāsi tvaṃ⁷ amhe’ ti. ‘Āma sāmī jānāmi, nanu tumhe Soreyyanagaravāsino’ ti.⁸ ‘Āma bhadde’ ti.⁹ Sā mātā-pitunnaṃ ca bhariyāya ca puttānaṃ ca ārogabhavaṃ¹⁰ pucchi. Itaro ‘āma bhadde ārogā’¹¹ ti vatvā¹² āha:¹³ ‘jānāsi tvaṃ ete’ ti. ‘Āma sāmī jānāmi, tesāṃ eko putto atthi, so kahaṃ¹⁴ sāmī’ ti. ‘Bhadde etaṃ mā¹⁵ kathehi, mayaṃ tena saddhiṃ ekadivasaṃ sukhayānake nisīditvā nahāyitvaṃ nikkhamitvā¹⁶ n’ eva tassa¹⁷ gatim nāgatiṃ¹⁸ jānāma, ito c’ ito¹⁹ vicaritvā adisvā mātāpitunnaṃ ārocayimha,²⁰ te pi ’ssa roditvā kanditvā petakiccaṃ kariṃsū’ ti. ‘Ahaṃ so sāmī’ ti. ‘Apehi bhadde kiṃ kathesi, mayhaṃ sahāyo²¹ devakumāro viya²² eko puriso’ ti. ‘Hotu²³ sāmī ahaṃ so’ ti. Atha naṃ²⁴ ‘idaṃ kiṃ nāmā’ ti. ‘Taṃ divasaṃ te²⁵ ayyo Mahākaccāyanatthero diṭṭho’ ti,²⁶ ‘aham

¹ C. C^a. °iyaṃ.

² B. K. °iya°.

³ K. t̥hitaṃ. B. a. taṃ.

⁴ C^a. ahaṃ. K. om. atha naṃ so āha.

⁵ C. amhe.

⁶ B. kathaṃ ca.

⁷ K. a. pakkosāpetvā.

⁸ F. °vāsīti.

⁹ K. om. āma bhadde ti.

¹⁰ B. K. aroga°.

¹¹ B. a. so.

¹² B. aroga.

¹³ K. om., and K. B. a. amma, om. tvaṃ.

¹⁴ C^a. so ’haṃ. B. so ahaṃ.

¹⁵ B. mā evaṃ.

¹⁶ B. K. nikkhantā.

¹⁷ B. K. n’ ev’ assa.

¹⁸ B. K. om.

¹⁹ B. K. a. ca.

²⁰ B. K. °mhā.

²¹ K. °ako.

²² K. a. sobhati.

²³ S. a. me.

²⁴ F. S. om.

²⁵ C^a. om.

²⁶ B. K. a. āma diṭṭho ti.

ayyañ¹ Mahākaccāyanattheraṅ² oloketvā.' 'Aho vata ayaṅ vā thero mama bhariyā bhaveyya etassa vā sarīravannaṅṅo viya mama bhariyāya³ sarīravannaṅṅo bhaveyyā' ti cintesiṅ, cintitakkhaṇe yeva me purisaliṅgaṅ antaradhāyi, itthiliṅgaṅ pātu bhavi,⁴ athāham lajjāya⁵ kassaci vattuṅ asakkuṇṭivā palāyitvā idhāgatā sāmī⁶ ti. 'Aho te bhāriyaṅ kammaṅ kataṅ, kasmā mayhaṅ⁷ nācikkhi, api⁸ pana te thero khamāpito' ti. 'Na khamāpito⁹ sāmī, jānāsi¹⁰ pana tvaṅ kahaṅ thero' ti. 'Imam eva nagaraṅ upanissāya¹¹ viharatī' ti. 'Sace piṇḍāya caranto idhāgaccheyya, ahaṅ mama¹² ayyassa bhikkhāhāraṅ dadeyyaṅ sāmī' ti.¹³ 'Tena hi siṅhaṅ sakkāraṅ karohi, amhākaṅ ayyaṅ khamāpessāmā' ti¹⁴ therassa vasanaṭṭhānaṅ gantvā¹⁵ vanditvā ekamante¹⁶ nisinno, 'bhante sve mayhaṅ bhikkhaṅ gaṇhathā' ti.¹⁷ 'Nanu tvaṅ setṭhiputta āgantuko' ti. 'Bhante mā amhākaṅ āgantukabhāvaṅ pucchatha, sve me bhikkhaṅ gaṇhathā' ti. Thero adhivāsesi; gehe pi therassa mahāsakkāro patiyatto.¹⁸ Thero punadivase taṅ gehadvāraṅ agamāsi. Atha naṅ nisīdāpetvā paṇitenāhārena parivisitvā setṭhiputto taṅ itthiṅ gahevā therassa pādāmūle nipajjāpetvā, 'bhante mayhaṅ sahāyikāya khamathā' ti āha. 'Kiṅ etaṅ' ti. 'Ayaṅ bhante pubbe mayhaṅ piyasahāyako¹⁹ hutvā tumhe oloketvā evaṅ nāma cintesi, ath' assa purisaliṅgaṅ antaradhāyi itthiliṅgaṅ pātu bhavi, khamatha bhante' ti. 'Tena hi utṭhahatha, khamāmi vo²⁰ ahaṅ' ti.

¹ F. *om.*

³ C. bhariyā.

⁵ B. K. lajjamānā.

⁷ C^a. *a.* taṅ.

⁹ C. C^a. *a.* ti.

¹¹ F. nissāya.

¹³ K. dadeyyāmīti, *for* da^o sāmīti.

¹⁴ K. *a.* so.

¹⁶ B. K., S. °ñtaṅ.

¹⁸ C. viyatto. C^a. ṭhito.

²⁰ B. K. te.

² C^a. Mahākaccāna^o.

⁴ B. bhavati.

⁶ K. *a.* tato.

⁸ B. K. *a.* ca.

¹⁰ F. *rep.* C. C^a. *a.* ti.

¹² C. C^a. mam' ev'.

¹⁵ C. C^a. *a.* sakkaccaṅ.

¹⁷ K. *a.* thero.

¹⁹ B. sahāyako.

Therena 'khamāmī' ti vuttamatte eva itthiliṅgam antara-
dhāyi, purisaliṅgaṇ pātu bhavi,¹ purisaliṅge pātubhūta-
matte eva taṇ Takkasilāya seṭṭhiputto āha: 'samma²
sahāyaka ime dve dārakā tava kucchiyaṇ vutthattā maṇ³
paṭicca nibbattattā⁴ ubhinnam pi no puttā eva, idh' eva
vasissāma, mā ukkaṇṭhī' ti. 'Samma aham ekena atta-
bhāvena paṭhamaṇ puriso hutvā⁵ itthibhāvaṇ patvā⁶
puna puriso jāto ti vippakārappatto,⁷ paṭhamaṇ maṇ⁸
paṭicca dve puttā nibbattā, idāni me kucchito dve⁹ nik-
khantā; so 'ham¹⁰ ekena attabhāvena vippakāraṇ patvā¹¹
puna gehe vasissāmī'¹² ti saññaṇ mā kari, ahaṇ mama¹³
ayyassa santike pabbajissāmī' ti, 'ime¹⁴ dārakā tava
bhārā¹⁵ imesu mā pamajjī¹⁶ ti putte¹⁷ paricumbitvā pariassa-
jitvā¹⁸ pitu niyyādetvā¹⁹ nikkhamitvā²⁰ therassa santike
pabbaji.²¹ Thero pi naṇ pabbajetvā upasampādetvā²²
gaṇhitvā va cārikaṇ caramāno²³ Sāvattiyaṇ agamāsi.
Tassa Soreyyatthero ti nāmaṇ ahosi. Janapadavāsino taṇ
pavattiṇ ṇatvā saṅkhubhitvā kotūhalajātā²⁴ upasaṅkamitvā

¹ K. om. pu° pātu bhavi.

² C. C^a. mama.

³ B. vutṭhaputtā mayhaṇ.

⁴ B. K. nibbattā.

⁵ B. K. a. puna.

⁶ C. pattā.

⁷ B. K. °raṇ patto. F. C^a. a. ti, om after jāto.

⁸ C^a. om.

⁹ K. a. puttā.

¹⁰ S. sahaṇ. B. K. svāhaṇ.

¹¹ K. om.

¹² F. S. °asīti. C^a. vasatī. C. vasathā.

¹³ F. om.

¹⁴ B. a. dve.

¹⁵ B. a. ti. K. a. honti.

¹⁶ C^a. °jjjinsū. B. °jjatū.

¹⁷ B. a. sīse. K. upari cu°.

¹⁸ B. parimajjitvā ure nippajjāpetvā.

¹⁹ K. om. pi° ni°.

²⁰ C^a. om.

²¹ B. pabbajjaṇ yāci

²² B. a. kammaṭṭhānaṇ.

²³ B. a. anupubbena. K. a. anukkamena.

²⁴ B. K. °lā°. B. a. taṇ.

pucchiṅsu: 'evam kira bhante'¹ ti. 'Āmāvuso'² ti. 'Bhante evarūpam pi kāraṇaṅ nāma hoti,³ tumhākaṅ kira kucchiyaṅ dve puttā nibbattā, tumhe paṭicca dve⁴ jātā, tesañ vo kataresu balavasineho' ti.⁵ 'Kucchiyaṅ⁶ vutthakesu āvuso' ti. Āgatāgatā nibaddhaṅ tath'eva⁷ pucchanti.⁸ Thero 'kucchiyaṅ vutthakesu eva sineho balavā' ti⁹ punappuna kathento harāyamāno eko va nisīdati, eko va tiṭṭhati. So evañ ekantūpagato¹⁰ attabhāve khayavayaṅ paṭṭhapetvā¹¹ saha paṭisambhidāhi arahattaṅ pāpuṇi. Atha naṅ āgatāgatā pucchanti: 'evañ kira bhante evañ kira¹² nāma ahoṣī' ti. 'Āmāvuso' ti. 'Kataresu vo¹³ sineho balavā' ti. 'Mayhaṅ katthaci sineho¹⁴ natthī' ti. Bhikkhū 'ayaṅ abhūtaṅ katheti,¹⁵ purimadivasesu kucchiyaṅ vutthaputtesu sineho balavā' ti vatvā idāni 'mayhaṅ katthaci sineho natthī' ti vadati, aññaṅ vyākaroti bhante' ti āhaṅsu. Satthā 'na bhikkhave mayhaṅ¹⁶ putto aññaṅ vyākaroti, mama puttassa sammāpaṇihitena cittena maggadassanaṅ¹⁷ diṭṭhakālato paṭṭhāya na katthaci sineho jāto, yaṅ sampattiṅ¹⁸ n'eva mātā na¹⁹ pitā kātuṅ sakkonti²⁰ taṅ imesaṅ sattānaṅ abhantare pavattacittam²¹ eva deti'²² ti vatvā imaṅ gātham āha:

¹ K. a. nipphannaṅ.

³ C. a. ti.

⁵ C^a. K. hoti.

⁷ C. C^a. rep. tath'eva.

⁹ F. om. from punappuna to balavā ti and resumes at mayhaṅ katthaci. So S. and a. vatvā idāni.

¹⁰ B. ekatt^o.

¹² C^a. om.

¹⁴ B. K. a. nāma.

¹⁵ C^a. °si. B. °sīti. K. °tīte.

¹⁷ B. K. maggassa da^o.

¹⁸ B. K. ayaṅ sampatti.

²⁰ B. K. sakkoti.

²¹ F. pavattasammāpaṇihitaṅ ci^o. B. sammāpavattaṅ ci^o.

K. pavattaṅ ci^o.

²² F. vadeti.

² C. evam āvuso.

⁴ F. om.

⁶ C^a. kucchiṅ.

⁸ B. °iṅsu.

¹¹ B. samuṭṭh^o.

¹³ B. kho.

¹⁶ B. K. mama.

¹⁹ F. om.

43. 'Na taṇ māta pitā kayirā aññe vāpi ca¹ ñātakā
sammāpaṇihitaṇ² cittaṇ seyyaso naṇ tato kare' ti³

Tattha 'na taṇ' ti taṇ kāraṇaṇ n' eva māta kareyya na pitā na aññe ñātakā. 'Sammāpaṇihitaṇ' ti dasasu kuealakammapathesu sammā ṭhapitaṇ.⁴ 'Seyyaso naṇ tato kare' ti tato kāraṇato seyyaso naṇ varatarāṇ uttaritarāṇ kareyya karotī ti attho. Mātāpitāro pi⁵ puttānaṇ dhaṇaṇ dadamānā ekasmiṇ yeva⁶ attabhāve kammaṇ akatvā sukhena jīvitapavattanakadhaṇaṇ⁷ dātuṇ sakkonti. Visākhāya mātāpitāro pi tāva mahaddhaṇā mahābhogā tassā ekasmiṇ yeva attabhāve sukhena jīvitakappaṇaṇ dhaṇaṇ⁸ adaṇsu, catūsu pana⁹ dīpesu cakkavattisiriṇ dātuṇ samatthā mātāpitāro pi¹⁰ nāma puttānaṇ natthi, pageva dibbasampattiṇ vā, paṭhamajjhānādisampattiṇ vā, lokuttarasampattidāne¹¹ kathā va natthi, 'sammāpaṇihitaṇ' pana 'cittam' sabbam p'¹² etaṇ sampattiṇ dātuṇ sakkoti, tena vuttaṇ: 'seyyaso naṇ tato kare' ti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni sampattā, desanā mahājanassa satthikā jātā ti.

Soreyyatthera-vatthu.¹³

Cittavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Vaggo tatiyo.¹⁴

¹ K. vā pana for vāpi ca.

³ C^a. karo al.

⁵ K. B. hi.

⁷ sukha jīvitaṇ pa°. S. jīvikā°. C^a. °nadhammaṇaṇ.

⁸ F. B. om.

² K. a. jātaṇ.

⁴ K. a. paṇihitaṇ.

⁶ C^a. om.

⁹ K. om.

¹⁰ C^a., K., B. om.

¹¹ F. lokuttaradhamma°. C^a. lokuttarasammā°.

¹² K. B. om.

¹³ C^a. °ssa vatthu. B. a. navamaṇ.

¹⁴ B. ta° va°.

IV. PUPPHAVAGGO.

1. PAṬHAVIKATHĀPASUTAPAÑCASATABHIKKHUNAṆ-VATTHU.

‘KO IMAṆ¹ PAṬHAVIṆ VIJESSATĪ’² ti imaṇ dhamma-
desanaṇ Satthā Sāvatthiyaṇ viharanto paṭhavikathāpasute
pañcasate bhikkhū ārabba katesi. Te kira Bhagavatā
saddhiṇ janapadacārikaṇ caritvā Jetavanaṇ āgantvā sāyaṇ-
hasamaye upaṭṭhānasālāyaṇ sannisinnā³ attanā gatagata-
ṭṭhāne⁴ asukagāmato asukagāmagamanatṭhāne⁵ samavisa-
maṇ, kaddamabahulaṇ sakkharabahulaṇ⁶ kalamattikaṇ
tambamattikaṇ ti paṭhavikathaṇ katesuṇ. Satthā āgantvā,
‘kāya nu ’ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā’ ti
pucchitvā, ‘bhante amhehi vicaritaṭṭhāne paṭhavikathāyā’
ti vutte, ‘bhikkhave esā bāhirapaṭhavī nāma, tumhehi
ajjhattikapāṭhaviyaṇ parikammaṇ kātuṇ vaṭṭatī’ ti vatvā
imā dve⁷ gāthā abhāsi :

44. Ko imaṇ paṭhaviṇ vijessati .
Yamalokañ ca imaṇ sadevakaṇ ?
Ko dhammapadaṇ sudesitaṇ
kusalo puppham iva pacesati ?

¹ K. ko-y-imaṇ.

² K. B. vicessatī, *so al.* Cf. Beal, p. 75, ‘select.’
Rockhill, p. 78, ‘conquer.’ *Buddhaghoso and the Vatthu*
point to vici, not viji.

³ Ca. °āya.

⁴ K. B. āgatānāgata°, *om.* attanā. B. °nesu.

⁵ K. B. gāmaṇ ga°.

⁶ K. B. samaṇ vi°, kaddamaṇ ba°, sakkaraṇ ba°.

⁷ K. B. *om.*

45. Sekho paṭhaviṅ vijessati

Yamalokañ ca imam sadevakaṅ ;
sekho dhammapadaṅ sudesitaṅ
kusalo puppham iva pacesatī' ti.

Tattha 'ko imaṅ' ti ko imaṅ attabhāvasaṅkhātaṅ
'paṭhaviṅ.' 'Vijessatī' ti attano nāṇena vijānissati
paṭivijjhissatī sacchikarissatī ti attho. 'Yamalokañ
cā' ti catubbidhaṅ apāyaloکاṅ ca. 'Imaṅ sadevakan'
ti manussalokañ ca devalokena¹ saddhiṅ ko vijessati viji-
nissati vijānissati² paṭivijjhissati sacchikarissatī ti puc-
chati.³ 'Dhammapadaṅ sudesitan' ti yathāsa-
bhāvato kathitattā sattatiṅsabodhapakkhikadhammasaṅ-
khātaṅ⁴ dhammapadaṅ 'kusalo' mālākāro⁵ 'pupphaṅ'
vicinanto viya ko, pacesatī'⁶ ti vicinissati⁷ upa-
parikkhissati paṭivijjhissati sacchikarissatī ti attho.
'Sekho' ti⁸ adhisīlasikkhā adhicittasikkhā adhipaññā-
sikkhā ti imā tisso sikkhā⁹ sikkhāto¹⁰ sotāpattimag-
gaṭṭhaṅ¹¹ ādiṅ katvā yāva arahattamaggaṭṭhā¹² sattavidho
sekho imaṅ attabhāvapaṭhaviṅ¹³ arahattamaggena tato¹⁴
chandarāgaṅ apakaddhanto¹⁵ vijessati vijinissati vijānis-

¹ C^a. devaka°.

² K. om. vijiṅ vijān°. B. vicinissati.

³ B. pucchi. K. ko.

⁴ K. B. bodhipakkhiya°, al.

⁵ C^a. māla°.

⁶ Sic F. corr. F., C., C^a. vijessati. B. K. S. vicesati.

⁷ B. a. vijānissati.

⁸ C°. om.

⁹ B. a. yathāvuttappakārā.

¹⁰ F. sikkhato. Childers, °ito.

¹¹ F. °tṭhānaṅ. C. C^a. sotāpattiphala°.

¹² F. °ttāṭṭhāya; corr. maggaṭṭhānā. K. °maggassa.

¹³ K. B. attabhāvasaṅkhāta°. K. a. saddhiṅ.

¹⁴ B. kato.

¹⁵ C. apakanto. C^a. apakkanto. B. °ddhento.

sati¹ paṭivijjhissati sacchikarissati. ‘Yama lokaṅ cā’ ti tathāvuttappakārayamalokaṅ² ca imaṅ manussalokaṅ ca saha devehi sadevakaṅ³ sveva vijjessati⁴ vijānissati paṭivijjhissati sacchikarissati ti. ‘Sekho’ ti sveva sattavidho sekho : yathā nāma⁵ kusalo mālākāro pupphārāmaṅ pavisitvā taruṇamakulāni ca pāṇakaviddhāni⁶ ca milātāni ca⁷ gaṇṭhikajātāni⁸ ca pupphāni vajjetvā sobhanāni⁹ sujāta-sujātān’¹⁰ eva pupphāni pacināti,¹¹ evam eva imaṅ sukathitaṅ¹² suniddiṭṭhaṅ bodhapakkhikadhammapadam pi paññāya ‘paccassati’¹³ vicinissati upaparikkhissati¹⁴ paṭivijjhissati sacchikarissati ti¹⁵ Satthā sayam eva pañhaṅ vissajjesi.

Desanāvasāne pañcasatā bhikkhū saha paṭisambhidāhi arahattaṅ pāpuṇṇisū ti,¹⁶ sampattaparisaṅgāya¹⁷ sātthikā dhammadesanā¹⁸ ahoṣi ti.

Paṭhavikathāpasutapañcasatabhikkhūnaṅ-vatthu.¹⁹

2. MARĪCIKAMMAṬṬHĀNIKATṬHERA-VATTHU.

‘Phenūpamaṅ’ ti imaṅ dhammadesanaṅ Satthā Sāvattiyaṅ viharanto aññatarāṅ marīcikammaṭṭhānikaṅ bhikkhuṅ ārabha kathesi.

¹ K. om.

² B. K. yathā°. S. taṅ yathā°. B. K. °raṅ Ya°.

³ B. a. lokaṅ.

⁴ C^a. a. ti.

⁵ C^a. pana.

⁶ C. C^a. yāni.

⁷ K. om. mil° ca.

⁸ B. K. °ṇāni.

⁹ K. sujātān’.

¹⁰ K. vic°.

¹¹ K. ka°.

¹² B. om.

¹³ F. uppari°.

¹⁴ B. om. K. om. ti Satthā.

¹⁵ B. K. om.

¹⁶ C^a. pi.

¹⁷ K. desanā.

¹⁸ K. paṭhavikathāpasutavatthu. B. a. paṭhamaṅ.

¹⁹ B. a. bhikkhu.

So kira¹ Satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā, 'samaṇadhammaṃ karissāmī' ti araññaṃ pavisitvā ghatitvā² vāyāmitvā³ arahattaṃ pattuṃ⁴ asakkonto visesetvā, 'kammaṭṭhānaṃ kathāpessāmī' ti Satthu santikaṃ āgacchantaṃ antarāmagge marīciṃ disvā 'yathā ayaṃ gimhasamaye utṭhitā marīci vidūre⁵ tṭhitānaṃ rūpūpagatā⁶ viya paññāyati, santikaṃ āgacchantānaṃ n' eva paññāyati,⁷ ayam attabhāvo pi uppādavayaṭṭhena evarūpo hoti'⁸ ti marīcikammaṭṭhānaṃ bhāvento āgantvā maggakilanto Aciravatiyaṃ nahāyitvā ekasmiṃ caṇḍasotatire chāyāya⁹ nisinno udakavegābhigāhātēna utṭhahitvā mahante mahante phenapiṇḍe bhijjamāne disvā, 'ayaṃ attabhāvo pi uppajjitvā bhijjanaṭṭhena evarūpo yevā' ti ārammaṇaṃ aggahesi. Satthā Gandhakuṭiyaṃ tṭhito va taṃ¹⁰ therāṃ disvā, 'evam etaṃ¹¹ bhikkhu evarūpo cāyaṃ¹² attabhāvo phenapiṇḍo¹³ viya marīci viya uppajjanabhijjanasabhāvo evā'¹⁴ ti vatvā imaṃ gātham āha :

46. 'Phēṇūpamaṃ kāyaṃ imaṃ viditvā,
marīcidhammaṃ abhisambudhāno,
chetvāna Mārassa papupphakāni¹⁵
adassanaṃ maccurājassa gacche' ti.

Tattha 'imaṃ' ti imaṃ kesādisamūhasaṅkhātaṃ kāyaṃ abaladubbalaanaddhaniyatāvakālikatṭhena¹⁶ phenapiṇḍa-

¹ B. a. bhikkhu.

³ K. °etvā.

⁵ C^a. avidūre. B. K. dūre.

⁶ B. rūpagatā. K. rūpagataṃ.

⁸ K. B. om. C. C^a. om. ti.

¹⁰ K. om.

¹² B. K. 'yaṃ.

¹⁴ B. yevā.

¹⁶ B. °dubbalaṭṭhena an°. B. K. anaddhaniyaṃ.

² B. K. °tṭetvā.

⁴ B. pāpūṇiṭuṃ.

⁷ F. saṃñā.

⁹ B. rukkhach°.

¹¹ B. K. eva.

¹³ B. K. phēṇu°.

¹⁵ B. sapu°.

sarikkho¹ ti viditvā. 'Marīcidhammaṇ' ti yathā marīci dūre t̥hitānaṇ rūpagatā² viya gayhūpagā³ viya hoti santike upagacchantaṇaṇ upagacchantaṇaṇ⁴ rittā⁵ tucchā agayhūpagā sampajjati⁶ evaṇ⁷ khaṇikaṇ⁸ ittarapaccupaṭṭhānaṭṭhena⁹ ayaṇ kāyo pi marīcidhammo ti 'abhisambudhāno'¹⁰ bujjhanto jānanto ti attho. 'Papupphakānī'¹¹ ti Mārassa papupphakasaṇkhātāni tebhūmakāni vaṭṭāni ariyamaggena chinditvā khīṇāsavo bhikkhu maccurājassa adassanaṇ avisayaṇ amatamahānibbāṇaṇ gaccheyyā ti.

Gāthavasāne thero saha paṭisambhidāhi arahattaṇ patvā Satthu suvaṇṇavaṇṇasariraṇ thomento vandanto va āgato ti.

Marīcikammaṭṭhānikatthera-vatthu.¹²

3. VIDŪDABHA-VATTHU.

Pupphāni heva pacinantaṇ¹³ ti imaṇ dhamma-desanaṇ Satthā Sāvattiyaṇ viharanto sapaṇisam mahoghena¹⁴ ajjhottharivā māritaṇ¹⁵ Vidūdabhaṇ¹⁶ ārabba kathesi.

Tatrāyaṇ anupubbikathā :¹⁷—Sāvattiyaṇ¹⁸ Mahākosala-rañño putto¹⁹ Pasenadikumāro²⁰ nāma, Vesāliyaṇ²¹ Licchavi-

¹ C^a. °sarikkhatā. K. °parikkhīṇo.

² K. °aṇ.

⁴ F. *om. one.*

⁶ C^a. samma°.

⁸ K. B. °ka°.

¹⁰ F. C. °ddhāno. K. *a. ti.*

¹² K. °navatthu. B. °bhikkhu°, *and a. dutiyaṇ*

¹³ C^a. paciṇaṇ.

¹⁵ K. mārita°.

¹⁶ K. B. Viṭaṭūbhaṇ, *al.*

¹⁷ Cf. F. J. IV. 144 *ff.*

¹⁹ K. *om.*

²¹ B. *a. Licchavirañño putto.*

³ K. gaṇhapakā.

⁵ C^a. cittā.

⁷ B. *a. eva.*

⁹ S. itaritara°.

¹¹ K. B. sapu°.

¹⁴ K. oghena.

¹⁸ B. *a. hi.*

²⁰ K. °sukumāro.

kumāro¹ Mahāli nāma,² Kusinārāyaṇ Mallarājaputto Bandhulo nāmā ti ime tayo disāpāmokkhassa ācariyassa³ santike sippuggahaṇatthāya⁴ Takkasilaṇ gantvā bahinagare sālāya⁵ samāgatā⁶ aññaṃ aññaṃ āgatakāraṇaṃ ca kulaṃ ca nāmaṃ ca pucchitvā sahāyakā hutvā ekato va ācariyaṇ upasaṅkamitvā⁷ na cirass' eva uggahitasippā te ācariyaṇ⁸ āpucchitvā ekato va nikkhamitvā sakasakattāhānāni⁹ agamaṅsu. Tesu¹⁰ Pasenadikumāro pitu sippaṇ dassetvā pasannena pitarā rajje¹¹ abhisitto, Mahāli kumāro Licchavīnaṇ sippaṇ dassento mahantena ussāhena dassesi, tassa akkhīni bhijjitvā agamaṅsu. Licchavirājāno 'aho vat' amhākaṇ¹² ācariyo akkhivināsaṇ¹³ patto' ti, 'na naṇ¹⁴ pariccajissāma¹⁵ upatṭhahissāma naṇ' ti satasahassuttāhānakaṇ¹⁶ ekaṇ dvāraṇ¹⁷ adaṅsu. So taṇ nissāya pañcasate Licchavirājaputte sikkhaṇ¹⁸ sikkhāpento vasi. Bandhulakumāro satṭhiṇ satṭhiṇ¹⁹ veḷuṇ²⁰ gahetvā²¹ majjhe ayasalākaṇ pakkhipitvā satṭhi kalāpe ussāpetvā tṭhapite Mallarājakulehi²² 'ime kappetu' ti vutto,²³ asītihatthaṇ ākāsaṇ ullaṅghitvā²⁴ asinā kappento²⁵ agamāsi. So osāna-

¹ K. Licchaviputto.

² K. a. kumāro.

³ B. K. °ssāc°.

⁴ K. B. °tthaṇ.

⁵ K. °yaṇ.

⁶ B. °ntvā.

⁷ B. a. sippaṇ sikkhantā.

⁸ K. vāc°.

⁹ C^a. °ṇaṇ.

¹⁰ C. C^a. om.

¹¹ B. rajjena.

¹² B. aho vatāc°. F., C., C^a. mahā vata. *The text is*

S. K. (K. vata amh°).

¹³ C^a. akkhīṇi mahāvināsaṇ.

¹⁴ K. taṇ.

¹⁵ C^a. °dissāma.

¹⁶ K. tassa sah°.

¹⁷ F. vāraṇ.

¹⁸ C^a. sippaṇ.

¹⁹ B. K. om. one, with satṭhi.

²⁰ K. veḷuṇ.

²¹ K. a. Bandhulakumārassa ajānāpetvā tesāṇ.

²² K. B. Mallakarāja°.

²³ C^a, K., B. vutte.

²⁴ F. la.° C. C^a. °etvā.

²⁵ C^a. S. kappanto.

kalāpé ayasalākāya¹ 'kiṇī'² ti saddaṇ sutvā, 'kiṇ etaṇ' ti pucchitvā, sabbakalāpesu ayasalākānaṇ³ ṭhapitabhāvaṇ sutvā asiṇ chaddetvā rodamāno, 'mayhaṇ ettakesu ṇāti-suhajjesu eko pi sasneho⁴ hutvā imaṇ kāraṇaṇ nācikkhi. Sace hi ahaṇ jāneyyaṇ⁵ ayasalākāya saddaṇ anuṭṭhāpento⁶ va chindeyyaṇ' ti vatvā, 'sabbe p' ime māretvā rajjaṇ kāressan'⁷ ti mātāpitunnaṇ kathesi. Tehi 'pavenirajjaṇ⁸ tāta idaṇ⁹ na labbhā¹⁰ evaṇ kātuṇ' ti nānappakārehi¹¹ vārito, 'tena hi mama sahāyassa¹² santikaṇ gamissāmī' ti Sāvatthiṇ agamāsi.¹³ Pasenadirājā¹⁴ tassāgamaṇaṇ¹⁵ sutvā paccuggantvā mahantena sakkārena¹⁶ nagaraṇ pavesetvā senāpatitṭhāne ṭhapesi; so mātāpitaro¹⁷ pakkosāpetvā tatth' eva vasaṇ kappesi. Ath' ekadivasāṇ rājā upari pāsāde ṭhito antaravithiṇ olokayamāno Anāthapiṇḍikassa Cūlaanāthapiṇḍikassa Visākhāya Suppavāsāyā ti etesaṇ gehaṇ¹⁸ bhattakiccatthāya gacchante anekasahassee bhikkhū disvā, 'kahaṇ ayyā gacchantī' ti pucchitvā, 'deva Anāthapiṇḍikassa gehe niccabhattagilānabhattādīnam atthāya devasiṇaṇ¹⁹ dve bhikkhusahassāni gacchanti,²⁰ Cūlaanāthapiṇḍikassa gehaṇ²¹ pañca satāni, tathā Visākhāya tathā²² Suppavāsāyā' ti vutte,²³ sayam pi bhikkhusaṅghaṇ upaṭṭhahitukāmo vihāraṇ gantvā bhikkhusahassena²⁴

¹ B. °kassa.

³ Ca. °kaṇ.

⁵ K. °yya.

⁷ B. K. kareyyun.

⁹ K. imaṇ.

¹¹ B. K. °rena.

¹² B. sahāyakassa.

¹³ F. °iyaṇ ga°.

¹⁴ B. K. Pasenadikosalo rājā.

¹⁶ B., K., a. taṇ.

¹⁸ B. a. niccaṇ.

²⁰ F. āga°.

²² C. om.

²³ K. a. tesāṇ vacanaṇ sutvā.

² B. K. kirī.

⁴ B. K. sineho.

⁶ S. °ṭṭhap°.

⁸ B., K., a. nāma.

¹⁰ K. labbhaṇ.

¹⁵ B. tassa ga°.

¹⁷ Ca. a. pi.

¹⁹ B. K. rep.

²¹ B. gehe.

²⁴ K. °saṅghena.

saddhiṃ Satthāraṃ nimantetvā sattāhaṃ Satthu¹ dānaṃ datvā sattame divase² vanditvā,³ ‘pañcahi me⁴ bhikkhusatehi saddhiṃ nibaddhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā’ ti āha. ‘Mahārāja buddhā nāma ekatṭhāne nibaddhaṃ bhikkhaṃ na gaṇhanti, bahū buddhānaṃ āgamaṇaṃ paccāsiṃsanti’ ti. ‘Tena hi⁵ ekaṃ bhikkhuṃ nibaddhaṃ pesethā’ ti.⁶ Satthā Ānandattherassa bhāram akāsi. Rājā bhikkhusaṅghe āgate pattaṃ gahetvā ‘ime nāma parivisantū’ ti avicāretvā va sattāhaṃ sayam eva⁷ parivisitvā atṭhame divase vikkhitto⁸ papañcam⁹ akāsi. ‘Rājakule¹⁰ nāma¹¹ anānattā āsanāni pāññāpetvā bhikkhū nisidāpetvā parivisitvaṃ na labhanti’ ti bhikkhū ‘na mayaṃ idha ṭhātūṃ sakkhissāmā’ ti bahū¹² pakkamiṃsu, rājā dutiyadivase pi pamajji, dutiyadivase pi¹³ bahū¹⁴ pakkamiṃsu, tatiyadivase pi pamajji; tadā Ānandatheraṃ ekakam eva ṭhapetvā avasesā pakkamiṃsu. Puññavanta nāma kāraṇavasikā honti, kulānaṃ pasādaṃ rakkhanti. Tathāgatassa ca¹⁵ Sāriputtatthero Mahāmoggallānatthero ti dve aggasāvaka,¹⁶ Khemā Uppalavaṇṇā¹⁷ ti dve aggasāvika,¹⁸ upāsakesu Citto gahapati Hatthako Ālavako¹⁹ ti dve aggaupāsaka, upāsikāsu Velukaṇṭhaki Nandamatā Khujjutarā ti dve aggaupāsika,²⁰ iti ime²¹ atṭha jane ādiṃ katvā ṭhānantarapattā sabbe pi sāvaka ekadesena dasannaṃ pāramīnaṃ pūritattā mahāpuññā²² abhinīhārasampannā—Ānandatthero

¹ F. S. om. B. K. sahatthā.

² K., B, a. Satthāraṃ.

⁴ F. om.

⁶ B. a. āha.

⁸ B. vikkhittacitto.

¹⁰ C. C^a. rājā. K. a. ca.

¹² B. a. bhikkhū.

¹⁴ K. om. B. a. bhikkhū.

¹⁶ B., K., a. bhikkhunīsu.

¹⁷ C. Upphala°. K. B. Upala°. K. °vannāvati.

¹⁸ C. a. ti.

²⁰ F., C^a, K., S. °sāvika (F. corr. upāsika).

²¹ F. C^a. it’ ime. S. itīme.

³ K., B., a. bhante.

⁵ K. a. bhante.

⁷ C. C^a. om.

⁹ B. pamajjam.

¹¹ C. C^a. om.

¹³ B. om. du° pi.

¹⁵ K. om.

¹⁹ B. K. Āl°.

²² C^a. °ññābhi°.

pi kappasatasahassaṇ pūritapāramī abhinīhārasampanno mahāpuñño attano kāraṇavasikatāya kulassa pasādaṇ rakkhanto aṭṭhāsi.¹ Taṇ ekakam² eva nisidāpetvā pari-visiṇsu. Rājā bhikkhūnaṇ gatakāle āgantvā khādanīya-bhojanīyāni³ tath' eva ṭhapitāni disvā, 'kiṇ ayyā na āgamiṇsu'⁴ ti pucchitvā, 'Ānandatthero eko va āgato devā'⁵ ti sutvā,⁶ 'addhā ettakaṇ me chedanaṇ⁶ akaṇsū'⁷ ti bhikkhūnaṇ kuddho Satthu santikaṇ gantvā, 'bhante mayā pañcannaṇ bhikkhusatānaṇ bhikkhā paṭiyattā, Ānandatthero kira ekako va gato, paṭiyattabhikkhā⁷ tath' eva ṭhitā, pañcasatā bhikkhū mama gehe saññaṇ na kariṇsu, kiṇ nu kho kāraṇaṇ'⁸ ti āha. Satthā bhikkhūnaṇ dosam avatvā 'mahārāja mama sāvakānaṇ tumhehi saddhiṇ viśāsō⁸ natthi, tena nāgatā⁹ bhavissanti'⁹ ti vatvā, kulānaṇ anupagamanakāraṇaṇ ca upagamanakāraṇaṇ ca pakāsentō¹⁰ bhikkhū āmantetvā imaṇ suttam¹¹ āha :

'Navahi bhikkhave aṅgehi samannāgataṇ kulaṇ anupagantvā¹² vā nālaṇ upagantuṇ upagantvā vā¹³ nālaṇ upanisi-dituṇ. Katamehi navahi? Na manāpena paccuṭṭhenti,¹⁴ na manāpena abhivādenti, na manāpena āsanaṇ denti, santam assa parigūhanti,¹⁵ bahukaṇ pi thokaṇ denti, paṇītaṇ pi lūkhaṇ denti, asakkaccaṇ¹⁶ denti no sakkaccaṇ, no¹⁷ upanisiḍanti dhammasavanāya, bhāsantassa¹⁸ na

¹ F. *om.*

² F. B. ekam. C^a. *om.* taṇ.

⁴ F. C. aga°.

⁶ B. bhallacchedanaṇ.

⁸ F. viśvāso.

⁹ F. na gatā. C^a. gatā.

¹¹ Aṅguttara, IV., p. 387.

¹³ C^a. *om.*

¹⁵ Aṅg. pari°. F. S. pati°. B. K. paṭiguyhanti. C. C^a.

Nig° (*the common form in Skt.*).

¹⁶ K. no sa°.

¹⁷ K., B., a. sakkaccaṇ.

¹⁸ F. C. bhāsitam assa. Aṅg. bhāsitassa.

³ S. °yādini.

⁵ K. a. ayyā.

⁷ K. B. °ttā bhi°.

¹⁰ K. B. °santo.

¹² C^a. anugantvā.

¹⁴ B. paccupaṭṭhanti.

rañjīyanti,¹ imehi kho bhikkhave navahi aṅgehi samannāgataṅ kulaṅ anupagantvā vā nālaṅ upagantum upagantvā vā nālaṅ upanisīdituṅ. Navahi bhikkhave aṅgehi samannāgataṅ kulaṅ anupagantvā vā alaṅ² upagantuṅ upagantvā vā alaṅ upanisīdituṅ. Katamehi navahi? Manāpena paccuṭṭhenti,³ manāpena abhivādenti, manāpena āsanaṅ denti, santam assa na parigūhanti,⁴ bahukaṅ pi bahukaṅ⁵ denti, paṇitaṅ pi paṇitaṅ denti, sakkaccaṅ denti no asakkaccaṅ,⁶ upanisīdanti dhammasavanāya, bhāsantassa rañjīyanti,⁷ imehi kho bhikkhave navahi aṅgehi samannāgataṅ kulaṅ anupagantvā vā alaṅ upagantuṅ upagantvā vā alaṅ upanisīdituṅ. Iti⁸ kho mahārāja mama sāvakaṅ tumhākaṅ⁹ santikā¹⁰ vissāsaṅ alabhantā nāgatā bhavissanti, porāṇaka-paṇḍitā hi¹¹ avissāsīyatṭhāne¹² sakkaccaṅ upatṭhiyamānāpi maraṇantikaṅ¹³ vedanaṅ patvā vissāsikatṭhanam eva gamiṃsū¹⁴ ti 'kadā bhante' ti raññā puṭṭho atītam¹⁵ āhari :

'Atīte Bārāṇasiyaṅ Brahmadatte rajjam kārente Kesavo nāma rājā rajjaṅ pahāya isipabbajjaṅ pabbaji, taṅ pañca purisatāni anupabbajiṃsu. So Kesavatāpaso nāma ahosi, pasādhanakappako pan' assa pabbajitvā Kappo¹⁶ nāma antevāsiko ahosi. Kesavatāpaso parisāya saddhiṅ aṭṭha māse Himavante vasitvā vassāratte¹⁷ loṇambilasevana-

¹ Aṅ. rasīyanti. B. rajjissanti. K. rañjissanti.

² F. nālaṅ, *so infra*.

³ B. K. °ṭṭhapenti.

⁴ B. K. paṭiguyhanti.

⁵ C. bahum pi.

⁶ B. a. sakkaccaṅ.

⁷ *Readings ut supra*.

⁸ F. a. ha. S. a. hi.

⁹ K. a. aggamaṅsū ti pucchi; natthi, upāsakabhikkhū iminā nībhārena nibaddhaṅ labhanti; so tu° santike vi°, *etc.*

¹⁰ B. °ke.

¹¹ C^a. pi. B. K. pi hi.

¹² B. °ika°.

¹³ S., C., C^a. mār°.

¹⁴ B. K. ag°.

¹⁵ F. J., III. 142-5. Kesavajātaka.

¹⁶ F., K., B., S. Kappako.

¹⁷ B. °ttasamaye.

tthāya Bārānasiṅ¹ patvā bhikkhāya² pāvisi. Atha naṅ rājā disvā pasiditvā catumāsaṅ attano santike vasanatthāya paṭiññaṅ gaḥetvā³ uyyāne vasāpento sāyapātam⁴ assa upatṭhānaṅ gacchati, avasesatāpasā⁵ katipāhaṅ vasitvā hatthisaddādihi ubbālā⁶ ‘ācariya ukkaṅṭhit’ amhā,⁷ gacchāmā’ ti āhaṅsu. ‘Kahaṅ tātā’ ti. ‘Himavantaṅ ācariyā’ ti. ‘Rājā amhākaṅ āgatadivase eva⁸ catumāsaṅ idha vasanatthāya paṭiññaṅ gaṇhi, kahaṅ gamissāma⁹ tātā’ ti.¹⁰ ‘Tumhehi amhākaṅ anācikkhitvā¹¹ va paṭiññā dinnā mayaṅ na sakkoma vasituṅ, ito avidūre tumhākaṅ pavattivasanaṭṭhāne vasissāmā’ ti vanditvā pakkamiṅsu, Kappantevāsikena¹² saddhiṅ ācariyo¹³ ohiyi. Rājā upatṭhānaṅ āgato, ‘kahaṅ ayyā’ ti pucchi. ‘“Ukkaṅṭhit’ amhā” ti vatvā Himavantaṅ gatā mahārājā’ ti.¹⁴ Kappo¹⁵ pi na cirass’ eva ukkaṅṭhitvā ācariyena punappuna vāriyamāno pi ‘na sakkomī’ ti vatvā pakkāmi, itaresaṅ pana santikaṅ āgantvā ācariyassa pavattiṅ suṇanto avidūraṭṭhāne¹⁶ vasi. Aparabhāge ācariyassa antevāsike anusarantassa kucchirogo uppajji. Rājā vejjehi tikicchāpeti, rogo na vūpasammati. Tāpaso āha :¹⁷ mahārāja icchatha me¹⁸ rogavūpasamanaṅ’ ti. ‘Bhante sacāhaṅ¹⁹ sakkuṇeyyaṅ idān’ eva vo phāsukaṅ kareyyaṅ’ ti. ‘Mahārāja sace me phāsukaṅ icchasi maṅ antevāsikānaṅ santikaṅ pesehī’ ti. Rājā

¹ K. °iyaṅ.

² K. a. nagaraṅ.

³ F. gaṇhitvā.

⁴ B. K. sāyaṅ pā°.

⁵ B. K. °esā tāp°.

⁶ B. a. hutvā ukkaṅṭhitvā.

⁷ So all MSS. and edd.

⁸ K. B. yeva.

⁹ K. °ssātha.

¹⁰ C^a. om. C. om. tātā ti.

¹¹ C^a. āci°.

¹² K. Kappak°.

¹³ B. a. eva.

¹⁴ B. a. āha.

¹⁵ B. K. Kappako.

¹⁶ F. °re ṭhāne.

¹⁷ B. K. a. kiṅ.

¹⁸ C. C^a. om.

¹⁹ F. svāha. C., C^a., S. svahaṅ.

'sādhu bhante' ti¹ mañcake nipajjāpetvā Nāradaamaccapamukhe cattāro amacce 'mama ayyassa pavattiṅ ñatvā mayhaṅ sāsanaṅ pahīneyyāthā' ti² uyyojesi. Kappantevāsiko ācariyassa āgamaṅ sutvā paccuggamaṅ katvā, 'itare kahaṅ' ti vutte, 'asukatṭhāne kira vasanti' ti āha. Te pi ācariyassa āgatabhāvaṅ³ sutvā tath'eva⁴ samosaritvā ācariyassa uṇhodakaṅ datvā phalāphalaṅ adaṅsu. Taṅ khaṅaṅ yeva rogo vūpasami,⁵ katipāhen' eva suvaṇṇavaṇṇo ahoṣi. Atha naṅ Nārado pucchi :⁶

'Manussindaṅ jahitvāna sabbakāmasamiddhinaṅ
kathaṅ nu bhagavā Kesī Kappassa ramati assame' ti.⁷

'Sādūni ramaṇīyaṅi santi rukkhā manoramā
subhāsītāni Kappassa Nārada ramayanti⁸ maṅ.'

'Sāliṅaṅ odanaṅ bhutvā⁹ suciṅ¹⁰ maṅsūpasecanaṅ
kathaṅ sāmākanīvārā¹¹ aloṅā¹² chādayanti¹³ taṅ.'

'Asāduṅ yadi vā sādūṅ¹⁴ appaṅ vā yadi vā bahuṅ
vissattho yattha bhuñjeyya vissāsaparamā¹⁵ rasā' ti.⁷

Satthā imaṅ dhammadesanaṅ āharitvā jātakaṅ¹⁶ samodhānesi :¹⁷ tadā rājā¹⁸ Moggallāno ahoṣi, Nārado¹⁹ Sāriputto,

¹ B. K. a. taṅ.

² K. a. te.

³ B. K. gamana°.

⁴ C^a. tattha, om. eva.

⁵ B. K. °sammati, and a. so.

⁶ K. pucchanto.

⁷ K. B. om.

⁸ K. rammaniyanti.

⁹ J. bhuñje.

¹⁰ C. C^a. suci.

¹¹ F. °kaniṅ vāraṅ. J. kanīvāraṅ.

¹² J. aloṅaṅ.

¹³ F. jayanti.

¹⁴ K. sādū vā yadi vāsādū.

¹⁵ K. B. visāsā pa°.

¹⁶ C. C^a. om.

¹⁷ F. K. °nento.

¹⁸ F. a. bhikkhusaṅghena saddhiṅ.

¹⁹ C. C^a. om.

Kappantevāsi¹ Ānando,² Kesavatāpaso ahaṇ eva' ti vatvā, 'evaṇ mahārāja pubbe pi³ paṇḍitā maraṇantikaṇ vedanaṇ patvā vissāsikaṭṭhānaṇ gamiṇsu,⁴ mama sāvakaṇ na tumhākaṇ santike vissāsaṇ labhanti maññe' ti āha. Rājā 'bhikkhusaṅghena saddhiṇ mayā vissāsaṇ kātuṇ vaṭṭati' ti, 'kathaṇ nu kho karissāmī' ti, 'Sammāsambuddhassa ñātīdhitaraṇ mama⁵ gehe kātuṇ vaṭṭati' ti, 'evaṇ sante daharā ca sāmaṇerā ca "Sammāsambuddhassa ñāti⁶ rājā" ti mama santikaṇ vissatthā nibaddhaṇ āgamissanti' ti cintetvā, 'ekaṇ me dhītarāṇ dentū'⁷ ti, Sākiyaṇaṇ santikaṇ⁸ pesesi, "'katarasakkassa⁹ dhītā"' ti¹⁰ ñatvā āgaccheyyāthā' ti vatvā dūte āṇāpesi. Dūtā gantvā Sākiye¹¹ dārikaṇ yācimsu. Te sannipatitvā¹² 'pakkhantariyo¹³ rājā, sace na dassāma vināsessati no,¹⁴ na¹⁵ kho pana amhehi kulena sadiso, kiṇ nu kho kātabban' ti cintayiṇsu.¹⁶ Mahānāmo 'mama dāsiyā kucchismiṇ¹⁷ jātā Vāsabhakkhattiyā nāma dhītā rūpaggappattā¹⁸ atthi, taṇ dassāmā' ti vatvā, dūte āha: 'sādhu rañño dārikaṇ dassāmā' ti. 'Kassa dhītā' ti. 'Sammāsambuddhassa cullapitu¹⁹ puttassa Mahānāmasakkassa²⁰ dhītā Vāsabhakkhattiyā nāmā' ti. Te gantvā rañño ārocayiṇsu. Rājā 'yadi evaṇ, sādhu; siṅhaṇ ānetha; khattiyā ca nāma bahumāyā dāsīdhitaraṇ pi pahīneyyūṇ, pitarā saddhiṇ ekabhājane bhūñjantiṇ āney-

¹ B. K. °iko.

² Ca. om.

³ F., B., K. om.

⁴ K. ag°. K. B. °sū ti.

⁵ B. om.

⁶ B. °ddhañāti

⁷ K. B. detū.

⁸ F. K. °ke. K., B., a. sāsanaṇ.

⁹ K. B. katarassa Sakyassa.

¹⁰ K., B., a. pucchitvā.

¹¹ F. °ya°.

¹² B. °pātetvā.

¹³ K. B. °iko. S. pakkuttariyo.

¹⁴ C. om.

¹⁵ K. nanu.

¹⁶ B. mantayiṇsu.

¹⁷ B. K. °mhi.

¹⁸ B. K. rūpasobhaggappattā.

¹⁹ K. B. cūla°.

²⁰ B. K. °massa Sa°.

yāthā' ti pesesi. Te gantvā 'deva tumhehi saddhiṅ ekato bhūñjantiṅ rājā icchati' ti āhaṅsu. Mahānāmo 'sādhu tātā' ti taṅ alaṅkārāpetvā attano bhūñjanakāle¹ pakkosāpetvā tāya saddhiṅ ekato² bhūñjanākāraṅ dassetvā³ dūtānaṅ niyyādesi. Te taṅ⁴ ādāya Sāvattiṅ⁵ gantvā taṅ⁶ pavattiṅ rañño⁷ ārocayiṅsu.⁸ Rājā tuṭṭhamānaso taṅ pañcannaṅ itthisatānaṅ jeṭṭhikaṅ katvā aggamaheṣiṭṭhāne abhisīñci. Sā na cirass' eva suvaṇṇavaṇṇaṅ puttaṅ vijāyi. Ath' assa nāmagahaṇadivase rājā attano⁹ ayyakāya¹⁰ santikaṅ pesesi, 'Sakkarājadhītā Vāsabhakhattiyā puttaṅ vijātā, kim assa nāmaṅ karontū'¹¹ ti. Taṅ pana sāsaṅ gahetvā gato¹² amacco thokaṅ badhiradhātuko,¹³ so gantvā rañño ayyakāya ārocesi. Sā taṅ sutvā, 'Vāsabhakhattiyā puttaṅ avijāyitvāpi sabbaṅ janaṅ abhibhavi, idāni pana rañño¹⁴ ativiya vallabhā bhavissatī' ti āha.¹⁵ Badhirāmacco 'vallabhā' ti vacanaṅ dussutaṅ sutvā, 'viḍūḍabho' ti salla-kkhetvā, rājānaṅ upagantvā, 'devakumārassa¹⁶ "Viḍūḍabho" ti nāmaṅ karothā' ti āha. Rājā 'porāṇakaṅ no kulasantakaṅ¹⁷ nāmaṅ bhavissatī' ti cintetvā Viḍūḍabho ti¹⁸ nāmaṅ akāsi. Ath' assa daharakāle yeva rājā 'Satthu piyaṅ karomī' ti senāpatitṭhānaṅ adāsi. So kumārapari-hārena¹⁹ vaḍḍhento²⁰ sattavassikakāle aññesaṅ kumārānaṅ mātāmahakulato hatthirūpakaassarūpakādīni āhariyamānāni disvā mātaraṅ pucchi: 'amma aññesaṅ mātāmahaku-

¹ B. bhojana°.

³ B. a. taṅ.

⁵ C^a. °iyaṅ.

⁷ K. om.

⁸ B. K. ārocesuṅ.

¹⁰ B. ayyakassa. K. ayyikāya.

¹² C. C^a. āgato.

¹⁴ C. om.

¹⁶ B. a. kira.

¹⁷ J. kuladattikaṅ.

¹⁸ B. taṅ for Vi° ti.

²⁰ C. F. °anto.

² C^a. om.

⁴ F. om.

⁶ B. om.

⁹ B. K. om.

¹¹ B. karotu.

¹³ B. padhira°.

¹⁵ B. a. taṅ.

¹⁹ C^a. °vārena.

lato paṇṇākāro¹ āhariyati,² mayhaṇ koci kiñci na peseti,³ kiṇ tvaṇ nimmātāpitikā⁴ ti. Atha naṇ sā⁵ 'tāta tava Sakyarājāno mātāmahā, dūre pana vasanti, tena te na kiñci pesenti' ti vatvā⁶ vañcesi. Puna⁷ soḷasavassakāle 'amma tava⁸ mātāmahakulaṇ passitukāmo 'mhī' ti vatvā,⁹ 'alaṇ tāta kiṇ tattha¹⁰ karissasi'¹¹ ti vāriyamāno pi punap-puna yāci. Ath' assa mātā 'tena hi gacchā'¹² ti sampaticchi. So pitu ārocetvā mahantena parivārena nikkhami. Vāsa-bbhakhattiyā puretaraṇ paṇṇaṇ pesesi: 'ahaṇ idha sukhaṇ vasāmi, māssa¹³ kiñci sāmīno antaraṇ dassayiṇsū' ti yāci.¹⁴ Sākiyā Viḍḍabhassa āgamaṇaṇ ṇatvā 'vanditūṇ na sakkā'¹⁵ ti tassa daharatare¹⁶ janapadaṇ pahīṇitvā tasmiṇ¹⁷ Kapilapuraṇ¹⁸ sampatte¹⁹ santhāgāre sannipatiṇsu. Kumāro tattha²⁰ gantvā atthāsi. Atha naṇ 'ayaṇ te tāta mātāmaho ayaṇ mātulo' ti vadiṇsu.²¹ So sabbe vandamāno vicaritvā²² ekaṇ pi attānaṇ vandantaṇ adisvā, 'kiṇ nu kho maṇ vandantā²³ natthī' ti pucchi. Sākiyā²⁴ 'kaṇiṭṭha-kumārā te²⁵ janapadaṇ gatā' ti²⁶ tassa mahantaṇ

¹ B. °raṇ.² B. K. °iyanti. C^a. °rīti.³ F. pesī ti. K. B. pesesi.⁴ K. B. nimātā nipitā.⁵ B. a. āha.⁶ K. om.⁷ F. om.⁸ J. K. om.⁹ J. om.¹⁰ J. a. bhavaṇ. S., K., B., a. gantvā.¹¹ F., C., C^a, B. °ti.¹² J. gacchāhī.¹³ K. B. nāssa.¹⁴ J. om.¹⁵ K. sakko. B. sakkomā.¹⁶ J. daharadaharakumārake. K. B. daharadahare kumāre.¹⁷ J. °iṇsu. Kumāre for pa° ta°.¹⁸ J. °vatthuṇ.¹⁹ J. a. Sākiyā.²⁰ J. santhāgāraṇ.²¹ K. B. vandāpesuṇ.²² J. vicari. So yāva pitthiyā rujanappamāṇaṇ vanditvā.²³ F. vanditā. B. vandakā. K. vanditvā.²⁴ J., B., K., a. tāta. B. also a. te.²⁵ J. om.²⁶ J., B., K., a. vatvā.

sakkāraṇ karisū. So katipāhaṇ vasitvā mahantena parivārena nikkhami. Ath' ekā dāsī santhāgāre tena nisinnaṇ¹ phalakaṇ 'idaṇ Vāsabhakkhattiyādāsiyā puttassa nisinnaphalakaṇ' ti akkositvā² khīrodakena dhovati.³ Eko puriso attano āvudhaṇ pammussitvā nivatto taṇ gaṇhanto⁴ Viḍḍabhakumārassa⁵ akkosanasaddaṇ sutvā taṇ antaraṇ pucchitvā,⁶ 'Vāsabhakkhattiyādāsiyā kucchismiṇ⁷ Mahānāmasakkassa⁸ jātā' ti ñatvā,⁹ balakāyassa kathesi: 'Vāsabhakkhattiyā kira dāsīdhītā'¹⁰ ti mahākolāhalaṇ ahosi.¹¹ Taṇ sutvā,¹² 'ete tāva maṇ¹³—nisinnaphalakaṇ khīrodakena dhovanti,¹⁴ ahaṇ pana rajje patitṭhitakāle etesaṇ¹⁵ gala-lohitaṇ gahetvā mama phalakaṇ¹⁶ dhovāpessāmī'¹⁷ ti cittaṇ ṭhapesi.¹⁸ Tasmiṇ Sāvattthiyaṇ¹⁹ gate amaccā sabbaṇ pavattiṇ rañño ārocayaṇsu.²⁰ Rājā 'mayhaṇ dāsīdhītaṇ adaṇsū' ti Sākiyānam kujjhītvā Vāsabhakkhattiyāya ca puttassa ca dinnāṇ²¹ parihāraṇ acchinditvā²² dāsādāsīhi laddhabbamattam²³ eva dāpesi. Tato katipāhaccayena Satthā rājanivesanaṇ²⁴ gantvā²⁵ nisīdi. Rājā āgantvā vanditvā, 'bhante tumhākaṇ kira ñātakehi dāsīdhītā'²⁶

¹ J. °nna°.

² K. *rep.* B. a. paribhāsītvā.

⁴ K. a. taṇ.

⁶ B. *om.* taṇ a° pu°.

⁸ F. C^a. °massa Sa°. B. a. paṭicca.

⁹ F. *om.* J. a. gantvā.

¹⁰ J. dāsīyā dhītā.

¹¹ J. a. kumāro.

¹³ F. *corr.* J., B., K. mama.

¹⁵ K. tesāṇ.

¹⁶ J., B., K. nisinnapha°.

¹⁷ J., B., K. dhovissāmī.

¹⁹ F. *corr.* J. K. °iṇ.

²¹ J., B., K., S. dinna°.

²³ C. C^a. °bbam.

²⁵ C^a. āg°. B. a. paññattāsane.

³ B. dhovi.

⁵ B. kumārassa.

⁷ K. B. °mhi.

¹² K. a. Vi°.

¹⁴ B. K. °ntu.

¹⁸ B. paṭṭh°.

²⁰ J. °esūṇ.

²² J. pa°.

²⁴ B. rañño ni°.

²⁶ C^a. ñātīditā.

mayhaṅ dinnā, ten' assāhaṅ¹ saputtāya² parihāraṅ acchin-
ditvā dāsādāsīhi laddhabbamattam³ eva dāpesiṅ⁴ ti āha.
Satthā 'ayuttaṅ mahārāja Sākiyehi kataṅ, dadantehi nāma
samajātikā⁵ dātabbā assa. Taṅ pana mahārāja vadāmi
Vāsabhakhattiyā⁶ rājadhitā⁷ khattiyarañño gehe rañño⁸
abhisekaṅ laddhā.⁹ Viḍḍabho pi¹⁰ rājānaṅ¹¹ eva paṭicca
jāto,¹² mātigottaṅ¹³ nāma kiṅ karissati, pitu¹⁴ gottam eva
pamāṇaṅ 'ti porāṇakapaṇḍitā¹⁵ dalidditthiyā katthahāri-
kāya aggamahesitthānaṅ adaṅsu, tassā ca kucchismiṅ¹⁶ hi
jāto kumāro dvādasayojanikāya Bārāṇasiyaṅ¹⁷ rajjaṅ patvā
Katthavāhanarājā¹⁸ nāma jāto 'ti Katthahārikajātaṅ¹⁹
kathesi. Rājā dhammakathaṅ sutvā, 'pitu kira gottaṅ
'eva pamāṇaṅ 'ti tussitvā mātāputtānaṅ²⁰ pakatiparihāram
eva dāpesi.²¹

Bandhulasenāpatissa pi kho Kusināraṅ Mallikāya dhītā²²
Mallikā nāma bhariyā²³ dīgharattaṅ²⁴ na vijāyi. Atha naṅ
Bandhulo 'attano kulagharāṅ eva gacchā' ti uyyojesi. Sā
'Satthāraṅ disvā, gamissāmī' ti Jetavanaṅ pavisitvā Tathā-
gataṅ vanditvā²⁵ ṭhitā, 'kahaṅ gacchasi' ti vuttā²⁶ 'sāmiko

¹ K. B. assā ahaṅ.

² C^a. °ttāhaṅ.

³ J. °ttakam.

⁴ C. C^a. dāsīn.

⁵ B. samānaja°. K. rājasamaja°. C., C^a., a. jātaṅ.

⁶ C. C^a. om. va° Vā°.

⁷ C^a. mahārāja°. K. kattiyarāja°.

⁸ F. om.

⁹ B. labhi.

¹⁰ J. C^a. ti.

¹¹ K. khattiyaraj°.

¹² K., B., a. ti.

¹³ B. mātu°.

¹⁴ J. K. piti°, so *infra*.

¹⁵ C. °ṇapa°.

¹⁶ K. B. °mhi, om. hi. J. also om.

¹⁷ J. B. °iyā.

¹⁸ C. °hārika°.

¹⁹ C. °hāra°. C^a. J. °hari°. K. °hariya°. Cf. F. J., I. 133.

²⁰ B. Vāsabhakhattiyāya ca puttassa ca.

²¹ B. a. senāpatitthāne ṭhapesi. K. Vi° pi sen° ṭhap°.

²² K. Mallarājadhītā.

²³ B. a. ahosi sāpi.

²⁴ B. a. puttaṅ.

²⁵ J. a. ekamante.

²⁶ J. ca puṭṭhā. C^a. vutte.

maṇ¹ bhante kulagharāṇ pesesī' ti āha. 'Kiṅkāraṇā'² ti.³ 'Vaṅjhā kir' asmi⁴ aputtikā' ti.⁵ 'Yadi evaṇ gamana-kiccaṇ natthi nivattassū'⁶ ti. Sā⁷ tuṭṭhamānasā⁸ Satthāraṇ vanditvā nivesanaṇ gantvā,⁹ 'kasmā nivattāsī' ti vuttā,¹⁰ 'Dasabalena nivattit' amhā'¹¹ ti āha. Bandhulo¹² 'diṭṭhaṇ bhaviesati Dīghadassinā¹³ kāraṇaṇ' ti sampatiṇchi.¹⁴ Sā na cirass' eva gabbhaṇ paṭilabhivā uppannadohaḷā, 'dohaḷo me uppanno' ti ārocesi. 'Kiṅ dohaḷo' ti. 'Vesālinagare¹⁵ gaṇarājakulānaṇ abhisekamaṅgalapokkharāṇiṇ¹⁶ otarivā nahātvā pāṇiyaṇ pātukām'¹⁷ amhi sāmī' ti. Bandhulo 'sādhū' ti vatvā, sahasatthāmaṇ¹⁸ dhanuṇ gahetvā taṇ rathaṇ āropetvā Sāvattthito nikkhamitvā rathaṇ pājento¹⁹ Mahālicchavino dinnadvārena Vesāliṇ²⁰ pāvīsi. Mahālicchavino ca dvārasamīpe eva nivesanaṇ hoti. So²¹ rathassa ummāre paṭighātasaddaṇ²² sutvā, 'Bandhulassa²³ rathasaddo,²⁴ ajja²⁵ Licchavīnaṇ bhayaṇ uppajjissatī'²⁶ ti āha. Pokkharāṇiyā anto ca²⁷ bahi ca ārakkhā²⁸ balavā,²⁹ upari lohajālaṇ patthaṇaṇ sakuṇānaṇ pi okāso natthi.

¹ J. me.

³ F., C., C^a. om. J. a. vutte.

⁵ J. a. bhante ti vatvā Satthārā.

⁶ J. nivattā.

⁸ J. tuṭṭhā. K. a. hutvā.

¹⁰ J. ca puṭṭhā. K. B. vutte.

¹¹ C^a. °ttimhī. J. a. sāmī.

¹³ J. Tathāgatena.

¹⁵ K., B., a. kira.

¹⁷ K. pivitū°.

¹⁹ F. J. vāhento. K. vāhanto.

²¹ C^a. om.

²² J. paṭighātaṇ.

²³ J. Bandhulamallassa. K. Bandhulakassa.

²⁴ J. rathavāhana°. B. a. eso ti.

²⁵ C. om.

²⁷ C^a. om.

²⁹ B. a. honti.

² J. kasmā.

⁴ J. om. kir' asmi.

⁷ J. vuttā.

⁹ J. eva agamāsi.

¹² J. senāpati.

¹⁴ J. āha.

¹⁶ C. °iyaṇ.

¹⁸ B. K. °ma°.

²⁰ C. C^a. °iyaṇ.

²⁶ C. C^a. °jjaṭī.

²⁸ J. C^a. ārakkho.

Bandhulasenāpati¹ pana rathā otarivā ārakkhike² vettena³ paharanto palāpetvā lohajālaṇ chinditvā anto pokkharaniyaṇ⁴ bhariyaṇ nahāpetvā⁵ sayāṇ pi nahātvā puna taṇ⁶ rathaṇ āropetvā nagarā nikkhamitvā āgatamaggen' eva pāyāsi.⁷ Ārakkhikā⁸ Licchavīnaṇ ārocesuṇ, Licchavirājāno⁹ kujjhivā¹⁰ pañca rathasatāni āruya, 'Bandhulamallaṇ¹¹ gaṇhissāmā' ti nikkhamiṇsu. Taṇ pavattiṇ Mahāliṣsa ārocayiṇsu.¹² Mahāli¹³ 'mā gamittha, so hi vo sabbe ghātesatī'¹⁴ ti āha. Te pi 'mayaṇ gamissāma evā'¹⁵ ti vadiṇsu. 'Tena hi cakkassa¹⁶ yāva¹⁷ nābhito¹⁸ pavitṭhatṭhānaṇ disvā nivatteyyātha, tato anivattantā¹⁹ purato asanisaddaṇ viya suṇissatha, tamhā ṭhānā nivatteyyātha, tato anivattantā tumhākaṇ rathadhuresu²⁰ chiddaṇ passissatha, tamhā ṭhānā nivatteyyātha,²¹ purato²² mā gamitthā' ti.²³ Te tassa vacanena anivattitvā²⁴ taṇ anuban-

¹ J. senāpati.

² B. °ake. B., K., a. manusse.

³ C^a. vettehi. J., B., K. khaggena.

⁴ B. a. pavisitvā, *then has* bhariyaṇ pāyetvā sayāṇ pi nhātvā puna taṇ, *etc.* K. pāyitvā nhāpetvā sayāṇ pi nhātvā pāyetvā puna, *etc.*

⁵ J. a. pāyetvā.

⁶ J. Mallikaṇ *for* puna taṇ.

⁷ K., B., a. te.

⁸ B. ārakkhamanussā. J. a. gantvā.

⁹ B. °rājūnaṇ.

¹⁰ J. a. pañcasatā.

¹¹ B. Bandhulañ ca Mallikañ ca. K. Bandhulañ ca Mallañ ca.

¹² J. °esuṇ.

¹³ C. om.

¹⁴ B. K. ghāt°. F. ghatissati. C^a. ghātissati.

¹⁵ J. yevā.

¹⁶ B. tassa rathaca°.

¹⁷ C^a. om.

¹⁸ B. a. paṭhaviṇ.

¹⁹ K. B. °entā, *al.*

²⁰ J. dhure.

²¹ B. a. tato anivattentā.

²² J. parato.

²³ K. a. āha.

²⁴ C. C^a. vacanan ti ñatvā *for* va° ani°. B. K. °etvā.

dhīṅsu eva.¹ Mallikā disvā, 'rathā sāmī² paññāyanti' ti āha. 'Tena hi ekass' eva rathassa paññāyanakāle³ āroceyyāsī' ti. Sā yadā sabbe⁴ eko viya hutvā paññāyīṅsu, tadā 'ekam eva rathasīsaṅ paññāyati'⁵ ti āha. Bandhulo 'tena hi imā rasmiyo gaṇhāhī'⁶ ti tassā rasmiyo datvā rathe ṭhito va⁷ dhanuṅ āropesi, rathacakkaṅ yāva nābhito paṭhaviṅ pāvīsi. Licchavī⁸ taṅ ṭhānaṅ disvāpi na nivattiṅsu. Itaro thokaṅ gantvā jiyaṅ poṭhesi,⁹ asanisaddo viya ahosi, te¹⁰ tato pi na nivattiṅsu, anubandhantā¹¹ gacchant' eva.¹² Bandhulo rathe ṭhitako va ekaṅ saraṅ khīpi, so pañcannaṅ rathasatānaṅ rathasīse¹³ chiddaṅ katvā pañca rājasatāni¹⁴ parikarabandhaṭṭhāne¹⁵ vinivijjhitvā paṭhaviṅ pāvīsi. Te attano viddhabhāvaṅ ajānitvā, 'tiṭṭha re tiṭṭha re' ti vadantā¹⁶ anubandhiṅsu eva.¹⁷ Bandhulo rathaṅ ṭhapetvā¹⁸ 'tumhe matakā, matakēhi saddhiṅ mayhaṅ yuddhaṅ nāma natthī' ti āha. 'Matakā nāma amhādisā¹⁹ hontī'²⁰ ti. 'Tena hi sabbapurimassa²¹ parikaraṅ²² mocethā' ti āha.²³ Te mocayīṅsu, so muttamatte eva²⁴ maritvā patito. Atha ne 'sabbe pi tumhe evarūpā, attano gharāni gantvā saṅvi-dhātābbaṅ saṅvidahitvā²⁵ puttadāraṅ anusāsitvā²⁶ sannā-

¹ F. J. yeva.

³ K., B., a. maṅ.

⁵ C^a. paññāti.

⁷ J., B., K. om.

⁹ B. poṭesi.

¹¹ C. C^a. °itvā.

¹² K. B. gacchante, for ga° eva.

¹⁴ K. °sataṅ.

¹⁵ K. B. parikkhārabandhana°.

¹⁷ J. yeva.

¹⁹ F. S. amhe sadisā. K. B. amhākaṅ sadisā.

¹⁹ C. C^a. nantī. B. K. na hontī. K. corr. a. āhaṅsu.

²⁰ K. sabbapacchimassa. B. sabbapurimapacchima°.

²¹ J., B., K. parikkhāraṅ.

²² J., B., K. om.

²³ F. yeva.

²⁴ C. °vibhajitvā. C^a. °vijahitvā.

²⁵ K. B. °etvā.

² F. om.

⁴ B. a. rathā.

⁶ J. gaṇhā.

⁸ K. B. °ino.

¹⁰ J. om.

¹³ C^a. B. °sīsaṅ.

¹⁶ K. a. taṅ.

¹⁸ B. pājetvā.

haṇ mocethā' ti āha. Te tathā katvā¹ sabbe pi jīvitak-
khayaṇ pattā. Bandhulo pi Mallikaṇ Sāvattiṇ ānesi.
Sā soḷasakkhattuṇ yamake² putte vijāyi, sabbe pi sūrā
thāmasampannā ahesuṇ, sabbe sippe³ nipphattiṇ pāpuṇṇsu,
ekekassa⁴ purisasahassaparivāro ahosi, pitarā saddhiṇ rāja-
nivesanaṇ gacchantehi teh' eva rājaṅgaṇaṇ paripūri. Ath'
ekadivasaṇ vinicchaye kūtattaparājitamanussā⁵ Bandhulaṇ
āgacchantaṇ disvā mahāviraṇaṇ viravantaṇ vinicchayaamac-
cānaṇ⁶ kūtattakāraṇaṇ tassa ārocesuṇ. So vinicchayaṇ
gantvā taṇ⁷ atṭaṇ⁸ tīretvā⁹ sāmikam eva sāmikam¹⁰ akāsi.
Mahājano mahāsaddena sādhu-kāraṇaṇ pavattesi.¹¹ Rājā 'kiṇ
idaṇ' ti pucchitvā taṇ atthaṇ sutvā tussitvā¹² sabbe pi te
amacce hāretvā¹³ Bandhulass' eva vinicchayaṇ niyyādesi,
so tato patthāya¹⁴ sammā vinicchi.¹⁵ Te¹⁶ porāṇakavinic-
chayikā¹⁷ laṅcaṇ alabhantaṇ appalābhā hutvā, 'Bandhulo¹⁸
rajjaṇ pattheti' ti rājakule¹⁹ paribhindaṇsu. Rājā tesāṇ
kathaṇ gahetvā²⁰ cittaṇ niggahetuṇ nāsakkhi, 'imasmiṇ
idh' eva ghātiyamāne²¹ garahā²² uppajjissati' ti puna
cintetvā payuttapurisehi paccantaṇ paharāpetvā Bandhulaṇ
pakkosāpetvā, 'paccanto kira kupito tava²³ puttehi saddhiṇ

1 C. om.

2 K. B. rep.

3 F. S. sabbasippe. K. B. sabbasippānaṇ.

4 C. C^a. ekassa.5 B. K. kuṭaddā pa°. J. °parājita ma°. C^a. °mānusa.

6 K. B. °yāma°. B. °yāmaccā.

7 J. om.

8 B. K. add° al.

9 B. K. vicāretvā.

10 F. sāmim.

11 K. B. °eti. K. a. taṇ sutvā.

12 K. om.

13 K. harāpetvā.

14 C^a. a. vinicchayaṇ.

15 F. J. °chhini. B. °ati. K. °anti.

16 J., B., K. tato.

17 B. a. amaccā kiñci. K. a. amaccā.

18 J. °laṇ.

19 B. °kulaṇ.

20 B. saddahitvā.

21 B. K. ghāt°.

22 B. a. me.

23 C^a. taṇ.

gantvā core gaṇhāhī¹ ti paṇiṭvā² ‘etth’ ev’ assa dvattiṅsāya puttehi saddhiṅ³ sīsaṅ chinditvā āharathā’ ti tena⁴ saddhiṅ aññe pi samatthe mahāyodhe pesesi. Tasmiṅ paccantaṅ gacchante eva⁵ ‘senāpati kirāgacchatī’ ti payuttakacorā⁶ palāyiṅsu. So taṅ padesaṅ āvāsāpetvā saṅṭhāpetvā⁷ nivatti. Ath’ assa nagarato avidūre ṭhāne⁸ te yodhā saddhiṅ puttehi⁹ sīsaṅ chindiṅsu. Taṅ divasaṅ Mallikāya¹⁰ pañcahi bhikkhusatehi saddhiṅ dve aggasāvaka nimantitā honti. Ath’ assā pubbaṅhe yeva¹¹ ‘sāmikassa te puttehi saddhiṅ sīsaṅ chinnaṅ’¹² ti paṇṇaṅ āharitvā adaṅsu. Sā taṅ pavattiṅ ṇatvā kassaci avatvā paṇṇaṅ ucchaṅge katvā bhikkhusaṅgham eva parivisi.¹³ Ath’ assā paricārikāyo bhikkhūnaṅ bhattaṅ datvā sappicāṭiṅ āharantiyo¹⁴ therānaṅ purato cāṭiṅ¹⁵ bhindiṅsu. Dhammasenāpati ‘bhedana-dhammaṅ¹⁶ bhinnaṅ na cintetabbaṅ na cintetabbaṅ’¹⁷ ti āha. Sā ucchaṅgato paṇṇaṅ nīharitvā, “dvattiṅsāya¹⁸ puttehi saddhiṅ pitu sīsaṅ chinnaṅ” ti¹⁹ me imaṅ²⁰ paṇṇaṅ āhariṅsu, ahaṅ imaṅ²¹ sutvāpi na cintemi, sappicāṭiyaṅ²² bhinnāya kiṅ cintessāmi bhante’ ti āha. Dhammasenāpati

¹ J. gaṇhā.

² B. °etvā.

³ K. saha.

⁴ K. B. tehi.

⁵ J., B., K. yeva.

⁶ K. B. payutta°.

⁷ B. santāpetvā. J. janapadaṅ santāpetvā.

⁸ J. F. °ratṭhāne.

⁹ K. B. puttehi saddhiṅ.

¹⁰ K. a. deviyā.

¹¹ K. B. eva.

¹² C. chindi. K. B. chindanti. C^a. chindanti, om. ti.

¹³ J. °cari.

¹⁴ J. °ntā.

¹⁵ K. B. sappicāṭī.

¹⁶ K. bhadante dha°.

¹⁷ S., C^a., B., K. only once. B. cinti°.

¹⁸ F. °sāhi.

¹⁹ C. C^a. chindanti. K. B. chindantīti.

²⁰ K. om.

²¹ J., B., K. idaṅ

²² J., B., K. °iyā

'animittam anaññataṃ'¹ ti-ādini vatvā dhammaṃ desetvā utthāyāsanaṃ vihāraṃ agamāsi. Sāpi dvattiṃsa suṇisāyo² pakkosāpetvā, 'tumbhākaṃ sāmikā niraparādhā,³ attano purimakammaphalaṃ labhiṃsu, tumhe mā socittha,⁴ rañño⁵ upari manopadosaṃ mā karitthā' ti ovadi. Rañño carapurisā⁶ taṃ kathaṃ sutvā gantvā⁷ tesāṃ⁸ niddosabhāvaṃ rañño kathayiṃsu.⁹ Rājā saṃvegappatto tassā¹⁰ nivesanaṃ gantvā Mallikaṃ ca suṇisāyo c' assā¹¹ khamāpetvā Mallikāya varaṃ adāsi. Sā 'gahito me hotū' ti vatvā tasmiṃ gate¹² matakabhattaṃ¹³ datvā nahātvā rājānaṃ upasaṅkamitvā, 'deva tumhehi me¹⁴ varo dinno, mayhaṃ ca aññen' attho natthi, dvattiṃsāya ca me suṇisānam mamaṃ ca¹⁵ kulagharagamaṃ anujānāthā' ti āha. Rājā sampaṭicchī, sā dvattiṃsa¹⁶ suṇisā¹⁷ yathāśakāni kulāni¹⁸ pesesi. Sā¹⁹ Kusinārānagaraṃ²⁰ attano kulagharāṃ agamāsi. Rājāpi Bandhulasenāpatino bhāgineyyassa Dīghakārāyaṇassa nāma senāpatitthānaṃ adāsi. So pana 'mātulo me²¹ iminā mārito' ti rañño otāraṃ²² gavesanto²³ vicarati. Rājāpi²⁴ niraparā-

¹ Sutta-Nipāta, vs. 574. B. a. maccānaṃ idha jīvitān. So K. and a. kasiraṃ ca paritaṃ ca dukkhena saṃyuttan.

² F. C^a. °sā. C. a. ca.

³ K. B. niparādhā, so *infra*.

⁴ C^a. a. ti. K. B. a. mā paridevittha.

⁵ J. a. pi.

⁶ F. ca pu°.

⁷ C. om.

⁸ C^a. om.

⁹ J. F. °esuṃ. K. a. taṃ sutvā.

¹⁰ F. C. tassa.

¹¹ K. B. ca.

¹² B. gehe.

¹³ B. a. tesāṃ. K. a. tassa.

¹⁴ B. mayhaṃ.

¹⁵ S., C^a., F. mama for °ñ ca.

¹⁶ C^a. Sāvattthiṃ for sā dva°.

¹⁷ J. F. °sāyo.

¹⁸ J. sakasakakulaṃ.

¹⁹ J. pesetvā sayāṃ. K. B. sayāṃ pi.

²⁰ J. °re. S. kusinārāyaṃ.

²¹ J., C., C^a. om.

²² B. K. okāsaṃ.

²³ C. C^a. °ento. J. °sako carati.

²⁴ J. B. om. pi. K. kira.

dhassa Bandhulassa mārītakālatō¹ paṭṭhāya vippaṭṭisārī² cīttassādaṇṇaṇ na labhati, rajjasukhaṇṇaṇ nānubhoti. Tadā Satthā Sakyānaṇ³ Uḷumpaṇṇaṇ nāma nigamaṇṇa⁴ nissāya⁵ viharati. Rājā tattha gantvā ārāmato avidūre khandhāvāraṇṇaṇ nivāsetvā⁶ mandena⁷ parivārena ‘Satthāraṇṇaṇ vandissāmī’ ti vihāraṇṇaṇ gantvā pañca rājakakudhabhaṇḍāni Dīghakārāyaṇassa⁸ datvā ekako va Gandhakuṭṭiṇṇaṇ pāvīsi. Sabbaṇṇaṇ Dhammacetiyasuttantaniyāmena⁹ vedītabbaṇṇaṇ. Tasmiṇṇaṇ Gandhakuṭṭiṇṇaṇ pavīṭṭhe Kārāyaṇo¹⁰ tāni rājakakudhabhaṇḍāni gaheṭvā Viḍḍabhaṇṇaṇ rājānaṇṇaṇ katvā rañño ekaṇ assaṇṇaṇ ekaṇ ca upaṭṭhānakārīkaṇṇaṇ mātuḡāmaṇṇaṇ nivattetvā¹¹ Sāvattṭhiṇṇaṇ¹² agamāsī. Rājā Satthārā saddhiṇṇaṇ piyakathaṇṇaṇ¹³ kathetvā¹⁴ nikkhanto¹⁵ senaṇṇaṇ adīsvā¹⁶ mātuḡāmaṇṇaṇ pucchītvā taṇṇaṇ pavattīṇṇaṇ sutvā¹⁷ ‘bhāḡiṇeyyaṇṇaṇ ādāya gantvā Viḍḍabhaṇṇaṇ gaheṭṭissāmī’ ti Rājagahaṇṇaṇṇaṇ gacchanto vikāle dvāresu piḡitesu¹⁸ nagaṇṇaṇṇaṇ patvā ekīssā sālāya nīpajjītvā vātātapa-kīlanto¹⁹ rattībhāḡe tatth’ eva kālaṇṇaṇ akāsī. Vibhātāya rattīyā ‘deva Kosalanarīnda²⁰ anātho²¹ jāto ’sī’²² ti vilāpantīyā tassā itthīyā saddaṇṇaṇ sutvā rañño ārocesuṇṇaṇ.²³ So mātulassa mahantena sakkārena sarīrakīccaṇṇaṇ kāresi. Viḍḍ-

¹ C. mārīto.

² K. B. a. hutvā.

³ K. Sākiy°. S. a. eva.

⁴ B. Janapadaparamanāmanīgamaṇṇaṇ. Trenckner *gives* Medaḷumpaṇṇaṇ.

⁵ F., B., K. upanī°.

⁶ J. nīves°.

⁷ F. C^a. manona. K. B. mahantena.

⁸ J. Kār°.

⁹ C^a. Cetīya°. J., B., K. °suttanī°. Majjhīma II. 118.

¹⁰ K. B. Dīgha°.

¹¹ B. ṭhapetvā.

¹² C^a. °īyaṇṇaṇ.

¹³ K. kathaṇṇaṇ.

¹⁴ K. B. a. Satthāraṇṇaṇ vandītvā.

¹⁵ J. K. nikkhamanto.

¹⁶ J., B., K. a. taṇṇaṇ.

¹⁷ K. B. a. ahaṇṇaṇ.

¹⁸ K. B. piḡahītesu.

¹⁹ B. °pehī kī°. K. °pena kī°.

²⁰ So K. B.

²¹ K. B. a. pi.

²² J. K. om.

²³ B. °sī.

ḍabho pi rajjaṇ labhitvā taṇ veraṇ saritvā, 'sabbe pi¹ Sākiye māressāmī' ti mahatiyā senāya² nikkhami. Taṇ divasaṇ Satthā paccūsakāle lokaṇ volokento nātisaṅghassa³ vinasaṇ disvā, 'nātisaṅghaṇ⁴ kātuṇ vaṭṭatī' ti cintetvā pubbaṇhasamaye piṇḍāya caritvā⁵ piṇḍapātapatiḅkanto Gandhakuṭiyaṇ sīhaseyyaṇ kappetvā sāyaṇhasamaye ākāsenā gantvā⁶ Kapilavatthusāmante⁷ kabaračchāye rukkhāmūle nisīdi. Tato⁸ Viḍḍabhassa rajjasīmāya mahanto sandacchāyo⁹ nigrodharukkho¹⁰ atthi. Viḍḍabho Satthāraṇ disvā upasaṅkamitvā vanditvā, 'bhante kiṅkaraṇā evarūpāya uṇhavelāya imasmiṇ kabaračchāye rukkhāmūle nisinn' attha,¹¹ etasmiṇ sandacchāye¹² nigrodhamūle nisīdatha bhante' ti vatvā, 'hotu mahārāja nātakānaṇ chāyā nāma sītālā' ti vutte, 'nātakānurakkhanatthāya¹³ Satthā āgato bhavissatī' ti cintetvā Satthāraṇ vanditvā nivattitvā¹⁴ Sāvattim eva¹⁵ paccāgami. Satthā¹⁶ uppatitvā Jetavanam eva gato. Rājā Sākiyānaṇ dosaṇ saritvā dutiyam pi nikkhamitvā tath'¹⁷ eva Satthāraṇ passitvā puna nivatti; tatiyavāre pi¹⁸ nikkhamitvā tath' eva Satthāraṇ passitvā nivatti;¹⁹ catutthavāre²⁰ pana tasmiṇ nikkhante Satthā Sākiyānaṇ pubbakammaṇ oloketvā tesāṇ²¹ nadiyaṇ visapakkhepanapāpakamma²² appaṭibāhiyabhāvaṇ nātva catutthavāre²³ na agamāsi.²⁴ Viḍḍabho 'Sākiye ghātessāmī' ti mahantena

¹ K. B. om.

³ C. C^a. °ṅgha°.

⁵ K. a. pacchābhattaṇ.

⁷ J., B., K., a. ekasmiṇ.

⁹ B. siha°.

¹¹ J. nisīdittha. K. B. nisīdatha.

¹³ J., B., K. nātakānaṇ ra°.

¹⁵ K. B. yeva.

¹⁷ C. C^a. tath'.

¹⁹ Different order in K. B.

²¹ B. a. ekadivasaṇ.

²³ C. C^a. catutthe vāre. J. catutthavāraṇ.

²⁴ K. B. nāg°.

² K. a. Sāvattithito.

⁴ B. nātīyā sa°.

⁶ F., C^a., B. °nāg°.

⁸ J. a. avidūre.

¹⁰ K. B. nigrodho.

¹² C^a om.

¹⁴ K. °etvā.

¹⁶ S., F., a. pi.

¹⁸ K. B. om. pi.

²⁰ C^a. °tthe vāre.

²² K. B. °kkhip°.

balena¹ nikkhami. Sammāsambuddhassa pana ñātakā asattughātakā² nāma,³ attanā⁴ marantāpi paresaṃ jīvitā⁵ na voropenti, te cintayaṃsu: ‘mayaṃ sikkhitā katahatthā⁶ katūpāsanaṃ mahissāsā,⁷ na kho pana sakkā amhehi paraṃ jīvitā voropetuṃ, attano kammaṃ dassetvā palāpessāmā’ ti te katasannāhā nikkhamitvā yuddhaṃ ārabhiṃsu. Tehi khittasārā⁸ Viḍūḍabhassa purisānaṃ antarantarena gacchanti, phalakantarakaṇṇachiddantarādīhi⁹ nikkhamanti. Viḍūḍabho disvā, ‘nanu bhāṇe Sākiyā “asattughātak’ amhā” ti vadanti, atha ca pana me purise nāsentī’ ti. Atha naṃ eko puriso āha: ‘kiṃ sāmī nivattitvā¹⁰ olokesī’¹¹ ti. ‘Sākiyā me purise nāsentī’ ti. ‘Tumhākaṃ koci¹² puriso mato nāma natthi, iṅgha te¹³ gaṇāpethā’ ti. Gaṇāpento ekassa pi vayaṃ¹⁴ na passi. So tato nivattitvā¹⁵ ‘ye ye¹⁶ bhāṇe ‘Sākiy’ amhā’ ti bhaṇanti¹⁷ sabbe māretha, mātāmahassa¹⁸ pana me¹⁹ Mahānāmasakkassa santike t̥hitānaṃ jīvitaṃ dethā’ ti āha. Sākiyā gahetabbagahaṇaṃ apassantā ekacce tiṇaṃ ḍasitvā²⁰ ekacce naṃ gahetvā aṭṭhaṃsu. ‘Tumhe Sākiyā no’ ti pucchite pana yasmā te²¹ marantāpi musāvādaṃ na bhaṇanti tasmā tiṇaṃ ḍasitvā t̥hitā, ‘no sāko²²

¹ B. balakāyena.

² S. asatta°. K. B. asattha°, *al.*

³ C^a. *a.* natthi.

⁴ K. B. *om.*

⁵ K. B. jīvitaṃ.

⁶ K. B. sikkhitahatthā.

⁷ K. B. °āsino. Skt. maheṣvāsa.

⁸ K. B. khittā sarā.

⁹ C. C^a. °rāhi.

¹⁰ B., C^a., C^a. °etvā.

¹¹ B. °hī.

¹² K. B. eko.

¹³ B. bhāṇe. K. ne purise.

¹⁴ F., B., K., S. khayaṃ. *Our form* = vyaya (*cf.* Abh. ‘khaye vayo’).

¹⁵ B. °etvā.

¹⁶ C. *yo for ye ye.* C^a. *om. one.* B. *a. pana.*

¹⁷ C. vadanti.

¹⁸ K. B. pitā°.

¹⁹ K. B. *om.*

²⁰ K. B. ḍaṃsu°.

²¹ K. B. *om.*

²² B. Sākiyā.

tiṇaṇ' ti vadanti, naḷaṇ gaheṭvā ṭhitā, 'no sāko¹ naḷo'² ti vadanti. Te ca³ Mahānāmassa santike ṭhitā⁴ jīvitaṇ labhiṇsu, tesu tiṇaṇ ḍasitvā ṭhitā Tiṇasākiyā nāma, naḷaṇ gaheṭvā ṭhitā Naḷasākiyā nāma jātā.⁵ Avasese khīrapāyake⁶ pi dārake avissajjetvā ghātāpento lohitanadiṇ pavattetvā tesu galalohitena phalakaṇ dhovāpesi. Evaṇ Sākiyavaṇso Viḍūḍabhena ucchinno.⁷ So Mahānāmasakkaṇ gaheṭvā⁸ nivatto⁹ pātarāsavelāya 'pātarāsaṇ karissāmī'¹⁰ ti ekasmiṇ ṭhāne otarivā bhōjane¹¹ upanīte 'ekato bhuñjissāmī'¹² ti ayyakaṇ pakkosāpesi. Khattiyā pana jīvitaṇ cajanāpi¹³ dāsiputtehi¹³ saddhiṇ na bhuñjanti, tasmā Mahānāmo ekaṇ saraṇ oloketvā, 'kiliṭṭhagatto 'mhi, nahāyissāmi tātā' ti āha. 'Sādhu ayyaka nahāyathā' ti. So 'ayaṇ maṇ'¹⁵ ekato abhuñjantaṇ ghātesati,¹⁶ sayam eva me mataṇ seyyo' ti kese muñcitvā agge gaṇṭhikaṇ¹⁷ katvā, kesesu pādaṅg-utṭhake pavesetva udake nimujji. Tassa guṇatejena nāgabhavanaṇ uṇhākāraṇ dassesi. Nāgarājā 'kiṇ nu kho' ti upadhārento¹⁸ tassa santikaṇ āgantvā taṇ¹⁹ phaṇe nisīdāpetvā nāgabhavanaṇ pavesesi; so dvādasavassāni tatth' eva vasi. Viḍūḍabho²⁰ 'mayhaṇ ayyako idāni āgamissati, idāni āgammissati' ti²¹ nisīditvā, tasmiṇ aticirāyante saraṇ²² vicināpetvā dipālokena paresaṇ vatthantarāni²³ pi oloketvā adisvā, 'gato bhavissati' ti pakkāmi. So rattibhāge Acira-

¹ B. Sakyā.² B. naḷā.³ F. S. tesu *for* te ca. K. B. ye ca.⁴ F. S. *om.* B. *a.* te ca.⁵ B. *a.* ti. Vi°.⁶ K. khīramukhe.⁷ K. B. upacch°.⁸ F. *om.* K. B. gāhāpetvā.⁹ S. °etvā.¹⁰ K. C^a. °mā.¹¹ F. odane.¹² K. °mā.¹³ F. jaca°.¹⁴ K. °ttena.¹⁵ C. C^a. mama.¹⁶ K. B. ghāt°.¹⁷ F. gaṇṭhi taṇ. K. B. gaṇṭhiṇ.¹⁸ B. *a.* taṇ ñatvā.¹⁹ C. C^a. *om.* B. *a.* attano.²⁰ K., B., *a.* pi.²¹ K., B., *a.* āgamāyamāno nisīdi.²² B. sare.²³ C. C^a. °rā. K. avase parisabbhantarāni.

vatiṅ patvā khandhāvāraṅ nivāsesi; ekacce anto nadiyaṅ¹ vālikāpuline² nipajjisu, ekacce bahi thale, anto³ nipannesu pi pubbe⁴ akatapāpakammā atthi, bahi nipannesu pi pubbe katapāpakammā,⁵ tesāṅ⁶ nipannaṭṭhānā kipillikā⁷ utṭhahiṅsu. Te 'mayhaṅ nipannaṭṭhāne kipillikā, mayham pi nipannaṭṭhāne kipillikā' ti utṭhahitvā akatapāpakammā uttaritvā thale nipajjisu, katapāpakammā otarivā vālikāpuline nipajjisu. Tasmiṅ khaṇe megho utṭhahitvā ghanakarakavassaṅ⁸ vassi, nadiyā ogho āgantvā Viḍḍabhaṅ⁹ saddhiṅ parisāya samuddam eva pāpesi, sabbe¹⁰ macchakacchapabhattā ahesuṅ.

Mahājano kathaṅ samuṭṭhāpesi¹¹ 'Sākiyānaṅ maraṇaṅ ayuttaṅ, evaṅ nāma koṭṭetvā¹² 'Sākiyā māretabbā' ti ananucchavikaṅ etaṅ' ti. Satthā taṅ kathaṅ sutvā, 'bhikkhave imasmiṅ attabhāve kiñcāpi Sākiyānaṅ evaṅ maraṇaṅ ayuttaṅ pubbe katakammavasena¹³ pana¹⁴ yuttam eva etehi laddhaṅ' ti āha. 'Kiṅ pana bhante ete pubbe akaṅsū' ti. 'Pubbe¹⁵ ekato hutvā nadiyaṅ visaṅ pakkhiṅsū'¹⁶ ti. Pun' ekadivasaṅ dhammasabhāyaṅ¹⁷ kathaṅ samuṭṭhāpesuṅ: 'Viḍḍabho ettake Sākiye māretvā āgacchanto attano manorathaṅ¹⁸ matthakaṅ appatte eva¹⁹ ettakaṅ janaṅ ādāya samudde macchakacchapabhattaṅ²⁰

¹ C^a. °iyā.

² C. °ka°.

³ K., B., a. nadiyaṅ.

⁴ B. a. attano.

⁵ B. a. atthi.

⁶ F. tesu °ṭṭhāne. C. C^a. tesu. K. B. °ṭṭhānesu.

⁷ C. C^a. °llakā. K. B. kippilikā.

⁸ B. ghanavassaṅ.

⁹ F., C., C^a. °bhena.

¹⁰ F., B., K., a. tattha.

¹¹ K. suṅ.

¹² F. rep. with °ddh°. B. rep.

¹³ F. kamma°. K. katapāpa°.

¹⁴ F. puna.

¹⁵ K. B. sabbe.

¹⁶ K. a. macchakacchapā pi maraṇaṅ pattā, bahū honti, tena pāpakammaena sabbe Sākiyā vināsaṅ pattā honti.

¹⁷ K., B., a. bhikkhū.

¹⁸ C^a. āttamanoratha°. K. B. °rathe.

¹⁹ K. B. yeva.

²⁰ K. B. °bhakkho.

jāto' ti. Satthā āgantvā, 'kāya nu' ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'bhikkhave¹ imesaṃ sattānaṃ manorathaṃ² matthakaṃ appatte³ eva⁴ maccurājā suttaṃ gāmaṃ⁵ ajjhottharanto mahogho⁶ viya jīvitindriyaṃ chinditvā catūsu⁷ apāyasamuddesu⁸ nimujjāpeti' ti vatvā imaṃ gātham āha :

47. 'Pupphāni heva pacinantaṃ byāsattamanasaṃ naraṃ suttaṃ gāmaṃ mahogho va maccu ādāya gacchatī' ti.

Tattha 'byāsattamanasaṃ naraṃ' ti sampatte vā asampatte vā laggamānasaṃ. Idaṃ vuttaṃ hoti: yathā mālākāro pupphārāmaṃ pavisitvā, 'pupphāni pacinissāmī'⁹ ti tato pupphāni gahetvā¹⁰ aññamaññaṃ vā¹¹ gacchaṃ patthento sakalapupphārāme¹² manaṃ peseti, 'ito ca¹³ pupphāni pacinissāmī' ti tato pupphāni agahetvā aññattha manaṃ na¹⁴ peseti¹⁵ tam eva¹⁶ gacchaṃ pacinanto¹⁷ pamādaṃ āgacchatī,¹⁸ evam evaṃ¹⁹ ekacco²⁰ pupphārāmasadisāṃ pañca-kāmaguṇamajjhaṃ otaritvā manoramaṃ rūpaṃ labhitvā manoramānaṃ saddagandharasaphoṭṭhabbadhammaṃ²¹ aññatarāṃ pattheti²² tesu vā aññatarāṃ labhitvā aññatarāṃ

¹ B. *om.*

³ C. *C^a. om.*

⁵ K. *om.*

⁷ K. *catu.*

⁹ C^a., K., B. *vi^o.*

¹¹ C^a. *om.*

¹³ B. *c' ito ca.*

¹⁵ C^a., K., B. *esi.*

¹⁷ K. B. *vi^o.*

¹⁹ K. B. *eva.*

²¹ K. *a. va.*

²² C^a. *goes on to rūpaṃ eva. S. a. añño.*

² K. B. *rathe.*

⁴ S. *yeva.*

⁶ K. B. *mahāmegho.*

⁸ F., C., C^a. *dde.*

¹⁰ K. B. *ag^o.*

¹² B. K. *sakale pu^o.*

¹⁴ S., K., B. *om. na.*

¹⁶ K., B., *a. pupphaṃ.*

¹⁸ S., K., B. *āpajjati.*

²⁰ C. *C^a. ekaso.*

pattheti rūpaṇ eva vā labhivā aññaṇ patthento¹ tam eva assādeti saddādisu vā aññatarāṇ, es' eva nayo, gomahisadāsīdāsakhattavatthunigamajanapadādisu² pabbajitānam³ pi parivenāvihārapattacīvarādisū ti evaṇ kāmaguṇasañkhātāni⁴ pupphāni heva⁵ pacinantaṇ sampatte vā asampatte vā kāmaguṇe byāsattamanasaṇ naraṇ. 'Suttaṇ gāmaṇ' ti gāmassa gehabbittiādīnaṇ supanavasena⁶ supanaṇ nāma natthi, sattānaṇ pana⁷ suttapamattataṇ⁸ upādāya sutto nāma hoti evaṇ suttaṇ gāmaṇ. Dve tiṇi yojanāni āyata-gambhīro 'mahogho va maccu ādāya gacchati' yathā so mahogho⁹ itthipurisagomahisakukkuṭādisu¹⁰ kiñci anavasesetvā sabbaṇ taṇ gāmaṇ samuddaṇ pāpetvā¹¹ macchakacchapabhattaṇ¹² karoti, evam eva¹³ byāsattamanasaṇ naraṇ maraṇamaccu¹⁴ ādāya jīvitindriyam assa chinditvā catūsu apāyasamuddesu¹⁵ nimujjāpeti ti.

Desanāvāsāne bahū sotāpattiphalādīni pattā, mahājānassa sātthikā desanā jātā ti.

Viḍūḍabha-vatthu.¹⁶

4. PATIPŪJIKĀYA-VATTHU.

'Pupphāni hevā' ti imaṇ dhammadešanaṇ Satthā Sāvattiyaṇ viharanto Patipūjikaṇ nāma¹⁷ ārabha kathesi.

¹ K. B. tesu aññatarāṇ pattheti, rūpaṇ eva vā labhivā aññaṇ patthento taṇ eva assādeti. S. appathento.

² K. B. °gāmanigama°.

³ S. apa°.

⁴ K. B. pañca°.

⁵ K. B. eva.

⁶ B. pana°.

⁷ C. C^a. om.

⁸ C. S. suttama°.

⁹ K. a. va.

¹⁰ C. °purise go°.

¹¹ K., B., C. pāt°.

¹² K. B. bhakkhaṇ.

¹³ C. C^a. evaṇ.

¹⁴ K. B. maccu.

¹⁵ C. C^a. °dde.

¹⁶ B. a. tatīyaṇ.

¹⁷ K. a. itthiṇ. B. a. kumārikaṇ.

Vatthu¹ Tāvatiṅsadevaloke samuṭṭhitaṅ. Tattha kira Mālabhārī² nāma devaputto accharāsahassaparivuto uyyānaṅ pāvisi, pañcasatā devadhītarō rukkhaṅ āruyha pupphāni pātenti, pañcasatāhi³ pātītāni pupphāni gahetvā devaputtaṅ alaṅkaronti. Tāsu ekā devadhītā rukkhasākhāya eva cutā, sarīraṅ dīpasikhā viya nibbāyi.⁴ Sāvattiyaṅ ekasmiṅ kulagehe paṭisandhiṅ gahetvā jātakāle jātissarā hutvā, ‘Mālabhārīdevaputtassa bhariy’ amhī’ ti anussaranti vuddhiṅ⁵ anvāya gandhamālādipūjaṅ katvā sāmikassa santike abhinibbattiṅ⁶ patthesi. Sā soḷasavassakāle parakulaṅ gatāpi⁷ salākabhattaṅ⁸ pakkhikabhattaṅ vassāvāsikāni⁹ datvā, ‘ayaṅ me¹⁰ sāmikassa santike nibbattanatthāya saccakāro¹¹ hotū’ ti vadati. Ath’ assā bhikkhū ‘ayaṅ¹² utthāya samuṭṭhāya patim eva patthetī’ ti ‘Patipūjikā’ ti nāmaṅ kariṅsu. Sāpi nibaddhaṅ āsanasālaṅ paṭijaggati¹³ pāniyaṅ upaṭṭhapeti,¹⁴ āsanāni paññāpeti. Aññe pi manussā salākabhattādini¹⁵ dātukāmā ‘amma imāni pi bhikkhusaṅghassa paṭiyādeyyāsī’¹⁶ ti¹⁷ āharitvā denti. Sāpi etena niyāmena āgacchantī gacchantī ekapadavāre¹⁸ chappaññāsa kusaladhamme¹⁹ paṭilabhati.²⁰ Tassā kucchiyaṅ gabbho samuṭṭhahi,²¹ sā dasamāsaccayena puttaṅ vijāyi, tassa padasā gamanakāle aññam pi aññam pi²² ti cattāro putte labhi.²³ Sā ekadivasaṅ dānaṅ datvā pūjaṅ katvā dhammaṅ

¹ S. C. vatthuṅ.

³ K. °ni. B. a. devadhītāhi.

⁵ F. buddhim. K. B. vuddhim.

⁶ K. B. abhinibbattatu.

⁸ K. B. °bhatta°.

¹⁰ C. C^a. om.

¹² B. a. kumārikā.

¹⁴ K. B. °esi.

¹⁶ K. B. °pād°.

¹⁸ C^a. yeva padavāreṇā. K. vārena.

¹⁹ C^a. °dhammaṅ.

²¹ C^a. °tthāhi.

²³ F., K., B., S. paṭilabhi.

² F. Mālā°.

⁴ C^a., K., B. a. sā.

⁷ K. B. gantvāpi.

⁹ K. B. °kādīni.

¹¹ K. B. paccayo.

¹³ C^a. °ggīti.

¹⁵ C. C^a. °bhattāni.

¹⁷ F., C^a., a. vatvā.

²⁰ B. °labhi.

²² F. only once.

sutvā sikkhāpadāni rakkhitvā divasapariyosāne taṇ khaṇaṇ¹ nibbatten'² ekena³ rogena kālaṇ katvā attano sāmikass' eva santike nibbatti. Itarāpi ettakaṇ kālaṇ devaputtaṇ alaṇkaronti eva.⁴ Devaputto taṇ disvā ' tvaṇ pāto va⁵ patṭhāya na dissasi, kuhiṇ gatāsī' ti āha. ' Cut' amhi sāmī' ti. ' Kiṇ vadesī' ti. ' Evaṇ etaṇ sāmī' ti. ' Kuhiṇ nibbattāsī' ti. ' Sāvattthiyaṇ kulagehe' ti. ' Kittakaṇ kālaṇ tattha ṭhitāsī' ti.⁶ ' Dasamāsaccayena mātu kucchito nikkhamitvā soḷasa-vassakāle parakulaṇ gantvā cattāro putte vijāyitvā dānādīni puññāni katvā tumhe patthetvā āgantvā tumhākam eva santike nibbatt' amhi sāmī' ti. ' Manussānaṇ kittakaṇ āyuṇ' ti. ' Vassasatamattaṇ' ti. ' Ettakam evā' ti. ' Āma sāmī' ti. ' Ettakaṇ āyuṇ gahetvā nibbattā⁷ manussā kiṇ nu kho suttappamattā⁸ kālaṇ atināmenti⁹ udāhu dānādīni puññāni karonti' ti. ' Kiṇ vadetha¹⁰ sāmī, āsaṅkheyya-āyuṇ¹¹ gahetvā nibbattā viya ajarāmarā viya niccappamattā¹² manussā' ti.¹³ Mālabhāridevaputtassa mahāsaṇvego udapādi: ' vassasatamattaṇ āyuṇ gahetvā nibbattamanussā¹⁴ kira pamattā nipajjitvā niddāyanti, kadā nu kho dukkhā muccissantī' ti. Amhākaṇ pana¹⁵ vassasataṇ Tāvatiṇsānaṇ devānaṇ eko¹⁶ rattindivo, tāya rattiyā¹⁷ tiṇsa rattindivā māso, tena māsenā dvādasamāsiko saṇvaccharo, tena samvaccharena dibbaṇ¹⁸ vassasahassaṇ āyup-

¹ K. °ññeva.

² C^a. B. °ttena.

³ B. kenaci.

⁴ K. yeva.

⁵ K. B. om.

⁶ F. a. sā.

⁷ K. °tta°.

⁸ C^a. suttā pa°. B. °pamattataṇ. K. °pamattatā.

⁹ B. atikkāmenti. K. vītināmenti.

¹⁰ C^a. °atha.

¹¹ F., K., B., S. °yyaṇ āyuṇ.

¹² K. B. niccaṇapp°.

¹³ K. a. tassa vacanaṇ sutvā.

¹⁴ K. B. °ttā ma°.

¹⁵ B. a. manussānaṇ.

¹⁶ K. B. ekā.

¹⁷ F., C^a., B., K. rattiyō.

¹⁸ K. B. dibba°.

pamāṇaṇ,¹ taṇ manussagaṇanāya² tisso ca³ vassakoṭiyo saṭṭhiṇ⁴ ca vassasatasahassāni.⁵ Tasmā tassa devaputtassa ekadivaso pi nātikkanto muhuttasadiso va kālo ahoṣi, evaṇ ‘appāyukānaṇ manussānaṇ pamādo nāma ativiya ayutto’ ti.

Punadivase bhikkhū gāmaṇ pavitṭhā āsanasālaṇ appaṭi-jaggitāṇ āsanāni apaññattāni pāniyaṇ anupaṭṭhapitaṇ⁶ disvā, ‘kahaṇ Patipūjikā’ ti āhaṇsu. ‘Bhante kahaṇ tumhe taṇ dakkhissatha, hiyyo ayyesu bhuñjitvā gatesu sāyaṇhasamaye matā’ ti⁷ sutvā puṭhujjanabhikkhū⁸ etissā⁹ upakāraṇ sarantā assūni sandhāretuṇ nāsakkhiṇsu, khīpā-savānaṇ dhammasaṇvego udapādi. Te bhattakiccaṇ katvā vihāraṇ gantvā Satthāraṇ pucchiṇsu: ‘bhante Patipūjikā¹⁰ utṭhāya samuṭṭhāya nānappakārāni puññāni katvā sāmikaṇ eva patthesi,¹¹ sā idāni matā, kahaṇ nu kho nibbattā’ ti. ‘Attano sāmikassa santike bhikkhave’ ti. ‘Natthi bhante sāmikassa santike’ ti. ‘Na sā bhikkhave etaṇ sāmikaṇ patthesi, Tāvatiṇsabhavane tassā Mālabhārideva-putto nāma sāmiko, sā tassa pupphapilandhanaṭṭhānato cavitvā puna gantvā tass’ eva santike nibbattā’ ti. ‘Evaṇ kira bhante’ ti. ‘Āma bhikkhave’ ti. ‘Aho parittakaṇ¹² nāma¹³ bhante sattānaṇ jīvitaṇ, pāto va¹⁴ amhe parivisitvā sāyaṇ uppannavyādhinā matā’ ti. Satthā ‘āma bhikkhave, parittaṇ sattānaṇ jīvitaṇ nāma, ten’ ev’ ime¹⁵ satte vatthukāmehi c’eva¹⁶ kilesakāmehi¹⁷ ca atitte eva antako attano

¹ K. a. tāvatiṇsānaṇ.

³ K. B. om.

⁵ K. °nīti. B. a. honti.

⁷ K. B. a. taṇ.

⁸ F., B., K. °nā bhi°. C^a. °ṇa°.

¹⁰ K. B. a. nāma upāsikā.

¹² K. B. parittaṇ.

¹³ F., C^a., B., K. om. B. also om. bhante.

¹⁴ F. C. om.

¹⁵ F., C., C^a. eva ’me.

¹⁶ C^a. °kāme ca.

² C^a. °gaṇanā.

⁴ K. B. saṭṭhi.

⁶ K. B. anuṭṭh°

⁹ K. B. tassā.

¹¹ B. °eti.

¹⁷ C^a. °kāme.

vase vattetvā kandante paridevante gahetvā gacchatī' ti vatvā imaṃ gātham āha :

48. 'Pupphāni heva pacinantāṃ byāsattamanasaṃ naraṃ atittāṃ yeva kāmesu antako kurute vasaṃ' ti.

Tattha 'pupphāni heva pacinantāṃ' ti pupphā-rāme mālākāro nānāpupphāni viya attabhāvapaṭibaddhāni c' eva upakaraṇapaṭibaddhāni ca kāmaguṇapupphāni ocinantam eva. 'Byāsattamanasaṃ naraṃ' ti asampattesu patthanāvasena sampattesu gedhavasena¹ vividhenākārena āsattacittāṃ. 'Atittāṃ yeva kāmesū' ti vatthukāmakilesakāmesu pariyesanena pi paṭilābhena pi paribhogena pi nidhānena pi atittāṃ eva² samānaṃ³ 'Antako kurute vasaṃ' ti maraṇasaṅkhāto antako kandantaṃ paridevantaṃ gahetvā gacchanto attano vasaṃ pāpetī ti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādini pattā desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Patipūjikāya-vatthu.⁴

5. MACCHARIKOSIYASEṬṬHI-VATTHU.

'Yathāpi bhamaro pupphaṃ' ti imaṃ dhamma-desanaṃ Satthā Sāvattihyaṃ viharanto Kosiyaseṭṭhiṃ⁵ ārabha kathesi.⁶

Vatthuaṃ⁷ Rājagahe samuṭṭhitaṃ.

¹ C. om.

² K. C^a. yeva.

³ B. mānasaṃ.

⁴ K. °kāvatthu. B. Patipūjikakumārivatthu catutthaṃ.

⁵ K. B. Macchariyakosiya°, al.

⁶ Cf. F. J., I. 345 ff.

⁷ K. B. tassa vatthu.

Rājagahanagarassa kira avidūre Sakkharaṇ¹ nāma nigamo,² tatth' eko Maccharikosiyō nāma setthi³ asītikoti-vibhavo paṭivasati. So tiṇaggena telabindum⁴ pi⁵ paresaṇ na deti, na attanā paribhuñjati. Iti 'ssa⁶ taṇ vibhavajātaṇ, n' eva puttadārādīnaṇ na samaṇabrāhmaṇānaṇ atthaṇ anubhoti, rakkhasapariggahītapokkharāṇi viya aparibhogāṇ⁷ tiṭṭhati. Satthāpi⁸ ekadivasaṇ paccūsasamaye mahākaruṇāsamāpattito⁹ vuṭṭhāya sakalalokadhātubodhaneyyabandhave¹⁰ olokento pañcacattālisayojanamatthake vasantassa setthino sapajāpatikassa¹¹ sotāpatti-phalassa upanissayaṇ addasa. Tato purimataradivase¹² pana so¹³ rājānaṇ upatṭhātuṇ rājagehaṇ gantvā rājūpatṭhānaṇ katvā āgacchanta ekaṇ chātakajjhataṇ¹⁴ janapadamanussaṇ kummāsapūraṇ¹⁵ kapallapūvaṇ khādantaṇ disvā, tattha pipāsaṇ uppādetvā attano gharāṇ gantvā cintesi: 'sacāhaṇ "kapallapūvaṇ khādītukāmo" mhi' ti vakkhāmi bahū¹⁶ mayā saddhiṇ khādītukāmā bhavissanti, evaṇ me¹⁷ bahūni tilataṇḍulasappiphāṇitādini¹⁸ parikkhayaṇ gamissanti,¹⁹ na kassaci kathessāmī' ti taṇhaṇ adhi-vāsetto carati. So gacchante gacchante kāle uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhamani-santhatagatto jāto, tato taṇhaṇ adhi-vāsetuṇ asakkonto gabbhaṇ pavisitvā mañcakaṇ²⁰ upagūhitvā nipajji, evaṇ

¹ K. Sakkarāṇ. B. Sakkāraṇ.

² K. B. a. ahosi.

³ K. B. a. ca.

⁴ J. °bindumattaṇ.

⁵ J. a. n' eva, om. na.

⁶ J. tassa.

⁷ C^a. °gā.

⁸ J. C^a. om. pi.

⁹ B. °ṇāya sam°.

¹⁰ K. B. °uyaṇ bo° (K. bodheyya°). B. a. Buddha-cakkhunā.

¹¹ K. °patissa.

¹² K. B. purimadi°.

¹³ J. om. pana so. C^a. a. pana.

¹⁴ C^a. chātajjh°.

¹⁵ K. B. °pūvaṇ.

¹⁶ K. B. a. manussā.

¹⁷ K. B. om.

¹⁸ J. K. taṇḍula°.

¹⁹ C^a. a. taṇ.

²⁰ B. °ake.

gato pi dhanahānibhayena kassaci kiñci na kathesi. Atha naṅ bhariyā upasaṅkamitvā piṭṭhiṅ parimajjitvā,¹ 'kiṅ te sāmi aphāsukaṅ'² ti pucchi. 'Na me kiñci aphāsukaṅ atthī' ti.³ 'Kiṅ nu kho te rājā kupito' ti. 'Rājāpi me na kuppātī' ti. 'Atha kiṅ te puttadhītāhi⁴ dāsakammakarādīhi vā kiñci amanāpaṅ kataṅ atthī' ti. 'Evarūpam pi natthī' ti.⁵ 'Kismici⁶ pana te taṅhā atthī' ti. Evaṅ vutte pi dhanahānibhayena⁷ kiñci avatvā nissaddo⁸ va nipajji. Atha naṅ bhariyā 'kathehi sāmi kismiṅ⁹ te taṅhā' ti āha. So¹⁰ vacanaṅ parigilanto¹¹ viya 'atthi me¹² taṅhā' ti āha. 'Kiṅ taṅhā sāmī' ti. 'Kapallapūvaṅ khādītukāmo 'mhī' ti.¹³ 'Atha¹⁴ kimatthaṅ na kathesi,¹⁵ kiṅ tvaṅ daḷiddo, idāni'¹⁶ sakalāsakkharanigamavāsīnaṅ¹⁷ pahonake kapallapūve pacesāmī¹⁸ ti. 'Kiṅ te etehi¹⁹ attano²⁰ kammaṅ katvā khādissanti' ti. 'Tena hi ekaracchavāsīnaṅ pahonake²¹ pacāmī²² ti. 'Jānām' ahaṅ tava mahājjhāsaya-bhāvaṅ²³ ti. 'Imasmiṅ gehamatte²⁴ sabbesaṅ pahonakaṅ²⁵ katvā pacāmī' ti. 'Jānām' ahaṅ tava mahājjhāsaya-bhāvaṅ' ti. 'Tena hi te puttadāramattass' eva pahonakaṅ katvā pacāmī' ti. 'Kiṅ te etehī' ti. 'Kiṅ pana tuyhañ ca mayhañ ca pahonakaṅ katvā²⁶ pacāmī' ti. 'Tvaṅ kiṅ

¹ K. om.

³ K. om. from na to ti.

⁵ C. J. om.

⁷ K. a. kassaci.

⁹ K. B. kismiñci.

¹¹ K. B. parikil°.

¹³ K. a. āha.

¹⁵ C. C^a. °sīti.

¹⁷ B. °nagara° for °sakkhara°. S. om. °sakkhara°.

¹⁸ K. B. paci°.

²⁰ K. attanā.

²² K. B. paciss°.

²³ J. mahādhana°. S., B., K. mahaddhana°.

²⁴ B. °sāmanthe. S. °kkhette.

²⁶ C^a. C^a. om.

² K. B. a. jātan.

⁴ B. a. vā.

⁶ K. B. kiñcismiṅ.

⁸ F. B. nisaddo.

¹⁰ K. B. a. tassā.

¹² J. a. ekā.

¹⁴ K. B. a. naṅ.

¹⁶ C. C^a. a. 'ssa.

¹⁹ J. tehi for te e°.

²¹ C. C^a. a. na.

²⁵ K. °ake.

karissasī' ti. 'Tena hi ekakass'¹ eva te² pahonakaṇ katvā pacāmī' ti. 'Imasmiṇ ṭhāne pacamāne³ bahū paccāsiṇsanti, sakalataṇḍule ṭhapetvā bhinnataṇḍule ca uddhanakapallāni ca ādāya thokaṇ khīrasappimadhuphāṇitañ ca gahetvā sattabhūmakassa pāsādassa⁴ uparimatalaṇ⁵ āruyha paca, tatthāhaṇ ekako va nisīditvā khādissāmī' ti. Sā 'sādhū' ti paṭisūnitvā gahetabbāṇ gāhāpetvā pāsādaṇ āruyha dāsiyo vissajjetvā setthiṇ pakkosāpesi. So ādito paṭṭhāya dvārāni pidahanto sabbadvāresu sūcighaṭikaṇ⁶ datvā sattamaṇ talaṇ abhiruhitvā⁷ tattha pi dvāraṇ pidahitvā nisīdi. Bhariyāpi 'ssa uddhane aggiṇ jāletvā kapallaṇ⁸ āropetvā pūve⁹ pacituṇ ārabhi.

Atha Satthā pāto va Mahāmoggallānattheraṇ āmantesi : 'ehi¹⁰ Moggallāna, Rājagahassa avidūre Sakkharanāmanigame¹¹ macchariyasetthī¹² 'kapallapūve khādissāmī' ti aññesaṇ dassanabhayena sattabhūmake¹³ pāsāde kapallapūve¹⁴ pacāpeti, taṇ¹⁵ tattha gantvā¹⁶ setthiṇ dametvā nibbisevanaṇ katvā ubho pi jayampatike¹⁷ pūve ca¹⁸ khīrasappimadhuphāṇitāni¹⁹ ca gāhāpetvā attano balena Jetavanaṇ ānehi, ajjāhaṇ pañcabhikkhusatehi²⁰ saddhiṇ vihāre yeva²¹ nisīdissāmī, pūveh' eva bhattakiccaṇ karissāmī' ti āha.²² Thero 'sādhū bhante' ti Satthu vacanaṇ sampaṭi-

¹ J., K., B. ekass'.

² C. om.

³ J. °naṇ.

⁴ B. K. °ikapā°.

⁵ J. uparimahā°.

⁶ J. °kādayo. Ca. °kā. K. °kāni.

⁷ K. °ruyhitvā.

⁸ J. °akaṇ.

⁹ K. B. °pūvaṇ.

¹⁰ Ca. so J., B., K. eso.

¹¹ Ca. Sakkharagāme. K. Sakkaranigame. J. Sakkharanigame. B. Sakkāranigame.

¹² Ca. J. macchari°.

¹³ J. °ka°.

¹⁴ Ca. °lloka°.

¹⁵ J., K., B. tvaṇ.

¹⁶ J. a. taṇ.

¹⁷ K. jāy°.

¹⁸ C. Ca. om.

¹⁹ J. °tādīni.

²⁰ J., S., B., K. pañcahi bhi°.

²¹ K. B. eva.

²² K. om.

cchitvā, tāvad eva iddhibalena taṃ nigamaṃ gantvā tassa pāsādassa sīhapañjaradvāre sunivattho supāruto¹ ākāse eva² mañirūpakaṃ viya aṭṭhāsi. Mahāsetṭhino therāṃ disvā va hadayamaṃsaṃ kampa; so 'ahaṃ evarūpānaṃ yeva³ bhayena⁴ imaṃ thānaṃ āgato, ayaṃ ca⁵ āgantvā vātapāna-dvāre thito' ti, gahetabbagahaṇaṃ apassanto aggimhi pakkhittaloṇasakkharā viya rosena⁶ tatataṭāyanto evam āha: 'samaṇa ākāse thātvā va⁷ kiṃ labhissasi⁸ ākāse apade padaṃ dassetvā⁹ caṅkamanto pi n' eva labhissasī'¹⁰ ti.¹¹ Thero tasmiṃ eva thāne aparāparaṃ¹² caṅkami.¹³ Setṭhi 'caṅkamanto pi¹⁴ kiṃ labhissasi,¹⁵ ākāse¹⁶ pallaṅkena nisīdanto¹⁷ pi na labhissasi yevā' ti āha. Thero pallaṅkaṃ ābhujitvā nisīdi. Atha naṃ 'nisinno kiṃ labhissasi, āgantvā vātapānaummāre¹⁸ thito pi na labhissasī' ti āha. Thero ummāre aṭṭhāsi. Atha naṃ 'ummāre thito pi¹⁹ kiṃ labhissasi dhūpāyanto²⁰ pi na labhissasi yevā' ti āha. Thero dhūpāyi, sakalapāsādo ekadhūmo ahosi. Setṭhino akkhīnaṃ sūciyā²¹ vijjhanakālo viya ahosi.²² Gehajjhāyanabhayena²³ 'taṃ²⁴ pajjalanto pi na labhissasī' ti avatvā²⁵ 'ayaṃ samaṇo suṭṭhu laggo aladdhā na gamis-

¹ K. B. supārupito. C^a. a. va.

² J. K. yeva.

³ J. ñeva. K. B. eva.

⁴ B. dassanabhayena.

⁵ B. a. bhikkhu ākāsen^o (āg^o).

⁶ B. dosena. C., C^a., rosentto.

⁷ J. thāva.

⁸ J., B., K. °sīti.

⁹ C^a. a. va.

¹⁰ K. B. °ti.

¹¹ J., C^a., a. āha.

¹² C^a. om.

¹³ K. paca^o.

¹⁴ J., C^a., om.

¹⁵ C. C^a. °sīti.

¹⁶ C^a. °sena.

¹⁷ J. °damāno.

¹⁸ B. °nassa um^o.

¹⁹ J. om.

²⁰ C^a., K., B. dhūm^o, so *infra*.

²¹ C^a. sūcin.ā

²² J. jāto.

²³ C. gehaṃ jhāna^o. C^a. gehaṃ jhāyana^o.

²⁴ J. pana naṃ. K. B. pana tvaṃ. S. tvaṃ.

²⁵ C., C^a., vatvā. C., J., a. cintesi.

sati,¹ ekam assa pūvaṅ² dāpessāmī' ti bhariyaṅ āha: 'bhadde ekaṅ khuddakapūvaṅ³ pacitvā samaṇassa datvā uyyojehi naṅ' ti. Sā thokaṅ yeva⁴ piṭṭhiṅ⁵ kapalla-pātiyaṅ pakkhipi, mahāpūvo hutvā sakalapātiṅ pūretvā uddhumāto⁶ atthāsi. Setthī taṅ disvā 'bahu⁷ tayā piṭṭhiṅ gahitā⁸ bhavissatī' ti sayam eva dabbikaṇṇena thokaṅ piṭṭhiṅ gahetvā pakkhipi, pūvo purimapūvato mahantataro jāto. Evaṅ yaṅ yaṅ pacati so⁹ mahantamahanto¹⁰ va hoti. So nibbinno¹¹ bhariyaṅ āha: 'bhadde imassa ekaṅ pūvaṅ dehī' ti. Tassā¹² pacchito ekaṅ¹³ gaṇhantiyā sabbe ekābaddhā alliyiṅsu. Sā setthiṅ āha: 'sāmi sabbe pūvā ekato laggā,¹⁴ viṣuṅ kātuṅ na sakkomī' ti. 'Ahaṅ karissāmī' ti, so pi kātuṅ nāsakkhi, ubho pi janā koṭiyaṅ gahetvā kaḍḍhantāpi viyojetuṅ nāsakkhiṅsu eva.¹⁵ Ath' assa pūvehi saddhiṅ vāyamantass' eva sarīrato sedā mucciṅsu pipāsā uppajji.¹⁶ Tato bhariyaṅ āha: 'bhadde na me pūvehi attho, pacchiyā saddhiṅ¹⁷ samaṇassa¹⁸ dehī' ti. Sā pacchiṅ ādāya therayaṅ upasaṅkami.¹⁹ Thero ubhinnaṅ pi dhammaṅ desesi, tiṇṇaṅ ratanānaṅ guṇaṅ²⁰ kathesi,

¹ K. B. °tīti. C. °sīti.

² C. C^a. ekapūvaṅ.

³ K. pūvaṅ.

⁴ S., B., K. eva. J. ñeva.

⁵ Skt. piṣṭī. K., B., C. °aṅ.

⁶ B. a. hutvā.

⁷ J., B., K. bahuṅ.

⁸ C., C^a., S. °iṅ °aṅ. Cf. Hemacandra, III. 19, for °iṅ = °i. But J., B., K. piṭṭhaṅ gahitaṅ. In MSS. often °aṅ for °ā.

⁹ J., B., K. rep.

¹⁰ K. B. mahanto.

¹¹ K. B. nibbindo.

¹² C^a. tassa.

¹³ J., B., K. a. pūvaṅ.

¹⁴ C. C^a. ekābaddhā ahosi.

¹⁵ C^a. evaṅ.

¹⁶ J. ca pacchijji. S. pacchijji. B. upacchijji. K. pipā-sappacchijji.

¹⁷ C. C^a. om. pa° sa°. J., K., a. yeva. B. ev'.

¹⁸ F. K. imassa bhikkhussa. B. assa.

¹⁹ B. °kamitvā adāsi.

²⁰ J. guṇe.

'atthi dinnañ atthi yitthan' ti dinnadānādīnañ¹ phalañ gaganatale candañ² viya dassesi. Tañ sutvā pasannacitto³ setthi 'bhante āgantvā⁴ imasmiñ pallañke nisīditvā⁵ paribhuñjathā' ti āha. Thero 'mahāsetthi Sammāsambuddho "pūve khādissamī" ti pañcahi bhikkhusatehi saddhiñ vihāre nisinno, tumhākañ ruciyā sati⁶ setthi bhariyañ pūve ca khirādīni ca gañhāpetha, Satthu santikañ gamissāmā' ti āha. 'Kahañ pana bhante etarahi Satthā' ti. 'Ito pañca-cattālisayojanamatthake Jetavanavihāre⁷ setthi⁸ ti. 'Bhante kālañ anatikkamitvā⁹ ettakañ addhānañ kathañ gamissāmā' ti. 'Mahāsetthi tumhākañ ruciyā sati ahañ vo attano iddhibalena¹⁰ nessāmī, tumhākañ pāsāde sopānasīsañ attano tthāne eva bhavissati, sopānapariyosānañ¹¹ pana Jetavanadvāraḷakotthake bhavissati' ti,¹² 'uparipāsādā hetthāpāsādañ¹³ otaraṇakālamatten' eva¹⁴ Jetavanañ nessesāmī' ti. So 'sādhu bhante' ti sampaticchi. Thero sopānasīsañ tatth' eva katvā 'sopānapādamūlañ Jetavanadvāraḷakotthake hotū' ti adhiṭṭhasi. Tath' eva ahoṣi,¹⁵ thero setthiñ ca bhariyañ¹⁶ ca uparipāsādā hetthāotarāṇakālaṭo¹⁷ khippataṇaṇa Jetavanañ sampāpesi. Te ubho pi Satthārañ upasaṅkamitvā kālañ ārocesuñ, Satthā bhattagañ pavisitvā paññattabuddhāsane¹⁸ nisīdi saddhiñ bhikkhusaṅghena. Mahāsetthi Buddhapamukhassa saṅghassa¹⁹

¹ B. dinnānañ.

² K. B. puññacandañ. B. a. ukkhipanto.

³ B. a. hutvā.

⁴ C^a. āgantā va.

⁵ J. a. pūve.

⁶ B. a. ahañ vo nessesāmī ti.

⁷ C^a., B., K. Jetavanamahā°.

⁸ K. B. mahāse°.

⁹ C^a. na ati°.

¹⁰ C. C^a. balena.

¹¹ K. B. sopāṇa°.

¹² K. B. om.

¹³ C. hetthā.

¹⁴ C^a. °matte yeva. S. °mattam eva. K. °mattena.

¹⁵ J., B., K., a. iti.

¹⁶ K. B. setthibh°.

¹⁷ K. B. hetthāpāsādañ o°. K., B., a. va.

¹⁸ K. B. paññattavara°.

¹⁹ bhikkhu°.

dakkhinodakaṇ adāsi, bhariyā¹ Tathāgatassa patte pūvaṇ patitthāpesi, Satthā attano yāpanamattaṇ gaṇhi, pañcasata-bhikkhū pi yāpanamattaṇ gaṇhiṇsu. Setthi khirasappimadhusakkharādīni² dadamāno³ agamāsi. Satthā pañcahi bhikkhusatehi saddhiṇ bhattakiccaṇ niṭṭhāpesi⁴ mahāsetthi bhariyāya⁵ saddhiṇ yāvadattaṇ khādi, pūvaṇaṇ pariyo-sānam eva na paññāyati, sakalavihāre bhikkhūnaṇ ca vighāsādānaṇ ca dinnesu⁶ pi pariyaṇto na paññāyat ' eva.⁷ ' Bhante pūvā⁸ parikkhayaṇ na gacchanti ' ti Bhagavato ārocesuṇ. ' Tena hi Jetavanadvārakoṭṭhake chaddethā ' ti āha.⁹ Atha ne¹⁰ dvārakoṭṭhakassa avidūre pabbhāratthāne chaddayaṇsu, ajjāpi¹¹ taṇ ṭhānaṇ Kapallapūvapabbhāraṇ t'¹² eva paññāyati. Mahāsetthi saha¹³ bhariyāya Bhagavantaṇ upasaṅkamitvā¹⁴ ekamantaṇ aṭṭhāsi. Bhagavā anumodanaṇ akāsi, anumodanāvasāne¹⁵ ubho pi sotāpatti-phale patitthāya Satthāraṇ vanditvā dvārakoṭṭhake sopānam āruya attano pāsāde yeva patitthahiṇsu. Tato patthāya setthi¹⁶ asītikoti-dhanaṇ¹⁷ buddhasāsane eva¹⁸ vikiri. Punadivase¹⁹ sāyaṇhasamaye dhammasabhāyaṇ sannipatitā²⁰ bhikkhū ' passathāvuso Mahāmoggallānattherassa ānubhāvaṇ anupahacca nāma saddhaṇ anupahacca bhoge²¹ Macchariya-

¹ B. a. pi 'ssa.

² K. °unā phāṇitasakkk°.

³ K., B., a. na khayaṇ.

⁴ C. C^a. om. Satthā . . . niṭṭhāpesi.

⁵ C^a. sabha°.

⁶ J. dinne.

⁷ J. paññāyati.

⁸ B. °ānaṇ.

⁹ K. B. om.

¹⁰ C. te, om. atha.

¹¹ K., B., yāv' ajjatanāpi.

¹² J. °vaṇ pa°.

¹³ C^a. sa. K. sabhariyo.

¹⁴ K., B., a. vanditvā.

¹⁵ °napariyosāne.

¹⁶ J. mahāsetthi.

¹⁷ K. B. asīti koṭīnaṇ, om. dhanaṇ.

¹⁸ K. B. yeva.

¹⁹ K. puna. J. a. two lines.

²⁰ J. °itvā. B. sannisinnā.

²¹ J. om. anupahacca . . . bhoge. C. C^a. om. a° n° s°.

setṭhiṅ¹ muhuttēna dametvā nibbisevaṇaṅ katvā pūve gāhāpetvā Jetavanaṅ ānetvā Satthu sammukhaṅ² katvā sotāpattiphale patitṭhāpesi, aho mahānubhāvo therō' ti therassa guṇakathaṅ³ kathentā⁴ nisidiṅsu. Satthā. . . pe⁵ . . . 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarāhi kathāya sannisinnā' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'bhikkhave kuladama-kena nāma bhikkhunā anupahacca saddhaṅ anupahacca bhoge⁶ kulaṅ akilametvā⁷ avihetṭetvā pupphato rasagaṇhantena⁸ bhamarena viya upasaṅkamtvā Buddhagaṇaṅ⁹ jānāpetabbaṅ, tādiso mama putto Moggallāno¹⁰ ti¹¹ therāṅ pasaṅsitvā imaṅ gātham āha :

49. 'Yathāpi bhamaro pupphaṅ vaṇṇagandhaṅ ahetṭha-yaṅ¹²
paleti¹³ rasam ādāya evaṅ gāme munī care' ti.

Tattha 'bhamaro' ti yā kāci madhukarajāti. 'Pupphaṅ' ti¹⁴ pupphārāme caranto pupphañ ca vaṇṇañ ca gandhañ ca ahetṭhento¹⁵ avināsento caratī ti attho. 'Paleti' ti evaṅ caritvā yāvadatthaṅ rasaṅ pivitvā aparam pi madhukaraṅ-

¹ J. Macchari°.

² B. °mukhe.

³ K. B. guṇaṅ.

⁴ C^a. °nto.

⁵ J. S. āgantvā. K. B. dibbāya sotadhātuyā kathaṅ sutvā āgantvā.

⁶ *Readings ut supra, but* K. bhogaṅ.

⁷ K. °itvā. J. avi° aki°.

⁸ J., S., B., K. reṇuṅ ga°. C^a. raṇa°.

⁹ J. °ṇe.

¹⁰ C. °natthero. J. om. tā° ma° pu°.

¹¹ J. a. vatvā.

¹² K. B. apothayaṅ.

¹³ C. C^a. pha°. K. paḷ°. *From* ḍi — vihāyasā gatau + pra.

¹⁴ C^a. om. pu° ti.

¹⁵ B. apothayanto. K. avipothento.

atthāya¹ ādāya deti,² so evaṅ³ vanagahaṇaṅ⁴ ajjhogahetvā ekasmiṅ rukkhassusire taṅ⁵ rajamissakaṅ⁶ rasaṅ⁷ ṭhapetvā anupubbena⁸ madhurasāṅ⁹ madhuṅ karoti na¹⁰ tassa pupphārāme caritapaccayā pupphaṅ vā vaṇṇagandhaṅ vāssa vigacchati,¹¹ atha kho sabbaṅ pākatikaṅ eva hoti. 'Evaṅ gāme muni care' ti evaṅ sekhāsekhābhedo¹² anāgāriyamuni kulapaṭipātiyā gāme bhikkhaṅ gaṇhanto vicarati¹³ ti attho, na hi tassa gāme caraṇapaccayā kulānaṅ saddhāhāni vā bhogahāni vā¹⁴ saddhāpi bhogāpi pākatikā¹⁵ va¹⁶ honti, evañ caritvā¹⁷ pana nikkhamitvā sekhamuni tāva bahigāme udakaphāsukaṭṭhāne¹⁸ saṅghātiṅ paññāpetvā nisinno akkhabhañjanavaṇapaticchādanaputtamaṅsūpamavasena¹⁹ paccavekkhanto piṇḍapātaṅ paribhuñjitvā tathārūpaṅ vanasaṇḍaṅ anupavisitvā ajjhattikakammaṭṭhānaṅ sammasanto cattāro magge cattāri ca²⁰ phalāni²¹ hatthagatān' eva karoti, asekkhamuni pana diṭṭhadhammasukha-

¹ B. madhukaraka°.

² B. K. paleti (K. paḷ°). C^a. gaccheti. F. yeti.

³ K. B. ekaṅ.

⁴ C^a. °ggahaṇe. K. B. °gāh°.

⁵ C. etaṅ.

⁶ F. rajavi°.

⁷ C. rasojaṅ.

⁸ C., C^a., a. madhurarasaṅ.

⁹ S. madhurara°. C^a. madhuka°.

¹⁰ C^a. om.

¹¹ K. B. vaṇṇaṅ vā gandhaṅ vā (B. a. rasaṅ vā vināsetvā) gacchati.

¹² K. sekkho sekhavarado. B. sekhāsekhāsāñkhāto.

¹³ K. B. car°.

¹⁴ K., B., a. honti.

¹⁵ B. °ikāni.

¹⁶ B. om.

¹⁷ C^a., S., a. ca.

¹⁸ K. °nesu.

¹⁹ S. akkhavabhajanūpamavasena vaṇapaticchādanūpamavasena puttamaṅsūpamasevanaṅ. C^a. °maṅsūpasevanaṅ. C. °sevanaṅ for °vasena. K. B. akkhabha°. B. °ūpamā°. F., C., C^a. akkhama°. For puttamaṅsa see Saṅyutta II., 97 ff.

²⁰ K. C. om.

²¹ B. sāmaññaph°.

vihāram¹ anuyuñjati, ayam assa bhamarena saddhiṃ madhukaraṇasarikkhatā² veditabbā, idha pana khīṇāsavo adhippeto.³

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuniṣū ti. Satthā imaṃ dhammadesanaṃ vatvā uttarim pi therassa guṇaṃ pakāsetuṃ 'na bhikkhave idān' eva Moggallānena Maccarisetthī⁴ damito, pubbe pi naṃ⁵ dametvā kamma-phalasambandhaṃ jānāpesi⁶ evā⁷ ti⁸ imam atthaṃ pakā-sento atitaṃ āharitvā,

'Ubho khañjā ubho kuṇi ubho visamacakkhulā⁹
ubhinnaṃ piḷakā jātā¹⁰ nāhaṃ passāmi Illisaṃ' ti

imaṃ Illisajātakaṃ kathesī ti.

Macchariyakosiyasetthi-vatthu.¹¹

6. PĀTHIKĀJĪVAKA-VATTHU.

'Na paresaṃ vilomānī' ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Sāvattiyaṃ viharanto Pāṭhiyaṃ¹² nāma ājivakaṃ ārabha kathesi.

Sāvattiyaṃ kir' eko gahapatānī puttattāhāne tṭhapetvā Pāṭhikaṃ nāma ājivakaṃ paṭijaggati. Tassānantaragharesu manussā Satthu dhammadesanaṃ sutvā āgantvā, 'aho acchariyā Buddhānaṃ dhammadesanā' ti nānappakārehi¹³ buddhagūṇe vaṇṇenti. Sā buddhānaṃ guṇakathaṃ sutvā

¹ F. C^a. °dhamme su°.

³ F. S. veditabbo.

⁵ S. taṃ. C^a. om. C. pana.

⁷ S. yevā.

⁹ K. B. °uno.

¹¹ C^a. °riko. Macchariyasetthiva°. B. a. pañcamaṃ.

¹² C^a. Pāṭhiyaṃ. F. Pāṭikāj°. B. Pāveyyaṃ. K. Pāpikaṃ.

¹³ S. °ena.

² C^a. °karena sa°.

⁴ S. °iya°.

⁶ C^a. jānaṃ pāpesi.

⁸ K., B., a. vatvā.

¹⁰ K. sīse.

vihāraṃ gantvā dhammaṃ sotukāmā taṃ atthaṃ ājīvakassa kathetvā, ‘gacchissām’ ahaṃ¹ ayyā’ ti āha. So² ‘mā gacchā’³ ti vāretvā⁴ taṃ punappuna yācamānam⁵ pi vāresi⁶ eva.⁷ Sā ‘ayaṃ mama⁸ vihāraṃ gantvā dhammaṃ sotaṃ na deti,⁹ Satthāraṃ nimantetvā idh’ eva dhammaṃ suṇis-sāmi’ ti.¹⁰ Sā sāyaṃhasamaye puttaṃ pakkositvā,¹¹ ‘gaccha¹² svātānāya Satthāraṃ nimantehi’ ti pesesi. So gacchanto paṭhamatarāṃ ājīvakassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā taṃ vanditvā nisīdi. Atha naṃ so ‘kahaṃ gacchasī’ ti āha. ‘Mātu vacanena Satthāraṃ nimantetuṃ gacchāmī’ ti. ‘Mā tassa santikaṃ gacchā’ ti.¹³ ‘Alaṃ ayya mama mātu bhāyāmi¹⁴ gacchissām’ ahaṃ’ ti. ‘Etassa katasakkāraṃ ubho pi khādissāma, mā gañchī’¹⁵ ti. ‘Alaṃ¹⁶ mātā me tājessatī’¹⁷ ti. ‘Tena hi¹⁸ gaccha, gantvā¹⁹ pana nimantetvā “amhākaṃ gehaṃ asukaṭṭhāne vā asukavīthiyaṃ vā asukamaggena vā gantabban” ti mā ācikkhi santike tṭhito viya aññena maggena gacchanto viya palāyitvā ehi’ ti. So ājīvakassa kathaṃ²⁰ sutvā Satthu santikaṃ gantvā nimantetvā, ājīvakena vuttaniyāmen’ eva sabbaṃ katvā tassa santikaṃ gantvā, ‘kiṃ te kataṃ’ ti puṭṭho, ‘sabbaṃ²¹ kataṃ ayyā’ ti āha. ‘Bhaddakaṃ te kataṃ, tassa katasakkāraṃ ubho pi khādissāmā’ ti vatvā, punadivase ājīvako pāto va taṃ gehaṃ agamāsi, taṃ gahetvā pacchāgabbhenisidāpesuṃ. Paṭivissakamanussā taṃ gehaṃ allagomayena upalimpitvā lājapañca-

¹ K. om.³ K. gacchasī.⁵ B. yāciyamānā. K. yāciyamānaṃ.⁶ K. B. niv°.⁸ B. om.¹⁰ K. a. cintetvā.¹² K., B., a. tāta.¹³ K. gacchāhīti vāreti.¹⁴ C. C^a. om. m° m° bh°.¹⁶ K., B., a. ayya.¹⁸ K. a. tvaṃ.²⁰ B. vacanaṃ. K. paṭivacanaṃ.² K. a. amma.⁴ K. B. nivār°.⁷ K. yeva.⁹ C. denti.¹¹ K. B. °apetvā.¹⁵ K. B. gacchā.¹⁷ K. B. °iss°.¹⁹ K. a. ca.²¹ K., B., a. taṃ.

māni pupphāni vikiritvā Satthu nisīdanatthāya mahārahaṇaṇ āsanaṇ paññāpesuṇ. Buddhehi saddhiṇ aparicitamanussā hi āsanapaññattīṇ na jānanti. Buddhānañ ca magga-desakena¹ kiccaṇ nāma natthi, bodhimūle dasasahassilokadhātuṇ kampetvā sambodhipattadivase² eva³ hi nesaṇ ‘ayaṇ maggo nirayaṇ gacchati ayaṇ tiracchānayaṇiyaṇ⁴ ayaṇ pettivisaṇaṇ⁵ ayaṇ manussalokaṇ ayaṇ devalokaṇ ayaṇ amatamahānibbāṇaṇ’ ti sabbe maggā āvibhūtā, gāma-nigamādīnaṇ pana⁶ magge⁷ vattabbam eva natthi. Tasmā Satthā pāto va pattacīvaram ādāya mahāupāsikāya gehadvāraṇ gato.⁸ Sā gebā nikkhamitvā Satthāraṇ pañcapattitṭhitena vanditvā anto⁹ pavesetvā āsane nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṇ datvā¹⁰ paṇitena khādanīyena bhojanīyena parivisi. Upāsikā katabhattakiccassa Satthuno anumodanaṇ kāretukāmā pattaṇ gaṇhi, Satthā madhurassarena anumodanadhammakathaṇ ārabhi. Upāsikā ‘sādhū sādhu’ ti sādhu-kāraṇ dadamānā dhammaṇ suṇāti.¹¹ Ājivako pacchāgabbhe nisinno va tassā sādhu-kāraṇ datvā dhammaṇ suṇantiyā saddaṇ sutvā sandhāretuṇ nāsakkhi, ‘no idān’ esā¹² mayhaṇ’ ti nikkhamitvā, ‘natṭhāsi kālakaṇṇi etassa etaṇ¹³ sakkāraṇ karonti’ ti nānappakārena upāsikañ ca Satthārañ ca akkosanto¹⁴ palāyi. Upāsikā tassa kathāya¹⁵ lajjitā¹⁶ aññathattaṇ gataṇ cittaṇ desanānusārena¹⁷ ñāṇaṇ pesetuṇ nāsakkhi. Atha naṇ Satthā ‘kiṇ upāsika cittaṇ desanānugaṇ¹⁸ kātuṇ na sakkosi’ ti. ‘Tāta¹⁹ bhante etassa me kathāya cittaṇ aññathattaṇ

1 S. C^a. °desi°.

2 S. C^a. sambodhiṇpa°.

3 S. yeva.

4 S., B., K. °iṇ.

5 K. pi°.

6 B. om.

7 K. om.

8 C^a. āg°.

9 S. a. °gharaṇ. B. a. °nivesanaṇ.

10 B. katva.

11 B. suṇi.

12 B. K. eva sā.

13 B. K. evaṇ.

14 C^a., B., K., °ento.

15 C^a. °yaṇ.

16 C^a. °tvā.

17 C^a. °nugaṇ kātuṇ sareṇa.

18 K. B. °ānugataṇ.

19 C^a. om.

upagataṅ' ti. Satthā 'evarūpassa visabhāgajanassa kathitaṅ kathaṅ¹ nāma āvajjituṅ na vaṭṭati,² evarūpaṅ asamannāharitvā³ attano katākatam eva oloketuṅ vaṭṭatī' ti vatvā imaṅ gātham āha :

50. 'Na paresaṅ vilomāni na paresaṅ katākataṅ
attano va avekkheyya katāni akatāni cā' ti.

Tattha 'na paresaṅ vilomāni' ti paresaṅ vilomāni pharusāni mammacchedakavacanāni⁴ na manasikātabbāni⁵ 'na paresaṅ katākataṅ' ti asuko upāsako assaddho⁶ appasanno nāpi 'ssa gehe kaṭacchubhikkhādīni dīyanti na salākabhattādīni⁷ na cīvarādipaccayadānaṅ etassa atthi, tathā asukā upāsikā assaddhā appasannā nāpi 'ssā gehe kaṭacchubhikkhādīni dīyanti na salākabhattādīni na cīvarādipaccayadānaṅ etissā atthi, tathā asuko bhikkhu assaddho appasanno nāpi upajjhāyavattaṅ karoti na ācariyavattaṅ na āgantukavattaṅ na gamikavattaṅ na cetiyaṅgaṇavattaṅ na uposathāgāravattaṅ na bhojanasālājantāgharavattāni,⁸ nāpi 'ssa kiñci dhūtaṅgaṅ atthi,⁹ na bhāvanārāmatāya ussāhamattaṅ pī ti evaṅ paresaṅ katākataṅ nāma¹⁰ na oloketabbaṅ 'attano va avekkheyyā' ti kathambhūtassa me rattindivā vītipatantī¹¹ ti pabbajitena abhiṅhaṅ paccavekkhitabbaṅ ti imaṅ ovādaṅ anussaranto saddhāpabbajito kulaputto kiṅ nu kho ahaṅ aniccaṅ dukkhaṅ anattā ti tilakkhaṅaṅ āropetvā yoge kammaṅ¹² kātuṅ

¹ K. om.

³ C. C^a. sa°.

⁵ C. °bbā.

⁷ C. C^a. bhattaṅ ti.

⁸ B. °sālāyavattaṅ. K. sālāvattaṅ. K. B. na jantāgharavattādīni.

⁹ C. om.

¹¹ K. B. °patt°.

² K. āvajjati for āv° na va°.

⁴ B. maccherava°.

⁶ K. B. asa°.

¹⁰ F. S. pana.

¹² B. yogakkhemaṅ.

sakkhiṃ nāsakkhiṃ¹ ti evaṃ attano katākatāni² olokeyyā ti.

Desanāvasāne³ upāsikā sotāpattiphale patitṭhitā, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Pāṭhikājīvaka-vatthu.⁴

7. CHATTAPĀṆIUPĀSAKASSA-VATTHU.

‘Yathāpi ruciraṃ pupphaṃ’ ti imaṃ dhamma-desanaṃ Satthā Sāvatthiyaṃ viharanto Chattapāṇiupāsakaṃ ārabha kathesi.

Sāvatthiyaṃ hi Chattapāṇi nāma⁵ upāsako tipīṭakadhāro⁶ anāgāmī, so pāto va uposathiko hutvā Satthu⁷ upaṭṭhānaṃ agamāsi. Anāgāmiariyasāvakaṇaṃ hi samādānavasena uposathakammaṃ nāma natthi, maggen’ eva⁸ tesāṃ brahmacariyaṃ ca ekabhaddikaṃ⁹ ca āgataṃ; ten’ evāha:¹⁰ ‘Ghaṭṭikāro kho mahārāja kumbhakāro ekabhaddiko brahmacārī silavā kalyāṇadhammo’ ti evaṃ anāgāmino pakatiyā va ekabhaddikā ca brahmacāriṇo ca honti. So pi tath’ eva uposathiko hutvā Satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā dhammakathaṃ suṇanto nisīdi. Tasmiṃ samaye rājā Pasenadikosalo Satthu upaṭṭhānaṃ agamāsi, upāsakaṃ āgacchantaṃ disvā, ‘uṭṭhātābbaṃ¹¹ nu kho no’ ti cintetvā, ‘ahaṃ aggarājassa santike nisinno tassa me padesarājānaṃ disvā uṭṭhātuṃ na yuttaṃ; rājā kho pana me anuṭṭhahantassa kujjhissati, etasmiṃ¹² kujjhante pi n’eva

¹ F. na s°.

² C. katāni.

³ B. a. sā.

⁴ B. Pāveyyakājīvaka-vatthu chaṭṭhaṃ.

⁵ C. C^a. om.

⁶ B. te°.

⁷ C^a. om.

⁸ C. maggena, om. eva.

⁹ K. ekabhaddikarakaṃ c’eva.

¹⁰ Majjhima II. 51.

¹¹ C. upaṭṭh°.

¹² C^a. tasmiṃ.

uṭṭhahissāmi,¹ rājānaṃ² disvā uṭṭhahantena hi³ rājā garu-
kato hoti no Satthā,⁴ n'eva uṭṭhahissāmi ti' na⁵ uṭṭhahi.
Paṇḍitapurisā ca⁶ nāma garutarānaṃ⁷ santike nisiditvā
anuṭṭhahantaṃ disvā na hi⁸ kujjhanti. Rājā pana taṃ
anuṭṭhahantaṃ disvā kupitamānaso Satthāraṃ vanditvā
ekamantaṃ nisīdi. Satthā⁹ kupitabhāvaṃ ñatvā āha:¹⁰
'mahārāja ayaṃ Chattapāṇiupāsako paṇḍito¹¹ diṭṭha-
dhammo tipitakadharo atthānatthakusalo'¹² ti upāsakassa
guṇaṃ kathesi, rañño tassa guṇakathaṃ¹³ suṇantass' eva
cittaṃ mudukaṃ jātaṃ. Ath' ekadivasaṃ rājā uparipāsāde
ṭhito Chattapāṇiupāsakaṃ katabhattakiccaṃ chattaṃ ādāya
upāhanaṃ āruya rājāṅgaṇena¹⁴ gacchantaṃ disvā¹⁵ pakko-
sāpesi. So chattūpāhanā¹⁶ apanetvā rājānaṃ upasaṅka-
mitvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Atha naṃ rājā āha:
'bho upāsaka kiṃ te chattūpāhanaṃ¹⁷ apanitaṃ'¹⁸ ti.
'"Rājā¹⁹ pakkosati"' ti sutvā apanetvā āgato 'mhī' ti.
'Ajja amhākaṃ rājabhāvo tumhehi ñāto bhavissati' ti.
'Sadāpi hi²⁰ mayaṃ tumhākaṃ rājabhāvaṃ jānāmā' ti.
'Yadi²¹ evaṃ kasmā purimadivase Satthu santike nisinno
maṃ disvā na uṭṭhahī' ti. 'Mahārāja ahaṃ aggarājassa
santike nisinno padesarājānaṃ²² disvā uṭṭhahanto Satthari
agāravaṃ padeyyaṃ²³ tasmā na uṭṭhahiṃ' ti. 'Hotu bho
tiṭṭhatu te kataṃ²⁴ tumhe kira diṭṭhadhammasamparāyi-

¹ B., C., a. ti.

³ K. om.

⁵ C^a. om. u^o ti na.

⁷ K. gurūnaṃ.

⁹ B. a. taṃ.

¹¹ C^a. om.

¹³ C. C^a. om. ra^o ta^o gu^o.

¹⁵ K. a. taṃ.

¹⁷ K. B. °nā.

¹⁹ C^a. mahārāja. K. devarāja.

²⁰ B. a. deva. S. a. after mayaṃ.

²¹ C. C^a. om.

²³ C. C^a. padeyyaṃ. K. agāravo bhaveyyaṃ.

²⁴ S. C^a. tiṭṭha te taṃ.

² K. a. me.

⁴ B. Satthari.

⁶ K. B. om.

⁸ K. B. om.

¹⁰ K. om.

¹² K. atthānatthāna^o.

¹⁴ K. °gane.

¹⁶ B. °naṃ.

¹⁸ B. °tā.

²² K. rājaṃ.

kānaṃ¹ atthānaṃ² kusalā tipīṭakadharā ambhākaṃ antepure³ dhammaṃ vācethā' ti. 'Na sakkā⁴ devā' ti. 'Kiṃkāraṇā' ti. 'Rājagehaṃ nāma mahāsāvajjaṃ duyuttasuyuttakāni⁵ garukān' ettha devā' ti. 'Mā evaṃ vadetha, purimadivase maṃ disvā "na uṭṭhito 'mhī" ti mā kukkucceṃ⁶ karoṭhā' ti. 'Deva gihīnaṃ vicaraṇatṭhānaṃ⁷ nāma sāvajjaṃ,⁸ ekaṃ pabbajitaṃ pakkositvā⁹ dhammaṃ vācethā' ti. Rājā 'sādhu bho gacchatha tumhe' ti taṃ uyyojetvā¹⁰ Satthu santikaṃ gantvā Satthāraṃ yāci: 'bhante Mallikā¹¹ devī Vāsabhakhattiyāca "dhammaṃ pariyāpuṇissāmā" ti vadanti, pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ nibaddhaṃ¹² gehaṃ gantvā tāsāṃ dhammaṃ uddisathā' ti. 'Buddhānaṃ nibaddhaṃ ekaṭṭhānaṃ¹³ gamanaṃ nāma natthi mahārājā' ti. 'Tena hi bhante aññaṃ¹⁴ bhikkhuṃ dethā' ti. Satthā Ānanda-therassa bhāram akāsi, therō nibaddhaṃ gantvā tāsāṃ uddesaṃ uddisati. Tāsu Mallikā sakkaccaṃ gaḥetvā sajjhāyitvā ācariyaṃ paṭicchāpesi.¹⁵ Vāsabhakhattiyā pana n'eva sakkaccaṃ gaṇhāti na sajjhāyati na uddesaṃ paṭicchāpetuṃ¹⁶ sakkoti. Ath' ekadivasaṃ Satthā therāṃ pucchi: 'kiṃ Ānanda upāsikā dhammaṃ pariyāpuṇantī' ti. 'Āma bhante' ti. 'Kā sakkaccaṃ gaṇhāti' ti. 'Mallikā bhante sakkaccaṃ gaṇhāti, sakkaccaṃ sajjhāyati, sakkaccaṃ uddesaṃ paṭicchāpetuṃ¹⁷ sakkoti tumhākaṃ pana ñātidhītā n'eva sakkaccaṃ gaṇhāti na sajjhāyati na uddesaṃ paṭicchāpetuṃ sakkoti' ti. Satthā therassa vacanaṃ sutvā, 'Ānanda mayā kathita-dhammo nāma sakkaccaṃ asuṇantassa agaṇhantassa¹⁸

¹ K. °dammika°.

³ B. °raṇ.

⁵ K. duyuttaka°. B. °ttaṃ su°.

⁶ K. kukka°.

⁸ K. B. mahā°.

¹⁰ B. a. rājā.

¹² B. a. mama.

¹⁴ B. a. ekaṃ.

¹⁵ K. sampāṭicchāpeti.

¹⁷ C^a. °detuṃ.

² K. atthānatthāna°.

⁴ B. sakkomi.

⁷ S. paricar°.

⁹ K. B. °sāp°.

¹¹ B. a. ca.

¹³ B. C^a. °na°.

¹⁶ K. sampa°.

¹⁸ B. om.

asajjhāyantassa adesentassa vaṇṇasampannaṃ agandhakaṃ¹
pupphaṃ viya aphalo hoti, sakkaccaṃ pana savanādīni
karontassa² mahapphalo hoti mahānisayso ' ti vatvā imā³
gāthā abhāsi :

51. ' Yathāpi ruciraṃ pupphaṃ vaṇṇavantaṃ agandha-
kaṃ,
evaṃ subhāsītā vācā aphalā hoti akubbato.

52. ' Yathāpi ruciraṃ pupphaṃ vaṇṇavantaṃ sagandha-
kaṃ⁴
evaṃ subhāsītā vācā saphalā hoti sakubbato ' ti.

Tattha ' ruciraṃ ' ti sobhanaṃ ' vaṇṇavantaṃ ' ti vaṇ-
ṇasaṅṭhānasampannaṃ ' agandhakaṃ ' ti gandharahitaṃ⁵
pālibhaddakagirikannikājayasumanādibhedāṃ⁶ evaṃ sub-
hāsītā vācā⁷ nāma Tepitakaṃ Buddhavacanaṃ vaṇṇa-
saṅṭhānasampannaagandhapupphasadisāṃ⁸ yathā pana
agandhapupphaṃ 'yo naṃ¹⁰ dhāreti tassa sarīre gandho
na pharati, evaṃ etaṃ pi yo naṃ sakkaccaṃ savanādīhi na
samācarati tassa sakkaccaṃ asamācarantassa yaṃ¹¹ tattha
kattabbaṃ taṃ akubbato sutagandhaṃ¹² cāgagandhaṃ¹³ paṭi-
pattigandhañ ca na āvahati aphalaṃ¹⁴ hoti tena vuttaṃ

¹ C^a. agandhaṃ. C. agandha°.

² C^a. a. pana.

³ K., B., a. dve.

⁴ B. su°.

⁵ B. °virahitaṃ.

⁶ S. pāri°. K. pātali°. S. °kaṇṇaka°. B. °kaṇṇika°.

K. °jayakusumādi°.

⁷ K., B., a. su° vā° ti.

⁸ K. sugandha°. B. °agandhaka°.

⁹ B. C^a. agandhaka°. K. agandhakaṃ pu°.

¹⁰ K. om.

¹¹ B. rep.

¹² S., C., C^a. sugandhaṃ. B. a. ca here and after cāga°.

¹³ K. dhāraṇaga°, so infra.

¹⁴ B. aphalo.

'evaṇ subhāsītā vācā aphaḷā hoti akubbato' ti. 'Sagandhakan' ti campakaniluppalapupphādibhedā¹ evaṇ ti, yathā taṇ pupphaṇ dhārentassa sarīraṇ² gandho pharati evaṇ tepītakabuddhavacanasaṅkhātā³ subhāsītā vācāpi sakubbato yo sakkaccasavanādīhi⁴ tattha kattabbaṇ karoti sā assa puggalassa saphalā hoti⁵ sutagandhacāga-gandhapatīpattigandhānaṇ⁶ āvahanato mahapphalā hoti mahānisaṇṣā ti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattīphalādīni pattā, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Chattapāṇiupāsaka-vatthu.⁷

8. VISĀKHĀYA-VATTHU.

'Yathāpi pupparāsīmā' ti imaṇ dhammadeśanaṇ Satthā Sāvattīyaṇ upanissāya⁸ Pubbārāme viharanto Visākhaṇ upāsikaṇ⁹ ārabba kathesi.

Sā kira Aṅgaratthe Bhaddiyanagare Meṇḍakasetṭhi-puttassa Dhanañjayasetṭhino aggamaheṣiyā¹⁰ Sumanādeviyā¹¹ kucchismiṇ nibbatti, tassā sattavassikakāle Satthā Selabrāhmaṇādīnaṇ bodhaneyyabandhavānaṇ¹² upanissaya-sampattīṇ¹³ disvā mahabhikkhusaṅghaparivāro cārikaṇ caramāno taṇ nagaṇ pāpuṇi. Tasmīṇ ca samaye Meṇḍako gahapati tasmīṇ¹⁴ nagare pañcannaṇ mahāpuññānaṇ¹⁵

¹ B. °lādi°.

² K. sarīre. B. sarīra°.

³ C^a. ti°.

⁴ F. corr. K. °ccaṇ sa°.

⁵ B. a. sakublato.

⁶ B. °vācā° for °cāga°.

⁷ S. °kassa va°. B. a. sattamaṇ.

⁸ K. om. Sāv° upa°

⁹ K. mahāup°.

¹⁰ C^a. °mahesi°.

¹¹ F. °nāya de°. B., K., a. nāma.

¹² B. °añ ca°.

¹³ B. sampadāṇ. K. °sampadiṇ.

¹⁴ C., C^a, a. ca.

¹⁵ Cf. Mahāvagga VI. 34.

jeṭṭhako hutvā seṭṭhitṭhānaṃ karoti.¹—Pañca mahāpuññā nāma Meṇḍako seṭṭhī Candapadumā nāma tass' eva jeṭṭhakabhariyā,² tass' eva jeṭṭhakaputto³ Dhanañjayo nāma, tassa bhariyā Sumanādevī⁴ nāma, Meṇḍakaseṭṭhissa⁵ dāso Puṇṇo nāmā ti. Na kevalañ ca⁶ Meṇḍakaseṭṭhī eva,⁷ Bimbisāra-rañño pana vijite pañca amitabhogā nāma ahesuṃ, Joṭiyo⁸ Jaṭilo, Meṇḍako Puṇṇako Kākavaliyo ti.—Tesu ayaṃ Meṇḍakaseṭṭhī Dasabalassa attano nagaraṃ sampattabhāvaṃ űatvā puttassa Dhanañjayaseṭṭhino dhītaṃ Visākhāṃ dārikaṃ pakkosāpetvā āha: 'amma tuyham⁹ pi¹⁰ maṅgalaṃ amhākaṃ pi maṅgalaṃ,¹¹ tava parivārehi pañcahi dārikāsatehi saddhiṃ pañca rathasatāni āruyha pañcahi dāsīsatehi parivutā Dasabalassa paccuggamaṃ karohī' ti. Sā 'sādhū' ti paṭissuṇitvā tathā akāsi, kāraṇākāraṇesu pana kusalattā yāvātikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā¹² pattikā va Satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Ath' assā cariyāvasena¹³ Satthā dhammaṃ desesi, sā¹⁴ desanāvasāne pañcahi dārikāsatehi saddhiṃ sotāpattiphale patitṭhahi. Meṇḍakaseṭṭhī pi kho Satthāraṃ upasaṅkamitvā dhammakathaṃ sutvā sotāpattiphale patitṭhāya svātanāya nimantetvā¹⁵ punadvase attano nivesane paṇītenā khādanīyena bhojanīyena Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā eten'eva upāyena adḍhamāsaṃ mahādānaṃ adāsi. Satthā Bhaddiyanagare yathābhiraṇaṃ viharitvā¹⁶ pakkāmi.

Tena kho pana samayena Bimbisāro ca¹⁷ Pasenadikosa-lo ca aññamaññaṃ bhaginīpatikā honti. Ath' ekadvasaṃ

¹ K. kāresi. B. kāreti.

³ K. putto.

⁵ K. B. °ino.

⁷ K. B. yeva. C^a. evaṃ.

⁹ C^a. tumham.

¹¹ K. a. hoti.

¹³ K. B. pubba°. F. °yāya va°.

¹⁵ B. °itvā.

¹⁷ K. C. om.

² K. °bhiriya.

⁴ F. Sumanā.

⁶ C. C^a. om.

⁸ B. Jotiko.

¹⁰ K. om.

¹² K. paccotaritvā.

¹⁴ K. om.

¹⁶ K. a. tato ṭhānā.

Kosalarājā cintesi : ‘Bimbisārassa vijite pañca amitabhogā¹ vasanti mayhaṅ² vijite eko pi tādiso natthi, yannūnāhaṅ Bimbisārassa santikaṅ gantvā ekaṅ mahāpuññaṅ yāceyyaṅ’ ti. So tattha gantvā raññā katapaṭisanthāro ‘kiṅkaraṇā āgato ’sī’ ti puṭṭho, “tumbhākaṅ vijite pañca amitabhogā mahāpuññā vasanti tato ekaṅ gahetvā gamissāmī” ti āgato ’mhī’ ti,³ ‘tesu me⁴ ekaṅ dethā’ ti āha. ‘Mahākulāni amhehi cāletuṅ na sakkā’ ti āha.⁵ ‘Ahaṅ aladdhā⁶ na gamissāmī’ ti.⁷ Rājā⁸ amaccehi saddhiṅ mantetvā, ‘Jotiya-ādīnaṅ⁹ mahākulānaṅ cālanaṅ nāma paṭhaviyā¹⁰ cālana-sadisāṅ Mendakamahāsetṭhissa putto Dhanañjayasetṭhī nāma atthi, tena saddhiṅ mantetvā va paṭivacanaṅ te dassāmī’ ti vatvā¹¹ pakkosāpetvā ‘tāta Kosalarājā “ekaṅ dhanasetṭhiṅ¹² gahetvā va¹³ gamissāmī” ti vadati, tvaṅ tena saddhiṅ gacchā’¹⁴ ti. ‘Tumhesu pahinantesu¹⁵ gamissāmī¹⁶ devā’ ti. ‘Tena hi parivacchaṅ¹⁷ katvā gaccha tātā’ ti. So attano¹⁸ kattabbayuttaṅ akāsi;¹⁹ rājāpi ’ssa mahantaṅ sakkāraṅ katvā, ‘imaṅ ādāya gacchathā’ ti Pasenadirājānaṅ²⁰ uyyojesi. So taṅ ādāya Sāvattiyaṅ²¹ ekarattivāsena gacchanto ekaṅ phāsukatṭhānaṅ patvā nivāsaṅ gaṇhi. Atha naṅ Dhanañjayasetṭhī pucchi : ‘idaṅ kassa vijitaṅ’ ti. ‘Mayhaṅ²² setṭhī’ ti. ‘Kīva dūre ito

¹ K., B., a. mahāpuññā.

² K. a. pana.

³ K. om.

⁴ B. tumhe. K. om.

⁵ K. om.

⁶ K. °ddho. C^a. na laddhā.

⁷ K. a. atha. C^a, B., a. vadati. S. a. āha.

⁸ K. a. Bimbisāro.

⁹ K. °yād°. B. °kād°.

¹⁰ B. mahāpaṭhavī°.

¹¹ K., B., a. taṅ.

¹² S. F. Dhanañjaya°, om. ekaṅ.

K. dhanena saddhiṅ.

¹³ K. B. om.

¹⁴ K. B. gacchāhi.

¹⁵ K. a. ahaṅ.

¹⁶ C. C^a. °ma.

¹⁷ B. parisajjaṅ.

¹⁸ K. attanā.

¹⁹ B. °akam a°.

²⁰ K. Pasenadikosala°.

²¹ F. °tthiṅ. K. sabbattha.

²² a. vijitaṅ.

Sāvattī' ti. 'Sattayojanamattake' ti. 'Antonagaraṇ sambādhaṇ amhākaṇ parijano¹ mahanto,² sace rocetha³ idh' eva vaseyyāma devā' ti. Rājā 'sādhū' ti sampaṭicchitvā tasmiṇ ṭhāne nagaraṇ māpetvā tassa datvā agamāsi. Tasmiṇ padese sāyaṇ⁴ vasanaṭṭhānassa gahitattā nagarassa Sāketāṇ t'eva nāmaṇ ahoṣi. Sāvattīyaṇ pi kho Migārasaṭṭhino putto⁵ Puṇṇavaddhanakumāro nāma vayappatto ahoṣi. Atha naṇ mātāpitaro vadiṇsu: 'tāta tava ruccanaṭṭhāne ekaṇ dārikaṇ upadhārehi' ti. 'Mayhaṇ evarūpāya jaṭāya⁶ kiccaṇ natthī' ti.⁷ 'Putta mā evaṇ kari, kulaṇ nāma aputtakaṇ na tiṭṭhatī' ti. So punappuna⁸ vuccamāno, 'tena hi pañca kalyāṇehi⁹ samannāgataṇ dārikaṇ labhamāno tumhākaṇ vacanaṇ karissāmī' ti āha. 'Kāni pan' etāni pañca kalyāṇāni nāma tātā' ti. 'Kesa-kalyāṇaṇ maṅsa-kalyāṇaṇ aṭṭhikalyāṇaṇ chavikalyāṇaṇ vayakalyāṇaṇ' ti. Mahāpuññāya hi¹⁰ itthiyā kesā morakalāpasadisā hutvā muñcivā vissaṭṭhā¹¹ nivāsantaṇ¹² paharivā nivattivā uddhaggā tiṭṭhanti, idaṇ kesakalyāṇaṇ nāma; dantāvaraṇaṇ¹³ bimbaphalasadisaṇ¹⁴ vaṇṇasampannaṇ samaṇ suphassitaṇ¹⁵ hoti, idaṇ maṅsa-kalyāṇaṇ nāma; dantā sukkā samā avivarā¹⁶ ussāpetvā ṭhapitavajirapanti viya samacchinnaṇ¹⁷ saṅkha-pattaṇ viya ca sobhanti, idaṇ aṭṭhikalyāṇaṇ nāma; kāliyā vaṇṇakādīhi avilitto¹⁸

¹ K. parisajano.

² C^a. mahantama^o.

³ K. rucitha ruceyyātha.

⁴ B. sayāṇ.

⁵ C. C^a. om.

⁶ K. bhariyāya. B. jāyāya. F. jaya.

⁷ C. C^a. om.

⁸ C^a., B., K. ^onaṇ.

⁹ K. B. ^oṇa^o.

¹⁰ K. kira.

¹¹ B. ^oṭṭhāya. S. ^oṭṭhāni.

¹² K. nivāsanantaraṇ. S. nivāsanantaṇ. B. nivāsan-taraṇ.

¹³ K. maṅsāva^o.

¹⁴ B. ^oisa^o.

¹⁵ K. samphussitaṇ. B. suphusitaṇ.

¹⁶ F. samavi^o. B. aviraḷā. K. aviraḷā.

¹⁷ K. samucchinna^o. B. samucchinnaṇ.

¹⁸ C. C^a. ^olutto. K. ^olito.

eva chavivaṇṇo siniddho niluppalaḍāmasaḍiso hoti odātāya kaṇikārapupphadāmasaḍiso hoti, idaṇ chavikalyāṇaṇ nāma; dasakkhattuṇ vijātāpi kho pana sakiṇ vijātā viya avigatayobbanā yeva¹ hoti, idaṇ vayakalyāṇaṇ nāma hoti.² Ath' assa mātāpitaro aṭṭhuttarasatabrahmaṇe³ nimantetvā bhojetvā, 'pañcakalyāṇasamannāgatā itthiyo nāma⁴ hontī' ti pucchisū. 'Āma hontī' ti. 'Tena hi evarūpaṇ dārikaṇ pariyesituṇ aṭṭha janā gacchantū' ti bahudhanaṇ⁵ datvā, 'āgatakāle vo kātappaṇ⁶ jānissāma, gacchatha evarūpaṇ dārikaṇ pariyesatha diṭṭhakāle ca imaṇ⁷ pilandheyyāthā'⁸ ti sataśahassaḡggaṇikaṇ suvaṇṇa-mālaṇ datvā uyyojesuṇ. Te mahantamahantāni⁹ nagarāni gantvā pariyesamānā pañcakalyāṇasamannāgataṇ dārikaṇ adisvā nivattitvā āgacchantā vivataṇakkhattadivase¹⁰ Sāketāṇ anuppattā, 'ajja¹¹ amhākaṇ kammaṇ nippajjissatī' ti cintayisū. Tasmiṇ pana¹² nagare anusaṇvaccharaṇ vivataṇakkhattaṇ nāma¹³ hoti, tadā bahi¹⁴ anikkhamana-kulāni pi parivārena saddhiṇ gehā nikkhamitvā apaṭicchan-nena sarirena padasā va naditiraṇ gacchanti. Tasmiṇ divase khattiyamahāsālādīnaṇ¹⁵ puttāpi attano samanajāti-kaṇ manāpaṇ kuladārikaṇ disvā, 'mālāguḷena parikkhipis-sāmā'¹⁶ ti taṇ taṇ maggaṇ nissāya tiṭṭhanti. Te pi¹⁷ brāhmaṇā naditire ekaṇ sālaṇ pavisitvā aṭṭhaṇsu. Tasmiṇ khāṇe Visākhā paṇṇarasasoḷasavassuddesikā hutvā sabbā-bharaṇapaṭimaṇḍitā pañcahi kumārisatehi¹⁸ parivutā nadiṇ gantvā, 'nahāyissāmī' ti taṇ padesaṇ pattā. Atha kho

¹ F. heva. K. va.

³ K. B. aṭṭhabr°.

⁵ K. B. bahū°. C^a. bahuṇ dha°.

⁶ B. katt°.

⁸ B. pilandhanaṇ dadeyyāthā.

¹⁰ B. vivataṇ na°.

¹² B. kira.

¹⁴ B. hi.

¹⁶ K. nikkhipissāpissāmā.

¹⁸ F. °rika°. B. °rikā°.

² K. nāmāti.

⁴ K. a. kīdisā.

⁷ K. idaṇ.

⁹ C. C^a. mahantāni.

¹¹ K. om.

¹³ C^a. om.

¹⁵ C. C^a. °lānaṇ.

¹⁷ B. a. kho.

megho utthahitvā pāvassi, pañcasatā kumāriyo vegena gantvā¹ sālaṇ pavisiṇsu. Brāhmaṇā² olokento³ tāsū ekaṇ pi pañcakalyāṇasamannāgataṇ na passiṇsu.⁴ Visākhā pakatigamanen'eva sālaṇ pāvīsi, vatthābharaṇāni temiṇsu.⁵ Brāhmaṇā tassā cattāri kalyāṇāni disvā dante passitukāmā, 'alasa-jātikā amhākaṇ dhītā, etissā sāmiko kañjikamattam pi na labhissati maññe' ti aññamaññaṇ kathayiṇsu. Atha ne Visākhā āha: 'kiṇ vadetha tumhe' ti. 'Taṇ kathema ammā' ti.—Madhuro kira⁶ tassā saddo kaṇsatālasaro viya niccharati.—Atha ne puna madhurasaddena⁷ 'kiṇkāraṇā kathethā' ti pucchi. "Tava parivāritthiyo vatthālaṇkāre atemetvā vegena sālaṇ pavitthā, tuyhaṇ ettakaṇ thānaṇ vegena gamanamattam⁸ pi natthi vatthābharaṇe⁹ temetvā āgatāsī" ti ta'mā kathemā¹⁰ ti. 'Tātā mā evaṇ vadetha, ahaṇ etāhi balavatarā kāraṇaṇ pana sallakkhetvā javena nāgata¹¹ 'mhī' ti. 'Kiṇ ammā' ti. 'Tātā cattāro janā javamānā na sobhanti, aparam pi¹² kāraṇaṇ atthī' ti. 'Katame cattāro janā¹³ na sobhanti ammā' ti. 'Tātā abhisitto rājā¹⁴ tāva sabbābharaṇapaṭimaṇḍito kacchaṇ bandhitvā rājaṅgaṇe javamāno¹⁵ na sobhati "kiṇ ayaṇ mahārājā¹⁶ gahapatiko viya dhāvati" ti aññadatthu¹⁷ garaṇaṇ labhati, saṇikaṇ¹⁸ gacchanto va¹⁹ sobhati; rañño maṇ-gala hatthī pi alaṅkato javamāno na sobhati ti,²⁰ vāraṇa-līhāya gacchanto va sobhati; pabbajito javamāno na sobhati "kiṇ ayaṇ samaṇo gihī viya dhāvati" ti kevalaṇ

¹ F. vegenāgatā.

³ K. B. °ntā.

⁵ K. a. atha.

⁷ K. madhusa°.

⁹ C^a., K., B. °ṇāni. C. °ṇam pi.

¹¹ F. javenāg°.

¹³ K. a. javamānā.

¹⁵ C^a. javanto.

¹⁶ K. B. rājā. C^a. °rāja.

¹⁸ B. saṇ°.

²⁰ K. B. om.

² K. a. kumāriyo.

⁴ K. a. atha.

⁶ B. hi.

⁸ B. āg°.

¹⁰ B. a. ammā.

¹² K., B., a. ekaṇ.

¹⁴ K. B. °tarājā.

¹⁷ F. K. °tthuy.

¹⁹ K. om.

garaham¹ eva labhati samitagamanena² pana sobhati; itthi³ javamānā na sobhati “kim esā itthi puriso viya dhāvati” ti garahitabbā va⁴ hoti;⁵ ime cattāro javamānā na sobhanti’ ti.⁶ ‘Katamaṇṇa pana⁷ aparakaraṇaṇṇa amma’ ti. ‘Tātā mātāpitaro nāma⁸ dhītaṇṇa aṅgapaccaṅgāni saṅghāpetvā posenti. Mayam hi vikkīṇiyabhaṇḍaṇṇa⁹ nāma, amhe parakulaṇṇa¹⁰ pesanattāya posenti, sace javamānaṇṇa dasākaṇṇe¹¹ vā bhūmiyaṇṇa vā pakkhalitvā patitakāle hattho vā pādo vā bhijjeyya¹² kulass’ eva bhārā¹³ bhaveyyāma, pasādhanabhaṇḍaṇṇa¹⁴ pana temetvā sukkhissati, imaṇṇa kāraṇaṇṇa sallakkhetvā na dhāvit’¹⁵ amhi tātā’ ti. Brāhmaṇā tassā kathaṇṇa kathanakāle dantasampattiṇṇa disvā, ‘evarūpā no sampatti¹⁶ na diṭṭhapubbā’ ti tassā sādhukāraṇṇa datvā, ‘amma tuyham ev’ esā anucchavikā’ ti vatvā taṇṇa suvaṇṇamālaṇṇa pilandhayiṇṇa. Atha ne pucchi: ‘kataranagaraṇṇa āgat’ attha tātā’ ti. ‘Sāvattitho amma’ ti. ‘Setṭhikulaṇṇa katarāṇṇa nāma’¹⁷ ti. ‘Migārasettṭhī nāma¹⁸ amma’ ti. ‘Ayyaputto konāmo’¹⁹ ti. ‘Puṇṇavaddhanakumāro nāma²⁰ amma’ ti. Sā ‘samānajātikaṇṇa no kulaṇṇa’ ti addivāsetvā pitu sāsanaṇṇa paṇiṇi: ‘amhākaṇṇa rathaṇṇa

¹ C. °hām.

² K. pakati°. S. mita°. F. °ne.

³ B. itthiyo, and °nti.

⁴ K. eva.

⁵ K. a. pakatigamanena pana sobhati.

⁶ F., C., C^a. om. K. tātā ti.

⁷ C^a. a. taṇṇa. K. pan’ ekaṇṇa, with aparaṇṇa.

⁸ K. om.

⁹ C^a. vikkīṇibha°. B. vikkīṇeyya°. K. °ṇḍā.

¹⁰ B. C. °la°.

¹¹ B. °nā nivāsanadussa°. K. nivattadussa°.

¹² K. bhañjeyya°.

¹³ B. bhāro.

¹⁴ K. bhaṇḍakaṇṇa.

¹⁵ K. āgat’. B. javit’.

¹⁶ B. dantasampattiṇṇa.

¹⁷ C^a. a. tātā.

¹⁸ B. om.

¹⁹ K. B. °nāmā.

²⁰ B. om.

pesetū'¹ ti. Kiñcāpi hi² sā āgamanakāle padasā³ āgatā, mālāya⁴ pana⁵ pilandhanakālato paṭṭhāya tathā gantaṃ na labhanti,⁶ issaradārikā rathādīhi gacchanti, itarā pakatiyānakaṃ⁷ abhiruyhanti⁸ chattaṃ vā tālapaṇṇaṃ⁹ vā uparikaronti, tasmiṃ¹⁰ asati nivatthasāṭakassa dasantaṃ ukkhipivā aṅse khipanti¹¹ eva. Tassā pana¹² pitā pañca rathasatāni pesesi, sā saparivārā rathaṃ āruya gatā, brāhmaṇāpi ekato¹³ gamiṃsu.¹⁴ Atha ne setṭhī pucchi: 'kuto āgat' atthā' ti. 'Sāvattthito mahāsetṭhī' ti. 'Setṭhī kataro nāmā' ti. 'Migārasettṭhī nāmā' ti.¹⁵ 'Putto konāmo'¹⁶ ti. 'Puṇṇavaddhanakumāro nāmā'¹⁷ ti. 'Dhanaṃ kittakaṃ' ti. 'Cattālisa koṭiyo¹⁸ mahāsetṭhī' ti. 'Dhanaṃ tāva amhākaṃ dhanaṃ upādāya kākaṇikamattaṃ,¹⁹ dārikāya pana ārakkhamattāya²⁰ laddhakālato paṭṭhāya kiṃ aññena kāraṇena' ti adhvāsesi. So tesāṃ sakkāraṃ katvā ekāhadvīhaṃ²¹ vasāpetvā uyyojesi. Te Sāvattthiṃ gantvā Migārasettṭhissa²² 'laddhā no dārikā' ti ārocayiṃsu.²³ 'Kassa dhītā' ti. 'Dhanañjayasetṭhino' ti. So 'mahākulassa dārikā me laddhā, khippam eva naṃ ānetuṃ vaṭṭatī' ti tattha gamanatthaṃ²⁴ rañño ārocesi. Rājā 'mahākulaṃ etaṃ mayā Bimbisārassa santikā ānetvā Sākete nivesitaṃ²⁵

¹ C^a. a °ntū.

³ K. a. va.

⁵ K. om.

⁷ B. a. vā.

⁹ C^a. °vaṇṇaṃ. K. °vaṇṇaṃ.

¹¹ B. khipantā gacchanti.

¹³ K., B., a. va.

¹⁵ F., C., C^a. om.

¹⁷ B. a. mahāsetṭhī.

¹⁹ F. °katṭhāṇiyaṃ. B. °ttā. K. a. pi na agghati.

²⁰ B. ārakkhanatthāya.

²¹ K. ekāhaṃ dvī°.

²² C., C^a, K., B. om.

²⁴ C. C^a. gamaṇaṃ.

²⁵ F. vāsitaṃ. C. C^a. nivesesiṃ.

² K. om.

⁴ K. B. suvaṇṇamā°.

⁶ K. B. °ati.

⁸ C^a. S. °rūh°.

¹⁰ K. B. a. pi.

¹² C^a. om.

¹⁴ B. ag°.

¹⁶ K. B. °mā.

¹⁸ C. C^a. koṭī.

²³ K. ārocesu.

tassa sammānaṃ kātuṃ vaṭṭati' ti,¹ ' aham pi āgamissāmi ' ² ti āha. So 'sādhu devā' ti vatvā Dhanañjayasetṭhino sāsanaṃ³ pesesi : ' mayi āgacchante rājāpi āgamissati, mahantaṃ rājabalaṃ, ettakassa janassa kattabbayuttaṃ⁴ kātuṃ sakkhissasi na sakkhissasi ' ⁵ ti. Itaro⁶ ' sace pi dasa rājāno āgacchanti⁷ āgacchantū ' ti paṭisāsanaṃ pesesi. Migāra-setṭhī nāma⁸ tāva mahante⁹ nagare gehagopakamattaṃ ṭhapetvā sesajanaṃ ādāya gantvā addhayaohanamate ṭhāne¹⁰ ṭhatvā, ' āgat' amhā ' ti sāsanaṃ paḥiṇi. Dhanañjayasetṭhī bahū¹¹ paṇṇākāraṃ pesetvā dhītarā¹² saddhiṃ mantesi : ' amma sasuro kira te Kosalarañña saddhiṃ āgato, tassa kataragehaṃ¹³ paṭijaggitabbaṃ, rañño katarāṃ uparājādīnaṃ katarāni ' ti. Paṇḍitā setṭhidhitā vajiraggatikhiṇāññā¹⁴ kappasatasahassaṃ patthitapatthanā abhinhārasampannā ' sasurassa me asukaṃ gehaṃ paṭijaggatha rañño asukaṃ uparājādīnaṃ asukāni ' ti saṃvidahitvā, dāsakammakare pakkosāpetvā, ' ettakā¹⁶ rañño kattabbakiccaṃ¹⁷ karotha, ettakā uparājādīnaṃ, hatthiassādayo pi tumhe eva¹⁸ paṭijaggatha assabandhādayo pi āgantvā maṅgalacchanaṃ¹⁹ anubhavissanti ' ti saṃvidahi. Kiṅkāraṇā ? " Mayāṃ Visakhāya maṅgalatṭhānaṃ gantvā na kiñci labhimha, assarakkhaṇādīni²⁰ karontā²¹ vicarimhā " ²² ti keci vattuṃ mā labhimsū ' ti. Taṃ divasam eva Visākhāya pitā pañcasate suvaṇṇakāre pakkosāpetvā, ' dhītu me mahālatāpasādhanāṃ

¹ K. om.

³ B. om.

⁵ C^a. om. na sa^o.

⁶ C. a. ca pi. C^a. cāpi, om. sa^o pi.

⁸ F., K., S. om.

¹⁰ K. B. om.

¹² F., C., C^a. °rāya.

¹⁴ K. vajirati^o.

¹⁶ B. °kaṇ.

¹⁸ B. yeva.

²⁰ K. B. °rakkhādīni.

²² C. C^a. car^o.

² B. K. gam^o.

⁴ B. °akaṇ.

⁷ K., C., C^a. om.

⁹ B. mahantena.

¹¹ B. bahu^o. K. bahū.

¹³ K. B. katarāṃ ge^o.

¹⁵ K. °ssa^o.

¹⁷ B. kiccayuttakaṇ.

¹⁹ C. °ne. C^a. °ṇe.

²¹ B. a. sukhaṃ na.

nāma karothā' ti¹ rattasuvanṇassa² nikkhasahassaṅ³ tad-anurūpāni ca rajatamaṇimuttāpavāḷavajirādini dāpesi. Rājā⁴ katipāhaṅ vasitvā va Dhanañjayasetṭhissa sāsanaṅ pahīni: 'na sakkā setṭhinā amhākaṅ bharaṅ⁵ posanaṅ kātuṅ,⁶ dārikāya gamanakālaṅ jānātū' ti. So pi rañño sāsanaṅ pesesi: 'idāni vassakālo āgato, tena⁷ sakkā catu-māsaṅ⁸ vicarituṅ,⁹ tumhākaṅ balakāyassa yaṅ yaṅ laddhuṅ vaṭṭati¹⁰ sabban taṅ¹¹ mama bhāro, mayā pesitakāle devo gamissatī' ti. Tato paṭṭhāya Sāketanagaraṅ niccanak-khattaṅ¹² viya ahosi, rājānaṅ ādiṅ katvā sabbesaṅ mālā-gandhavatthādini paṭiyattān' eva honti. Te te¹³ janā cintayaṅsu: 'setṭhī amhākaṅ eva sakkāraṅ karotī' ti. Evaṅ¹⁴ tayo māsā¹⁵ atikkantā pasādhanaṅ pana na¹⁶ tāva niṭṭhāti. Kammantādhiṭṭhāyikā¹⁷ āgantvā setṭhino āro-cesuṅ: 'aññaṅ¹⁸ asantaṅ nāma natthi, balakāyassa pana bhattapacanaḍārūni nappahontī' ti. 'Gacchatha¹⁹ tātā, imasmiṅ nagare pariṇṇahatthisālādayo²⁰ ca²¹ jiṇṇakāni²² ca gehāni²³ gahetvā pacathā' ti. Evaṅ pacantānam pi addhamāso atikkanto; tato puna pi 'dārūni natthī' ti ārocayaṅsu. 'Imasmiṅ kāle na sakkā dārūni laddhuṅ, dussakoṭṭhāgārāni vivaritvā thūlasātakehi²⁴ vaṭṭiyo katvā

¹ K. a. vatvā.² F. °svaṇṇa°.³ B. a. datvā.⁴ K. a. maṅgale, niṭṭhite.⁵ K. °ṇa°. B. ciraṅ, and a. nāma. ⁶ B. a. dāni.⁷ C., C^a., B. na.⁸ B. °māse.⁹ C^a. car°.¹⁰ F. om. yaṅ la° va°. C^a. om. one yaṅ.¹¹ K. om.¹² K. B. niccaṅ na°.¹³ F. ne. S. K. om. one. B. tato te.¹⁴ K. eva.¹⁵ C^a. temāsaṅ.¹⁶ C^a. om.¹⁷ C. C^a. kammadhiṭṭhāyikā.¹⁸ C^a. om.¹⁹ C. gaccha.²⁰ C. C^a. jiṇṇa°.²¹ B. C^a. c'eva.²² B. pari°.²³ C^a. om.²⁴ K. a. pi.

telacāṭīsu¹ temetvā bhattaṃ pacathā' ti. Te² addhamāsaṃ tathā akaṃsu. Evaṃ³ cattāro māsā atikkantā, pasādhanam pi niṭṭhitaṃ,⁴ asuttamayaṃ pasādhanayaṃ rajatena suttakiccaṃ kariṃsu. Taṃ sīse paṭimukkaṃ pādapiṭṭhiṃ gacchati, tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne muddikā⁵ yojetvā katā⁶ suvaṇṇamayā gaṇṭhikā honti, rajatamayā pāsakā, matthakamajjhe ekā muddikā, dvīsu kaṇṇapiṭṭhīsu dve, galavāṭake ekā, dvīsu jannusu⁷ dve, dvīsu⁸ kapparesu dve, dvīsu kaṭippadesesu⁹ dve ti. Tasmiṃ kho pana pasādhanē ekaṃ moraṃ kariṃsu, tassa dakkhiṇapakkhe¹⁰ rattasuvaṇṇamayāni pañca pattasatāni ahesuṃ, vāmapakkhe pañca pattasatāni,¹¹ tuṇḍaṃ pavālamayaṃ akkhīni maṇimayāni tathā gīvā ca piṇḍajāni¹² ca¹³ pattanāliyo ratanamayā¹⁴ tathā jaṅghā,¹⁵ so Visakhāya matthakamajjhe pabbatakūṭe ṭhatvā naccanamayūro¹⁶ viya khāyatī ti pattanālisahassasaddo¹⁷ dibbasāṅgītaṃ viya¹⁸ pañcaṅgikaturiyaghoso viya ca pavattati,¹⁹ santikaṃ upagatā yeva tassa²⁰ amorabhāvaṃ jānanti, pasā-

¹ K. °cāṭiyādīsu.

² K. a. punā.

³ K. paccantānaṃ.

⁴ K., B., a. tasmiṃ pilandhane (B. pasādhanē) catasso vajranāliyo upayogaṃ agamaṃsu, muttānaṃ ekādasa nāliyo, pavālassa dvāvīsatināliyo (B. bā°) maṇīnaṃ tettiṃsa nāliyo iti etehi ca aññehi ca sattaratanehi (B. sattahi ra°) niṭṭhānaṃ agamāsi.

⁵ K. °kāyo.

⁶ C. C^a. kattaṃ.

⁷ K. B. jaṇṇukesu.

⁸ K. a. uresu dve dvīsu gopakesu dve dvīsu. B. a. ūrusu dve dvīsu.

⁹ S., K., B. °passesu.

¹⁰ F. a. rakkhasesa (?).

¹¹ C., C^a, a. ahesuṃ.

¹² C^a. piṇḍarāni. B. piṇḍhāni.

¹³ B. a. pañcasatāni. K. a. pañcasatā.

¹⁴ F. pajatamayā.

¹⁵ B. °ghāyo.

¹⁶ F. naccata°. K. naccanta°.

¹⁷ F. C^a. °ssassa sa°. C., C^a, a. viya ca.

¹⁸ F. om.

¹⁹ K. va°.

²⁰ B. tassā.

dhanaṃ navakoṭiagghaṇakaṃ¹ ahoṣi, sataśahaṣṣaṃ haṭṭha-kammamūlaṃ² dīyittha. 'Kissa pana nissandena tāy' etaṃ³ pasādhanāṃ laddhaṃ' ti. Sā kira Kassapabuddha-kāle⁴ vīsatiyā bhikkhusahassānaṃ cīvarasāṭakaṃ datvā suttaṃ pi sūciyo pi rajanaṃ pi attano santakam eva adāsi, tassa cīvaradānassa nissandena imaṃ pasādhanāṃ⁵ labhi.⁶ Itthīnaṃ hi cīvaradānaṃ mahālatāpasādhanabhaṇḍena⁷ matthakaṃ pappoti, purisānaṃ iddhimaya-pattacīvarena ti. Evaṃ mahāsetṭhī catumāsehi⁸ dhītu parivacchaṃ⁹ katvā tassā deyyadhammaṃ dadamāno kahāpaṇapūrāni pañca sakatasatāni adāsi, suvaṇṇabhājanapūrāni pañca sakatasatāni¹⁰ rajatabhājanapūrāni pañca tambabhājanapūrāni pañca pattavatthakoseyyavatthapūrāni¹¹ pañca sakatasatāni¹² sappipūrāni¹³ pañca sālitāṇḍulapūrāni pañca naṅgalaphālādiupakaraṇapūrāni pañca sakatasatāni.¹⁴ Evaṃ kir' assa ahoṣi: 'mama dhītāya¹⁵ gataṭṭhāne "asukena nāma me attho" ti mā parassa gehadvāraṃ paṇiṇi' ti tasmā sabbūpakaraṇāni dāpesi. Ekekaṣmiṃ rathe sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitā tisso tisso¹⁶ vaṇṇadāsiyo ṭhapetvā pañca rathasatāni adāsi, 'etaṃ¹⁷ nahāpentiyo bhojentiyo alaṅkaronṭiyo vicarathā'¹⁸ ti diyaḍḍhasahassapari-cārikā¹⁹ adāsi. Ath' assa etad ahoṣi: 'mama dhītu gāvo dassāmi' ti. So

¹ K. °dhanāṃ a°.

² F. °mūle.

³ K. tāya taṃ.

⁴ K. B. °sammāsambuddha°.

⁵ K. B. mahālatā°.

⁶ K. labhati.

⁷ K. °pasādhanena.

⁸ K. B. catūhi mā°.

⁹ B. parisajjaṃ.

¹⁰ B. a. adāsi.

¹¹ F. patthako°. B. paṭṭunna°.

¹² K. om.

¹³ K., B., a. pañca telapūrāni. K. also a. pañca phāṇita-pūrāni.

¹⁴ K. a. adāsi.

¹⁵ K. dhītā.

¹⁶ C. C^a. om.

¹⁷ K. ettakā. B. etā.

¹⁸ K. °āthā.

¹⁹ K. °ssā °ikāyo.

purise ānāpesi: 'gacchatha¹ bhane cūlavajassa dvāraṇ vivaritvā tīsu gāvutesu tisso bheriyo gahetvā tiṭṭhatha, puthulato usabhamattatṭhāne² ubhosu passesu tiṭṭhatha, gāvīnaṇ tato paraṇ gantaṇ mā daditthā'³ ti, 'evaṇ ṭhita-kāle bherisaññaṇ kareyyāthā'⁴ ti. Te⁴ tathā akaṇsu;⁵ te gāvīnaṇ vajato nikkhamitvā⁶ gāvutaṇ gatakāle bherisaññaṇ akaṇsu, puna aḍḍhayajanaṇ gatakāle⁷ akaṇsu,⁸ puna tigāvutaṇ⁹ gatakāle, puthulato gamanaṇ ca nivāresuṇ evaṇ dīghato¹⁰ tigāvute puthulato¹¹ usabhamatte ṭhāne gāvīyo aññamaññaṇ nighaṇsantiyo¹² atṭhaṇsu. Mahāsetṭhī 'mama dhītu ettikā gāvo¹³ alaṇ, dvāraṇ pidahathā'¹⁴ ti vajadvāraṇ pidahāpesi. Tasmiṇ¹⁵ pihite¹⁶ Visākhāya puññaphalena balavagāvo ca dhenuyo ca uppatitvā uppatitvā¹⁷ nikkhamiṇsu, manussānaṇ vārentānam¹⁸ eva saṭṭhisahassā balavagāvo¹⁹ saṭṭhisahassā ca dhenuyo nikkhantā, tattha²⁰ balavavacchā²¹ tāsāṇ dhenūnaṇ²² usabhā²³ ahesuṇ. 'Kassa²⁴ nissandena evaṇ gāvo gatā' ti. Nivārentānaṇ nivārentānaṇ dinnadānassa.²⁵ Sā kira Kassapasammāsambuddhakāle²⁶ Kikissa rañño sattannaṇ dhītānaṇ kaniṭṭhā Saṅghadāsī nāma hutvā vīsatiyā bhikkhusahassānaṇ pañca-

¹ B. gaccha. K. om. ga° bhane.

² K. usu°. K. B. °matte ṭh°.

³ K. detha, om. ti. S. diyitthā. B. adatthā.

⁴ F. om.

⁵ K. kariṇsu.

⁶ B. nikkhāpetvā.

⁷ K. a. bherisaññaṇ.

⁸ B. adaṇsu.

⁹ B. °uta°.

¹⁰ C. C^a. om.

¹¹ C. C^a. puthule.

¹² K. gha°.

¹³ K. ettakā gāvīyo.

¹⁴ K. pidathā.

¹⁵ B. dvārasmiṇ.

¹⁶ K. B. pidahite.

¹⁷ B. om.

¹⁸ F. K. corr. rep. B. nivār°.

¹⁹ K., B., a. ca.

²⁰ K. B. tatthakā.

²¹ F., K., B., a. pacchā.

²² K. a. anubaddhā.

²³ B. a. uppatitvā anubaddhā.

²⁴ K. B. kissa.

²⁵ B. balavadinna°. K. a. phalena.

²⁶ C^a. a. kira.

gorasadānaṃ dadamānā¹ daharānaṃ ca sāmaṇerānaṃ ca² hatthaṃ pidahitvā, 'alaṃ alaṃ' ti vārentānam pi, 'idaṃ madhuraṃ idaṃ manāpaṃ' ti adāsi, evaṃ tassa nissandena³ variyamānāpi gāvo⁴ nikkhamiṃsu.⁵ Setṭhinā ettakassa dhanassa dinnakāle setṭhibhariyā āha: 'tumhehi mayhaṃ dhītu sabbāṃ⁶ saṃvidahitaṃ⁷ veyyāvaccakarā pana dāsa-dāsiyo⁸ na saṃvidahitā, kiṅkārāṇā' ti. 'Mama dhītari sasnehanisnehānaṃ⁹ jānananattham; ahaṃ hi tāya saddhiṃ agacchamānake¹⁰ givāya¹¹ gahetvā no pahināmi, yānaṃ āruya gamanakāle¹² evam¹³ pana "etāya saddhiṃ gantukāmā gacchantu,¹⁴ mā agantukāmā"¹⁵ ti vakkhāmi' ti.¹⁶ Atha 'sve mama dhītā gamissati' ti gabbhe nisinno dhītarāṃ samīpe nisidāpetvā, 'amma patikule vasantiyā nāma¹⁷ imaṃ ca¹⁸ imaṃ ca ācāraṃ rakkhituṃ¹⁹ vaṭṭati' ti ovādaṃ adāsi.²⁰ Ayaṃ pi Migāraseṭṭhī antaragabbhe²¹ nisinno pana²² Dhanañjayaseṭṭhino ovādam assosi. So pi setṭhī dhītarāṃ evaṃ ovadi:²³ 'amma sasurakule vasantiyā nāma antoaggi bahi na niharitabbo, bahi aggi anto na pavese-tabbo, dadantass' eva dātabbam, adadantassa na dātabbāṃ,

¹ B. a. therānaṃ ca.

² K. C^a. om. B. a. pattabhājanaṃ. K. pattaṃ for ha°.

³ F., C^a., a. tā. K. a. etā. B. a. tāva.

⁴ K. gāviyo.

⁵ K. a. yevā ti.

⁶ F. bhaṇḍaṃ.

⁷ C. B. °itvā.

⁸ C. C^a. dāsiyo.

⁹ B. sinehāsinehaṃ.

¹⁰ K. B. anicchamānake.

¹¹ K. °yaṃ.

¹² K. °kkhaṇe.

¹³ K. B. yeva. B. om. pana.

¹⁴ B. C^a. āg°.

¹⁵ F. āgacchantu°. S. agacchantu°. K. agantukāmā mā

āgacchantū.

¹⁶ K., B., a. āha.

¹⁷ K. a. itthiyā.

¹⁸ C. C^a. om. imaṃ ca

¹⁹ K. pi sikkhituṃ.

²⁰ B. akāsi.

²¹ K. anantara°.

²² K. B. om.

²³ K. ovadati.

dadantassāpi adadantassāpi¹ dātabbaṃ, sukhaṃ nisīditabbaṃ, sukhaṃ bhuñjitabbaṃ,² sukhaṃ nipajjitabbaṃ, aggi paricaritabbo,³ antodevatāpi⁴ namassitabbā' ti idaṃ⁵ dasavidhaṃ ovādaṃ datvā, punadvivase sabbā⁶ seniyo sannipātetvā rājasenāya majjhe atṭha kuṭumbike⁷ pāṭibhoge gahetvā, 'sace me gatattṭhāne dhītu doso uppajjati tumhehi sodhetabbo' ti vatvā navakoṭiagghanakena mahālatāpasādhanena dhītarāṃ pasādhētva nahānacunṇamūlakaṃ⁸ catuṣṣaṅgāsakotidhanaṃ datvā yānaṃ āropetvā Sāketassa sāmanta⁹ attano santakesu Anurādhapuramattesu¹⁰ cuddasasu bhaddagāmesu ānaṃ¹¹ carāpesi: 'mama dhītarā saddhiṃ gantukāmā gacchantū' ti. Te¹² saddaṃ sutvā va, 'ambhākaṃ ayyāya gamanakāle kiṃ ambhākaṃ idhā' ti cud-dasa gāmā¹³ kiñci asesetvā nikkhamiṃsu. Dhanañjaya-setṭhi pi rañño ca Migāra-setṭhino ca sakkāraṃ katvā thokaṃ anugantvā tehi saddhiṃ dhītarāṃ uyyojesi. Migāra-setṭhi¹⁴ sabbapacchato yānake nisīditvā gacchanto balakāyaṃ disvā, 'ke nāma' ete' ti pucchi. 'Suñisāya vo veyyāvaccakārā dāsīdāsā' ti. 'Ettake ko possessati pothetvā ne¹⁵ palāpetha, apalāyante ito karoṭhā'¹⁶ ti. Visākhā pana, 'apetha mā vāretha¹⁷ balam eva balassa bhaddaṃ dassatī'¹⁸ ti āha. Setṭhi evaṃ vutte pi, 'amma natthi ambhākaṃ eteh'¹⁹ attho,

¹ C. adant°.

² K. *inverts* bhu° and nip°.

³ C. C°. parihari°.

⁴ K. B om. pi.

⁵ K. B. imaṃ.

⁶ C. C°. sabba°.

⁷ C. C°. kuṭi°. C°. a. pāṭike.

⁸ K. °likaṃ. B. °mūlaṃ.

⁹ C°. sāmante.

¹⁰ F. °mantakesu (*for* °matta°).

¹¹ K. bheriñ. B. bheriṃ.

¹² B. tā. C., C°, K. om.

¹³ S. gāmakā. B. gāme.

¹⁴ B. a. pi.

¹⁵ K. om. B. te.

¹⁶ K. nikadḥathā. B. daṇḍaṃ kar°.

¹⁷ K. nivār°.

¹⁸ S. ñassatī.

¹⁹ K. etehi.

ko ete possessatī ' ti leddudaṇḍādāhi¹ pothāpetvā² palātā-
vasesake³ 'alaṇ amhākaṇ ettakehī' ti gahetvā pāyāsi.
Atha Visākhā Sāvattihinagaradvāraṇ⁴ pattakāle⁵ cintesi :
'paṭicchannayānasmiṇ nu kho nisīditvā pavisāmi⁶ udāhu
rathe ṭhatvā' ti. Ath' assā etad ahosi : 'paṭicchanna-
yānake⁷ me pavisantiyā mahālatāpasādhanassa viseso na
paññāyissatī' ti, sā sakalanagarassa attānaṇ dassenti rathe
ṭhatvā nagaraṇ pāvīsi. Sāvattihivāsino Visākhāya⁸ sam-
pattiṇ disvā, 'esā kira Visākhā nāma, evarūpā ayaṇ sam-
patti etissā va⁹ anucchavikā' ti āhaṇsu. Iti sā mahā-
sompattiyā seṭṭhino gehaṇ pāvīsi. Gatadivase yev'¹⁰ assā
sakalanagaravāsino 'amhākaṇ Dhanañjayasetṭhī¹¹ attano
nagaraṇ sampattānaṇ mahāsakkāraṇ akāsi' ti yathāsatti¹²
yathābalaṇ paṇṇākāraṇ pahīṇisu, Visākhā pahitapahita-
paṇṇākāraṇ¹³ tasmiṇ yeva nagare aññamaññesu kulesu
sabbatthakaṇ eva dāpesi. Iti sā 'idaṇ mayhaṇ mātu
detha idaṇ¹⁴ pitu detha idaṇ bhātu detha¹⁵ idaṇ bhagi-
niyā'¹⁶ ti tesāṇ tesāṇ¹⁷ vayānurūpaṇ piyavacanaṇ vatvā
paṇṇākāraṇ pesenti¹⁸ sakalanagaravāsino ñātike¹⁹ viya
akāsi. Ath' assā rattibhāgasamanantare ājaññaḷavāya
gabbhavuṭṭhānaṇ ahosi, sā²⁰ dāsīhi saddhiṇ²¹ daṇḍadīpīke²²
gāhāpetvā tattha gantvā vaḷavaṇ uṇhodakena nahāpetvā

¹ K. leṇḍu°.² B. pothetvā.³ K. palāyetvā va sesake. C. gatāv°.⁴ C. C^a. °nagaraṇ.⁵ K. B. sampatta°.⁶ B. pavisissāmi.⁷ C^a. °kena. K. B. °yānena.⁸ K. a. taṇ.⁹ K. ca.¹⁰ F. °divasavassā. S. °divase v'assā. B. C^a. c'. K. āgata°.¹¹ B. °seṭṭhidhitā.¹² C., C^a., K. om.¹³ F. °taṇ °taṇ pa°.¹⁴ K. B. mayhaṇ, throughout.¹⁵ F. S. om.¹⁶ K., B., a. dethā.¹⁷ K. C^a. om.¹⁸ B. C. peseti. C^a. pesesi.¹⁹ K. B. °ake.²⁰ F. sa.²¹ F., K., B. om.²² C^a. °pake. K. °pakāni.

telena makkhāpetvā attano vasanaṭṭhānam eva agamāsi. Migāraseṭṭhī puttassa āvāhamaṅgalaṅ¹ karonto Dhura-vihāre vasantaṅ² pi Tathāgatāṅ amanasikatvā³ dīgharattaṅ naggasamaṇesu patitṭhitena pemena codiyamāno ' mayhaṅ ayyānam pi⁴ sakkāraṅ karissāmī ' ti ekadivasaṅ anekasatesu navabhājanesu nirudakapāyāsaṅ⁵ pacāpetvā pañcasate ace-lake nimantāpetvā attano⁶ gehaṅ pavesetvā, ' āgacchatu me sunisā, arahante vandatū ' ti Visākhāya sāsanaṅ pahīṇi. Sā ' arahanto ' ⁷ ti vacanaṅ sutvā sotāpannā ariyasāvika⁸ haṭṭhatutṭhā hutvā tesāṅ bhojanaṭṭhānaṅ āgantvā⁹ te oloketvā, ' evarūpā hirottappavirahitā¹⁰ arahantā nāma na honti kasmā maṅ sasuro pakkosāpesī ' ti seṭṭhiṅ¹¹ garahitvā attano vasanaṭṭhānam eva gatā. Acelakā taṅ disvā sabbe ekappahāren' eva seṭṭhiṅ garahiṅsu : ' kiṅ tvaṅ gahapati aññaṅ nālattha,¹² samaṇassa Gotamassa sāvikaṅ¹³ mahā-kālakaṅṇiṅ idha pavesesi, vegena naṅ imasmā gehā nikaḍ-ḍhāpehī ' ti. So ' na sakkā mayā imesaṅ vacanamatten' eva¹⁴ nikkadḍhāpetuṅ, mahākulassa sā¹⁵ dhītā ' ti cintetvā, ' ayyā¹⁶ daharā nāma jānitvā vā¹⁷ ajānitvā vā kareyyuṅ¹⁸ tumhe tuṅhī hothā ' ti te uyyojetvā¹⁹ mahārahe āsane nisī-ditvā suvaṅṇapātiyaṅ appodakaṅ²⁰ madhupāyāsaṅ pari-bhuñjati. Tasmiṅ²¹ samaye eko piṇḍacārikatthero²² piṇ-

¹ K. B. vivāha°.

² F. °nte.

³ C., C^a., B., S. °karitvā.

⁴ K. om.

⁵ B. nirūd°.

⁶ B. anto.

⁷ K. B. °nte.

⁸ C^a. °akā.

⁹ B. gantvā.

¹⁰ F. S. °vajjitā. K. °vivajjitā.

¹¹ B. dhī dhīti. S. dhīti seṭṭhiṅ.

¹² C. C^a. °tthaṅ. F. na lattha.

¹³ K. ajānitvā.

¹⁴ K. °na taṅ. B. mattam eva.

¹⁵ K. °ss' eṣā.

¹⁶ K. ācariyā.

¹⁷ C^a. om. vā (bis). C., C^a., a. vyākareyyuṅ.

¹⁸ C. C^a. vyāk.

¹⁹ K. B., a. sayāṅ.

²⁰ K. °aka°. B. nirūdaka°.

²¹ C^a. a. pana.

²² K. piṇḍapātikacār°. B. piṇḍapātacār°. S. piṇḍapātika°.

dāya caranto taṅ nivesanaṅ pāvīsi. Visākhā sasuraṅ vījamānā¹ ʾhītā, taṅ disvā ‘sasurassa² ācikkhituṅ ayuttaṅ’³ ti yathā so therāṅ passati evaṅ apagantvā aṭṭhāsi; so pana bālo therāṅ disvāpi apassanto viya hutvā adhomukho bhuñjat’ eva. Visākhā ‘therāṅ disvāpi me sasuro saññaṅ’⁴ na karotī’ ti ñatvā ‘aticchatha bhante mayhaṅ sasuro purānaṅ’⁵ khādatī’ ti āha. So nigaṇṭhehi kathitakāle adhivāsetvāpi nisinno⁶ ‘purānaṅ’⁷ khādatī’⁸ ti vuttakkhaṇe yeva hatthaṅ apantvā, ‘imaṅ pāyāsaṅ ito haratha,⁹ etaṅ imasmā gehā nikkaddhatha,¹⁰ ayaṅ’¹¹ kho maṅ evarūpaṅ¹² maṅgalakāle asucikhādakaṅ nāma karotī’ ti āha. Tasmiṅ kho pana¹³ nivesane sabbe va¹⁴ dāsakammakarā Visākhāya santakā va¹⁵ ko naṅ hatthe vā pāde vā gaṇhissati, mukhena kathetum samattho pi natthi. Visākhā sasurassa kathaṅ sutvā āha: ‘tāta na ettaken’ eva mayaṅ nikkhamāma, nāhaṅ tumhehi udakatitthato kumbhadāsī viya ānītā, dharamānakamātāpitunnaṅ¹⁶ dhītaro nāma ettaken’ eva¹⁷ na nikkhamanti, eten’ eva me kāraṇena pitā idhāgamana-kāle aṭṭha kuṭimbike pakkosāpetvā, “sace me dhītu doso uppajjati sodheyyāthā” ti vatvā maṅ tesāṅ hatthe ʾhapesi, te¹⁸ pakkosāpetvā mayhaṅ dosaṅ¹⁹ sodhāpethā’ ti. Setṭhī ‘esā kalyāṇaṅ’²⁰ kathetī’ ti aṭṭha kuṭimbike pakkosāpetvā, ‘ayaṅ dārikā maṅgalakāle nisīditvā suvaṇṇapātiyaṅ nirudakapāyāsaṅ paribhuñjantaṅ maṅ “asucikhādako” ti

¹ K. vijjaya°. B. vījaya°.

² B. om.

³ F. K. na yuttaṅ.

⁴ B. puññaṅ.

⁵ B. porāṇakaṅ. K. purāṇakaṅ, so *infra*.

⁶ K. B. om.

⁷ C. C^a. purāṇakaṅ.

⁸ C^a. khādissatī.

⁹ B. a. ti.

¹⁰ B. nik°, and a. gaṇhatha.

¹¹ B. a. pi. K. hi for kho.

¹² B. °rūpe.

¹³ B. a. samaye.

¹⁴ B. pi. C. om.

¹⁵ K. a. upagantaṅ na visahanti.

¹⁶ K. °pitūnaṅ.

¹⁷ K. °na va. C. C^a. om. na. B. ettakena na.

¹⁸ C^a. tena.

¹⁹ K. B. dosādosāṅ.

²⁰ K. B. ka° esā. C^a., °ṇakaṅ.

vadatī' ti āha, 'imissā dosaṃ āropetvā imaṃ ito¹ nikkaddhathā'² ti. 'Evaṃ kira ammā' ti. 'Nāhaṃ evaṃ vadāmi, ekasmiṃ pana piṇḍapātikathere gharadvāre t̥hite sasuro me appodakaṃ³ madhupāyāsaṃ paribhuñjanto⁴ na manasikaroti, ahaṃ "mayhaṃ sasuro imasmiṃ attabhāve puññaṃ na karoti purānapuññaṃ⁵ eva khādatī" ti cintetvā, "aticchatha bhante mayhaṃ sasuro purāṇaṃ⁶ khādatī" ti avacaṃ, ettha me ko doso' ti.⁷ 'Natthi, amhākaṃ dhītā yuttaṃ katheti,⁸ kasmā kujjhasī' ti. 'Ayyā esa tāva doso mā hotu, ayaṃ pana ekadivasaṃ majjhimayāme dāsīdāsapari-vutā pacchāgehaṃ agamāsī' ti. 'Evaṃ kira ammā' ti. 'Tātā nāhaṃ aññena kāraṇena⁹ gatā, imasmiṃ pana gehe ājānīyavaḷavāya¹⁰ vijātāya "saññaṃ pi akatvā nisīdituṃ nāma ayuttaṃ" ti daṇḍadīpikā¹¹ gāhāpetvā¹² dāsīhi¹³ saddhiṃ gantvā vaḷavāya vijātaparihāraṃ¹⁴ kāraṇesiṃ'¹⁵ ti. 'Ayya amhākaṃ dhītā tava gehe dāsīhi pi akattabbakammaṃ¹⁶ karoti, tvaṃ ettha kiṃ dosaṃ passasī' ti. 'Ayyā idhāpi tāva doso mā¹⁷ hotu, imissā¹⁸ pana pitā idhāgamanakāle imaṃ ovadanto¹⁹ gūḷhapaṭicchanne²⁰ dasa ovāde adāsī, tesāṃ atthaṃ na jānāmi, tesāṃ me atthaṃ²¹ kathetu. Imissā

¹ B. gehato.² K. °āpetha.³ C., C^a., K. °ka°.⁴ B. a. taṃ. K. a. taṃ therāṃ.⁵ K. purāṇaka°.⁶ K. purāṇakaṃ.⁷ B. a. vatvā, and B., K., a. ayya idha doso.⁸ B. °esi. F. a. taṃ. K., B., a. tvaṃ.⁹ B. om.¹⁰ F., B., K. ājāneyyā°.¹¹ K. °ake.¹² B. a. uṇḍodakādīni pi gāh°.¹³ B. dāsādāsīhi.¹⁴ K. vijātāya pa°. B. vijātaṃ pa°.¹⁵ K. a. ettako me doso. B. a. ettha me ko doso.¹⁶ K. kattabbayuttakaṃ.¹⁷ K. om. here and above.¹⁸ F. imassā.¹⁹ B. ovādaṃ dento.²⁰ K. guyha°. B. guyhe pa°.²¹ C. C^a. om. te° me a°.

pana¹ pitā “antoaggi bahi na niharitabbo” ti āha;² sakkā nu kho amhehi ubhato paṭivissakagehānaṃ aggiṃ adatvā vasitūṃ’ ti. ‘Evaṃ kira ammā’ ti. ‘Tātā mayhaṃ pitā na etaṃ sandhāya kathesi idaṃ pana sandhāya kathesi: amma tava³ sasurasāmikānaṃ agunaṃ disvā bahi tasmiṃ tasmiṃ⁴ gehe ṭhatvā mā kathesi, evarūpo hi aggi⁵ nāma natthi’ ti. ‘Ayyā⁶ etaṃ⁷ tāva evaṃ⁸ hotu, imissā pana pitā bāhirato⁹ aggi na anto pavesetabbo’ ti āha; kiṃ sakkā amhehi antoaggimhi nibbute bāhirato aggiṃ anāharitūṃ’ ti. ‘Evaṃ kira ammā’ ti. ‘Tātā mayhaṃ pitā na etaṃ sandhāya kathesi, idaṃ pana sandhāya kathesi: sace¹⁰ paṭivissakagehesu itthiyo¹¹ vā purisā vā sassusasurasāmikānaṃ agunaṃ kathenti tehi kathitaṃ āharitvā “asuko¹² nāma tumhākaṃ evam evañ ca¹³ agunaṃ katheti”¹⁴ ti puna mā katheyyāsī ti, etena hi¹⁵ agginā sadiso aggi nāma natthi’ ti. ‘Evaṃ imasmiṃ pi¹⁶ kāraṇe sā niddosā va ahosi, yathā ca ettha evaṃ sesesu pi. Tesu pana ayaṃ adhippāyo: yam pi hi tassā pitarā¹⁷ ‘ye dadanti tesāṃ yeva dātābbaṃ’ ti vuttaṃ¹⁸ yācitaṃ¹⁹ upakaraṇaṃ gahetvā ye va paṭidenti tesāṃ²⁰ yeva dātābbaṃ’ ti²¹ sandhāya vuttaṃ; ‘ye na denti’²² ti idaṃ pi ye yācitaṃ gahetvā na paṭidenti tesāṃ na dātābbaṃ ti sandhāya vuttaṃ; ‘dadantassāpi adadantassāpi dātābbaṃ’ ti idaṃ pana daḷiddesu²³

¹ K. hi.³ F., B., a. sassu°.⁵ B. a. sadiso aggi.⁷ C. C^a. evaṃ.⁹ K. bahi.¹¹ K. itthi.¹³ C. C^a. ca evaṃ. K. evañ ca. B. evañ ca evañ ca.¹⁴ K. °nti.¹⁵ C. C^a. om. K. bahi.¹⁶ K. C^a. om.¹⁸ B. a. tāṃ.²⁰ C^a. rep.²² K., B., a. tesāṃ na dātābbaṃ ti.² K. a. kiṃ.⁴ F. C^a. om.⁶ B. ayyo.⁸ K. om.¹⁰ K. a. te.¹² K. asukā.¹⁷ K. a. amma.¹⁹ K. yācittakaṃ.²¹ K., B., a. idaṃ.²³ B. duggata°.

ñātimittesu sampattesu te paṭidātuṃ sakkontu¹ vā mā vā² dātum eva vaṭṭatī ti sandhāya vuttanṃ; ‘sukhaṃ nisīditabbaṃ’ ti idaṃ pi³ sassusasurasāmike disvā vuṭṭhātabbatṭhāne⁴ nisīdituṃ na vaṭṭatī ti sandhāya vuttanṃ; ‘sukhaṃ bhuñjitabbaṃ’ ti idaṃ pana sassusasurasāmikehi puretaraṃ abhuñjitvā te parivisitvā sabbehi laddhā-laddhaṃ ñatvā pacchā sayanṃ bhuñjituṃ vaṭṭatī ti sandhāya vuttanṃ; ‘sukhaṃ nipajjitabbaṃ’ ti idaṃ pi sassusasurasāmikehi puretaraṃ sayanaṃ āruyha na uppajjitabbaṃ tesanṃ kattabbayuttakaṃ vattapaṭivattanṃ katvā pacchā sayanṃ⁶ nipajjitūṃ yuttanṃ⁷ ti idaṃ sandhāya vuttanṃ; ‘aggi paricaritabbo’ ti idam pana sassum pi sasuraṃ pi sāmikaṃ pi⁸ aggikkhandhaṃ viya uragarājanaṃ viya ca katvā⁹ passituṃ vaṭṭatī ti sandhāya vuttanṃ; ‘antodevatā namassitabbā’ ti idaṃ sassuṃ ca sasuraṃ ca sāmikaṃ ca¹⁰ devataṃ viya katvā daṭṭhum¹¹ vaṭṭatī ti sandhāya vuttanṃ. Evaṃ seṭṭhī imesaṃ dasa ovādānaṃ atthaṃ sutvā paṭivacanaṃ apassanto adhomukho nisīdi. Atha naṃ kuṭimbikā ‘kiṃ seṭṭhī añño pi amhākaṃ dhītu doso atthī’ ti pucchisū. ‘Natthi¹² ayyā’ ti. ‘Atha kasmā naṃ nid-dosaṃ akāraṇena gehā nikkaddhāpesī’ ti. Evaṃ vutte Visākhā āha: ‘tātā kiñcāpi mayhaṃ sasurassa vacanena paṭhamam eva gamanaṃ na¹³ yuttanṃ, pitā pana me āga-manakāle mama dosādosasodhanatthāya¹⁴ maṃ tumhākaṃ hatthe ṭhapesi, tumhehi ca me niddosabhāvo ñāto, idāni ca mayhaṃ gantuṃ yuttanṃ’¹⁵ ti ‘dāsīdāse¹⁶ yānādīni sajjāpethā’ ti āṇāpesi. Atha naṃ seṭṭhī te kuṭimbike gahetvā, ‘amma

¹ K. °nti.

² K. a. tesan.

³ K. om.

⁴ F. K. u°.

⁵ K. °ñ ca.

⁶ B. sayanaṃ.

⁷ C. C^a. vuttan.

⁸ K. sassusasurasāmike. C. sassusasuram pi.

⁹ K. karitvā, om. ca.

¹⁰ C. sassusasurasā°.

¹¹ K. namassituṃ.

¹² K. na.

¹³ B. om.

¹⁴ K. C^a. °saṃ so°.

¹⁵ F. K. sukhan.

¹⁶ C^a. °saṃ.

mayā ajānitvā kathitaṃ khamāhi¹ me' ti āha. 'Tāta tumhākaṃ khamitabbaṃ² tāva khamāmi, ahaṃ pana Buddha-sāsane³ aveccappasannassa⁴ kulassa dhītā, na mayaṃ vinā bhikkhusaṅghena vattāma, sace mama ruciyā bhikkhusaṅghaṃ paṭijaggituṃ labhāmi⁵ vasissāmī' ti. 'Amma tvaṃ yathā ruciyā tava samaṇe paṭijaggā'⁶ ti āha. Visākhā Dasabalaṃ nimantāpetvā punadivase nivesanaṃ⁷ pavesesi, naggasamaṇāpi Satthu Migārasettḥhino gehagamaṇabhāvaṃ⁸ sutvā gantvā gehaṃ parivāretvā nisīdiṃsu. Visākhā dakkhiṇodakaṃ datvā, 'sabbo sakkāro paṭiyādito, sasuro me⁹ āgantvā Dasabalaṃ parivisatū' ti sāsanaṃ pesesi. Atha naṃ āgantukāmaṃ ājīvaka¹⁰ 'mā kho tvaṃ gahapati samaṇassa Gotamassa santikaṃ gacchā'¹¹ ti nivāresuṃ. So 'suṇhā¹² hi¹³ me sayāṃ eva parivisatū' ti¹⁴ paṇiṇi. Sā Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā niṭṭhite bhattakicce puna sāsanaṃ pesesi: 'sasuro me āgantvā dhammakathaṃ¹⁵ suṇātū' ti. Atha naṃ 'idāni agamaṇaṃ nāma ativiya ayuttaṃ' ti dhammaṃ sotukāmatāya gacchantaṃ puna te āhaṃsu: 'tena hi samaṇassa Gotamassa¹⁶ dhammaṃ suṇanto bahisāṇiyaṃ¹⁷ nisīditvā suṇāhī' ti, puretaraṃ ev' assa¹⁸ gantvā sāṇiṃ¹⁹ parikkhipiṃsu. So gantvā bahisāṇiyaṃ nisīdi. Satthā 'tvaṃ bahisāṇiyaṃ²⁰ vā nisīda²¹ parakuḍḍe vā parasele vā paracakkavāle vā pana nisīda, ahaṃ Buddho nāma sakkomi taṃ mama saddaṃ sāvetuṃ'

¹ B. khamāpehi.

³ B. °ddhassa sā°.

⁵ K. a. idh' eva.

⁶ K. °āhī. B. °āhi āha.

⁸ B. gehaṃ ga°. K. gehaṃ gata°.

⁹ C. C^a. om.

¹¹ K. gacchasi.

¹³ K. om.

¹⁵ K. dhammaṃ.

¹⁷ B. C^a. °iyā.

¹⁹ K. sāṇiyaṃ.

²¹ B. nisīdatu (bis).

² K. khamāpi°.

⁴ B. avacca°.

⁷ B. °sane.

¹⁰ F. C. °ikā.

¹² K. C. suṇisā.

¹⁴ B. a. sāsanaṃ.

¹⁶ B. a. santike.

¹⁸ C^a. eva.

²⁰ K. °iya.

ti mahājambukkhandhe¹ gahetvā cāleno² viya³ amata-
vassaṇ vassanto viya dhammaṇ desetū anupubbikathaṇ
ārabhi.—Sammāsambuddhe ca pana dhammaṇ desente
purato t̥hitāpi pacchato t̥hitāpi⁴ cakkavālasataṇ cakkavāla-
sahassaṇ⁵ atikkamitvā t̥hitāpi akanit̥thabhavane t̥hitāpi
' Satthā mañ ñeva oloketi, mayhaṇ eva dhammaṇ desetī ' ti
vadanti, Satthā hi taṇ taṇ olokeno viya tena tena⁶ saddhiṇ
sallapanto viya ca hoti. Candūpamā⁷ kira buddhā, yathā
cando gaganamajjhe t̥hito ' mayhaṇ upari cando⁸ mayhaṇ
upari cando ' ti sabbasattānaṇ⁹ khāyati evam¹⁰ evaṇ katth-
aci¹¹ t̥hitānaṇ abhimukhe t̥hitā viya khāyanti, idaṇ kira
nesam alaṅkatasīsaṇ chinditvā añjitakkhīni¹² uppāṭetvā
hadayamaṇsaṇ ubbattetvā parassa dāsathhāya Jālisadise
putte Kaṇhājināsadisā dhītaro Maddisadisā pajāpatiyo
pariccājitvā¹³ dinnadānassa phalaṇ.—Migāraseṭṭhī pi¹⁴
Tathāgatassa¹⁵ desanaṇ vinivaṭṭento¹⁶ bahisāṇiyaṇ nisinno
va sahassanayapatimaṇḍite sotāpattiphale patit̥thāya acala-
saddhāya¹⁷ samannāgato tīsu saraṇesu¹⁸ nikkaṅkho hutvā
sānikannaṇ¹⁹ ukkhipitvā gantvā²⁰ suṇisāya²¹ thanaṇ muk-
hena²² gahetvā ' tvaṇ me ajja²³ paṭṭhāya mātā ' ti taṇ māti-
t̥thāne²⁴ t̥hapesi.²⁵ Tato paṭṭhāya Migāramātā nāma jātā

¹ K. °ndhaṇ.

³ C^a. om.

⁵ K. a. pi.

⁷ B. Condasamā.

⁹ K. a. yeva.

¹⁰ F. om. K. evam eva.

¹² K. suañjana°.

¹³ F. om. K. a. yācakānaṇ.

¹⁵ B. K. °te.

¹⁶ C. rep. S. °ttente. B. °ttente. K. pavattente.

¹⁷ B. acalāya sa°.

¹⁹ F., C., C^a. sāṇiṇ.

²¹ F. suṇhāya.

²³ K. B. ajjato.

²⁵ K., B., a. sā pi.

² F. calanto.

⁴ C^a. om. pa° t̥hi°.

⁶ C^a. om.

⁸ F. C. only once.

¹¹ B. K. yatthaka°.

¹⁴ K., B., a. kho.

¹⁸ K. ratanesu.

²⁰ K. B. āg°.

²² F. om.

²⁴ K. B. mātu°.

pacchābhāge puttāṃ labhivāpī¹ ‘ Migāro ’ ti ’ssa nāmaṃ akāsi.² Mahāsetthī suṇisāya thanaṃ viṣajjetvā gantvā Bhagavato³ pādesu⁴ patitvā⁵ pāde pāṇihi⁶ ca parisambhanto mukhena ca paricumbanto ‘ Migāro ’ haṃ bhante ’⁷ ti tikkhattuṃ nāmaṃ sāveta, ‘ ahaṃ bhante ettakaṃ kālaṃ “ ettha nāma⁸ dinnāṃ mahapphalaṃ ” ti na jānāmi, idāni⁹ me suṇisaṃ nissāya ñātaṃ,¹⁰ sabbaapāyadukkhā mutto¹¹ ’ mhi, suṇisā me imaṃ gehaṃ āgacchanti¹² atthāya hitāya¹³ āgatā ’ ti vatvā imaṃ gātham āha :

‘ So ’ham ajja pajānāmi yattha dinnāṃ mahapphalaṃ,
atthāya vata me bhaddā suṇisā gharāṃ āgatā ’ ti.

Visākhā punadivasatthāya¹⁴ pi Satthāraṃ nimantesi, ath’ assā punadivase pi sassū sotāpattiphalaṃ pattā¹⁵ tato paṭṭhāya taṃ gehaṃ sāsanaṃ vivaṭadvāraṃ ahoṣi. Tato setthī cintesi : ‘ bahūpakārā me suṇisā paṇṇākāram¹⁶ assā karisāmi. Etissā hi bhāriyaṃ pasādhanāṃ niccakālaṃ pasādhetuṃ¹⁷ na sakkā, sallahukaṃ assā divā ca ratto¹⁸ ca sabbiriyaṃ pathesu pasādhanayoggaṃ¹⁹ pasādhanāṃ kāressāmi ’²⁰ ti satasahassaggaṇakaṃ²¹ ghanamaṭṭhakaṃ nāma pasādhanāṃ kāretvā²² tasmīṃ niṭṭhite Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā sakkaccaṃ bhojetvā Visākhāṃ soḷasahi gandhodakaghaṭehi nahāpetvā Satthu sammukhe tha-
petvā²³ pasādhetvā Satthāraṃ vandāpesi. Satthā anumom-

¹ C^a. om. pi.

³ B. a. dvīsu.

⁵ K. nipa°.

⁷ K. B. rep. M° a° bh°.

⁹ B. a. ca.

¹¹ C. C^a. °dukkhamutto.

¹³ K. sukhāya. B. a. su°.

¹⁵ S. patvā.

¹⁷ K. °dhituṃ.

¹⁹ K. a. va.

²¹ K. °ikaṃ.

²³ K. a. taṃ.

² K. kari.

⁴ K., B., a. sirasā.

⁶ B. pāṇihi.

⁸ C. C^a. om.

¹⁰ C. C^a. ñātabbaṃ.

¹² K., B., a. mama.

¹⁴ B. °se.

¹⁶ B. pasannākāram.

¹⁸ K. ratte.

²⁰ K. kari°.

²² C^a. kārapetvā.

danaṃ katvā vihāram eva gato, Visākhāpi tato paṭṭhāya dānādīni puññāni karonti Satthu santikā¹ aṭṭha vare labhitvā gaganatale candalekhā viya paññāyamānā putta-dhitāhi vuddhiṃ pāpuṇi. Tassā kira dasa puttā dasa dhitaro ahesuṃ, tesu tesu² ekekassa dasa dasa puttā ca dhitaro³ ca ahesuṃ, tesu tesu⁴ pi ekekassa dasa dasa puttā ca dhitaro cā⁵ ti evāṃ assā puttānattapanattasantānavasena⁶ pavattāni vīsādhikāni cattāri satāni aṭṭha ca pāṇasahassāni ahesuṃ,⁷ sayāṃ vīsāṃ⁸ vassasataṃ aṭṭhāsi, sīse ekaṃ pi phaliṭaṃ⁹ nāma nāhosi¹⁰ niccaṃ soḷasavassuddesikā viya ahosi. Tam puttānattaparivāraṃ¹¹ vihāram gacchantiṃ disvā, ‘katamā ettha Visākhā’ ti paṭipucchitāro¹² na¹³ honti, ye¹⁴ gacchantiṃ passanti ‘idāni thokaṃ gacchatu,¹⁵ gacchamānā va no ayyā sobhati’ ti cintenti, ye¹⁶ thitaṃ¹⁷ nisinnaṃ nipannaṃ passanti ‘idāni thokaṃ nipajjatu nipannā va no ayyā sobhati’ ti cintenti. Iti sā¹⁸ ‘catūsu iriyāpathesu¹⁹ nāma na sobhati’ ti na vattabbā ahosi;²⁰ pañcannaṃ kho pana hatthīnaṃ thāmaṃ dhāreti.²¹ Rājā ‘Visākhā kira pañcannaṃ

¹ K. °ike.

² F. K. om.

³ K. dasa pattā ca dasa dhitaro.

⁴ K. om.

⁵ K. ut supra.

⁶ K. puttānaṃ nataputtānaṃ vasena. F. om. panatta.

⁷ B. a. tenāhu porāṇā :

‘Visākhā vīsati puttā, nattā ca caturo satā,
Sanattā aṭṭhasahassā Jambudīpesu pākāṭa’ ti.
Āyu vīsavassasataṃ ahosi, sīse, etc.

⁸ K. vīsa°.

⁹ B. palitaṃ.

¹⁰ C. na hosi.

¹¹ C^a. om. °natta°. B. a. °panatta°.

¹² B. pari°.

¹³ F. B. om.

¹⁴ C., C^a, a. na. K., B., a. naṃ.

¹⁵ K. om.

¹⁶ K., B., a. naṃ.

¹⁷ C. C^a. setṭhinaṃ.

¹⁸ F. om. B. ’ssā.

¹⁹ F. K. asukair°. B., S., a. asukair°.

²⁰ B. va° na hoti.

²¹ K. °si.

hatthīnaṃ thāmaṃ dhāreti' ti sutvā tassā vihāraṃ gantvā dhammaṃ sutvā āgamanavelāyā thāmaṃ vīmaṃsitukāmo hatthiṃ vissajjāpesi, so soṇḍaṃ ukkhipitvā Visākhaṃ¹ abhimukho agamāsi. Tassā parivāritthiyo pañcasatā² ekaccā palāyiṃsu, ekaccā naṃ³ parissajitvā,⁴ 'kiṃ idaṃ' ti vutte, 'rājā kira te ayye thāmaṃ⁵ vīmaṃsitukāmo hatthiṃ vissajjāpesi' ti vadiṃsu. Visākhā imaṃ⁶ disvā, 'kiṃ palāyitena, kathaṃ⁷ nu kho taṃ gaṇhissāmī' ti cintetvā, 'sace naṃ⁸ daḷhaṃ gaṇhissāmī vinasseyyā' ti dvīhi aṅgulihi soṇḍāya⁹ gahetvā paṭipañāmesi.¹⁰ Hatthi¹¹ sandhāretvā¹² saṅṭhātuṃ¹³ nāsakkhi, rājaṅgaṇe ukkuṭiko hutvā nipati,¹⁴ mahājano sādhu-kāraṃ adāsi, sā¹⁵ sapa-rivārā sotthinā gehaṃ agamāsi.

Tena kho pana samayena Sāvattiyaṃ Visākhā Migāra-mātā¹⁶ bahuputtā hoti¹⁷ bahunattā¹⁸ arogaputtā aroga-nattā¹⁹ abhimaṅgalasammata va,²⁰ tāvatakesu puttana-ttasahassesu²¹ eko pi antarā maraṇappatto nāma nāhosi,²² Sāvattivāsino maṅgalesu chaṇesu Visākhaṃ paṭhamaṃ nimantetvā bhojenti. Ath' ekasmiṃ ussavadvase mahājane maṇḍitapasādhite²³ dhammasavanāya vihāraṃ gacchante

¹ K. Ca. °khā. B. °khābhi°.

² Ca. om.

³ S. na. K. a. n' eva.

⁴ C. Ca. paricc°. K. a. ṭhitā.

⁵ B. balaṃ.

⁶ Ca. idaṃ.

⁷ K. kattha.

⁸ K. taṃ.

⁹ K. soṇḍaṃ. F. °āyaṃ.

¹⁰ B. paṭinām°.

¹¹ K., B., a. attānaṃ.

¹² F., K., S. °tuṃ.

¹³ K. om. B. Ca. ṭhātuṃ.

¹⁴ K. pati. B. patito.

¹⁵ B. a. pi.

¹⁶ K. B. om.

¹⁷ F., C., Ca., B. honti.

¹⁸ B. a. bahupanattā.

¹⁹ B. puttā nattā panattā arogā. C. Ca. ārogā (bis).

Ca. a. ārogā.

²⁰ K., B., Ca. om.

²¹ B. panattesu.

²² C. na hosi.

²³ K. paṭima°. B. °ike.

Visākhāpi nimantitaṭṭhāne bhuñjitvā mahālatāpasādhanāṇ pasādhetvā mahājanena saddhiṇ vihāraṇ gantvā ābharaṇāni¹ muñcivā² dāsiyā adāsi, yaṇ sandhāya vuttaṇ :

Tena kho pana samayena Sāvattiyaṇ ussavo hoti, manussā alaṅkatapaṭiyattā ārāmaṇ gacchanti, Visākhāpi³ Migāramātā alaṅkatapaṭiyattā vihāraṇ gacchati. Atha kho Visākhā Migāramātā ābharaṇāni muñcivā uttarāsaṅge⁴ bhaṇḍikaṇ bandhitvā dāsiyā adāsi : ‘ handa je imaṇ bhaṇḍikaṇ gaṇhāhi ’ ti. Sā kira vihāraṇ gacchanti,⁵ ‘ evarūpaṇ mahagghaṇ⁶ pasādhanāṇ sīse paṭimukkaṇ yāva pādapiṭṭhiṇ alaṅkaraṇakaṇ⁷ alaṅkaritvā vihāraṇ pavisitūṇ ayuttaṇ ’ ti naṇ muñcivā bhaṇḍikaṇ katvā attano⁸ puññen’ eva nibbatāya pañcahatthithāmadharāya dāsiyā hatthe⁹ adāsi, sā eva¹⁰ gaṇhitūṇ sakkoti. Tena taṇ¹¹ āha : ‘ amma imaṇ pasādhanāṇ gaṇha, Satthu santikā¹² nivattanakāle¹³ pasādhesāmi¹⁴ naṇ ’ ti¹⁵ taṇ pana datvā ghanamaṭṭhapasādhanāṇ¹⁶ pasādhetvā Satthāraṇ upasaṅkamitvā dhammaṇ assosi, dhammasavanāvasāne Bhagavantaṇ vanditvā utthāya¹⁷ pakkāmi, sāpi ’ssā dāsi taṇ pasādhanāṇ pammuttā—dhammaṇ sutvā pana pakkantāya parisāya sace kiñci pammuttāṇ hoti taṇ Ānandatthero paṭisāmeti—iti¹⁸ so etaṇ divasaṇ mahālatāpasādhanāṇ disvā Satthu ārocesi : ‘ bhante Visākhā pasādhanāṇ pammussitvā gatā ’ ti. ‘ Ekamantaṇ¹⁹ ṭhapehi Ānandā ’ ti. Thero taṇ ukkhipitvā sopānapasse

¹ K. °ṇaṇ.

³ C^a. om. pi.

⁵ K., B., a. cintesi.

⁷ B. alaṅkāraṇ. K. om.

⁹ C. C^a. hatthena.

¹⁰ K., B., a. kira taṇ. C^a. om. sā.

¹¹ B. naṇ.

¹³ F. K. nivattakāle.

¹⁵ C., C^a., a. āha.

¹⁶ B. °maṭṭhakaṇ pa°.

¹⁷ K. °yāsanā.

¹⁹ K. °ante.

² B. omu°, al.

⁴ B. °ena.

⁶ K. B. °ggha°.

⁸ F. rep.

¹² C. C^a. °kaṇ.

¹⁴ K. pasādhi°.

¹⁸ C^a. om.

laggetvā ṭhapesi. Visākhā Suppiyāya¹ saddhiṃ ‘āgantukagamikagilānādīnaṃ kattabbayuttakaṃ jānissāmī’ ti antovihāre vicari. Tā pana upāsikāyo antovihāre disvā sappimadhutelādīhi atthikā² pakatiyā³ daharā ca sāmaṇerā ca thālakādīni gahetvā upasaṅkamanti, tasmiṃ pi⁴ divase tath’ eva kariṃsu. Ath’ ekaṃ gilānaṃ bhikkhuṃ⁵ disvā Suppiyā⁶ ‘ken’⁷ attho ayyassā’ ti pucchitvā ‘paṭicchadanīyena’ ti vutte, ‘hotu ayya⁸ pesessāmī’ ti dutiyadivase kappiyaṃ alabhantī⁹ attano ūramaṅsena kattabbakiccaṃ katvā puna Satthari pasādena pakatikasarīra¹⁰ va ahosi. Visākhāpi¹¹ gilāne ca dahare¹² ca¹³ oloketvā aññena dvārena nikkhamitvā vihārūpacāre ṭhitā ‘amma pasādhanāṃ āhara pasādhesāmi’ ti āha. Tasmiṃ khaṇe sā dāsī pammussitvā nikkhantabhāvaṃ ṇatvā, ‘ayye pammuttṭh’ amhī’¹⁴ ti āha. ‘Tena hi gantvā gaṇhitvā ehi, sace pana mayhaṃ ayyena Ānandattherena ukkhipitvā aññasmiṃ ṭhāne ṭhapitaṃ¹⁵ hoti mā āhareyyāsi, ayyass’ eva¹⁶ mayā pariccattan’ ti. Jānāti kira sā ‘kulamanussānaṃ¹⁷ pammuttṭhabhaṇḍakaṃ thero paṭisāmetī’ ti, tasmā evam āha. Thero pi taṃ dāsīṃ disvā va ‘kimatthaṃ āgatāsī’ ti pucchitvā, ‘ayyāya me pasādhanāṃ pammussitvā gat’ amhī’ ti vutte, ‘etasmiṃ¹⁸ me¹⁹ sopānapasse ṭhapitaṃ, gaccha naṃ²⁰ gaṇhā’²¹ ti āha. Sā ‘ayya tumhākaṃ hatthena āmatṭhabhaṇḍakaṃ mayhaṃ

¹ K. Suppavāsāya (Cf. F. J. i. 407).

² F. ha°.

³ K., B., a. va.

⁴ B. om.

⁵ C., C^a., K. om.

⁶ K. Suppavāsā.

⁷ K. kena.

⁸ K. ayyassa.

⁹ K. B. kappiyamaṅsaṃ na labhantī (B. ala°).

¹⁰ K. °sariravaṇṇā.

¹¹ F. om. pi.

¹² K. daharasāmaṇere. B. a. sāmaṇere ca.

¹³ C., C^a., a. disvā.

¹⁴ K. pamumhī.

¹⁵ K. ṭhitaṃ.

¹⁶ K., B., a. taṃ.

¹⁷ C., C^a., ma°. K. sakala°.

¹⁸ B. ek°.

¹⁹ F. yeva.

²⁰ K. om. ga° naṃ.

²¹ K. B. gaṇhāhī.

ayyāya anāharaṇiyaṇ¹ kataṇ ' ti vatvā tucchahatthā va gantvā, ' kiṇ amma ' ti Visākhāya puṭṭhā tam atthaṇ ārocesi. ' Amma nāhaṇ mama ayyena āmatṭhabhaṇḍakaṇ pilan-dhissāmi, pariccattaṇ mayā ayyānaṇ² pana paṭijaggituṇ dukkhaṇ taṇ vissajjetvā³ kappiyabhaṇḍaṇ upanessāmi, gaccha naṇ āharaṇi⁴ ti. Sā gantvā āhari. Visākhā taṇ apilandhitvā⁵ kammāre pakkosāpetvā agghāpesi:⁶ ' nava koṭiyo agghati, kārāpaṇikaṇ⁷ pana satasahassaṇ ' ti vutte pasādhanāṇ yāne ṭhapetvā⁸ ' tena hi naṇ vikkiṇathā ' ti āha. Tattakaṇ dhanāṇ datvā gaṇhituṇ na koci sakkhis-sati,⁹ tañ ca¹⁰ pasādhanāṇ pasādhetuṇ anucchavikā itthiyo¹¹ nāma dullabhā, paṭhavimaṇḍalasmiṇ hi tisso va itthiyo mahālatāpasādhanāṇ labhiṇsu: Visākhā mahāupāsikā¹² Bandhulamallasenaṇpatissa bhariyā Mallikā Bārāṇasiseṭṭhino dhitā¹³ ti. Tasmā Visākhā sayam eva tassa mūlaṇ datvā satasahassādhikā navakoṭiyo¹⁴ sakate āropetvā vihāraṇ netvā Satthāraṇ vanditvā, ' bhante " mayhaṇ ayyena Ānandattherena mama pasādhanāṇ hatthena āmatṭhaṇ tena āmatṭhakālato¹⁵ paṭṭhāya na sakkā taṇ¹⁶ mayā¹⁷ pilan-dhituṇ, tam pana vissajjetvā kappiyaṇ upanessāmi " ti vikkiṇāpentī¹⁸ aññaṇ gaṇhituṇ samatthaṇ adisvā aham ev' assa mūlaṇ gāhāpetvā āgatā, catūsu paccayesu katara-paccaye¹⁹ upanāmemi²⁰ bhante ' ti. ' Pācīnadvāre saṅghassa

¹ B. °hariyaṇ.

³ F. °itvā.

⁵ K., B., a. va.

⁷ K. °iyaṇ. B. hatthakārāpaṇiyaṇ.

⁸ K. ṭhatvā. B. ṭhapāpetvā.

¹⁰ K. B. hi.

¹² K. up°.

¹³ K. a. Upallavaṇṇā (sic).

¹⁵ K. tenām°.

¹⁷ S. mayāṇ.

¹⁸ K. vikiṇāpemi. F. vikkiṇāpe tan ti.

¹⁹ F., K., B., S., a. na.

²⁰ C. C^a. °nāmi. K. B. °nessāmi.

² B. ayyassa.

⁴ C. āharaṇi.

⁶ K., B., a. tehi.

⁹ K. sakkhi.

¹¹ F. K. itthi.

¹⁴ C^a. °koṭi.

¹⁶ C. C^a. om.

vasanaṭṭhānaṅ¹ kātuṅ te yuttaṅ² Visākhā' ti. 'Yuttaṅ bhante' ti, Visākhā tuṭṭhamānasā navakoṭṭhi³ bhūmim eva gaṇhi, aparāhi navakoṭṭhi vihāraṅ kātuṅ ārabhi. Ath' ekadivasaṅ Satthā paccūsasamaye lokaṅ volokento deva-lokā cavitvā Bhaddiyanagare seṭṭhikule nibbattassa Bhaddi-yassa⁴ nāma seṭṭhiputtassa upanissayasampattiṅ disvā Anāthapiṇḍikassa gehe bhattakiccaṅ katvā uttaradvārā-bhimukho ahoṣi. Pakatiyāpi⁵ Satthā Visākhāya gehe bhik-khaṅ gaṇhitvā dakkhinadvārena nikkhamitvā Jetavane vasati, Anāthapiṇḍikassa gehe bhikkhaṅ gaṇhetvā⁶ pācīna-dvārena nikkhamitvā pubbārāme⁷ vasati.⁸ Uttaradvāraṅ⁹ sandhāya gacchantañ¹⁰ ñeva Bhagavantaṅ disvā, 'cārikaṅ pakkamissati' ti jānanti. Visākhāpi taṅ¹¹ divasaṅ 'Satthā uttaradvārābhimukho gato' ti sutvā va vegena gantvā vanditvā¹² āha: 'cārikaṅ gantukām' attha bhante' ti. 'Āma Visākhe' ti. 'Bhante ettakaṅ dhanaṅ pariccajitvā tumhā-kaṅ vihāraṅ kāreṃi,¹³ nivattatha¹⁴ bhante' ti. 'Anivattigamaṅaṅ¹⁵ idaṅ¹⁶ Visākhe' ti. Sā 'addhā ettha¹⁷ hetu-sampannaṅ kiñci¹⁸ passati¹⁹ Bhagavā' ti cintetvā, 'tena hi bhante mayhaṅ katākatavijānanakaṅ²⁰ ekaṅ bhikkhuṅ nivattetvā²¹ gacchathā' ti āha. 'Yaṅ rocesi²² tassa

¹ F. °ssāv°. C^a. °ṭṭhānaṭṭhānaṅ.

² K. a. te.

⁴ K. om.

⁶ K. gaṇhitvā.

⁸ C^a. viharati. K. a. ubho kulā.

⁹ C. C^a. uttaraṅ.

¹⁰ K. ācchantaṅ yeva.

¹¹ C^a. rep.

¹³ C., C^a., B., a. ti.

¹⁵ C. C^a. anivattiya°. K. B. anivatta°.

¹⁶ C. a. ca.

¹⁸ F., C., C^a., S. kañci.

²⁰ K. °aṅ jānakaṅ.

²² K. rocesi. B. rucasi. F. S. ārocesi tassa for āha

yaṅ ro°.

³ K. navahi ko°.

⁵ K. B. hi for pi.

⁷ B. pupph°.

¹² K. om.

¹⁴ C. °etha.

¹⁷ F. B. om.

¹⁹ B. passiss°.

²¹ K. °āpetvā.

pattaṅ¹ gaṇha² Visākhe' ti.³ Sā kiñcāpi Ānandattheraṅ piyāyati, 'Mahāmoggallānatthero⁴ iddhimā, etaṅ me nissāya kammaṅ lahuṅ nippajjissati' ti pana⁵ cintetvā therassa pattaṅ gaṇhi. Thero Satthāraṅ olokesi, Satthā 'tava parivāro pañcasate bhikkhū gahetvā nivatta Moggallānā' ti āha, so tathā akāsi. Tassānubhāvena paññāsa saṭṭhi yojanāni pi⁶ rukkhatthāya⁷ ca pāsānatthāya ca gatā⁸ mahante⁹ rukkhe ca pāsāṇe ca gahetvā taṅ divasaṅ eva āggacchanti, n' eva sakāṭe rukkhe¹⁰ ca pāsāṇe ca āropentā¹¹ kilamanti, na akkho bhañjati,¹² na cirass' eva dvebhūmakapāsādaṅ¹³ kariṅsu. Heṭṭhābhūmiyaṅ¹⁴ pañca gabbhasatāni uparibhūmiyaṅ¹⁵ pañca gabbhasatāni gabbhasahassapaṭi maṇḍito pāsādo ahosi.¹⁶ Satthā navahi māsehi cārikaṅ caritvā puna Sāvatthiṅ agamāsi, Visākhāya pi pāsāde¹⁷ kammaṅ navahi eva¹⁸ māsehi niṭṭhitaṅ¹⁹ pāsādakūṭaṅ ghanakottimarattasuvaṇṇena²⁰ saṭṭhiudakaghaṭagaṇhana-

¹ C. C^a. rep.

³ B. a. āha.

⁵ B. puna.

⁷ C. °yañ.

⁸ B. gantvā. K. a. manussā.

¹⁰ K. B. rukkha°, om. ca.

¹¹ B. °nto.

¹² K. akkhā bhañjanti. B. bhijjati.

¹³ K. B. °ikaṅ pā°.

¹⁴ F. °yā.

¹⁵ K. a. ca.

¹⁶ B., K., a. aṭṭhakarīse (K. om.) parisuddhabhūmibhāge pāsādaṅ kāresi (B. parisuddhe bhū°); suddhapāsādo va (B. pi) na sobhatīti taṅ parivāretvā pañca padhānavattagehasatāni (B. °vetta°) pañca cūlapāsādasatāni pañca dīghasālasatāni (B. °mālaka°) kārāpesi. B. a. atha.

¹⁷ K. °da°.

¹⁸ K. B. om.

¹⁹ K. a. Visākhā.

²⁰ C^a. dhana°. C^a. °suvaṇṇanava. K. B. °suvaṇṇen' eva.

² F., K., S. gaṇhi.

⁴ B. a. pana.

⁶ K. om.

⁹ K. B. rep.

kaṇ¹ kāresi,² ‘Satthā Jetavanavihāraṇ³ gacchatī⁴ ti ca sutvā paccuggamaṇaṇ katvā Satthāraṇ attano vihāraṇ netvā paṭiññaṇ gaṇhi: ‘bhante imaṇ catumāsaṇ bhikkhusaṅhaṇ⁵ gahetvā idh’ eva vasatha pāsādaṇ ahaṇ karissāmi’ ti. Satthā adhivāsesi. Sā⁶ tato paṭṭhāya Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa vihāre eva⁷ dānaṇ deti. Ath’ assā ekā saḥāyikā saḥassaggaṇakaṇ⁸ ekaṇ vatthaṇ ādāya āgantvā, ‘saḥāyike ahaṇ imaṇ vatthaṇ tava pāsāde bhummattaraṇasaṅkhepena⁹ attharitikāmā attharaṇaṭṭhānaṇ me ācikkhathā’¹⁰ ti āha.¹¹ ‘Saḥāyike sace tyāhaṇ “okāso natthī” ti vakkhāmi,¹² tvaṇ “me okāsaṇ adātukāmā” ti maññissasi, sayam eva pāsādassa dve bhūmiyo gabbhasahassaṇ ca oloketvā attharaṇaṭṭhānaṇ jānāhī’¹³ ti,¹⁴ sā¹⁵ saḥassaggaṇakaṇ¹⁶ vatthaṇ gahetvā tattha¹⁷ vicarantī tato appataramūlaṇ vatthaṇ disvā, ‘nāhaṇ imasmiṇ pāsāde puññabhāgaṇ labhāmi’ ti domanassappattā ekasmiṇ ṭhāne rodantī aṭṭhāsi. Atha naṇ Ānandatthero disvā, ‘kasmā rodasī’ ti pucchi.¹⁸ Sā tam atthaṇ ārocesi. Thero ‘mā cintayi, ahaṇ te attharaṇaṭṭhānaṇ ācikkhissāmi’ ti vatvā,¹⁹ ‘sopānapādadhovanantare²⁰ pādapuñchanakaṇ²¹ katvā attharāhi; bhikkhū pāde dhovitvā paṭhamaṇ tattha puñ-

¹ F. saddhiṇ u°.

³ K. °mahāvi°.

⁵ K. catumāsaṇghaṇ.

⁷ K. yeva. C. C^a. va.

⁹ B. bhūma°.

¹⁰ K. °kkheyāhī. F. °kkhā.

¹¹ K. a. sā. B. a. sādhu.

¹³ C. C^a. olokehī.

¹⁵ C^a. om.

¹⁶ B. satasah°.

¹⁷ K. B. rep.

¹⁹ C. om.

²⁰ B. °pādamūle pādadhovanatṭhāne idaṇ pādapuñj°. K. a. idaṇ. C. C^a. om. °pādadhō°.

²¹ F. °puñjanaṇ.

² B. kārāpesi.

⁴ C^a. °ntī.

⁶ F. om.

⁸ K. B. °ikaṇ.

¹² C. vadāmi.

¹⁴ B. a. āha.

¹⁸ K. om.

chitvā¹ anto pavisissanti, evaṃ tava² mahapphalaṃ bhavis-
sati, ' ti āha.—Visākhāya kira taṃ³ asallakkhitatthānaṃ.—
Visākhā cattāro māse antovihāre Buddhapamukhassa bhik-
khusaṅghassa dānaṃ⁴ adāsi, osānadivase⁵ bhikkhusaṅghassa
cīvarasātake adāsi, saṅghanavakena laddhacīvarasātakā⁶
sahassaṃ agghinṣu,⁷ sabbesaṃ pattāni pūretvā bhēsajjaṃ
adāsi dānapariccāgena nava koṭiyo agamaṃsu, iti vihārassa
bhūmigahane nava koṭiyo⁸ vihārakārāpane⁹ nava¹⁰ vihāra-
mahe¹¹ navā ti sabbāpi sattavīsati koṭiyo¹² Buddhasāsane
pariccaji. Itthattabhāve tathvā micchādīṭṭhikassa gehe
vasamānāya evarūpo pariccāgo¹³ nāma aññassā¹⁴ natthi.
Sā vihāramahassa niṭṭhitadivase vaḍḍhamānakacchāyāya
puttanattaparivutā¹⁵ ' yam¹⁶ mayā pubbe patthitaṃ sabbāṃ
me¹⁷ matthakaṃ pattaṃ ' ti pāsādaṃ anuparigacchanti¹⁸
pañcahi gāthāhi madhurasaddena¹⁹ imaṃ²⁰ udānaṃ udānesi :

' Kadāhaṃ pāsādaṃ²¹ rammaṃ sudhāmattikalepanaṃ
vihāradānaṃ dassāmi, saṅkappo mayha²² pūrito.

' Kadāhaṃ mañcapīthaṃ ca bhisibimbohanāni ca
senāsanabhaṇḍaṃ dassaṃ,²³ saṅkappo mayha pūrito.

¹ K. B. ettha pādaṃ puñjitvā. F. pucchitvā.

² K. B. te.

³ K. c'etaṃ. B. kir' etaṃ.

⁴ K. mahā°.

⁵ B. ava°.

⁶ B. °kāni.

⁷ B. sahassaagghanikā honti.

⁸ K. om.

⁹ B. vihārassa kārāpanena.

¹⁰ C., C^a., a. koṭiyo.

¹¹ B. °mahena.

¹² K., B., a. sā.

¹³ K. B. mahā°.

¹⁴ C. C^a. aññassa. F. S. °issā.

¹⁵ B. °nattapanatta°. S., C., C^a. °parivutāya.

¹⁶ B. rep.

¹⁷ B. eva.

¹⁸ K. B. anupariyāyaṃ (B. °āya) gacchanti.

¹⁹ F., K., S. °sarena.

²⁰ F. K. om.

²¹ K. navapā°.

²² K. mayhaṃ, al.

²³ K., B., S. dassāmi. C. C^a. demī.

Kadāhaṇ salākabhattaṇ sucimaṇṣūpasecanaṇ
bhojanadānaṇ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito.

Kadāhaṇ kāsikavatthaṇ khomakappāsikāni ca
cīvaradānaṇ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito.

Kadāhaṇ sappinavanītaṇ madhu telaṇ ca phāṇitaṇ
bhesajjadānaṇ dassāmi, saṅkappo mayha pūrito' ti.

'Bhikkhū tassā saddaṇ sutvā Satthu ārocayaṅsu: 'bhante amhehi ettake addhāne Visākhāya gāyanaṇ¹ nāma na diṭṭhapubbaṇ, sā ajja puttanaṭṭaparivutā² gāyamaṇā pāsādaṇ³ anupariyāti,⁴ kiṅ nu kho assā pittaṇ⁵ kupitaṇ udāhu ummattikā jātā' ti. Satthā 'na bhikkhave mayhaṇ dhītā gāyati, attano pan' assā ajjhāsayo paripuṇṇo, sā "patthita-patthanā me matthakaṇ pattā' ti tuṭṭhamānasā udānaṇ udānentī vicarati' ti vatvā, 'kadā pana bhante tāya patthanā patthitā' ti, 'suṇissatha bhikkhave' ti 'suṇissāma bhante' ti vutte atītaṇ āhari:⁶ 'Bhikkhave ito kappasatasahas-samatthake⁷ Padumuttaro nāma Buddho loke nibbatti, tassa vassasatasahassaṇ āyu ahosi,⁸ khīṇāsavaṇaṇ satasahassaṇ⁹ parivāro, nagaraṇ Haṅsavatī nāma, pitā Sunando nāma rājā, mātā Sujātā nāma devī. Tassa aggūpaṭṭhāyikā¹⁰ upāsikā aṭṭha vare yācivā mātiṭṭhāne¹¹ thatvā Satthāraṇ catūhi paccayehi paṭijaggati, sāyapātaṇ¹² upaṭṭhānaṇ gacchati, tassā ekā sahāyikā tāya saddhiṇ nibaddhaṇ vihāraṇ gacchati. Sā¹³ Satthārā saddhiṇ viśāsena kathanaṇ ca vallabhabhāvaṇ ca disvā 'kin nu kho katvā evaṇ Buddhānaṇ vallabhā honti' ti cintetvā Satthāraṇ pucchi: 'bhante esā itthī tumhākaṇ kiṅ hoti' ti—'upa-

¹ F. °itaṇ.

³ C. C^a. °dā.

⁵ B. a. vā.

⁷ F. satasahasakappa°.

⁹ B. °ssa°.

¹⁰ B. aggaup°, and a. ekā.

¹² B. sāyaṇ pā°.

² B. °nattapanatta°.

⁴ C., C^a., B. °yāyati.

⁶ B. a. atīte.

⁸ C^a. hosi.

¹¹ B. mātu°.

¹³ B. a. tassā.

ṭṭhāyikānaṃ¹ aggā² ti—‘bhante kiṃ katvā upaṭṭhāyikānaṃ³ aggā honti’⁴ ti—‘kappasatasahassaṃ patthanaṃ patthetvā’ ti⁵—idāni patthetvā laddhuṃ sakkā bhante’ ti—‘āma sakkā’ ti—‘tena hi bhante bhikkhusatasahassemi⁶ saddhiṃ sattāhaṃ mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā’ ti āha, Satthā adhivāsesi. Sā⁷ sattāhaṃ dānaṃ datvā osānadivase cīvara-sātake datvā Satthāraṃ vanditvā pādāmūle nipajjitvā ‘bhante nāhaṃ imassa dānassa phalena devissariyādīnaṃ aññatarāṃ patthemi, tumhādisassa paṇ’ ekassa Buddhassa santike aṭṭha vare labhitvā mātittihāne ṭhatvā catūhi pacca-yehi paṭijaggituṃ samatthānaṃ aggā bhavēyyan’ ti patthanaṃ patthesi.⁸ Satthā ‘samijjhissati nu kho imissā patthanā’ ti anāgataṃ āvajjento⁹ kappasatasahassaṃ oloketvā ‘kappasatasahassapariyosāne Gotamo nāma Buddhō upajjissati, tadā tvaṃ¹⁰ Visakhā nāma upāsikā hutvā tassa santike aṭṭha vare labhitvā mātittihāne ṭhatvā catūhi pacca-yehi paṭijaggantānaṃ upaṭṭhāyikānaṃ aggā bhavissasi’¹¹ ti āha, tassā sā sampatti sveva laddhabbā viya ahoṣi, sā yāvātāyukaṃ puññaṃ katvā tato cutā devaloke nibbatitvā devamanussesu saṃsarantī Kassapasammāsambuddhassa kāle Kikissa Kāsirañño¹² sattannaṃ dhītānaṃ kaniṭṭhā Saṅghadāsī nāma hutvā parakulaṃ agantvā¹³ tāhi¹⁴ bhaginihi saddhiṃ dīgharattaṃ dānādīni puññāni katvā Kassapasammāsambuddhassa pādāmūle pi ‘anāgate tumhādisassa Buddhassa mātittihāne ṭhatvā catupaccayadāyikānaṃ aggā bhavēyyan’ ti patthanaṃ akāsi.¹⁵ Tato paṭṭhāya pana devamanussesu saṃsarantī imasmiṃ attabhāve Meṇḍakasetṭhi-

¹ B. a. upāsikānaṃ.

² B. a. hotī.

³ F. dāyikānaṃ. B. upāsikānaṃ.

⁴ B. hotī.

⁵ B. a. kiṃ.

⁶ F. C^a. °ssena.

⁷ F. om.

⁸ B. paṭṭhapesi.

⁹ B. °anto.

¹⁰ C^a. taṃ.

¹¹ B., C., C^a. °tī.

¹² B. Kāsikā°.

¹³ B. ga°.

¹⁴ B. a. jeṭṭha°.

¹⁵ B. a. sā.

puttassa Dhanañjayasetṭhino dhītā hutvā¹ nibbattā mayhaṇ sāsane bahūni puññāni akāsi. Iti kho bhikkhave na mayhaṇ dhītā gāyati ti,² patthitapatthanāya³ pana nipphattiṇ⁴ disvā udānaṇ udānesi⁵ ti vatvā Satthā⁶ dhammaṇ desento 'bhikkhave yathā nāma cheko mālākāro nānāpupphānaṇ⁷ mahantaṇ rāsiṇ katvā nānappakāre mālāguṇe karoti, evam evaṇ⁸ Visākhāya nānappakārāni kusalāni⁹ kātuṇ cittaṇ namatī¹⁰ ti vatvā imaṇ gātham āha :

53. 'Yathāpi pupparāsīmā kayirā mālāguṇe¹⁰ bahū,
evaṇ jātena maccena kattabbaṇ kusalaṇ bahun¹¹ ti.

Tattha pupparāsīmā ti nānappakārānaṇ pupphānaṇ rāsīmā kayirā ti kareyya mālāguṇe bahū ti ekato vaṇṭikamālādibhedā¹¹ nānappakārā¹² mālānikatiyo maccenā ti maritabbabhāvatāya¹³ macco ti laddhanāmena sattena cīvaradānādibhedāṇ bahuṇ kusalaṇ kattabbaṇ. Tattha pupparāsīgahaṇaṇ¹⁴ bahupupphadassanattaṇ, sace hi appāni pupphāni honti mālākāro ca cheko n'eva bahū mālāguṇe kātuṇ sakkoti, acheke pana appesu bahusu pi pupphesu na sakkoti yeva, bahusu pana pupphesu santesu cheko mālākāro dakkho kusalo bahū mālāguṇe karoti, evam eva sace ekaccassa saddhā mandā hoti¹⁵ bhogā¹⁶ bahū saṇvijjanti n'eva sakkoti bahūni kusalāni¹⁷ kātuṇ, mandāya

¹ B. om.

² B. om.

³ F. patthanāya.

⁴ C. nippattaṇ tīti. C^a. °ttiti.

⁵ C^a. °tī. B. °ntī.

⁶ B. a. imaṇ.

⁷ B. °āni.

⁸ B. eva.

⁹ B. puññāni.

¹⁰ B. mālā°.

¹¹ B. °vaṇḍika°. S. only °bhedā.

¹² K. C. °re.

¹³ B. °sabhāv°.

¹⁴ B. °rāsīmā ti ga°.

¹⁵ F. om.

¹⁶ F., B., a. ca.

¹⁷ C., C^a, K. bahū ku°.

ca pana saddhāya mandesu ca¹ bhogesu² ulārāya ca pana saddhāya mandesu ca bhogesu na sakkoti yeva, ulārāya ca pana³ saddhāya ulāresu ca bhogesu [sati]⁴ sakkoti,⁵ tathārūpā ca Visākhā upāsikā taṅ sandhāy' etaṅ vuttaṅ : yathāpi . . . pe⁶ . . . kattabbaṅ kusalaṅ bahun ti.

Desanāvasāne bahū sotāpannādayo ahesuṅ, desanā mahājanassa sātthikā⁷ jātā ti.

Visākhāya-vatthu.⁸

9. ĀNANDATHTHERAPAÑHA-VATTHU.

Na pupphagandho paṭivātaṅ eti ti imaṅ dhamma-desanaṅ Satthā Sāvattiyaṅ viharanto Ānandattherassa pañhaṅ vissajjento⁹ kathesi.

Thero kira sāyaṅhasamaye paṭisallino cintesi : ' Bhagavato sārāgandho mūlagandho pupphagandho ti tayo uttamagandhā vuttā, tesāṅ anuvātam eva¹⁰ gandho gacchati no paṭivātaṅ, atthi nu kho taṅ gandhajātaṅ yassa¹¹ paṭivātam pi gandho gacchati anuvātapāṭivātam pi gandho gacchati ' ¹² ti. Ath' assa etad ahoṣi : ' kiṅ mayhaṅ attanā vinicchitena, Satthāram eva¹³ pucchissāmī ' ti. So Satthāraṅ upasaṅkamitvā pucchi. Tena vuttaṅ.¹⁴

Atha kho āyasmā Ānando sāyaṅhasamayaṅ¹⁵ paṭisallānā vutthito yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā

¹ F., B., a. pana.

³ C^a. om.

⁵ C., C^a., a. ti.

⁷ B. a. desanā.

⁹ B. visajjanaṅ ārabba.

¹⁰ K. yeva, om. gandho.

¹¹ K., B., a. anuvātam pi gandho gacchati.

¹² C., C^a., S. om. a° pi ga° ga°. ¹³ K. yeva.

¹⁴ Aṅguttara ed. Morris, I. 225.

¹⁵ B. °ye. A. om. sa° pa° vu°.

² B. a. na sakkoti.

⁴ S. om.

⁶ B. la.

⁸ B. a. atthamaṅ.

Bhagavantañ etad avoca: 'tīṇi'¹ imāni bhante² gandhajātāni yesañ anuvātam eva gandho gacchati no paṭivātañ. Katamāni tīṇi? mūlagandho sārāgandho pupphagandho ti imāni kho bhante tīṇi gandhajātāni yesañ anuvātam eva gandho gacchati, no paṭivātañ. Atthi nu kho bhante kiñci³ gandhajātañ yassa anuvātam pi gandho gacchati, paṭivātam pi gandho gacchati anuvātapāṭivātam pi gandho gacchati' ti. Ath' assa Bhagavā pañhañ vissajjento: 'Atth' Ānanda gandhajātañ yassa anuvātam pi gandho gacchati, paṭivātam pi⁴ anuvātapāṭivātam pi gandho gacchati' ti. 'Katamañ pana tañ⁵ bhante gandhajātañ yassa anuvātam pi paṭivātam pi anuvātapāṭivātam pi gandho gacchati' ti. 'Idhānanda yasmiṃ gāme vā nigame vā itthi vā puriso vā Buddhañ saraṇañ gato hoti, dhammañ saraṇañ gato hoti, saṅghañ saraṇañ gato hoti paṇātipātā paṭivirato hoti adinnādānā⁶ kāmesu micchācārā musāvādā surāmerayamajjapamādaṭṭhānā⁷ paṭivirato hoti sīlavā hoti kalyāṇadhammena vigatamalamaccherena cetasā agārañ ajjhāvasati muttacāgo payatapaṇi vossaggarato yācayogo dānasaṅvibhāgarato⁸ tassa disāsu⁹ samaṇabrāhmaṇā vaṇṇañ bhāsanti asukasmiṃ¹⁰ nāma gāme vā nigame vā itthi¹¹ vā puriso vā Buddhañ saraṇañ gato . . . pe¹² . . . dānasaṅvibhāgarato devatāpi¹³ 'ssa amanussā vaṇṇañ bhāsanti, asukasmiṃ

¹ K. tīṇi.² C. om.³ K. a. tañ.⁴ K., B., A. *regularly add* gandho gacchati.⁵ C. C^a. om.⁶ K., B., a. paṭivirato hoti *regularly*. A. a. paṭivirato *regularly*.⁷ C. °pamādā.⁸ A. a. ti, *and then goes on to* devatāpi.⁹ B. dasadisāsu.¹⁰ S. amukasmiṃ.¹¹ C. itthiyo.¹² K. la *with* hoti *in front*. A. a. hoti. B. *rep. all three with* hoti; *then* la.¹³ K. om. devatāpi *and goes on to* idañ.

nāma gāme vā nigame vā itthiyo vā puriso vā buddhaṅ saraṇaṅ gato¹ . . . pe . . . dānaṣaṅvibhāgarato² idaṅ kho Ānanda taṅ gandhajātaṅ yassa anuvātaṅ pi gandho gacchati paṭivātam pi gandho gacchati anuvātapāṭivātam pi gandho gacchatī ti vatvā imā gāthā abhāsi :

54. Na pupphagandho paṭivātam eti
na candanaṅ tagaramallikā³ va
satañ ca gandho paṭivātam eti
sabbā disā sappuriso pavāti.⁴

55. Candanaṅ tagaraṅ vāpi uppalaṅ atha vassikī⁵
etesaṅ gandhajātānaṅ silagandho anuttaro ti.

Tattha na pupphagandho ti Tāvatiṅsabhavane pāricchattako⁶ āyāmato ca vitthārato ca yojanasatiko, tassa pupphānaṅ ābhā paññāsayojanāni gacchati, gandho yojanasataṅ, so pi⁷ anuvātam eva, paṭivātam pana aṅgulam⁸ pi gantaṅ na sakkoti, evarūpo pi na pupphagandho paṭivātam eti. Candanaṅ ti candanagandho. Tagaramallikā vā ti imesam pi gandho eva adhippeto, sārāgandhānaṅ aggassa lohita-candanassāpi tagaramallikāya⁹ pi anuvātam eva yāti¹⁰ no paṭivātaṅ. Satañ ca gandho ti sappurisānam pana Buddhapaccekabuddhasāvakaṅ silagandho paṭivātam¹¹ eti. Kiṅkārāṇā? sabbā disā sappuriso pavāti yasmā¹² sappuriso silagandhena sabbā disā ajjhottharivā gacchati tasmā tassa gandho paṭivātam eti ti

¹ C^a. a. dhammaṅ sa° ga°.

² B. a. hotīti. A. a. ti.

³ B. tagaraṅ ma°. A. taggara°.

⁴ B. K. pavāyati *always*.

⁵ K. vassakī.

⁶ B. °akarukkho.

⁷ K. om. yo° so pi.

⁸ S. aṭṭhaṅgulam. B. aṭṭhaṅgulamattaṅ.

⁹ K. tagarassāpi malikāya.

¹⁰ B. vāyati.

¹¹ K. anuvātapativātam.

¹² B. a. pana.

vattabbo, tena vuttaṃ paṭivātam eti ti. Vassikī¹ ti jāti-
sumanā.² Etesan ti imesaṃ candanādīnaṃ gandhajā-
tānaṃ gandhato silavantānaṃ sappurisānaṃ silagandho
va³ anuttaro asadiso appaṭibhāgo ti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pattā, desanā
mahājanassa sātthikā jātā ti.

Ānandattherassa pañha-vatthu.⁴

10. MAHĀKASSAPATTHERAṆḌAPĀTADINNA-VATTHU.

Appamatto ayaṃ gandho ti imaṃ dhammadeśanaṃ
Sathā Veluvane viharanto Mahākassapattheraṇḍapāta-
dānaṃ⁵ ārabha kathesi.

Ekasmiṃ hi divase thero sattāhaccayena⁶ nirodhā
vuṭṭhāya ‘Rājagahe sapaḍānaṃ⁷ piṇḍāya carissāmīti nikk-
hami.⁸ Tasmiṃ⁹ samaye Sakkassa devarañño paricārikā¹⁰
kakuṭapādiniyo¹¹ pañcasatā accharāyo ‘therassa piṇḍa-
pātaṃ dassāmā ti’ ussāhajātā pañca piṇḍapātasatāni
sajjetvā ādāya antarāmagge ṭhapetvā¹² ‘bhante imaṃ
piṇḍapātaṃ gaṇhatha, saṅgahaṃ no karoṭhā ti’ vadiṃsu.
‘Gacchatha tumhe, ahaṃ duggatānaṃ¹³ saṅgahaṃ karissāmī’
ti. ‘Bhante mā no nāsetha saṅgahaṃ no karoṭhā’ ti.
Thero ñatvā puna paṭikkhipitvā puna pi¹⁴ apagantaṃ

¹ K. vassakī.

² K. °ādīni.

³ K. ca. B. om.

⁴ K. Ānandathera-vatthu. B. Anandatherapañha-vatthu
navamaṃ.

⁵ C^a. K. °therassap°. B. °apassa.

⁶ K. °hassa a°.

⁷ K. sampa°.

⁸ K. om.

⁹ B. a. pana.

¹⁰ K. °kāyo.

¹¹ K. kukuṭapādāyo. B. kukkuṭapādiniyo. K. parivāro
for acch°.

¹² B. K. ṭhatvā.

¹³ K. dukkhatānam.

¹⁴ B. om. puna pi.

anicchamānā yācantiyo ‘attano pamāṇaṇ na jānātha, apagacchathā’ ti accharaṇ pahari.¹ Therassa acharasaddaṇ sutvā santhambhitvā² ṭhātuṇ asakkontiyo palāyitvā deva-lokam eva gantva, Sakkena ‘kahaṇ gatā’ ti puṭṭhā, “samāpattivuṭṭhitassa therassa³ piṇḍapātaṇ dassamā” ti gat’ amha devā’ ti. ‘Dinno pana vo no’ ti.⁴ ‘Gaṇhituṇ na icchatī’ ti. ‘Kiṇ⁵ kathesi’ ti. “Duggatānaṇ saṅghaṇ karissāmī” ti āha devā’ ti. ‘Tumhe kena ākāreṇa⁶ gatā’ ti. ‘Iminā va devā’ ti. Sakko ‘tumbhādisāyo⁷ therassa piṇḍapātaṇ kiṇ dassanti’ ti⁸ sayāṇ dātukāmo hutvā jarājīṇṇo mahallako khaṇḍadanto palitakeso obhaggasarīro mahallakatantavāyo hutvā, Sujam pi devadhītaṇ tathārūpam eva mahallikaṇ katvā, ekaṇ pesakāravīthiṇ⁹ māpetvā tantaṇ¹⁰ pasārento¹¹ acchi. Thero pi ‘duggatānaṇ¹² saṅghaṇ karissāmī’ ti nagarābhimukho gacchanto bahinagare eva taṇ vīthiṇ disvā olokeno te dve jane addasa.¹³ Tasmiṇ khaṇe Sakko tantaṇ pasāreti, Sujā tasaraṇ¹⁴ vadḍheti.¹⁵ Thero cintesi: ‘ime mahallakakāle pi kammaṇ karonti, imasmiṇ¹⁶ nagare imehi duggatatarā¹⁷ natthi¹⁸ maññe,

¹ B. a. tā.

² K. for su° sa° has saṅkhubhitvā samukhā.

³ K. Mahākassapatherassa.

⁴ S. dinno na dinno pana vo ti. C. C^a. na dinno pana vo.

B. dinnā pana vo ti.

⁵ K. a. vo thero.

⁶ K. kenāk°.

⁷ K. tumbhādisā.

⁸ K. a. sakko.

⁹ B. C^a. pesakāravī°.

¹⁰ C^a. taṇtaṇ.

¹¹ K. passārento. C. °anto.

¹² B. duggatajātānaṇ.

¹³ K. addassa.

¹⁴ C. C^a. tāsaraṇ. K. tantaṇ saraṇ. Cf. Morris in *J.P.T.S. for 1886, p. 160. The accent may account for the lengthening of the a (tāsara). But S. Sujā saraṇ.*

¹⁵ B. °ṭṭesi.

¹⁶ C. C^a. om. i°n°. K. tasmiṇ nagare. B. yeva i°n°.

¹⁷ B., C^a., K. °taro.

¹⁸ S. K. natthīti.

imehi dinnāṇ¹ ulūṅkamattam pi² gahetvā imesaṇ³ saṅ-
gahaṇḍaṇ karissāmi⁴ ti⁵ tesāṇ gehābhimukho ahoṣi.⁵ Sakko
taṇ āgacchantaṇ disvā Sujāṇ⁶ āha : ‘ bhadde mayhaṇ ayyo
ito āgacchati, taṇ⁷ apassantī viya tuṅhī hutvā nisīda
khaṇena⁸ vañcetvā piṇḍapātaṇ⁹ dassāmā⁹ ti. Thero
āgantvā gehadvāre atthāsi, te¹⁰ apassantā viya attano
kammam eva karontā thokaṇ āgamayaṇsu.¹¹ Atha Sakko
‘ gehadvāre eko thero viya tthito upadhārehi tāvā¹² ’ ti āha.
Sā ‘ gantvā¹² upadhāretha sāmī¹² ’ ti. So gehā nikkhamitvā
theraṇ pañcapatitthitena vanditvā ubhohi hatthehi jaṇṇu-
kāni olambitvā¹³ nitthananto¹⁴ vuṅṅhāya ‘ katarathero¹⁵ nu
kho ayyo ’ ti thokaṇ osakkitvā ‘ akkhīni me¹⁶ dhūmayanti¹⁶ ’
ti vatvā nalāṭe hatthaṇ patitthapetva¹⁷ uddhaṇ oloketvā
‘ aho dukkhaṇ¹⁸ ayyo no Mahākassapathero cirassaṇ me
kuṭidvāraṇ āgato, atthi nu kho kiñci gehe ’ ti āha. Sujā¹⁹
thokam ākulā²⁰ viya hutvā ‘ atthi sāmī²¹ ’ ti²¹ vatvā paṭiva-
canaṇ adāsi. Sakko ‘ bhante lūkhaṇ vā paṇītaṇ vā ti²²
acintetvā saṅgahaṇ no karothā ti²³ pattaṇ²³ gaṇhi. Thero
‘ etehi dinnāṇ sākaṇ²⁴ vā hotu kuṇḍakamuṅṅhiṇ²⁵ vā saṅ-

¹ K., B., a. sākamattam pi.

² K. a. yāguṇ.

³ B. nesaṇ.

⁴ B., K., a. so.

⁵ K. gacchati.

⁶ C^a. K. Sujātaṇ.

⁷ B. K. tvaṇ.

⁸ K. nisīdita°. B. taṇ kha°.

⁹ Note K.’s piṇḍi°, al.

¹⁰ B., K., a. pi.

¹¹ S. B. āgamiṇsu.

¹² C. C^a. āgantvā. S. B. āha gantvā.

¹³ C^a. om.

¹⁴ C^a. na tha°. B. K. nitthu° uṅṅhāya.

¹⁵ B. kataro th°.

¹⁶ C. C^a. om.

¹⁷ B. K. tthapetvā.

¹⁸ K. om.

¹⁹ C^a. Sujātā.

²⁰ B. °laṇ.

²¹ C. a. vatvā.

²² C. B. om.

²³ C^a. om.

²⁴ K. sākamattaṇ. C^a. sākhaṇ.

²⁵ K. °muṅṅhi. B. muṅṅhi.

gahaṇṭe¹ karissāmī' ti pattaṇṭa adāsi. So anto² pavisitvā ghaṭṭidanaṇṭa nāma³ ghaṭṭito uddharitvā pattaṇṭa pūretvā therassa hatthe ṭhapesi so⁴ ahosi piṇḍapāto anekasūpa-byañjano sakalarājagahanagaraṇṭa⁵ gandhena avatthari.⁶ Tadā therō cintesi: 'ayaṇṭa⁷ puriso appesakkho,⁸ piṇḍapāto mahesakkho⁹ Sakkassa bhojanasadiṣo, ko nu kho eso' ti. Atha naṇṭa 'Sakko' ti ñatvā āha: 'bhāriyaṇṭa te¹⁰ kammaṇṭa kataṇṭa¹¹ duggatānaṇṭa sampattiṇṭa vilumpantena, ajja mayhaṇṭa dānaṇṭa va¹² datvā kocid eva duggato senāpatitṭhānaṇṭa vā labheyya¹³ setṭhitṭhānaṇṭa vā labheyyā' ti. 'Mayā duggatataro atthi¹⁴ bhante?' ti. 'Kiṇḍakāraṇā¹⁵ tvaṇṭa duggato devaloke¹⁶ rajjasiriṇṭa anubhavanto' ti. 'Bhante evaṇṭa nāma' etaṇṭa; mayā pana anuppanne¹⁷ Buddhuppāde¹⁸ va kalyāṇakammaṇṭa¹⁹ kataṇṭa, Buddhuppāde vattamāne kalyāṇakammaṇṭa katvā Cūlarathadevaputto²⁰ Mahārathadevaputto Aneka-vaṇṇadevaputto' ti²¹ ime tayo²² samānadevaputtā²³ nibbattā mayā tejavantatarā; ahaṇṭa mama āsannaṭṭhāne²⁴ tesu devaputtesu "nakkhattaṇṭa kiṭṭissāmā" ti paricārikāyo gahet-

¹ B. nesāṇ.

² B. a. °gharaṇṭa. K. a. °gehaṇṭa.

³ C. om. C^a. nā.

⁴ C. om.

⁵ B. °laṇṭa Rā°.

⁶ K. ajjhotthiri. B. ajjhotthari.

⁷ C. nāyaṇṭa.

⁸ K. appakkho. C^a. °kko.

⁹ C. C^a. om. pi° ma°. S. °kko.

¹⁰ B. tayā.

¹¹ K. a. Sakka.

¹² C^a. S. om.

¹³ K. om. C^a. a. ti.

¹⁴ K. natthi.

¹⁵ C^a. °ṇena.

¹⁶ K. devapuloke.

¹⁷ C^a. °ṇena.

¹⁸ B. K. Buddhē.

¹⁹ K. kusalaka°.

²⁰ K. ca, ca, and cāti after the names.

²¹ C. C^a. om.

²² K. after tayo has devaputtā mama āsannaṭṭhāne nibbattā, etc.

²³ B. a. mama ās°.

²⁴ B. K. hi for mama ās. (B. ahañ hi).

vā antaravīthiṇ otiṇṇesu palāyitvā gehaṇ¹ pavisāmi,² tesañ hi sarīrato³ tejo mama sarīraṇ ottharati, mama sarīrato tejo tesañ sarīram na ottharati, ko mayā duggatataro bhante' ti. 'Evaṇ sante pi ito paṭṭhāya mayhaṇ mā evaṇ vañcetvā dānam adāsī' ti³. 'Vañcetvā tumhākaṇ dāne dinne mayhaṇ kusalaṇ atthi natthī' ti.⁵ 'Atthi⁶ āvuso' ti.⁷ 'Evaṇ sante kusalakammakaraṇaṇ nāma mayhaṇ bhāro bhante' ti. So evaṇ vatvā therāṇ vanditvā Sujam ādāya⁸ therāṇ padakkhiṇaṇ katvā vehāsaṇ abbhuggantvā :

'Aho dānaṇ paramadānaṇ Kassape suppatitṭhitan' ti udānaṇ udānesi. Tena vuttaṇ.⁹

Ekaṇ samayaṇ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane Kalandakanivāpe, tena kho pana samayena āyasmā Mahākassapo Pippaliguhāyaṇ¹⁰ viharati, sattāhaṇ ekapallaṇkena nisīno hoti aññataṇ¹¹ samādhīṇ samāpajjitvā. Atha kho āyasmā Mahākassapo tassa sattāhassa accayena¹² tamhā samādhimhā vuṭṭhāsi.¹³ Atha kho āyasmato Mahākassapassa tamhā samādhimhā vuṭṭhitassa etad ahoṣi : 'yannūnaṇ Rājagaṇaṇ piṇḍāya careyyaṇ'¹⁴ ti. Tena kho pana samayena pañcamattāni¹⁵ devatāsātāni¹⁶ ussukkaṇ āpannāni¹⁷ honti āyasmato Mahākassapassa piṇḍapātapatīlābhāya. Atha kho āyasmā Mahākassapo¹⁸ tāni pañcamattāni

¹ B. gehe.

² B. pavisiss°.

³ C^a. om. t° m° s° o° m° s°.

⁴ K. a. bhante.

⁵ B. na atthīti.

⁶ B. atth'.

⁷ K. a. Sakko.

⁸ B. gahetvā.

⁹ Udāna III. 7.

¹⁰ K. °gūh°.

¹¹ C^a. °ra°.

¹² K. apacc°.

¹³ C., C^a., S. utṭh°. C. C^a. tassa for Atha . . . vuṭṭhitassa.

¹⁴ U. K. pavisseyyaṇ.

¹⁵ C. pañca. C^a. °mattā.

¹⁶ K. B. devaccharasātāni.

¹⁷ C. ussukkā āpannā. C^a. ussukkā āpannā na. K. ussukam. U. °kkam.

¹⁸ K. °kassavo.

devatāsātāni¹ paṭikkhipitvā pubbaṅhasamayaṅ nivāsetvā pattaṭṭharaṅ ādāya Rājagahaṅ piṇḍāya² pāvisi. Tena kho pana samayena Sakko devānam indo āyasmato Mahākassapassa piṇḍapātaṅ dātukāmo hoti,³ pesakāraṅṅaṅ⁴ abhinimmitvā⁵ tantaṅ⁶ vināti⁷ Sujā⁸ asurakaññā tasaraṅ⁹ pūreti.¹⁰ Atha kho āyasmā Mahākassapo¹¹ yena Sakkassa devānam indassa nivesanaṅ ten' upasaṅkami.¹² Addasā¹³ kho Sakko¹⁴ devānam indo āyasmantaṅ Mahākassapaṅ dūrato va āgacchantaṅ disvā¹⁵ gharā nikkhamitvā paccugantvā hatthato pattaṅ gahetvā gharāṅ pavisitvā ghaṭito¹⁶ odanaṅ uddharitvā pattaṅ pūretvā āyasmato Mahākassapassa adāsi.¹⁷ So ahosi piṇḍapāto anekasūpo¹⁸ anekabyañjano anekasūparasabyañjano. Atha kho āyasmato Mahākassapassa etad ahosi 'ko nu kho ayaṅ satto yassāyaṅ¹⁹ evarūpo iddhānubhāvo'²⁰ ti. Atha kho āyasmato²¹ Mahākassapassa etad ahosi: 'Sakko²² kho ayaṅ devānam indo' ti; iti viditvā Sakkaṅ devānam indaṅ etad avoca: 'kathaṅ²³

¹ B. K. devacchara°.

² B. om.

³ B. a. so.

⁴ K. °aka°.

⁵ K. abhinimmitvā.

⁶ C^a. tanta°.

⁷ K. B. vinati. C., C^a., S. vāyamāno (then read Sujā a° saraṅ). See Müller, P. G., p. 102.

⁸ K. Sujātā.

⁹ U. vāsaraṅ (?); see supra. C., C^a., S. saraṅ.

¹⁰ K. vadḍheti.

¹¹ U. a. Rājagahe sapaḍānaṅ piṇḍāya caramāno.

¹² B. a. upasaṅkamantaṅ.

¹³ K. addassā.

¹⁴ K., C., C^a. om.

¹⁵ U. K. disvāna.

¹⁶ B. ghaṭato. K. ghaṭikāpakkaod°. U. ghaṭiyā. C., C^a., S. ghaṭitodanaṅ.

¹⁷ U. padāsi.

¹⁸ K. anekasūpabyañjano. Then atha.

¹⁹ K. a. ca.

²⁰ C^a. idam ānu°, om. ti.

²¹ C^a. om.

²² U., B., a. nu.

²³ B., K., a. nu. U. kataṅ.

kho te¹ idaṅ Kosiya,² mā ssu³ puna pi evarūpam akāsi' ti. 'Amhākam pi bhante Kassapa puñña' attho, amhākam pi⁴ puññaena karaṇiyan' ti. Atha kho Sakko devānam indo āyasmantaṅ Mahākassapaṅ abhivādetvā padakkhiṇaṅ katvā vehāsaṅ abbhuggantvā ākāse⁵ antalikkhe tikkhattuṅ udānaṅ udānesi :

'Aho dānaṅ paramadānaṅ Kassape supatitṭhitan' ti.⁶

Bhagavā vihāre ṭhito eva tassa taṅ⁷ saddaṅ sutvā bhikkhū āmantetva, 'passatha bhikkhave Sakkaṅ devānam indaṅ, udānaṅ udānetvā ākāsenā gacchati'⁸ ti āha. 'Kiyaṅ pana tena kataṅ bhante' ti. 'Vañcetvā⁹ tena mayhaṅ puttassa Kassapassa piṇḍapāto dinno, taṅ datvā tuṭṭhamānaso udānaṅ udānento gacchati' ti. "Therassa piṇḍapātaṅ dātuṅ vaṭṭati" ti kathaṅ tena bhante nātan' ti. 'Bhikkhave mama puttasadisaṅ¹⁰ nāma piṇḍapātikaṅ¹¹ devāpi manussāpi pihayanti'¹² ti evañ ca pana vatvā¹³ sayam pi udānaṅ udānesi. Sutte pana ettakam eva āgataṅ :

Assosi kho Bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusakāya¹⁴ Sakkassa devānam indassa vehāsaṅ abbhuggantvā ākāse antalikkhe tikkhattuṅ udānaṅ udānentassa :

Aho dānaṅ paramadānaṅ Kassape suppatitṭhitaṅ,
aho dānaṅ paramadānaṅ Kassape supatitṭhitaṅ'¹⁵ ti.

¹ K. a. kataṅ. B. tvaṅ.

² B. akāriyaṅ.

³ B., U., K. om.

⁴ K. om.

⁵ C^a. °sena.

⁶ K. repeats three times. U. goes on to assosi. B. rep. twice, and a. atha kho.

⁷ K. Sakkassa for tassa taṅ.

⁸ B. K. gacchantan.

⁹ K. om. C. vatvā.

¹⁰ B. puttena sa°. C. C^a. puttasadisā. K. °sadisaṅ.

¹¹ K. °ikaṅgaṅ natthi.

¹² S. pihenti.

¹³ C. S. ti vatvā.

¹⁴ U. K. °mānusikāya.

¹⁵ K. three times, as before.

Atha kho Bhagavā etam atthaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imaṃ udānaṃ udānesi :

‘ Piṇḍapātikassa bhikkhuno attabharassa¹ anaññaposino devā² pihayanti tādino upasantassa sadā satīmato ’ ti, imaṃ ca pana³ udānaṃ udānetvā, ‘ bhikkhave Sakko devānam indo mama puttassa silagandhena āgantvā piṇḍapātaṃ adāsī ’ ti vatvā imaṃ gātham āha :

56. Appamatto ayaṃ gandho yāyaṃ⁴ tagaracandanī
yo ca sīlavataṃ gandho vāti devesu uttamo ti.

Tattha appamatto ti parittaparimāṇō.⁵ Yo ca sīlavataṃ ti yo⁶ pana sīlavantānaṃ sīlagandho⁷ so tagare⁸ viya lohitacandane⁹ viya ca parittako na hoti ativiya ulāro¹⁰ vipphāriko¹¹ tena¹² kāraṇena vāti devesu uttamo ti¹³ pavaro setṭho¹⁴ hutvā devesu ca¹⁵ manussesu ca sabbatthakam eva vāti¹⁶ ottharanto¹⁷ gacchati ti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pattā, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Mahākassapatherassa piṇḍapātadinna-vatthu.¹⁸

¹ C. C^a. arahantassa.

² B. devāpi.

³ K. om.

⁴ B. K. yvāyaṃ.

⁵ F. parivattapamāṇo. K. paritappamāṇo. B. parittappamāṇo.

⁶ B. a. ca. K. ca for pana.

⁷ K. gandho.

⁸ K. tagaraṃ.

⁹ K. B. °naṃ. C^a. candane.

¹⁰ K. olāro.

¹¹ B. °ito. C. C^a. vitth°. K. vitthārito.

¹² B. K. ten’ eva.

¹³ B. K. a. ti.

¹⁴ K. a. jeṭṭho.

¹⁵ K. C. om.

¹⁶ B. C^a. vāyati.

¹⁷ K. utth°. B. a. viya.

¹⁸ K. Mahākassapatheravatthu sammataṃ, B. °ra°, and a. dasamaṃ.

11. GODHIKATATHERAPARINIBBĀṆA-VATTHU.

Tesaṇ sampannasilānan ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Rājagahaṇ nissāya Veḷuvane viharanto Godhikattherassa parinibbāṇaṇ¹ ārabba kathesi :² So hi³ āyasmā⁴ Isigilipabbatassa⁵ Kālasilāyaṇ viharanto appamatto ātāpī pahitatto samādhikaṇ⁶ cetovimuttiṇ phusitvā ekassa anusāyikassa⁷ rogassa vasena tato⁸ parihāyi, so dutiyam pi tatiyam pi chakkhattuṇ jhānaṇ nibbattetvā⁹ parihīno sattame vāre uppādetvā cintesi : ‘ahaṇ chakkhattuṇ jhānā parihīno, parihīnājjhānassa¹⁰ kho pana aniyatā gati, idān’ eva satthaṇ āharissāmī’ ti kesoropanasatthakaṇ¹¹ gahetvā galanāliṇ¹² chindituṇ mañcake nipajji. Māro tassa cittaṇ ñatvā ‘ayaṇ bhikkhu satthaṇ āharitukāmo, satthaṇ¹³ āharantā¹⁴ kho pana jīvite nirapekkhā honti,¹⁵ te¹⁶ vipassanaṇ paṭṭhapetvā¹⁷ arahattaṇ pāpuṇanti,¹⁸ sac’ āhaṇ¹⁹ etaṇ vāressāmī²⁰ na mama²¹ vacanaṇ karissatī’ ti,²² ‘Satthārā²³ vārāpessāmī’²⁴ ti aññātakavesena Satthāraṇ upasaṅkamitvā evam āha :

¹ B. °nibbutaṇ.

² Cf. Saṅyutta I., p. 120.

³ B. pi.

⁴ K. a. ca.

⁵ B. Isigilipasse.

⁶ C^a. samādhij. K. samāhitañ.

⁷ F. ānusayikassa. K. anusayikassa. Cf. Skt. anuśayī?

⁸ K. a. jjhānato.

⁹ B. samāpajjitvā. K. jhānā nibbatto.

¹⁰ B. C^a. parihīnassa jhā°.

¹¹ F. kesolo°.

¹² F. C. °nāli.

¹³ F. om.

¹⁴ S. K. °nto.

¹⁵ K. jīvitenā nirapekkho hoti.

¹⁶ K. so.

¹⁷ C. C^a. tha°. K. paṭṭhatvā.

¹⁸ K. pāpuṇāti.

¹⁹ B. sace, om. ā.

²⁰ B. vāri°. K. niv°.

²¹ B. K. me.

²² B. K. om.

²³ B. C^a. °raṇ. F. a. naṇ.

²⁴ F. C^a. vāressāmī. B. nivārāp°.

‘Mahāvīra mahāpañña iddhiyā yasasā jalaṅ
sabbaverabhayātīta pāde vandāmi cakkhuma.¹
Sāvako te mahāvīra maraṇaṅ maraṇābhībhū²
ākāṅkhati cetayati, taṅ nisedha jutindhara.
Kathañhi³ Bhagavā tuyhaṅ sāvako sāsane rato
appattamānaso sekho⁴ kālaṅ kayirā⁵ jane sutā⁶ ti.

Tasmiṅ khaṇe therena satthaṅ āharitaṅ hoti. Satthā
‘Māro ayan’ ti viditvā imaṅ gāthaṅ āha :⁷

‘Evaṅ hi⁸ dhīrā kubbanti nāvakaṅkhanti jīvitaṅ
samūlataṅhaṅ⁹ abbuyha Godhiko parinibbuto’ ti.

Atha kho Bhagavā sambahulehi bhikkhūhi saddhiṅ
therassa satthaṅ āharitvā nipannatthānaṅ agamāsi ; tasmiṅ
khaṇe Māro pāpimā¹⁰ ‘kattha nu kho imassa paṭisandhi-
viññānaṅ¹¹ patitṭhitaṅ’ ti¹² dhūmarāsi¹³ viya timirapuñjo
viya ca hutvā sabbadisāsu therassa viññānaṅ samannesati.¹⁴
Bhagavā taṅ dhūmatimirabhāvaṅ bhikkhūnaṅ dassetvā
‘eso kho bhikkhave Māro pāpimā Godhikassa kulaputtassa
viññānaṅ samannesati¹⁵ “kattha¹⁶ Godhikassa kulaputtassa
viññānaṅ patitṭhitaṅ” ti appatitṭhitena ca¹⁷ bhikkhave
viññānena Godhiko kulaputto parinibbuto’ ti āha. Māro
pi tassa viññānaṅatṭhānaṅ datṭhuṅ asakkonto kumāravaṇṇi¹⁸

¹ K. °mā.

² F. °bhuj.

³ F., S., K. kathaṅ hi. Ratanāvaliya, kathan nu.

⁴ K. sekkho.

⁵ K. kariyā.

⁶ F. janesabhā. K. jane suto.

⁷ C. C^a. om. Sāvako te . . . gātham āha.

⁸ C. C^a. ti. S. pi.

⁹ B. samūlaṅ ta°.

¹⁰ K. om.

¹¹ C^a. a. na.

¹² K. a. cintetvā.

¹³ C^a. dhūmarāgo.

¹⁴ B. samanvesati.

¹⁵ C^a. samaṇesati.

¹⁶ B. a. bhante.

¹⁷ B. °n’ eva.

¹⁸ S. kumārakavaṇṇi. B. kumārakavaṇṇaṅ. K. °vaṇṇo.

hutvā beluvapaṇḍuvīṇaṇ¹ ādāya Satthāraṇ upasaṅkamtivā
pucchi:²

‘ Uddhaṇ adho ca³ tiriyaṇ disāanudisāsavaṇ⁴
anvesaṇ nādhigacchāmi,⁵ Godhiko so kuhiṇ gato ’ ti.

Atha naṇ Satthā āha :

‘ So dhīro dhitisampanno jhāyī jhānarato sadā
ahorattaṇ anuyuñjaṇ jīvitaṇ⁶ anikāmayaṇ,
jetvāna maccuno⁷ senaṇ anāgantvā punabbhavaṇ
samūlaṇ taṇhaṇ abbuyha Godhiko parinibbuto ’ ti.

Evāṇ vutte⁸ Māro pāpimā Bhagavantaṇ gāthāya⁹ ajjha-
bhāsi :

‘ Tassa sokaparetassa vīṇākacchā abhassatha
tato so dummano yakkho tatth’ ev’ antaradhā-
yathā ’¹⁰ ti.

Satthāpi ‘ kin te pāpima Godhikassa kulaputtassa nibb-
attaṭṭhānena, tassa hi¹¹ nibbattaṭṭhānaṇ tumbhādisānaṇ
satam pi sahasam pi datṭhuṇ na sakkotī ’ ti vatvā imaṇ
gātham āha :

57. ‘ Tesāṇ sampannasilānaṇ appamādavihāriṇaṇ
sammadaññāvimuttānaṇ Māro maggaṇ na vindati ’
ti.

¹ K. veluvadaṇḍa°.

² K. gātham āha.

³ B. pi. C. C^a. om. K. tiriyan ca.

⁴ K. disāsu vidisāsu ca. F., B., C., C^a. °disā svāhaṇ.

⁵ C^a. na adhi°.

⁶ K. jivittaṇ.

⁷ C. jivā Namuccino. F. jivā Namcunino. S. jivā
Na°. C^a. jivāna ma°. B. chetvāna maccuno.

⁸ K. evamev’ ute for evāṇ . . . ajjhabhāsi. B. om. M°
p° Bh° g° a°.

⁹ S. N. 449.

¹⁰ K. °ithā. B. °atī.

¹¹ C. C^a. om. ni °tassa hi. B. parinibbuta°.

Tattha tesaṅ ti yathā appatitṭhitena viññāṇena Godhiko kulaputto parinibbuto¹ yeva² evaṅ parinibbāyanti³ tesaṅ sampannasilānaṅ ti paripuṇṇasilānaṅ appamāda-vihāriṇaṅ ti satiavippavāsasaṅkhātena appamādena viharantānaṅ, sammadaññāvimuttānaṅ ti⁴ hetunā nayena⁵ kāraṇena jānitvā vikkhambhanavimuttiyā tadaṅga-vimuttiyā samucchadavimuttiyā paṭippassaddhivimuttiyā⁶ nissaraṇavimuttiyā ti imāhi pañcahi vimuttihi vimuttānaṅ. Māro maggaṅ na vindatī ti evarūpānaṅ mahākhīṇā-savānaṅ sabbathāmena⁷ magganto pi⁸ Māro gatamaggaṅ na vindatī na paṭilabhati⁹ na passatī ti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pattā desanā mahājanassa sātthikā¹⁰ jātā ti.

Godhikattherassa parinibbāna-vatthu.¹¹

12. GARAHADINNA-VATTHU.

'Yathā saṅkāradhānasmin'¹² ti imaṅ dhamma-desanaṅ Satthā Jetavane viharanto Garahadinnaṅ nāma¹³ ārabha kathesi.

Sāvattiyaṅ hi Sirigutto ca nāma³ Garahadinno ca dve saḥāyakā ahesuṅ ; tesu Sirigutto upāsako,¹⁵ Garahadinno

¹ K. °bbatto.

² K. ye ca.

³ B. parinibbutānaṅ.

⁴ B. a. sammā.

⁵ K. paccayena. B. ñāyena.

⁶ C. paṭipassambhi°. C^a. paṭisambhi.

⁷ K. nabbataddhānaṅ. B. °n'eva.

⁸ K. a. gavesento pi.

⁹ K. labhati.

¹⁰ K. sotthikā.

¹¹ B. °tthera°, and a. ekādasamaṅ. C^a. °rassa vatthuṅ.

K. Godhikatheravatthu.

¹² K. B. °ṭhānasmin. C. C^a. °jātasmin.

¹³ B. a. nigaṇṭhasāvakaṅ. K. a. purisaṅ.

¹⁴ K. om.

¹⁵ B. a. Buddhasāvako.

nigaṇṭhasāvako, taṇ nigaṇṭhā abhikkhaṇaṇ evaṇ vadanti :
 ‘tava saḥāyaṇ¹ Siriguttaṇ² “kiṇ tvaṇ samaṇaṇ Gotamaṇ
 upasaṅkamasi³ tassa santike kiṇ labhissasi”⁴ ti vatvā⁵
 yathā⁶ amhe upasaṅkamati⁷ amhākaṅ ca deyyadhammaṇ
 deti⁸ kim evaṇ ovadituṇ na vaṭṭatī’ ti. Garahadinno tesāṇ
 vacanaṇ sutvā⁹ abhikkhaṇaṇ gantvā t̥hitanisinnat̥ṭhānādisu
 Siriguttaṇ evaṇ vadeti : ‘samma kiṇ te samaṇena Gota-
 mena, taṇ upasaṅkamitvā¹⁰ kiṇ labhissasi, kiṇ te mama
 ayye upasaṅkamitvā tesāṇ dānaṇ¹¹ dātuṇ na vaṭṭatī’ ti.
 Sirigutto tassa vacanaṇ¹² sutvāpi bahū divase tuṇhī hutvā
 nibbijjitvā¹³ ekadivasaṇ ‘samma¹⁴ tvaṇ abhikkhaṇaṇ
 āgantvā¹⁵ maṇ t̥hitat̥ṭhānādisu evaṇ vadesi “samaṇaṇ
 Gotamaṇ upasaṅkamitvā kiṇ labhissasi, mama ayye upasaṅ-
 kamitvā tesāṇ dānaṇ dehi” ti, kathehi tāva me tava ayyā
 kiṇ jānanti’ ti.¹⁶ ‘Aho sāmi mā evaṇ vadi,¹⁷ mama ayyā-
 naṇ aññātaṇ¹⁸ nāma natthi sabbaṇ atitānāgatapaccuppan-
 naṇ¹⁹ sabbaṇ kāyavacīmanokammaṇ²⁰ “idaṇ bhavissati”²¹
 ti sabbaṇ²² bhabbābhabbaṇ jānanti’²³ ti. ‘Vadesī’ ti.
 ‘Āma vademī’²⁴ ti. ‘Yadi evaṇ²⁵ atibhāriyaṇ te kataṇ
 ettakaṇ kālaṇ mayhaṇ etam atthaṇ anācikkhantena ajja

¹ B. K. saḥāyakaṇ.

² K. a. upasaṅkamitvā. C^a. K. om. kiṇ.

³ B. °kami. K. upasaṅkamitvā. ⁴ B. °tī.

⁵ K. om.

⁶ K. a. so.

⁷ B. °itvā, om. ca.

⁸ B. dassati.

⁹ K. a. tassa santikaṇ.

¹⁰ K. upasaṅkamitūṇ.

¹¹ C., C^a., S. a. vā.

¹² B. K. kathaṇ.

¹³ B. nipp°.

¹⁴ C. C^a. mama.

¹⁵ K. B. om.

¹⁶ K. a. Garahadinno.

¹⁷ B. vada.

¹⁸ B. °takaṇ.

¹⁹ C. °nna°.

²⁰ K. °vaca°.

²¹ K., B., a. idaṇ na bhavissati.

²² C^a. sabba°.

²³ K. a. sabbaṇ jānanti.

²⁴ K. vadāmi. C. C^a. om. ti.

²⁵ K. evakammaṇ for evaṇ.

mayā ayyānaṃ ṇāṇānubhāvo ṇāto, gaccha sāmi¹ ayye mama vacanena nimantehī² ti. So nigaṇṭhānaṃ santikaṃ gantvā te² vanditvā ‘mayhaṃ saḥāyako Sirigutto svātanāya tumhe nimantesī’³ ti āha. ‘Siriguttena sāmaṃ tvaṃ vutto’ ti.⁴ ‘Āma ayyā’ ti. Te haṭṭhatuṭṭhā hutvā ‘nippannaṃ no kiccaṃ Siriguttassa amhesu pasanna-kālato paṭṭhāya kā nāma sampatti amhākaṃ na bhavissati’ ti vadiṃsu. Siriguttassa pi⁵ mahantaṃ nivesanaṃ, so tasmā⁶ dvinnaṃ gehānaṃ antare ubhato dīghaṃ āvātaṃ khaṇāpetvā gūthakalalassa pūrāpesi, bahi āvāte dvīsu pariyañtesu khaṇuke⁷ koṭṭāpetvā⁸ tesu rajjuyo bandhāpetvā āsanānaṃ purimapaḍe āvāṭassa purimapasṣe ṭhapetvā⁹ pacchimapaḍe rajjukesu ṭhapāpesi, ‘evaṃ nisinnakāle yeva¹⁰ avaṃsiraṃ patissanti’ ti maññamāno, yathā āvāto na paññāyati evaṃ āsanānaṃ upari paccattharaṇāni dāpesi, mahantamahanta-cāṭiyo¹¹ dhovāpetvā¹² kadalipaṇṇehi¹³ ca pilotikāhi¹⁴ ca mukhāni bandhāpetvā tā¹⁵ tucchā eva gehassa pacchābhāge¹⁶ bahi yāgubhattasitthasappiḥāṇitapūvacuṇṇamakkhitā¹⁷ katvā ṭhapāpesi. Garahadinno pāto va tassa ghaṇaṃ vegena gantvā ‘ayyānaṃ sakkāro sajjito’ ti pucchi. ‘Āma samma sajjito’ ti.¹⁸ ‘Kahaṃ pana so’¹⁹ ti. ‘Etāsu ettikāsu cāṭīsu yāgu ettikāsu bhantaṃ, ettikāsu sappiḥāṇitapūvā-

¹ B. samma.² K. om.³ K. mantesi. B. nimanteti.⁴ K. mayaṃ nimantitā ti vutte for sā° . . . ti.⁵ C^a. om. B. °ssāpi.⁶ B. tasmiṃ.⁷ C^a. °kā.⁸ C. C^a. koddh°.⁹ B. ṭhapāp°.¹⁰ K. evaṃ. B. eva.¹¹ C. °ntiyo cā°. K. mahantamahanta. B. °ntā °ntā. C^a.

°ntamahanto.

¹² B. ṭhapāp°.¹³ K. °pattehi.¹⁴ B. setapi°. K. °kehi.¹⁵ K. cāṭiyo. C. C^a. taṃ.¹⁶ B. K. pacchima°.¹⁷ B. °sappitelaphā°. K. °kā.¹⁸ B., C., C^a. om. ti.¹⁹ K. pan’ eso. B. eso.²⁰ K. ettakāsu. C^a. ettikācāṭīsu.

dīni,¹ āsanāni paññattāni' ti. So 'sādhū' ti vatvā gato. Tassa gatakāle pañcasatā nigaṇṭhā āgamiṃsu, Sirigutto² gehā nikkhamitvā pañcapatitṭhitena nigaṇṭhe vanditvā tesañ purato añjaliṃ paggayha ṭhito³ cintesi: 'tumhe kira⁴ atitādibhedañ⁵ sabbañ jānātha, evañ tumhākaṃ upaṭṭhākena mayhaṃ kathitaṃ; sace sabbañ tumhe jānātha mayhaṃ gehañ⁶ mā pavisatha,⁷ mama gehañ pavitṭhānam pi⁸ vo n'eva yāgu atthi na bhattādīni, sace ajānityā pavissisatha gūthaāvāṭe vo pātetvā pothessāmī' ti evañ cintetvā⁹ purisānaṃ saññam adāsi: 'Evaṃ tesañ nisīdana-bhāvaṃ ñatvā pacchimapasse ṭhatvā āsanānam upari paccatttharaṇāni¹⁰ apaneyyātha, mā tāni asucinā makkhayaṃsū'¹¹ ti. Atha nigaṇṭhe 'ito etha¹² bhantē' ti āha; nigaṇṭhā pavisitvā paṭṭharitaāsane¹³ nisīdituṃ ārabhiṃsu, atha¹⁴ ne manussā vadiṃsu: 'āgametha bhante mā tāva nisīdathā'¹⁵ ti. 'Kiṃkāraṇā' ti. 'Amhākaṃ gehañ pavitṭhānaṃ ayyānaṃ vattaṃ ñatvā nisīdituṃ vaṭṭatī' ti. 'Kiṃ kātuṃ¹⁶ vaṭṭatī'¹⁷ āvuso' ti. 'Attano attano pattāsanamūlesu ṭhatvā sabbehi ekappahāren' eva¹⁸ nisīdituṃ vaṭṭatī' ti. Idaṃ kira so¹⁹ 'ekasmiṃ āvāṭe patite mā avasesā na nisīdiṃsū'²⁰

¹ B. a. pūritāni.

² K. a. tesañ āgamaṇaṃ disvā.

³ B. a. evañ.

⁴ B. kiṃ-

⁵ C. C^a. bhede.

⁶ B. gehe.

⁷ K. °visitha.

⁸ B. K. hi.

⁹ K. a. so.

¹⁰ K. °ādīni.

¹¹ K. makkhiyisū.

¹² K. ettha.

¹³ B. paññattāsanesu.

¹⁴ K. a. kho.

¹⁵ C., C^a, S. nisīditvā (for °tthā?).

¹⁶ B. nisīdituṃ.

¹⁷ C. a. ti.

¹⁸ C. °ena va, so *infra*.

¹⁹ B. idaṃ kir' assa adhippāyo: 'ek° āv° pa° "mā āvuso avasesā āsane nisīdantū" ti vattuṃ mā labhatū' ti. Te, etc.

²⁰ K. na sīd°. C. C^a. nisīd°, om. na.

ti kāresi. Te¹ 'sādhū' ti vatvā, 'imehi kathitakathaṅ² amhehi³ kātuṅ vaṭṭatī' ti cintayīṅsu. Atha⁴ sabbe attano⁵ pattāsanamūle paṭipāṭiyā aṭṭhaṅsu. Atha ne 'bhante khippaṅ⁶ ekappahārena va nisīdathā' ti vatvā tesāṅ nisīdanabhāvaṅ⁷ űatvā āsanānaṅ upari paccattharaṅāni hariṅsu,⁸ nigaṅṭhā ekappahāren' eva nisinnā rajjūnaṅ upari ṭhapitā āsanapādā bhaṭṭhā, nigaṅṭhā avāṅsirā āvāte paṭiṅsu. Sirigutto tesu patitesu dvāraṅ pidahitvā⁹ uttiṅṅuttiṅṅe 'atitānāgatapaccuppannakammāni¹⁰ jānāthā' ti daṇḍehi pothāpetvā¹¹ 'ettakaṅ¹² etesaṅ vaṭṭissatī'¹³ ti dvāraṅ vivarāpesi. Te nikkhamitvā palāyitūṅ ārabhiṅsu, gamanamagge¹⁴ pana tesāṅ sudhāparikkammakataṅ bhūmiṅ picchilaṅ¹⁵ kārāpesi, te tattha asaṅṭhahitvā patite patite puna pothāpetvā¹⁶ 'alam ettakaṅ tumhākaṅ'¹⁷ ti uyyojesi. Te 'nāsit' amhā tayā vināsit'¹⁸ amhā tayā'¹⁹ ti kandantā²⁰ upaṭṭhākassa²¹ gehadvāraṅ agamaṅsu. Garahadinno taṅ vippakāraṅ disvā kuddho 'nāsit' amhi²² Siriguttena, hatthaṅ pasāretvā vandantānaṅ²³ cha²⁴ devaloke yathāruciyā dātuṅ samatthe²⁵ nāma puññakkhettabhūte²⁶ mama

¹ C^a. so.

² C^a. K. kathitaṅ. B. kathitakathitaṅ.

³ K. amhāhi.

⁴ K. a. kho.

⁵ B. K. rep.

⁶ K. khippipaṅ.

⁷ B. K. nisinna^o.

⁸ B. nih^o.

⁹ K. a. te. B. a. tesāṅ.

¹⁰ C^a. °nnaṅ kammāni. B. °nnaṅ kasmā na. K. a. na.

¹¹ B. pothetvā.

¹² K. a. dukkhaṅ.

¹³ C^a. vaddh^o.

¹⁴ K. °maggena—om. pana.

¹⁵ K. picchalikaṅ.

¹⁶ K. pana pothetvā.

¹⁷ K. tu^o e^o.

¹⁸ B. K. nāsit'.

¹⁹ B. om.

²⁰ K. kaṅḍitvā.

²¹ K. uṭṭhāk^o.

²² C^a. nāsitam pi. B. amha.

²³ K. vanditvānaṅ.

²⁴ B. sa.

²⁵ C. C^a. samattho.

²⁶ K. °khetto bhūte.

ayye pothetvā¹ vyasanāṇ paṇesi' ti, rājakulaṇ gantvā tassa kahāpaṇasahassaṇ daṇḍaṇ kāresi. Atha naṇ² rājā sāsaṇaṇ pesesi, so taṇ³ gantvā rājānaṇ vanditvā 'deva parikkhitvā⁴ daṇḍaṇ gaṇhissatha⁵ aparikkhitvā⁶ ti āha.⁷ 'Parikkhitvā gaṇhissāmī' ti.⁸ 'Sādhu deva⁹ tena hi gaṇhāhī' ti¹⁰—'deva mayhaṇ saḥāyako nigaṇṭhasāvako, atha¹¹ maṇ upasaṅkamitvā ṭhitanisinnaṭṭhānādisu¹² abhiṇṇaṇ evaṇ vadesi¹³ 'samma kin te samaṇena Gotamena taṇ upasaṅkamitvā kiṇ labhissasī' ti idaṇ ādiṇ katvā Sirigutto sabbaṇ taṇ pavattiṇ ārocetvā,¹⁴ 'deva sacce¹⁵ imasmiṇ kāraṇe daṇḍaṇ gahetuṇ yuttaṇ gaṇhathā' ti.¹⁶ Rājā Garahadinnaṇ oloketvā 'saccaṇ kira te evaṇ vuttan' ti.¹⁷ 'Saccaṇ devā' ti. 'Tvaṇ¹⁸ ettakam pi ajānante satthāro¹⁹ ti gahetvā vicaranto "sabbaṇ²⁰ jānanti" ti kiṇkāraṇā Tathāgatasāva-kassa kathesi, tayā āropitadaṇḍo tuyham²¹ eva hotū' ti evaṇ sveva daṇḍaṇ dāpito, tass' eva kulūpagā²² pothetvā nīhaṭā. So²³ kujjhivā tato paṭṭhāya addhamāsamattaṇ²⁴ Siriguttana saddhiṇ akathetvā cintesi: 'evaṇ vicari-tuṇ mayhaṇ nāgghati,²⁵ etassa kulūpagānam²⁶ pi mayā vyasanāṇ kātuṇ vattatī' ti.²⁷ Siriguttaṇ upasaṅkamitvā āha: 'saḥāya Siriguttā' ti. 'Kiṇ sammā' ti.

¹ B. pothāp°.

² K. ath' assa for a°naṇ.

⁴ B. upapari°.

⁶ K. a. gaṇhissathā.

⁸ K. a. so.

¹⁰ K. a. tena hi bhaṇahīti.

¹¹ K. om. B. paṭṭhamaṇ.

¹³ B. °eti.

¹⁵ K. sacce.

¹⁷ S. a. āma.

¹⁹ K. ajānanto sa°. S. satthāre.

²⁰ K. a. te.

²² K. kulupakānam a°. B. °akā (k al.).

²³ S., B., a. taṇ. C°. se tu.

²⁵ B. ayuttaṇ. K. na yuttaṇ.

²⁶ K. °kānaṇ—om. pi.

³ B. K. om. taṇ.

⁵ B. C°. corr. a. mā.

⁷ K. om.

⁹ B. a. ti.

¹² C. C°. nisinna°.

¹⁴ C°. °petvā.

¹⁶ B., K., a. āha.

¹⁸ B. taṇ.

²¹ C. rep. B. tass'.

²⁴ B. a. pi.

²⁷ K. a. so.

‘ Nātisuhajjānaṃ¹ nāma kalaho pi hoti vivādo pi hoti,² tvaṃ kiñci na kathesi kasmā evaṃ³ karosī ’ ti. ‘ Samma tava mayā saddhiṃ akathanato na kathemi,⁴ yaṃ gataṃ gatam eva, taṃ na mayaṃ mettiṃ⁵ bhindissāmā ’⁶ ti. Tato paṭṭhāya ubho pi ekaṭṭhāne tiṭṭhanti nisidanti. Ath’ ekadivasaṃ Sirigutto Garahadinnaṃ āha : ‘ kiṃ te nigaṇṭhehi, te upasaṅkamitvā kiṃ labhissasi, mama Satthāraṃ upasaṅkमितुṃ vā ayyānaṃ dānaṃ⁷ vā dātuṃ kin te na vaṭṭatī ’ ti āha. So pi etam⁸ eva paccāsiṃsati,⁹ ten’ assa kaṇḍuvanaṭṭhāne¹⁰ nakhena vilekhitāṃ¹¹ viya ahosi. So pi¹² Siriguttaṃ ‘ tava satthā kiṃ jānātī ’ ti pucchi. ‘ Ambho mā evaṃ vada,¹³ Satthu me¹⁴ ajānitabbaṃ¹⁵ nāma natthī ti, atitādibhedāṃ sabbaṃ jānātī, soḷasahi¹⁶ ākārehi sattānaṃ cittaṃ paricchindatī ’ ti āha. ‘ Evaṃ¹⁷ na jānāmi kasmā mayaṃ ettakaṃ kālaṃ na kathesi, tena hi¹⁸ gaccha¹⁹ Satthāraṃ svātanāya nimantehi bhojessāmi²⁰ pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ mama bhikkhaṃ gaṇhituṃ vadehī ’ ti. Sirigutto Satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā²¹ evam āha : ‘ bhante mama sahāyako Garahadinnō tumhe nimantāpesi,²² pañcahi

¹ C. Ca. °jjā.

² B. K. om. Ca. om. vi° pi hoti. ³ Ca. a. na.

⁴ B. °mīti.

⁵ B. yaṃ samma kataṃ katam eva, na tena mayaṃ mittiṃ.

⁶ B. °mī.

⁷ K. om. dānaṃ. B. vā after dātuṃ.

⁸ K. ettakam.

⁹ B. °sis°.

¹⁰ S. °uya°.

¹¹ K. vilekhanāṃ.

¹² K. om.

¹³ K. vadi.

¹⁴ K. om.

¹⁵ B. Satthā nama sabbattham eva aj°.

¹⁶ K. B. soḷasah’.

¹⁷ K. samma ahaṃ etaṃ for evaṃ. B. ahaṃ for āha.

¹⁸ B. a. tvaṃ.

¹⁹ B. a. tava.

²⁰ K. ahaṃ te bhājessāmi.

²¹ C. Ca. om.

²² B. K. °peti.

bhikkhusatēhi kira¹ saddhiṃ sve tassa bhikkhaṃ gaṇhatha,² purimadivase kho pana tassa kulūpagānaṃ mayā idaṃ nāma kataṃ, mayā katassa paṭikaraṇam³ pi na jānāmi, tumhākaṃ suddhacittena⁴ bhikkhaṃ dātukāmatam⁵ pi na jānāmi āvajjetvā⁶ yuttaṃ ce⁷ adhivāsetha no ce⁸ mā adhivāsayingthā' ti. Satthā 'kin nu kho so amhākaṃ kātukāmo'⁹ ti āvajjitvā¹⁰ addasa:¹¹ 'dvinnaṃ gehānaṃ antare mahantaṃ āvāṭaṃ khaṇāpetvā asītisakataṃattāni khadiradārūṇi āharāpetvā pūretvā¹² aggiṃ katvā amhe aṅgārāvāṭe¹³ pātetvā niggaṇhitukāmo' ti,¹⁴ puna āvajjesi: 'kin nu kho tattha gata-paccayā¹⁵ attho atthi natthi' ti, tato idaṃ addasa: 'ahaṃ aṅgārāvāṭe pādaṃ pasāressāmi, taṃ paṭicchādetvā ṭhapita-kilaṅjo¹⁶ antaradhāyissati, aṅgārakāsuṃ bhinditvā cakkamattaṃ mahāpadumaṃ¹⁷ uṭṭhahissati, atha naṃ¹⁸ paduma-kaṇṇikaṃ akkamanto gantvā¹⁹ āsane nisīdissāmi, pañcasatā bhikkhū tath'²⁰ eva gantvā nisīdissanti, mahājano sannipatissati, ahaṃ tasmiṃ samāgame dvīhi gāthāhi anumodanaṃ karissāmi, pariyosāne²¹ caturāsītiyā paṇasahassānaṃ dhammābhisamayo bhavissati, Sirigutto ca Garahadinno ca sotāpannā bhavissanti, attano ca²² dhanarāsīṃ sāsane vikirissanti,²³ imaṃ²⁴ kulaputtaṃ nissāya mayā gantuṃ vaṭṭatī'

¹ K. om. B. kira bhi°.

³ C. C^a. tassa kāraṇam.

⁵ C., C^a., S. °kāmam.

⁷ K. yuttaṃ c'eva.

⁹ C^a. dātu°.

¹¹ B. om.

¹² B. pūrāpetvā. C. C^a. om.

¹³ B. K. °ra ā°, so C^a. infra.

¹⁵ K. gamana°.

¹⁶ K. ṭhapitaṃ kilaṅgaṃ.

¹⁸ K. B. athākaṃ.

²⁰ C. C^a. tatth°.

²¹ B. anumodarapari°. K. gāthāpari°.

²² B. om.

²⁴ C. C^a. idaṃ.

² B. a. ti.

⁴ K. suddhi°.

⁶ C^a. K. °itvā.

⁸ B. a. yuttaṃ.

¹⁰ B. °etvā.

¹⁴ K. a. Satthā.

¹⁷ K. °pakhumaṃ.

¹⁹ B. C. om.

²³ K. vippakir°.

ti bhikkhaṇ adhivāsesi. Sirigutto gantvā Satthu adhivāsanāṇ¹ Garahadinnassa ārocetvā, 'lokajetthassa sakkāraṇ karohī' ti āha. Garahadinno 'idāni²'ssa kattabbayutta-kaṇ jānissāmī' ti dvinnaṇ gehānaṇ antare mahantaṇ āvāṭaṇ khaṇāpetvā asītisakaṭamattāni khadiradārūṇi āharāpetvā pūretvā³ aggiṇ katvā bhastā yojāpetvā sabbarattiṇ dhamāpetvā khadiraṅgāraraṣiṇ kārāpetvā⁴ āvāṭamatthake rukkhapadarāni⁵ ṭhapetvā⁶ kilañjena paṭicchādetvā goma-yena lepāpetvā⁷ ekena passena dubbaladaṇḍake⁸ attharivā gamanamaggaṇ kāresi, 'evaṇ akkantaakkantakāle⁹ daṇḍakesu bhaggesu parivattitvā¹⁰ aṅgārakāsuyā¹¹ patissanti' ¹² ti maññamāno gehe¹³ pacchābhāge Siriguttena¹⁴ ṭhapitaniyāmen' eva cāṭiyo ṭhapāpesi, āsanāni pi tath' eva paññāpesi. Sirigutto pāto¹⁵ va tassa gehaṇ gantvā 'kato te samma sakkāro' ti āha. 'Āma sammā' ti. 'Kahaṇ pana so' ti. 'Ehi passāmā' ti sabbaṇ Siriguttena dassitaniyāmen'¹⁶ eva dassesi; Sirigutto 'sādhu sammā' ti āha.¹⁷ Mahājano sannipati, micchādittḥikehi¹⁸ nimantite mahanto sannipāto hoti,¹⁹ micchādittḥikāpi 'samaṇassa Gotamassa'²⁰

¹ K. a. veditvā gantvā. B. a. veditvā.

² C., C^a., S. dāni.

³ B. K. asītimattehi khadiradārusakaṭehi pūrāpetvā, and B. has, after pūr°, te jhāpetvā khadiraṅgāraraṣiṇaṇ yojāpetvā sabbarattiṇ dhum°. C. C^a. om. bhastā yoj°, as does B.

⁴ K. hāretvā.

⁵ B. °badarāni.

⁶ B. ṭhapāp°.

⁷ B. K. limpāpetvā.

⁸ C^a. dubbale da°. B. °kena.

⁹ B., C^a., K. om. one, akkanta°.

¹⁰ B. °ṭṭetvā.

¹¹ K. °yaṇ.

¹² C. C^a. °atī.

¹³ B. geha°.

¹⁴ K. a. va tattha.

¹⁵ K. om.

¹⁶ B. °nayen'.

¹⁷ K. a. atha.

¹⁸ K. °kena. B. °kena hi. C^a. om. sannipati . . . mahanto.

¹⁹ K. ahosi. So B. and a. ti.

²⁰ K. °ṇa Go°.

vippakāraṇ passissāmā¹ ti sannipatanti, sammādiṭṭhikāpi ‘ajja Satthā mahādhammaṇ² desessati, Buddhavisayaṇ Buddhaliḷhaṇ³ upādhāressāmā’ ti sannipatanti. Puna-divase Satthā pañcahi bhikkhusatehi saddhiṇ Garahadin-nassa gehadvāraṇ agamāsi; so gehā nikkhamitvā pañca-patiṭṭhitena vanditvā purato añjaliṇ paggayha ṭhito⁴ cintesi: ‘bhante tumhe kira “atitādibhedāṇ sabbaṇ jānātha sattānaṇ soḷasahi⁵ ākārehi cittaṇ⁶ paricchindathā” ti evaṇ tumhākaṇ upaṭṭhākena⁷ mayhaṇ kathitaṇ sace jānātha mayhaṇ gehāṇ mā pavisatha, pavitṭhānaṇ hi vo n’eva yāgu atthi, na⁸ bhattādīni, sabbe kho pana tumhe aṅgārakāsuyaṇ pātetvā niggaṇhissāmī’ ti evaṇ cintetvā Satthu pattaṇ gahetvā ‘ito ettha⁹ Bhagavā’ ti vatvā, ‘bhante amhākaṇ gehāṇ āgatānaṇ vattaṇ ñatvā āgantūṇ vaṭṭatī’ ti āha. ‘Kiṇ kātuṇ vaṭṭatī¹⁰ āvuso’ ti. ‘Ekekassa pavisitvā purato gantvā nisinnakāle pacchā aññena āgantūṇ vaṭṭatī’ ti, evaṇ kir’ assa ahoṣi: ‘purato gacchantaṇ¹¹ aṅgārakāsuyaṇ¹² patitaṇ disvā avasesā na āgacchissanti,¹³ ekekam eva pātetva niggaṇhissāmī’ ti. Satthā ‘sādhū’ ti vatvā ekako¹⁴ pāyāsi, Garahadinno aṅgārakāsuyṇ patvā apasakkivā¹⁵ ṭhito ‘purato¹⁶ yātha bhante’ ti āha.¹⁷ Satthā aṅgārakāsumatthake pādaṇ pasāresi kilañjaṇ antara-dhāyi aṅgārakāsuyṇ bhinditvā cakkamattāni¹⁸ padumāni

¹ C^a. passāmā.

² K. dhammadesanaṇ. B. mahādhammadesanaṇ.

³ K. °lilaṇ.

⁴ K. a. va.

⁵ C^a. solasa. K. B. solasah’.

⁶ B. cittācāraṇ.

⁷ C. upāsakena.

⁸ K. om. atthi na.

⁹ C. S. etu. K. ettha.

¹⁰ C. C^a. a. ti.

¹¹ S. C^a. āgacchanto. C. āgato.

¹² B. °yā.

¹³ K. ga°.

¹⁴ B. a. va.

¹⁵ C^a. °kkh°. K. avas°.

¹⁶ C. C^a. S. om. B. ṭhitaṇ. S. yathā.

¹⁷ K. a. atha.

¹⁸ K. rathacakka°.

uṭṭhahiṇṣu, Satthā padumakaṇṇikā¹ akkamanto gantvā paññattabuddhāsane² nisidi, bhikkhū pi tath' eva gantvā³ nisidiṇṣu. Garahadinnassa kāyato dāho⁴ uṭṭhahi; so⁵ Siriguttaṇ upasaṅkamtivā 'sāmi tānaṇ me⁶ hohī' ti āha. 'Kiṇ etan' ti. 'Pañcannaṇ bhikkhusatānaṇ gehe⁷ yāgu vā bhattādini vā natthi, kin nu kho karomī' ti. 'Kiṇ pana tayā katan' ti.⁸ 'Ahaṇ dvinnaṇ gehānaṇ antare mahantaṇ āvātam aṅgārapūraṇ⁹ kāresiṇ,¹⁰ 'tattha pātetvā niggaṇhissāmī' ti,¹¹ atha naṇ bhinditvā mahāpadumāni¹² uṭṭhahiṇṣu,¹³ sabbe padumakaṇṇikā¹⁴ akkamitvā gantvā paññattāsane nisinnā, idāni kiṇ karomī' ¹⁵ ti. 'Nanu tvaṇ idān' evā mayhaṇ "ettikā cāṭiyo yāgu¹⁶ ettikāni bhattādini"¹⁷ ti dassesi' ti. 'Musā taṇ sāmi,¹⁸ tucchā cāṭiyo' ti.¹⁹ 'Hotu gaccha tāsū cāṭisū yāguādini olokehi' ti. Taṇ khaṇaṇ yeva tena yāsū²⁰ cāṭisū 'yāgū' ti vuttā tā²¹ yāguyā pūriṇṣu,²² 'bhattādini'²³ ti vuttā²⁴ tā bhattādinaṇ²⁵ pari-

¹ K. °kaṇ. B. °ke.

² B. °tte Bu°.

³ B. evāg°. K. a. āsane.

⁴ S. B. a. viya.

⁵ K. a. vegena. B. a. veg° gantvā.

⁶ B. me tānaṇ.

⁷ K. mayhaṇ.

⁸ B. a. āha. K. om. ahaṇ.

⁹ B. °rassa pū°. C. K. °raṇ pū°.

¹⁰ K. B. kāresi.

¹¹ B. a. cintesi.

¹² C. C^a. pa°.

¹³ B. a. tattha.

¹⁴ K. °kaṇ. B. °ke.

¹⁵ K. karissāmī. B. a. sāmi.

¹⁶ K. yāguyā.

¹⁷ B. K. °ādinaṇ. C. C^a. S. bhattāni.

¹⁸ B. musāvadaṇ for musā taṇ. K. musāvadaṇ tāva sami bhaṇāmi.

¹⁹ C. C^a. S. va.

²⁰ B. C^a. yāgu.

²¹ B. vuttattā for vu° tā. K. vutte tā.

²² B. K. pūrayiṇṣu. C. a. yā. K. a. yāsū.

²³ S. yāgubha°. C. bhattānīti. B. °ādinaṇ.

²⁴ K. vuttāni. B. vuttattā for ti vuttā.

²⁵ K. bhattānaṇ. B. °ādini. S. yāgubha°.

puṇṇā va ahesuṇ. Taṇ¹ pavattiṇ² disvā³ Garahadinnassa sarīraṇ pītipāmojjena⁴ pūritaṇ cittaṇ pasannaṇ;⁵ so sakkaccam⁶ Buddhapamukhaṇ bhikkusaṅghaṇ parivisitvā katabhattakiccassa Satthuno anumodanaṇ kāretukāmo⁷ pattaṇ gaṇhi. Satthā anumodanaṇ kārento,⁸ 'ime sattā paññācakkhuno abhāvena n'eva mama sāvakaṇaṇ⁹ buddhasāsanassa guṇaṇ¹⁰ jānanti paññācakkhuṇā rahitā¹¹ andhā nāma, paññāvanto sacakkhukā nāmā' ti vatvā imā gāthā abhāsi :

58. 'Yathā saṅkāradhānasmiṇ¹² ujjhitasmiṇ¹³ mahāpathe padumaṇ tattha jāyetha¹⁴ sucigandhaṇ manoramaṇ,
59. Evaṇ saṅkārabhūtesu andhabhūte¹⁵ puthujjane atirocate¹⁶ paññāya sammāsambuddhasāvako' ti.

Tattha saṅkāradhānasmin ti saṅkārattḥānasmiṇ¹⁷ kacavararāsimhī¹⁸ ti attho. Ujjhitasmiṇ mahāpathe ti mahāmagge chaḍḍitasmiṇ. Sucigandhanti surabhi-gandhaṇ.¹⁹ Manoramaṇ ti²⁰ mano ettha ramati ti manoramaṇ. Saṅkārabhūtesū ti saṅkāram²¹ iva bhūtesu. Puthujjane ti puthūnaṇ kilesānaṇ janānato evaṇ laddha-

¹ C^a. tesam.

³ K. a. va.

⁵ K. parip^o.

⁷ K. kātukāmo.

⁹ K. °kānañ ca.

¹¹ B. K. °cakkhuvirahitā hi. S. °cakkhuraḥita.

¹² K. B. °tḥhān^o, al. C. C^a. °jātasmiṇ, al.

¹³ K. ucch^o.

¹⁵ K. °esu.

¹⁷ K. saṅkāraraśimhi. C. C^a. °jātasmiṇ.

¹⁸ K. kavacara^o.

²⁰ B. K. om. Man °ti.

² B. sampattiṇ.

⁴ C. °pāmu^o.

⁶ C^a. sabbaṇ.

⁸ K. karonto.

¹⁰ K. ā. na.

¹⁴ C^a. jhā^o.

¹⁶ K. atirocati.

¹⁹ K. subhārabhi^o.

²¹ K. saṅkārabhūtam.

nāme lokiyamahājane;¹ idaṃ vuttaṃ hoti: yathā nāma² mahāpathe chaḍḍite saṅkāradhānasmiṃ³ asucijegucchapaṭikkūle⁴ pi sucigandhaṃ⁵ padumaṃ jāyetha⁶ taṃ rājarājamahāmattādīnaṃ⁷ manoramaṃ piyaṃ manāpaṃ upari mattahake patitṭhitāraham⁸ eva bhaveyya, evam eva saṅkārabhūtesu pi puthujjanesu jāto⁹ nippaññassa¹⁰ mahājanassa acakkhukassa antare nibbatto pi attano paññābalena kāmesu ādīnaṃ nekkhamme¹¹ ca ānisaṃsaṃ disvā nikkhamitva pabbajito pabbajjāmattena¹² pi tato¹³ uttariṃ silasamādhīpaññāvimuttiñānadassanāni¹⁴ ārādhetvā atirocetvā¹⁵ sammāsambuddhasāvako khīṇāsavo bhikkhu¹⁶ andhabhūte puthujjane atikkamitvā virocati¹⁷ sobhatī ti.

Desanāvasāne caturāsītiyā pāṇasāhassānaṃ dhammābhisamayo ahoṣi, Garahadinno ca Sirigutto ca¹⁸ sotāpatti-phalaṃ pāpuṅṅsu,¹⁹ te sabbaṃ attano dhanaṃ buddhasāsane vippakiriṅsu. Satthā utṭhāyāsanaṃ vihāraṃ agamāsi.²⁰

Sāyaṇhasamaye dhammasabhāyaṃ kathaṃ samutṭhāpesuṃ: ‘aho acchariyā²¹ buddhagūṇā nāma tathārūpaṃ nāma khadiraṅgārārasiṃ²² bhinditvā padumāni utṭhahiṅsū’ ti.

¹ F. C^a. B. °no.

² B om.

³ K. saṅkārarāsīmhi. C. C^a. ut supra.

⁴ B. jigucchi°.

⁵ K. °dha°. B. sugandhaṃ.

⁶ C^a. jhā°. K. jāyetha.

⁷ F. C^a. rājama°.

⁸ C^a. ṭhitāraham. B. K. patitṭhānārahaṃ.

⁹ K. jātesu.

¹⁰ C^a. °nn°.

¹¹ B. nikkh°.

¹² B. pabbajitama°.

¹³ B. om.

¹⁴ K. rep. °vimutti°. B. °nādihi.

¹⁵ K. āropetvā (for both). F. om. B. pi. S. atirocati.

¹⁶ B. a. tena.

¹⁷ F. ro°.

¹⁸ C. C^a. om.

¹⁹ K. sampā°.

²⁰ K. a. atha bhikkhū. B. a. bhikkhū.

²¹ K. a. āvuso.

²² B. °rāsīñ hi.

Satthā āgantvā 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi¹ kathāya sannisinnā ' ti pucchitvā, 'imāya nāmā ' ti vutte, 'anacchariyaṃ bhikkhave yaṃ² mama etarahi Buddhabhūtaṃ aṅgārārāsito³ padumāni utṭhitāni,⁴ padesañāṇe⁵ vattamānassa bodhisattabhūtaṃ pi⁶ me⁷ utṭhahiṃsū ' ti vatvā, 'kadā bhante ācikkatha⁸ no ' ti⁹ yācīto atītaṃ āharitvā :¹⁰

'Kāmaṃ patāmi nirayaṃ uddhapādo avaṃsiro,
nānariyaṃ karissāmi, handa piṇḍaṃ paṭiggahā ' ti,

imaṃ Khadiraṅgārajātaṃ vitthāretvā kathesi ' ti.

Garahadinnavatthu.¹¹

Pupphavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Vaggo catuttho.¹²

¹ K. etahi.

² B. om. bhi° yaṃ.

³ B. °imhā.

⁴ K. a. pubbe.

⁵ B. aparipakke ñāṇe.

⁶ K. °ssāpi.

⁷ C^a. ca.

⁸ C. ācikkha. K. om. no.

⁹ K. a. tehi.

¹⁰ See F. J. I. 231 ff. K. has āha (ri), and a. atīte bhi° Bār° Br° ra° kār° Bodhisatto Bārāṇasīsetṭhī nāma ahoṣi ekassa paccekabuddhassa piṇḍapātaṃ dātukāmo bhaddapāni (sic) sirisi patitṭhapetvā paccekabuddhassa santikaṃ gantukāmo; tassa maggantare Māro pāpimā aṅgārakāsuṃ nimitvā mahāsetṭhi saddhāsampanno 'ahaṃ jivitaṃ paricajāmi tassa piṇḍipāta pāyā ' ti cintetvā samuṭṭhānaṃ katvā gātham āha.

¹¹ B. a. dvādasamaṃ.

¹² B. K. c° va°.

INDICES

I. PROPER NAMES.¹

- | | |
|---|---|
| <p>AGGASĀVAKAVATTHU, 83-114
 Aṅgaratṭha, 384
 Aṅgīrasa, 244
 Aṅgulimālaka, 146
 Aciravatī, 360
 Acelaka, 309
 Ajapālanigrodha, 201
 Ajātasattu, 139
 Ajitaratṭha, 169
 Ajjunarukkha, 105
 Aññatarabhikkhussa va°,
 281-283
 Aññatarabhikkhussa va°,
 290-297
 Aññākondañña, 87, 97
 Atṭhissara (paccekabuddha),
 148
 Atthadassī, 84
 Adinnapubbaka (brāhmaṇa),
 25
 Anāthapiṇḍika, 4, 5
 Anupiya, 133
 Anupiyambavana, 133
 Anupubba (setṭhiputta),
 298
 Anurādhapura, 398
 Anuruddha, 133
 Anekavaṇṇa (devaputta), 426
 Anotattadaha, 49
 Anoma, 105, 109
 Anomadassī, 84, 111
 Anomā (nadī), 85</p> | <p>Abhidhammakathā, 299
 Amaravatī (nagara), 83
 Arati, 201
 Allakapparatṭha, 161
 Allakappatāpasa, 165
 Avīci, 127, 142, 148
 Assaji, 91, 93
 Ājīvaka, 309
 Ādittapariyāyadesanā, 88
 Ānanda, 43
 Ānandattherapañhava°, 420-
 423
 Abhidhammika, 298
 Ālavako, 340
 Ālāra, 85, 86
 Indapaṭimā, 280
 Illisajātaka, 376
 Isigilipabbata, 431
 Isipatana Migadāya, 87
 Ukkantḥita-aññatarassa bhi°
 va°, 297-300
 Ujjeni, 192
 Udāna, 100, 121, 142, 416,
 429
 Udena, 165
 Udenavatthu, 161-231
 Uddaka, 85
 Upaka, 87
 Upatissa, 88
 Upatissagāma, 88</p> |
|---|---|

¹ Some of very common occurrence have not been exhaustively recorded.

- Uparit̥ṭha (paccekabuddha), 134
 Upāli (kappaka), 137
 Uppalavaṇṇā, 340
 Uruvelakassapa, 88, 97, 100
 Uruvelā, 87
 Uḷumpa, 356

 Erāvāṇa, 273

 Kakutapādinī (°pāda), 118, 423
 Kakusandha, 84, 104
 Kaṭṭhavāhanarājā, 349
 Kaṭṭhahārikajātaka, 349
 Kaṇhājina, 406
 Kanthaka, 85
 Kapallapūvapabbhāra, 373
 Kapilapura, 115, 116, 347
 Kapilavatthu, 357
 Kappa, 342
 Kappata, 123
 Kappantevāsika, 343
 Kappāsikavanasaṇḍa, 87
 Kalandakanivāpa, 427
 Kallavālagāma, 96
 Kassapa, 84
 Kassapa (buddha), 103, 322
 Kāka (dāsa), 196
 Kākavaliya, 385
 Kāpi, 169
 Kārāyaṇa, 356
 Kāla (nāgarājā), 86
 Kālasilā, 431
 Kalāhi (rājā), 149
 Kālī (dāsī), 174
 Kālī (yakkhinī), 68
 Kāliyakkhinivatthu, 45-53
 Kāludāyī, 115
 Kāsikosalarat̥ṭhāni, 65
 Kāsipura, 87
 Kasirājā, 56
 Kikī, 396
 Kimbila, 133
 Kilesamāra, 75

 Kisāgotamī, 85
 Kukkuṭārāma, 208
 Kukkuṭaset̥ṭhī, 203, 208
 Kuddālapaṇḍita, 311
 Kumbhaghosaka, 231
 Kumbhaghosakava°, 231-239
 Kururat̥ṭha, 199
 Kusinārā, 338
 Keṇiya (jaṭila), 323
 Kelāsakūṭa, 192
 Kesava, 342
 Kesī, 344
 Kokālika, 143
 Koṇāgamana, 84
 Koṇḍañña, 84
 Kotūhalaka, 169, 171
 Kolita, 89
 Kolitagāma, 88
 Kosambaka, 53
 Kosambakavatthu, 53-66
 Kosambika, 63
 Kosambiyamagga, 188
 Kosambiyavāsino, 57
 Kosambikaset̥ṭhī, 174
 Kosambī, 53
 Kosalajanapada, 322
 Kosalanarinda, 356
 Kosalarājā, 64
 Kosiya, 429
 Kosiyaset̥ṭhī, 366
 Khadiraṅgārajātaka, 447
 Khantivādibhūta, 149
 Khujjutarā, 208
 Khemā, 340

 Gaṅgā, 285
 Gaṅgātira, 284
 Gandhakutī, 248, 282, 319, 336, 356
 Gandhabba, 31
 Gandhamādana, 172
 Gayāsisa, 88, 143
 Garahadinna, 434
 Garahadinnavatthu, 434-447
 Garuḷa, 279

- Gijjhakūta, 140
 Gotama, 33
 Godhika, 431
 Godhikattheraparinibbāva°, 431-434
 Ghaṭikāro, 380
 Ghosaka, 177
 Ghosaka-uppatti, 169-187
 Ghosakadevaputta, 173
 Ghositaseṭṭhī, 187
 Ghositārāma, 53, 161, 208
- Cakkhupālatthera, 3
 Cakkhupālattherava°, 3-24
 Caṇḍapajjota, 192
 Candakinnarajāta, 115
 Candapadumā, 385
 Cālikāyapabbata, 287
 Citta, 340
 Cittapātali, 272
 Cittalatāvana, 275
 Cittavaggavaṇṇanā, 332
 Cittahatthatthera, 305
 Cittahatthattherava°, 305-313
 Cittā, 269
 Culladhammapārajāta, 149
 Cullapāla, 4
 Cullasubhaddā, 151
 Cūla-anāthapiṇḍika, 339
 Cūlakāla, 66
 Cūlakālatthera, 70
 Cūlakālamahākālava°, 66-77
 Cūlantevāsī, 254
 Cūlapanthaka, 241
 Cūlapanthakatthera, 239
 Cūlapanthakattherava°, 239-255
 Cūlamāgandhiya, 202
 Cūlarathadevaputta, 426
 Cūlaseṭṭhī, 254
 Cūlahāṃsamahāṃsakakka-takajātakāni, 141
 Celakaṇṭhī (assa), 196
 Corapapātapabbata, 177
- Chattapāni, 380
 Chattapāni-upāsakassa va°, 380-384
 Channa, 85
- Jaṭila, 385
 Jaṭilā (tayo), 103
 Janapadakalyāṇī, 116
 Jambudīpa, 42
 Jāli, 406
 Jīvaka Komārabhacca, 244
 Jetavana, 18
 Jetavanadvāraḷakotṭhaka, 373
 Jetavanapokkharāṇī, 147
 Jetavanamahāvihāra, 4
 Jotiya, 385
 Jhāmakhāṇuka, 118
- Takkasilā, 123, 250, 326
 Taṇhā, 202
 Tathāgata, 4, 5
 Tāvatiṇsa, 264
 Tāvatiṇsadevaloka, 275
 Tinasākiya, 359
 Tidasa, 31
 Tissa, 35
 Tīṇipīṭakāni, 248
 Tundilovāda, 100
 Tusitapura, 84
 Tusitabhavana, 131, 132, 153
 Tepīṭakaṇ Buddhavacanaj, 7, 109, 154, 157
 Tebhatikā, 97
 Thullatissattherava°, 37-45
- Dasabala, 244
 Dighakārāyaṇa, 355
 Dighatissakosalarāja, 56
 Dighadassī, 350
 Dighanakhaparibbājaka, 96
 Dighanikāya, 155
 Dipaṇkaradasabala, 83
 Devakosambikajāta, 65
 Devadatta, 77
 Devadattava°, 77-83

- Devadattassa va°, 133-150
 Devadūtasuttanta, 127
 Devala, 39
 Devāsura, 272
 Dvesahāyakabhikkhūnaṅ
 va°, 154-159, 260-263
 Dhanañjaya, 384
 Dhanapāla, 146
 Dhammakathika, 53
 Dhammacetiyasuttanta, 356
 Dhammadassī, 84
 Dhammapada, 27, 333
 Dhammasenāpati, 354
 Dhammika-upāsakassa va°,
 129-132
 Dhuravihāra, 126

 Nanda, 115
 Nanda (gopāla), 322
 Nandattheravatthu, 115-125
 Nandamātā, 340
 Nandamūlapabbhāra, 226
 Nalasaḷāya, 359
 Navacandabhatta, 129
 Nāgavagga, 212
 Nāgasupanna, 156
 Nāgasenatthera, 127
 Nārada (amacca), 344
 Nārada (tāpasa), 42
 Nārada (buddha), 84
 Nālāgiri (hatthī), 140, 141,
 196
 Nikāya, 7
 Nigaṇṭhasāvako, 435
 Nigamatissatthera, 283
 Nigamavāsītissattherava°,
 283-286
 Nisabha, 105, 109
 Nerañjarā, 86

 Pañcavaggiyā, 86, 91
 Pañcasatavipassakabhikkhū-
 naṅ va°, 313-318
 Paṭhavikathāpasutapañcasa-
 tabhikkhūnaṅ va°, 333-
 335
 Paṇḍavapabbatapabbhāra,
 85
 Patipūjika, 362
 Patipūjika°, 362-366
 Paduma, 84
 Padumuttara, 84, 99
 Panthaka, 244, 248
 Parantapa, 164, 166
 Paribbajakārama, 91, 93
 Pasenadikumāra, 337
 Pasenadikosala, 283
 Pāthikājīvaka°, 376-380
 Pāṭhiya, 376
 Pātīmokkha, 96
 Pāricchattaka, 273, 422
 Pārileyya, 63
 Pārileyyaka, 57
 Pārileyyakadevaputta, 63
 Pārileyyavanasaṇḍa, 57
 Pāla, 4, 17, 19
 Pālita, 11, 12, 14
 Pālitatthera, 14
 Pāvāriyakārama, 208
 Pāvāriyasetthī, 203, 208
 Piṅgala (rājā), 149
 Piṭakāni, 155
 Pippaliguhā, 253
 Piyadassī, 84
 Puṇṇa (dāsa), 385
 Puṇṇaka, 385
 Puppavaggaṇṇanā, 459
 Pubbārāma, 384
 Purindada, 31, 264
 Pūṭigattatissatthera, 319
 Pūṭigattatissattherava°, 319-
 322
 Phussa, 35, 84, 100, 104

 Bandhumatīnagara, 105
 Bandhula, 338
 Bārānasirājā, 20, 39
 Bārānasivāsī, 80
 Bārānasī, 20, 39, 123, 149, 251

Bālakalṇakārama, 56
 Bālanakkhatta, 256
 Bālanakkhattaghuṭṭhava°,
 256-258
 Bimbisāra, 88
 Buddha, 6
 Buddhagūṇā, 34
 Buddhacakkhu, 26
 Buddhalīhā, 33
 Buddhasāsana, 11, 37
 Buddhaseyyā, 249
 Buddhupatthaka, 61
 Bodhimāṇḍa, 86
 Bodhimūla, 378
 Brahmatta, 110
 Brahmadata, 56, 65, 80,
 123
 Brahmā, 86
 Bhagu, 133
 Bhagutthera, 56
 Bhaggava, 39
 Bhaddavaggiyakumārā, 87,
 97, 100
 Bhaddavatiyaṣeṭṭhī, 187, 189
 Bhaddavati (kaṇeru), 196
 Bhaddavati (nagara), 187
 Bhaddiya, 133
 Bhaddiyanagara, 384
 Bhāgineyyasaṅgharakkhita-
 ttherava°, 300-305

Magadharattha, 96, 205
 Magadharājā, 85
 Magha, 264
 Maghavā, 264
 Maṅgala, 84
 Maṅgalapokkharāṇi, 85
 Macalagāma, 265
 Maccekrikosiyāṣeṭṭhiva°,
 366-376
 Majjhimakāla, 66, 73
 Matthakuṇḍaliva°, 25-37
 Matthakuṇḍalī, 25
 Maddī, 406

Marīcikammaṭṭhānik-
 attherava°, 335-337
 Mallarājaputta, 338
 Mallā, 133
 Mallikā, 349, 382, 412
 Mahākaccāyana, 325
 Mahākassapatthera, 138
 Mahākassapattherava°, 258-
 260
 Mahākassapattherapīṇḍapā-
 tadinnava°, 423-430
 Mahākāla, 66, 68, 73, 97
 Mahākālatthera, 72
 Mahākosalarājā, 337
 Mahādhammapāla jāta ka,
 117
 Mahānāma, 133
 Mahāpajāpati, 115
 Mahāpatāpa, 149
 Mahāpanthaka, 241
 Mahāpāla, 4, 5, 6
 Mahāpurisavitakkasutta, 138
 Mahābhīnikkhamāṇa, 85,
 201
 Mahāmogallāna, 95
 Mahāmogallānatthera, 72
 Mahārathadevaputta, 426
 Mahāli (Licchavi), 263, 338
 Mahālipaṅhavatthu, 263-281
 Mahāvanasaṇḍa, 86
 Mahāsubhaddā, 151
 Mahāsuvaṇṇa, 3
 Mahinda, 100
 Māgandīya (brāhmaṇa), 199
 Māgandīyā (°ikā), 161
 Mātali, 279
 Mātika, 290
 Mātikagāma, 290
 Mātikamātā, 293
 Māra, 14
 Māradhitaro, 201
 Māradheyya, 288, 289
 Mārabandhana, 304
 Mārabala, 86
 Mālabhāri, 362

Migāra (setthi), 407
 Migāramatā, 407
 Micchādittikā, 33
 Mitta (kuṭimbika), 190
 Muñjakesī (assa), 196
 Meghiya, 287
 Meghiyattherava°, 287-289
 Meghiyasuttanta, 287
 Mendaka, 384
 Mettasutta, 315
 Moggallāna, 143
 Moggaliyā, 88

 Yamakavaggavaṇṇanā, 159
 Yamaloka, 333
 Yasa, 87, 99
 Yasatthera, 96
 Yasavanta, 105
 Yasodharā, 105
 Yugandhara, 249

 Rakkhitavanasaṇḍa, 57
 Ragā, 201
 Rammanagara, 83
 Rājagaha, 77, 80, 85
 Rājagahavāsī, 77
 Rāhula, 110, 146
 Rāhulakumāra, 85, 117
 Rāhulamātā, 115, 116
 Rūpasāriyā, 88
 Revata, 84

 Laṭukikajātaka, 55
 Laṭṭhivanuyyāna, 88
 Licchavi, 263
 Licchavikumāra, 338
 Licchavirājā, 338

 Vajjiputtakā, 143
 Vaṭṭakajātaka, 55
 Varuṇa, 105
 Vāsabhakkhattiyā, 345
 Vāsava, 264
 Vāsuladattā, 191
 Vāsuladattāya va°, 191-199

Vidūdabha, 337
 Vidūdabhava°, 337-362
 Vinayakathā, 299
 Vinayadhara, 53, 54, 298
 Vipassī, 84, 97, 99
 Visākha (upāsaka), 103
 Visākhā, 4, 60, 151, 384
 Visākhāya va°, 384-420
 Vissakammadevaputta, 272
 Vissakammā, 85
 Viraka, 144
 Vejayanta, 273
 Vejayantaratha, 279
 Vethadipakatāpasa, 162
 Vethadipākaratṭha, 161
 Veda, 201
 Vedanāpariggahasuttanta, 96
 Vepacitti, 278
 Verambha (vātā), 200
 Velukaṇṭhaki, 340
 Veluvaṇa, 83, 91, 93, 95, 96,
 103, 115, 125, 231, 239
 Veluvanavihāra, 139
 Veluvanārāma, 88
 Vesāli, 263, 337
 Vessantarajātaka, 115
 Vessantarattabhāva, 84
 Vessabhū, 84
 Vessavaṇa, 49

 Sakka, 17, 31, 133, 263
 Sakkatta, 110, 264
 Sakkapañhasuttanta, 263
 Sakkabhavana, 284
 Sakkharaj - nāma - nigama,
 367
 Sakyakumāra, 137
 Sakyarājā, 137
 Sakyarājakula, 84
 Saṅghadāsī, 396
 Saṅgharakkhita, 300
 Saṅghajaya, 85, 90-93, 94, 95,
 113
 Satipatthānasutta, 130
 Satthā, 4, 5, and *passim*.

Suradatāpasa, 106
 Saradamānava, 104, 105
 Saviṭṭhaka, 144
 Sahampatibrahmā, 86
 Sahassakkha, 264
 Sākiyā, 137, 345
 Sākiyāni, 118, 119
 Sāketa, 387
 Sāmāvati, 161, 190
 Sāmāvatiyā-uppatti, 187-191
 Sāriputta, 77, 117, 143
 Sāriputtatthera, 72, 79, 96
 Sāriyā, 88
 Sāvatti, 3
 Sāvattivāsī, 67
 Sikhī, 84
 Siddhattha, 84
 Sineru, 107, 272
 Sirigutta, 434
 Sirivaddhakuṭumbika, 105
 Sirivaddhaka, 105
 Sugata, 31
 Sujāta, 84
 Sujātā (Sujā), 86, 264, 285
 Sudassana, 273
 Sudassanavihāra, 83

Sudhammā, 269
 Suddhodana, 110, 115
 Sunanda, 417
 Sundarā, 105
 Suppavāsā, 339
 Suppiyā, 411
 Sumana (buddha), 84
 Sumana (mālākāra), 208
 Sumanā, 105, 152
 Sumanādevi, 151, 152, 384
 Sumanādeviyāva°, 151-154
 Sumedha, 83, 84
 Sūkarakhatalena, 96
 Setavya, 71
 Setavyyanagara, 66
 Selabrāhmaṇa, 384
 Sobhita, 84
 Soreyyatthera, 331
 Soreyyattherava°, 315-332
 Soreyyanagara, 325
 Soreyyasetṭhiputta, 325
 Haṅsavatinagara, 99
 Hatthaka, 340
 Himavanta, 39, 83, 203
 Himavantapadesa, 164

II. WORDS AND SUBJECTS.

Akkhibhañjana, 375
 Aggiparicaraanatthāna, 199
 Aṅgārakāsu, 442
 Accodaka, 52
 Accharaṇ paharati, 38, 424
 Añjalikamma, 32
 Atthimiñja, 181
 Atiudaka, 52
 Atipīṇita, 70
 Anakkhikakāla, 11
 Anattamanadhātuka, 89
 Anibbematikabhāva, 34
 Anupanayhanta, 43
 Anusāyika, 431
 Anumodanagāthā, 198

Anodaka, 52
 Anomapañña, 31
 Antarāpana, 181
 Abbūḷhasalla, 30
 Amāmaka, 66
 Amāyāvin, 69
 Aruccanaka, 251
 Allagomaya, 377
 Avakkārapāṭiya, 305
 Asmimānamatta, 237
 Ahivātakaroga, 169, 187,
 231
 Ākoṭitapaccakoṭita, 37
 Ācariyabhāga, 253

Āpucchitabbayuttaka, 6
 Āpokasiṇa, 312
 Āyuttaka, 180
 Ārodana, 184
 Ālasiyābhībhūta, 299
 Ālāna, 126
 Ālola, 38
 Ālimpeti, 177, 225
 Āvāpa, 177, 178

Itthisaddo, 15
 Indagopaka, 20

Ukkā, 205
 Ukkuṭṭika, 201, 217
 Uttānaka, 173
 Udakacāṭi, 52
 Udañcana, 94
 U d d h a c c h i d d a k a v ā t a p ā n a ,
 211
 Uddhana, 52
 Uddhumātaka, 307
 Uddhumāyati, 126
 Upanighaṇṣati, 58
 Uppaṇḍuppaṇḍuka, 367
 Ubbillāvitākāra, 237
 Ummaggacora, 252
 Uluṅka, 425
 Ullopana, 309

Ūnodara, 170

Eḷikā, 302

Okamokata, 289
 Onamanunnamana, 17

Kacavara, 52
 Kacchu, 299
 Kaṭṭhattharaka, 135
 Kaṇṭaka (akkhimhi), 177
 Kaṇḍavana, 440
 Kattarasuppa, 174
 Kabaragāvi, 71
 Kabaragorūpa, 99

Kambalakūṭāgāra, 69
 Kammajavātā, 165
 Karajakāya, 11
 Kalāya, 319
 Kaliṅgara, 320
 Kavandha, 314
 Kasibhaṇḍa, 307
 Kārāpaṇika, 416
 Kālakaṇṇi, 307
 Kiṇi, 339
 Kīṭa, 187
 Kucchidāha, 182
 Kuṇṭhakuddāla, 311
 Kuṇḍakamuṭṭhi, 425
 Kumbhaṇḍaka, 309
 Kumbhadāsī, 401
 Kumbhila (udakapātiyaṅ),
 201
 Kūṭajaṭila, 40
 Kūṭatta, 353
 Kūṭasakkhi, 44
 Khattiyamāyā, 166
 Khattiyasukumāla, 5
 Khalagga, 98
 Khalabhaṇḍagga, 98
 Khallātasīsa, 309
 Khipitaka (rogo), 314
 Khārodakasecana (vaṇe), 189
 Khelāsikavāda, 140
 Kheḷasinghāṇikādi, 50

Gacchapothana, 171
 Gaṇḍi, 291
 Gaṇṭhikabhikkhu, 156
 Gabbhāparihāra, 4
 Gabbhāpātanabhesajja, 47
 Gāmaḥojaka, 69
 Gijjhakūṭa, 140
 Giraggasamajjā, 89
 Guḷakīlā, 133, 178
 Ghaṭiōdana, 416
 Ghaṇaselapabbata, 74
 Gharabandhana, 4
 Ghurughurāyati, 307

Caturassaramuggara, 126
 Cattāro janā javamānā, 389
 Citaka, 69
 Cutūpapāta, 259
 Chavadāhikā, 68
 Chātakāla, 125
 Chārikā, 256
 Chiddaghata, 9

Jajjarita, 7
 Jayapāna, 198
 Javacchinna, 262
 Jiñjukagumba, 177
 Jotīrasa, 198

Tacapañcakakammatthāna,
 243

Tatātāyati, 370
 Tantavāya, 424
 Tasara, 424
 Tithikarānanakkhattayoga,
 174
 Tirokuddānumodana, 104
 Tejavāntatara, 426
 Thusarāsi, 309

Dandabali, 251
 Dandamadhu, 59
 Dabbatthika, 321
 Dasa akkosavatthūni, 212
 Dāyanagga, 98
 Dipinī, 48
 Dabbikaṇṇa, 371
 Duggatātara, 427
 Dupatta, 249
 Dubbutthikā, 52
 Dhamanīsanthatagatta, 299,
 367

Dhammagaruka, 17
 Dhammapada, 27
 Dhammā (enumerated), 22
 Dhurāni, 7

Nakkhattapīlana, 166
 Nagarasobhinī, 174

Natthukamma, 12
 Nalākāra, 177
 Nandī, 44
 Nimbakosa, 52
 Nimmakkhika, 59
 Nirindhana, 44
 Nivāpa, 233

Pakkaṭṭhita, 126, 179
 Paggharaṇaka, 126
 Paccekabuddha, 80, 81,
 171ff., 196, 224-226
 Paccora, 189
 Pañca kalyāṇāni, 387
 Pativiṇṣa, 188
 Paṭivissaka, 235
 Paṇḍukambalasilāsana, 17
 Paṇḍuroga, 25
 Paṇṇa (letter), 180
 Patodalatthi, 302
 Papātātata, 73
 Pabodhanacodanakkamma,
 232

Parikara, 352
 Paveṇirajja, 169
 Pasādhanapeḷika, 227
 Passasati, 215
 Pahaṇsitvā, 253
 Pātodayanta, 41
 Pādakaṭhalika, 321
 Pādapuñchanaka, 415
 Pāpagarahī, 17
 Pilaka, 319
 Puññavanta, 340
 Puttamaṇsa, 375
 Puthukagga, 98
 Porohita, 174

Bidalamañcaka, 135
 Buddhasukumāla, 5
 Buddhañkura, 83
 Byāsattamanasa, 361
 Bhujissa, 19
 Bhussati, 171

Bhūmipothana, 171
Bhogga, 313

Maṅsapesī, 164
Maṅsūpasecana, 344
Mañcaparāyaṇo, 183
Mañcavāna, 234
Mattikabhājana, 130
Madhupaṭala, 59
Manussānaṅ āyu, 364
Mamāyita, 11
Massukamma, 253
Mahālatāpasādhana, 392
Mahissāsa, 358
Mātāmaha, 347
Musala, 52
Medhaga, 65

Yantahatthī, 192
Yamāmase, 65

Rājapīla, 323

Laṭukika, 55
Laṇḍa, 163
Lohathāli, 126

Vañjhitthī, 45
Vaṇapaṭicchādāna, 375
Vaṇṇadhātu, 30
Vati, 190
Vatthāni (*their uses*), 219
Varakacoraka, 311
Vasali, 189
Vātapānaummāra, 370
Vāna, 235
Vināti, 428
Visīveti, 225, 261
Vihārapokkharāṇī, 49
Vihesa, 55

Veṇugumba, 177
Veṇubali, 177

Saṅkārakūṭa, 52, 174
Saṅkāradhāna, 445
Saṅku, 69
Sattakanisādanapāsāṇa,
308
Santhāgāra, 347
Sabbaravañṇu, 232
Sampannavegatara, 197
Salākabhattāni (aṭṭha), 53
Salākayāgu, 129
Sassati, 222
Sahassanetta, 18
Sāpateyya, 67
Sāmākanivāra, 344
Sāra, 319
Sikkhāya padāni pañca, 32
Silavipatti, 16
Sihaseyyā, 357
Sukhedhita, 165
Subbuṭṭhikā, 52
Susānagopaka, 69
Susānagopikā, 70
Sūyittha, 16
Sū sū, 171
Sekha, 432
Semānaka, 16
Setakāni, 72
Sosānika, 69

Haṇḍi, 216
Haṇḍhī, 179
Hatthikantaviṇā, 163
Hatthimāraka, 80
Hatthiliṅgasakuṇa, 164
Handa je, 410
Haricandanussada, 28
Hīrahīraṅ, 224
Huṅkaroti, 173
He he, 176

III. GĀTHĀS IN THE COMMENTARY.

- Akataññussa posassa, 149
 Akaramhasa te kiccaṃ, 145
 Akkhī bhinnā paṭo nattho,
 146
 Ācari vatāyaṃ, 144
 Acchariyaṃ vata abbhutaṃ, 32
 Ajj'eva Buddhaṃ saraṇaṃ, 32
 Atthakāmo 'si me, 32
 Athavassa agārāni (140),
 179
 Aniccā vata saṅkhārā, 71
 Api vīraka passesi, 144
 Appaṃ vā bahuṃ vā nādas-
 saṃ, 31
 Appaṃ vā bahuṃ vā bhāsassu,
 92
 Appakena pi medhāvī, 254
 Abbahī vata me, 30
 Abhikkantena vaṇṇena, 34
 Alaṅkato Matṭhakuṇḍalī, 28
 Asāduṃ yadi vā sādūṃ, 344
 Ahaṃ nāgo va (320), 212
 Aho dānaṃ paramadānaṃ,
 427, 429
 Ādittaṃ vāta maṃ, 30
 Ābādhiko 'haṃ dukkhito, 31

 Icchitaṃ patthitaṃ tuyhaṃ
 sabbaṃ, 198
 Idaṃ me āsanaṃ vīra, 108
 Idaṃ vatvā Sāmāvati, 217
 Imehi atthīhi taṃ aggapug-
 galaṃ, 147

 Udakathalacarassa, 144
 Uddhaṃ adho ca tiriyaṃ, 433
 Upemi Buddhaṃ saraṇaṃ, 32
 Ubho khañjā ubho kuṇī, 376

 Ekassa caritaṃ (330), 62
 Evaṃ hi dhirā kubbanti, 432
 Eso Buddha mahārāja, 217
 Esa bhiyyo pamuyhāmi, 218

 Kathaṅ hi Bhagavā, 432
 Kadāhaṃ Kāsikavatthaṃ, 417
 Kadāhaṃ pāsādaṃ rammaṃ,
 416
 Kadāhaṃ mañcapīṭhaṅ ca,
 416
 Kadāhaṃ sappinavanītaṃ, 417
 Kadāhaṃ salākabhattaṃ, 417
 Kammantā nappavattanti, 42
 Kāmaṃ patāmi nirayaṃ, 447
 Kālo 'yaṃ te mahāvīra, 85

 Gamanāgamaṇaṃ pi dissati,
 30

 Cakkhūni jīranti mamāyi-
 tāni, 11
 Cakkhūni bhijjanti mamāyi-
 tāni, 11
 Cakkhūni hāyanti mamāyi-
 tāni, 11
 Catuppadiṃ saṅkhamukhiṃ
 (*bis*), 124

 Jarā jajjaritā honti, 7
 Jetvāna maccuno senaṃ, 433

 Ñātama etaṃ kuruṅgassa, 145

 Tassa sokaparetassa, 433

 Dantaṃ nayanti (321), 213
 Divāna Taṇhaṃ, 202
 Devatā nu 'si Gandhabbo, 31
 Doso rajo . . . pe . . . , 246
 Dhammo have rakkhati, 99

 Na taṃ jitaṃ sādhu jitaṃ, 312
 Na me piyo āsi, 150
 Na hi dhammo adhammo
 ca, 22
 Nānāpupphaṃ ca gandhaṅ
 ca, 108

Nibbutā nūna sā mātā, 85
 No ce labhetha (329), 62

 Patikhitto tikicchāya, 12
 Patodaṅ te karissāmi, 124
 Patodaṅ me karissasi, 124
 Padumaṅ yathā kokanadaṅ,
 244
 Paṇātipātā viramassu, 32
 Paṇātipātā viramāmi, 32
 Pindapātikassa bhikkhuno,
 430
 Pucchāmi taṅ deva, 34
 Pubbe vā sannivāsena, 181

 Bālo kho tvam asi, 29

 Maccheravinaye yuttaṅ, 265,
 272
 Manussindaṅ jahitvāna, 344
 Mama lohita bhakkhassa, 145
 Mahāvira mahāpañña, 432
 Mātāpettibharaṅ jantaṅ, 265
 272
 Mohasambandhano loko, 222
 Moho rajo na ca, 246

 Yañ ca kandasī, 31
 Yassa nitinno paṅko ca, 121
 Yodaṅḍena adaṅḍesu (137),
 179

 Rattassa hi ukkuṭikaṅ, 201
 Rāgo rajo na ca, 246
 Rājato vā upassaggaṅ (139),
 179

 Lasī ca te nipphalitā, 145

 Vadhake Devadattamhi, 146
 Varam assatarā (322), 213
 Vedanaṅ pharusāṅ jātiṅ
 (138), 179

Saccaṅ kho vadesi, 30
 Sace labhetha (328), 62
 Sattarattindivaṅ Buddho,
 108
 Santi rukkhā haritapattā,
 285
 Sabbo jano hiṅsito, 149
 Sammuyhāmi pamuyhāmi,
 217
 Sahassakkhattuṅ attānaṅ,
 248
 Sahassanetto devindo—
 Khaṇen 'eva, 17
 Sahassanetto devindo
 —dhammagaruko, 17
 Sahassanetto devindo—
 pāpagarahī, 17
 Sahassanetto devindo—
 saṅkhipitvāna, 18
 Sahassaraṅsī satatejo (*bis*),
 41
 Sādūni ramaṅiyāni, 344
 Sāliṅaṅ odanaṅ bhutvā, 344
 Sāvako te mahāvira, 432
 Sukaraṅ sādhuṅ sādhu, 142
 Sukarāni asādūni, 142
 So dhīro dhitisampanno,
 433
 So māṇavo tassa pāvadi, 29
 Sovanṇamayaṅ maṇimayaṅ,
 29
 Sovanṇamayo pabhassaro,
 28
 So 'haṅ ajja pajānāmi, 407
 Svāhaṅ ajja pajānāmi, 30
 Svāhaṅ abbūlhasallo 'smi, 30
 Svāhaṅ muditamano, 31

 Handāhaṅ hatacakkhu 'smī
 —marissāmi, 17
 Handāhaṅ hatacakkhu 'smī
 —semānako, 16
 Hoti silavataṅ attho, 143

IV. GĀTHĀS IN THE FIRST FOUR VAGGAS.

- Akkocchi maṇ—ye taṇ, 3
 Akkocchi maṇ—ye taṇ na,
 4
 Aciraṇ vat' ayaṇ kāyo, 41
 Anavaṭṭhitacittassa, 38
 Anavassutacittassa, 39
 Anikkasāvo kasāvaṇ, 9
 Appamatto ayaṇ gandho, 56
 Appamatto pamattesu, 29
 Appamādarato—abhabbo, 32
 Appamādarato—saññō-
 janaṇ, 31
 Appamādena Maghavā, 30
 Appamādo amatapadaṇ, 21
 Appam pi ce sahitaṇ, 20
 Asāre saramatino, 11
 Asubhānupassiṇ, 8

 Idha tappati, 17
 Idha nandati, 18
 Idha modati, 16
 Idha socati, 15

 Utthānavato satīmato, 24
 Utthānen' appamādena, 25

 Etaṇ visesato ñatvā, 22
 Evaṇ saṅkārabhūtesu, 59

 Kumbhūpamaṇ, 40
 Ko imaṇ paṭhaviṇ, 44

 Candanaṇ tagaraṇ, 55

 Te jhāyino, 23
 Tesāṇ sampannasilānaṇ, 57

 Diso disaṇ, 42
 Dunniggahassa, 35
 Dūraṅgamaṇ, 37

 Na taṇ mātā, 43
 Na paresaṇ, 50
 Na pupphagandho, 54
 Na hi verena, 5

 Pamādam anuyuñjanti, 26
 Pamādaṇ appamādena, 28
 Pare ca na vijānanti, 6
 Pupphāni heva—atittaṇ, 48
 Pupphāni heva—suttaṇ, 47
 Phandanaṇ capalaṇ cittaṇ,
 33
 Phenūpamaṇ, 46

 Bahum pi ce, 19

 Manopubbaṅgamā — paduṭ-
 thena, 1
 Manopubbaṅgamā — pasan-
 nena, 2
 Mā pamādam, 27
 Yathā agāraṇ ducchannaṇ,
 13
 Yathā agāraṇ succhannaṇ,
 14
 Yathāpi puppharāsīmā, 53
 Yathāpi bhamaro, 49
 Yathāpi ruciraṇ—agandha-
 kaṇ, 51
 Yathāpi ruciraṇ - sugandha-
 kaṇ, 52
 Yathā saṅkārādhānasmiṇ, 58
 Yo ca vantakasāv', 10

 Vārijo va thale, 34

 Sārañ ca sārato, 12
 Sududdasaṇ sunipunaṇ, 36
 Subhānupassiṇ viharantaṇ, 7
 Sekho paṭhaviṇ, 45

V. QUOTATIONS FROM OTHER WORKS.

Aṅguttara, I. 1, 15
 „ I. 225, 420
 „ IV. 387, 341

Udāna, p. 24, 121
 „ „ 29, 427
 „ „ 61, 142
 „ „ 79, 221

Khuddakapāṭha, 15 (Met-
 tasutta), 315

Jātaka :

„ Illisa (I. 345), 366
 „ Ubhatobhaṭṭha (I.
 483), 146
 „ Kandagalaka (II.
 163), 144
 „ Kāsāva (I. 196), 77
 „ Kuddāla (I. 311),
 311
 „ Kuruṅgamiga (I.
 174), 145
 „ Kulāvaka (I. 199),
 265
 „ Kesava (III. 142),
 342
 „ Kosambī (III. 486),
 53
 „ Khadiraṅgāra (I.
 231), 447
 „ Cullakaseṭṭhi (I.
 114), 239
 „ Cullasuka (III. 495),
 285

Jātaka Javasaḷaṅka (III.
 26), 145
 „ Bhaddasāla (IV.
 144), 387
 „ Maṭṭakuṇḍali (IV.
 59 = Vimān.
 p. 74), 25
 „ Mahāpiṅgala (II.
 241-2), 149-50
 „ Mahāsuka (III. 491),
 284
 „ Lakkhaṇa (I. 144),
 143
 „ Virocana (I. 493),
 145
 „ Viraka (II. 150), 144
 „ Saṅgāmāvacara (II.
 92), 115
 „ Silavanāga (I. 322),
 149

Theragāthā, 14, 95, 16

Majjhima, II. 51, 380
 Milindapaṇha, 67-8, 127

Vinaya, I. 39, 90
 „ I. 337, 53

Saṅyutta, I. 120, 431
 „ I. 228, 263
 Suttanipāta, 449, 433
 „ 574, 355

CORRIGENDA

Page	3,	line	12,	for	alañkaritvā—alañ°.
„	4,	„	9,	„	°koti°—°koti°.
„	4,	„	10,	„	°janāṇ—°janaṇ.
„	5,	„	23,	read ¹⁵ after	°bhesajja.
„	7,	„	5,	for	°kale—kāle.
„	7,	„	9,	„	pūressāmī—pūressāmi
„	8,	„	3,	„	vaddhetva—vaddhetvā.
„	9,	„	13,	„	sabbarattīṇ—°rattīṇ.
„	10,	„	7,	„	‘vejjo mayā—Vejjo ‘mayā.
„	12,	„	11,	„	iriyāpaṭhaṇ—°paṭhaṇ.
„	13,	„	19,	„	dulbalo—dubbalo.
„	14,	„	9,	„	ñatva—ñatvā.
„	14,	„	10,	„	sattharaṇ—satthāraṇ.
„	14,	„	20,	dele	‘ before pabbājetvā.
„	15,	„	11,	for	°kotiyā—°kotiyā.
„	16,	„	2,	„	pāpunī—pāpuṇi.
„	16,	„	6,	„	nāṇ—naṇ.
„	17,	„	40,	„	°silā°—°silā°.
„	19,	„	1,	„	pallañke—pallañke.
„	21,	„	22,	„	cakkhaṇ—cakkhaṇ.
„	22,	„	9,	„	°kalyāṇaṇ—kalyāṇaṇ.
„	22,	„	15,	„	tāyo—tayo.
„	22,	„	19,	„	°vatṭhuko—°vatṭhuko.
„	22,	„	20,	„	Uppādaccaya°—Uppādappaccaya°.
„	22,	„	24,	„	vaccati—vuccati.
„	23,	„	2,	„	pubbañagamo—pubbañgamo.
„	26,	„	18,	„	alāhane—ālāhane.
„	28,	„	10,	„	Matṭa°—Matṭha°.
„	32,	„	18,	„	vacanaṇ—vacanaṇ.
„	40,	„	11,	„	nikkamanto—nikkh°.
„	40,	„	18	and 21,	for patha°—paṭha°.
„	41,	„	6,	for	ti. Taṇ—ti taṇ.
„	42,	„	22,	„	ūtthehi—utthehi.
„	44,	„	7,	„	upnayhanti—upa°.
„	46,	„	13,	„	putta—puttaṇ.

- Page 48, line 4 and 6, for kukkutī—kukkuṭi.
 „ 50, „ 11, for thitaṅ—thitaṅ.
 „ 50, „ 21, after °ādi° add —.
 „ 55, „ 16, dele period after pāpesīti.
 „ 56, „ 4, for Bārān°—Bārāṅ°.
 „ 57, „ 7, „ kārānā—kārāṅā.
 „ 58, „ 18, „ °sonḍiyaṅ—°sonḍiyaṅ.
 „ 66, „ 17, „ kutimbikā—kuṭ°.
 „ 68, „ 2, „ tāṅ—taṅ.
 „ 74, „ 11, „ nappassahati—nappasa°.
 „ 77, „ 18, dele period.
 „ 82, „ 25, for aharatīti—arahatīti.
 „ 86, „ 8, „ patiṅṅaṅ—paṭi°.
 „ 86, „ 12 „ ṅānaṅ—ṅāṅaṅ.
 „ 93, „ 9, „ patiṅṅaṅ—paṭi°.
 „ 98, „ 8, „ °pathamaṅ—°pathamaṅ.
 „ 102, „ 4, „ bhikkhaūnaṅ—bhikkhūnaṅ.
 „ 106, „ 5, „ °dessanā—desanā.
 „ 109, „ 6, „ °iṅsū—°iṅsu.
 „ 115, „ 7, „ gamaṅa°—gamaṅa°.
 „ 116, „ 18, „ brahama°—brahma°.
 „ 116, dele , after dhanaṅ.
 „ 124, line 1, for bhāsetvā 'naṅ—(with S.) 'bhāyetvā
 naṅ.
 „ 131, „ 8, „ ganṭhitāni—ganṭh°.
 „ 133, „ 5, „ paṅ'—pan'.
 „ 136, „ 21, „ pathamaṅ—paṭh°.
 „ 138, „ 24, „ Devadatthero—Devadattatthero.
 „ 138, „ 25, „ yevā—yeva.
 „ 139, „ 9, „ bhavissamīti—°āmīti.
 „ 139, note ¹⁰ „ °minmitvā—°nimmitvā.
 „ 140, line 16, „ vissajāpesi—vissajj°.
 „ 146, „ 18, dele second ti.
 „ 151, read all the fem. present participles with °ī.
 „ 177, line 25, for āvāsaṅ—āvāpaṅ.

END OF VOL. I.